NICOLAE FĂTU

țara de sub semnul ancorei

Scanned with OKEN Scanner

NICOLAE FĂTU

ȚARA DE SUB SEMNUL ANCOREI

BIBLIOTECA
SINDICALĂ
1629

BIBLIOTECA
SINDICATELOR
TRUSTUL ... IAȘI
Nr. 2814

Editura Sport — Turism, 1977

Scanned with OKEN Scanner

Redactor **ARIÉ MATACHE**
Tehnoredactor **MIHAIL CÂRCIOG**

Bun de tipar 7 iulie 1977
Tiraj 4 500 ex. + 90 S.P.
Coli de tipar 13

Comanda nr. 70 314
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii",
București — Piața Scînteii nr 1,
Republica Socialistă România

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOTECA
SIN[illegible]
TRUSTUL [illegible]
№ 2814

A jindui să cuprinzi miracolul Dobrogei într-o carte e ca şi cum ai încerca să înghesui imensitatea apelor sale într-un pahar. Am simţit lucrul acesta din clipa celei dintîi cunoştinţe cu măreţia aspră a Hercinicilor de-un leat cu pămîntul ; cu bucuria grîului şi a viilor cucerind surprinzător coline şi şesuri incendiate de soare, pînă sub întunericul verde al trupurilor de pădure fulgerat de aurul înmiresmat al florilor-teiului şi pînă la nesfîrşirea albastră a mării pe care i s-avîntă spre lume, la bordul cutezătoarelor nave, bărbaţii corăbieri. Dificultatea îmi apare mult mai limpede, mai apăsătoare, mai de neînvins acum, cînd încercarea a fost săvîrşită : imagine palidă, fragmentară a unei realităţi pînă la sublimul căreia cuvintele mele nu şi-au aflat aripi şi scări.

Împart, de două decenii, aerul, soarele, ploile, bucuria înspicării bogate a grîului şi cutezanţa de a sumeţi coifuri de uzine şi de oraşe spre cer, cu urmaşii centurionului care ţine în braţe, acolo, la Adamclisi, semnul întemeierii noastre, cu strănepoţii mamelor gete înnemurite pe metopele aceluiaşi Monument al etnogenezei românilor.

Despre ei, despre oamenii minunaţi ai ţării de sub zodia ancorei, *cum ar putea fi foarte bine numit acest tărîm de neclintită statornicie a fiinţei noastre, prin atît de greu încercata-i istorie, de nestrămutată încredinţare în steaua victoriei bărbaţilor săi marinari, aş fi dorit să pot spune întreg adevărul într-un chip cît mai pe măsura lor, a vieţii şi realizărilor lor. Mă tem însă că vor-*

Scanned with OKEN Scanner

bind despre ctitorii de oraşe, de rîuri, de podgorii, de grîu, de corăbii şi flori, am rămas dator foarte multora dintre făurarii acestui minunat ev nou românesc de la porţile Pontului Euxin. Dator minerilor, cu care am împărţit frăţeşte ţigările şi aşteptarea ivirii piritei din gura noilor abataje, în adîncul învins de uneltele lor, la Altîn-Tepe, topitorilor de oţel şi de alumină, docherilor, ţesătoarelor, activiştilor de partid cu care am dat pe din două pîinea uscată şi tensiunea şedinţelor agitate şi lungi în care se hotărau ctitoriile noastre în oţel, în beton, în pîine, în trandafiri şi în oameni vrednici şi curajoşi.

Tuturor acestor bărbaţi şi femei prin braţele cărora străvechiul pămînt românesc dinspre Marea cea Mare îşi trece prezentul de biruinţă în strălucirea viitorului hotărît, calda, sincera preţuire a părtaşului cu întreaga-i fiinţă la temeritatea şi măreţia celor ce săvîrşesc prin vocaţie comunistă mîndrul lor destin.

O preţuire căreia, poate, n-a izbutit să-i dea grai întru totul această carte, pe care-aş fi vrut-o oglinda fidelă a unor înfăptuiri fără precedent în istoria milenară a neamului şi a gîndului meu despre ei, despre opera lor...

AUTORUL

Scanned with OKEN Scanner

La porțile de ființă

Un ianuarie generos pînă la nebunie își joacă soarele în buiestru deasupra colinelor cu spinările plate sub care se cuibărește, între hotare de grîu, de pășune și de pădure nedecimată, Adamclisiul. Împărțind între ele ponoare și netezimi, după o simetrie alcătuită din suma unor nesimetrii evidente, clădirile pe temelie înaltă de piatră și căsuțele scunde, bizuite numai pe tălpile de stejar ale grinzilor, casele uncheșite de trecerea anilor mulți peste ele și blocurile de o zveltă și zburdalnică tinerețe desenează chip de corabie legănată în ancoră. O corabie care a vîslit prin mările timpului, care-a înfruntat uragane și ceți mai multe decît se pot cuprinde într-o memorie de om sau de cronică, mai cumplite decît o pot spune cuvintele, iar acum și-a încredințat meșterilor și uneltelor, mai înainte de a-și înfige prova în noua veșnicie care începe, marele catarg. Căci aceasta mi se pare a fi, aceasta înseamnă cu adevărat pentru Adamclisi și pentru noi toți miezul de piatră al Monumentului — un catarg al istoriei. Izbit, despodobit, mursicat, jefuit, tras cu încăpățînare înspre pămîntul și iarba uitării, dar imposibil de scufundat, de ucis din istorie.

La poalele lui, mărturie a înfruntărilor știute și neștiute, prețul jertfelor plătite prin clipele timpului, ca să rămînă neștirbit înțelesul sub care vîslește de două milenii prin ochii și prin memoria oamenilor și a lutului, crucetele, vergile, pînzele sfîșiate, frînte, desprinse din măreția îngemănării lor într-un tot. Pînze enorme de piatră în care dalta a săpat scene de încleștare, de vic-

Scanned with OKEN Scanner

torie, de înfrîngere, de învingători și învinși, de bucurie și suferință, zeci de acante cu spiralele terminate în capete de lup, năruite din învelișul frizelor și adunate acum din risipirea în patru vînturi își cer parcă stăruitor locul în vechile rosturi pe trunchiul văduvit de ele prin două milenii spre a grăi despre actul întemeierii lor și al nașterii noastre.

Se odihnesc deocamdată, ca într-un bivuac al istoriei, mai înainte de a păși pe columna istoriei, sub betonul și sticla muzeului provizoriu. Horă fantastică de întîmplări și de chipuri, fiecare cu înțelesul, cu adevărul său în încleștarea aceea din anii 101—102 ai erei noastre, în armele, în sîngele căreia ne stă certificatul de naștere ca popor.

Din piatra uneia dintre metope, străfulgerată de soare, decurionul roman își repede spada scurtă asupra oșteanului get, călcînd peste încă un soț al acestuia, răpus în vaerul luptei. Lăncierii unei centurii neangajate încă în înfruntare mărșăluiesc înspre locul însîngerării, spre a înclina, prin puterea brațelor odihnite, balanța atît de nesigură a victoriei, înspre Traian și ai săi. Neînfricoșat parcă de neașteptata ivire pe cîmpul de luptă a hastaților și triarilor la care nu se mai așteptase, făcut una cu frunzișul stejarului cu care s-a simțit totdeauna legat prin soartă și frate, arcașul get continuă să arunce asupra vrăjmașului potop de temute săgeți. Un car cu boii speriați în jug, cu o și mai speriată familie de daci între scoarțe, trece, sîmbure de liniște rătăcită, prin scrîșnetul fierului în alt fier. Poate încercînd să salveze ce se mai putea salva de la iminenta cădere în puterea biruitorilor, poate aducînd către cetele apărătorilor, nerisipite încă, săgeți, pîine și apă pentru buzele arse de sete.

Trece prin piatra altei metope, în pas cadențat de paradă, purtîndu-și, cu trufașă bucurie a biruitorului, stindardele, un grup de stegari romani. Și printre toate acestea, deasupra tuturor pietrelor deopotrivă, metopa sfințită cu chipul femeilor gete... Două femei, două mame, două surori, două neveste cu chipul mai împietrit decît piatra. O, cerule, cîtă amărăciune strînsă în colțul buzelor, cîtă durere nerostită în ochii lor! Și totuși cîtă semeție și demnitate peste tot hăul acestei genuni de dureri! Buzele lor, jale pînă la cerul lui Gebeleizis și pînă la ră-

Scanned with OKEN Scanner

runchii pămîntului lui Zamolxis. Ochii lor, fîntîni de durere pînă-n adîncul cărora nu-i e dat nici unui cuvînt să ajungă. Şi totuşi nici o lacrimă, nici o tînguire, nici o chemare a îndurării, nici măcar uşurarea unui blestem...

Crezuseră cu toată fiinţa în biruinţa din ziua aceea a bărbaţilor neamului lor, în steaua norocoasă a ridicării lor ca un singur ins, la ivirea de peste fluviu a regelui Decebal şi a călăreţilor săi. Şi-i însoţiseră pe cîmpul acesta de încleştare din inima stejărişurilor dinspre Donaris, să-şi amintească, văzîndu-le şi simţindu-le lîngă ei, şi în uşorul şi-n greul luptei, că nu există întoarcere văduvă de izbînda pe care erau datori să o smulgă trufaşei Rome, decît trecînd peste trupul lor. Peste trupul mamelor, al surorilor şi-al nevestelor. Şi izbucniseră în chiot năvalnic, la ceasul amiezii, cînd nestatornicul Ares păruse a înclina talgerul biruinţei de partea lui Decebal şi a lor. Nu se clintiseră din credinţa în biruinţă nici atunci cînd peste vitejii intraţi, asemenea jungherelor curbe, în rînduita împotrivire a centuriilor şi cohortelor, se năpustiseră, vlagă proaspătă, arcaşii şi lăncierii din rezerva strategică. Nici cînd împuţinatele stoluri de călăreţi şi cete de pedestraşi, copleşite de braţul odihnit şi de fierul neştirbit de încrucişare, începuseră a şovăi şi a da îndărăt. Nu se clintiseră din credinţa în biruinţă şi în dreptatea lor de a birui nici atunci cînd nu mai fusese de ajuns tortul de in pentru sumedenia rănilor şi pentru adîncul înfricoşător al tăieturilor lăsate de lănci şi de falcesuri în fiii şi-n soţii şi-n fraţii şi în iubiţii lor. Nici chiar cînd le simţiseră sufletul plecînd înspre Nefiinţă din chiar căuşele palmelor şi genunchilor lor. Dar iată, nenorocirea de care se temuseră cel mai mult e fapt împlinit. Bubuie tobele, zgîrie cerul trompetele... Tot cîmpul de luptă răsună de glasul centuriilor care-şi strigă greu dobîndita victorie : „Ave Caesar, ave, ave Caesar !“ Fîlfîie trufaş steagurile cu păsări de pradă pe feţe ; lovite ritmic de mînerul spadelor, scuturi izbesc asemenea unui jungher în auz. Pînză subţire de bucurie peste legionarii rămaşi fără mîini ca să-şi ridice armele, fără picioare ca să alerge după sunetul tobelor, fără urechi să le soarbă trufaşul ropot, fără ochi ca să-şi vadă acvilele de pe steagurile împlîntate în chiar mormanele de răpuşi. Şi este geamătul celor care se scurg prin prăpastia plăgilor către

veşnicul asfinţit. Peste tăcerea durută a celor mînaţi cu latul spadelor din ruşinea de-o clipă a braţelor petrecute la spate, în funii, către ruşinea robiei fără început şi sfîrşit...

Ce soartă le mai poate înfricoşa cugetul, ce umilinţă le mai poate atinge după ce li s-au rănit luminile ochilor, după ce li s-a biciuit sufletul cu tot ce era mai cumplit de văzut şi de îndurat ? Robia ? Ce robie poate prigoni mai mult sufletul decît durerea de a-ţi vedea bărbaţii căminului şi ai seminţiei despuiaţi de puterea armelor şi daţi jugului pentru care nu au nici fire şi nici grumaz potrivit ? Tortura ? Dar oare ce caznă mai poate fi pe pămînt şi în cer şi în soarta omului deasupra ruşinii de-a nu mai avea tărie în braţe să-ţi aperi copiii din leagăn şi grîul din lan de amarnica pustiire ? Moartea ? Dar ele au mai murit astăzi de o mie de ori. Cu fiecare voinic smuls de săgeţi şi de lăncii din cetele ne-nfricatului rege ivit ca un trăsnet din munţi.

Nu, mîndrele fiice ale Geţiei sîngerate nu pot fi tulburate din dîrza şi demna lor împietrire. Ele sînt aidoma stîncilor, nici o putere nu le poate clinti de pe tălpile lor de destin. Au în acest pămînt, cu liniştea spartă astăzi de tropotul cailor şi de vuietul armelor, rădăcini mai adînci decît stejarii din codri, decît fîntînile din răscruci. Ele sînt mai mult decît răsuflare şi sînge, mai mult decît vremelnica înălţare în biruinţă, decît trecătoarea alunecare în înfrîngere. Au împărţit cupa de cucută cu regele Dapyx, atunci cînd legiunile lui Crasus le-au răzbit zidurile Capidavei şi Carsiumului şi le-au zidit gura peşterii de pe apa Calabaeusului în care-şi căutau salvarea pruncilor, a cirezilor şi a turmelor risipite din vechile resturi. Faptele lor vin de dincolo de stindardele şi izbînzile lui Burebista nebiruitul, sîngele lor gîlgîie în artere deodată cu bătrînele ape în ciutura văilor. Au fost de faţă la naşterea stejarilor şi a teilor peste lava răcită a munţilor lor cumînţiţi. Bărbaţii lor de acum pot fi trecuţi prin tăiş şi prin foc, pot fi trimişi hrană fiarelor din arenele Romei, pot fi daţi cu de-a sila decuriilor şi centuriilor rărite de înseşi falcesurile şi săgeţile lor, în chip de putere nouă pentru îngenuncherea altor pămînturi şi neamuri. Pîntecul lor va rodi, ca de atîtea ori, alţi bărbaţi.

Scanned with OKEN Scanner

Cetăţile lor pot fi despuiate de pavăza palisadelor, satele şi fecioarele date pradă furiei şi cenuşii, poienile şi altarele despuiate de odoarele lor. Dar ele şi faptele lor, şi-ncredinţarea în dreptatea faptelor lor şi-n puterea lor de a vindeca rănile neamului nu pot fi date pieirii de nici o urgie a lumii şi niciodată. Aşa cum nu pot fi şterşi munţii de pe temeliile lor de granit. Aşa cum nu poate fi oprit Donarisul să mai curgă, adaos de apă vie în marea Ahksaena. Căci ele nu sînt ceea ce îndrăzneşte dalta învingătorului să-şi închipuie despre ele, simple femei, simple mame îndurerate de-nfrîngerea şi de moartea fiilor. Ele sînt glia cu iarba, cu grîul, cu strugurii, cu pădurile, sînt Donarisul sacru, sînt cerul şi soarele şi cu vulturii lui rotindu-se ameţitor peste şesuri şi munţi. Ele sînt însăşi Geţia Felix, ţara nepieritoare a unor oameni nemuritori. Ele ştiu că oricît le-ar încinge trupul de ţară în zalele grele ale centuriilor şi ale-lor, oricît le-ar apăsa sub povara de piatră a castrelor şi cetăţilor, cu oricîte semne de-nstăpînire le vor înfiera pieptul şi umerii munţilor, ori le vor cetlui pîntecul şesurilor şi genunchii colinelor, că orişicîţi bărbaţi şi feciori le vor duce sub străinele acvile, soldaţi de nevoie, pînă la capătul lumii, oricîte fiice le vor răpi pentru îndestularea desfrînatelor sărbători din cetatea lui Romul, Geţia va rămîne întotdeauna ea însăşi. Nedoborîtă de nici o înfrîngere, nemicşorată de nici o nesoartă a neamului şi-a pămîntului de sub el. Nu o durere de mamă jefuită de arborii fiilor înnemureşte străina daltă în piatra metopelor ci o putere slobodă pînă şi-n strînsorile pietrei şi-ale lanţurilor, asemenea gliei şi cerului şi a apelor lor.

Ele se văd curgînd mai departe în matca destinului. Şes roditor înspicîndu-şi pîinea şi vinul din rana copitelor cailor şi din cenuşa pojarelor de pedeapsă. Se văd zămislind seminţie nouă şi grai nemairostit de nimenea încă, strînse cu gestul de taină şi de înţelepciune al nunţilor care leagă oamenii ambelor tabere mai strîns decît încleştarea pînă la sînge.

Şi-şi zăresc printre undele timpului flăcăii în arterele cărora gîlgîie, minune nouă, sevele împăcării de peste însîngerarea prin lancie şi prin spadă, caznă statornică de ctitor şi de soldat, ridicînd acolo, în susul pîrîului cu numele rătăcit printre veacuri şi ierburi, casele Fîntînelelor

Scanned with OKEN Scanner

din molozul și din cenușa lăsate în urmă de goții lui Athanaric, de hunii lui Hernac, de și mai cumplitele cete ale avarilor. Casele acelea cu tot atîta moștenire dacică și romană în felul alcătuirii, în care se rostea pentru prima oară cuvîntul *dor*. Îi deslușesc acolo, la marginea fluviului, în Capidava, de-o vîrstă cu țărîna în care-și înfige temeliile zidurilor, reclădind meterezele smulse de înfricoșătoarele năvăliri și redevenind, sub scutul lor, arcași iscusiți ca să nu li se surpe nevolnic pîinea și sîngele seminției. Îi văd doborînd, pînă dincolo de șei, călăreții semănători de ruină și scrum. Și-l văd pe bătrînul meșter olar, amestecîndu-le trupul de țară nemuritoare cu apă vie din fluviu ca să dea, întru pomenirea și lauda lor printre neamuri și peste veacuri, chip de femeie oalei aceleia pe care își va scrie răspicat, ca pe un început de istorie numele de bărbat și de seminție, Petre. Ca să se priceapă în veacuri și peste veacuri că el, coborîtorul din învingători și învinși, din bucurie și suferință și-a priceput pînă-n adîncimea tainelor zămislirea și-ndatorarea față de soarta sîngelui său, sevă de stejar și de acant, vitejie de lup și de acvilă petrecute tainic într-una și aceeași ființă.

Sub ochii împietriți în înverșunată durere urcă răsuflarea căzuților înspre cer. Bat tobele, sună trompetele de bucuria victoriei sub care ele îi văd prăvălindu-se pe cei dragi. Dar ochii mamelor, săgeți vrăjite, trec dincolo de hotarele clipei. Se luminează de puterea nemuririi lor chiar și în acest zid în care suiseră drept semn că le-au înfrînt. Și trec prin lutu-n care-au coborît atîția fii și frați. Luînd Glia și Donarisul în brațe, spre a-și lua măsură vieții neamului din veșnicia lor...

Doar un povîrniș, poate altădată abrupt, inaccesibil iscoadelor și cetelor de năvală, azi îndulcit de lucrarea răbdătoare în lut a ploilor din aproape două milenii, desparte nucleul Monumentului de poienile peste iarba cărora răsar, ajutate de meșteșugul și rîvna pietrarilor restauratori, semnele zidurilor, semnele străzilor, caselor, piețelor, atelierelor și bazilicilor cetății Tropaeum Traiani.

Ocolești pietrele cariate de vreme ale drumului pe care iarba uscată mai ascunde încă urmele carelor ce purtau către trainicele adăposturi dintre zidurile ctitoriei lui Traian, grîul bogatelor lanuri din civitas Ausdecensium. Din

Scanned with OKEN Scanner

pavajul de piatră pe care răsunau pașii ostașilor rămași de strajă victoriei, asemenea groaselor ziduri prevăzute cu turnuri de veghe și apărare, n-au mai rămas decît lespezi stinghere, scăpate ca prin minune din risipire. Și ciclopii de piatră ai stîlpilor porții de mult doborîți sub izbitura năvalelor, demantelați pînă aproape de temelie, cu trupurile ciuruite de răni. Altarele închinate lui Marte, ocrotitorul armelor și al oștilor s-au îngropat adînc în pămîntul din care-și sumețiseră coloanele și arcadele. Țiglele apeductului care aducea apa izvoarelor de la Șipote în cetate s-au astupat și s-au rătăcit pe sub glie și iarbă ca și străzile care nu mai duc nicăieri. Doar fundamentele coloanelor, încolăcite de iarba verde și vie încă prin blîndul ianuarie, șiruri de paralelipipede patinate de scurgerea anilor și a ploilor, încremenite în ordinea severă a edificiului, aidoma ostașilor unei centurii gata să-nfrunte vrăjmașul, mai duc încă amintirea frumoasei *bazilici forensis*, ca pe niște țăndări dintr-o fostă statuie a Frumuseții. Pe zidurile năruite ale bazilicii-cisternă s-au cățărat, trudnic, cu încăpățînată rîvnă de generații, măceșii... Dar nu, straja de piatră a Monumentului care eterniza, care trebuia să eternizeze biruința Romei asupra celui mai dîrz, mai neînduplecat dintre toate popoarele cîte i-au stat stavilă visului de mărire și legiunilor, ochiul său neadormit către ogoarele și pădurile cucerite cu prețul celor doborîți de săgeți și de săbii nu putea muri așa, dintr-odată, la cea dintîi încercare a trăiniciei, asemenea unei șubrede luntre la prima izbire a valurilor. Tropaeum Traiani, strajă a marelui drum către Tomis, către Libida și Noviodunum, cataramă de oțel pe centura de siguranță a stăpînirii asupra Geției pontice, și-a păstrat alcătuirea și forța mai mult și mai deplin decît par s-o arate rănile pietrelor sale, mai înainte de a cădea în pămîntul îngenunchiat. Și aceasta nu atît prin propria-i forță de străjer autoritar și necruțător al pămîntului cucerit mai greu și plătit mai scump decît oricare altul în lume, cît din puterea înfrînților săi de o clipă, cu care se-ngemăna, chiar fără voia prefecților și a decurionilor, tot mai strîns, pînă la ștergerea granițelor de seminție. Cînd caii costobocilor s-au prăvălit de pretutindeni asupra zidurilor, cînd temutele arcuri i-au învăluit turnurile cu nor înspăimîntător de săgeți, nu ostașii detașamentului rămas de pază cetății din legiunile lui Marc

Scanned with OKEN Scanner

Aureliu i-au fost pavăză neclintită în calea năvălitorilor. Şi nici administratorii greci, sirieni ori nubieni ai întinselor latifundii aparţinînd senatorului Marcianus, în care fuseseră trecute cu de-a sila ogoarele, păşunile şi pădurile înfrînţilor geţi, n-au sărit să sporească puterea soldaţilor de pe ziduri. Salvarea cetăţii s-a ridicat, nesperat, din chiar cuceriţii şi împilaţii săi, din neamul nemuritorilor geţi. Cuceritorul le trecuse vitejii prin tăişul neîndurătoarelor arme, le smulsese pămîntul şi libertatea la care ţineau ca la lumina ochilor, le răpise numele ţării şi dreptul asupra pîinii şi vinului ei. Dar nu le putuse nărui tenacea încredinţare c-au fost, că sînt şi că vor rămîne întotdeauna stăpînii şi fiii acestui pămînt. Şi fiindcă îşi simţeau în brazdele lui rădăcini mai adînci decît istoria scrisă şi decît stejarii cu creştetul în tîmplele cerului, în orice stare trecătoare s-ar fi aflat, s-au ridicat în calea năvalei şi au învins. Se numeau tot ca părinţii şi ca strămoşii, Daizus al lui Comozous sau Scorus al lui Mucaporus şi au sărit cu arma în mînă pe zidul cetăţii cu nume şi cu stăpîni romani. Parcă ştiind că cetatea aceea nu e nici cuib de putere străină, nici treaptă spre neclintirea ei, ci pur şi simplu un leagăn imens de piatră. Un leagăn din care se va înălţa seminţia nouă, în virtuţile căreia se vor spăla şi nedreapta venire şi izbîndire a Romei, şi ruşinea lor de-a fi fost biruiţi de nedreptatea pe care-o urau cel mai mult. Getul Daizus a căzut sub săgeţile costobocilor. Dar o soţie din neamul Romei şi doi feciori care se numeau asemenea fiilor Romei, Justus şi Valens, semnau pe piatra mormîntului întru glorie, fără s-o bănuiască, începutul unirii cu Roma prin grai şi prin sînge. Favorizat de zei, Scorus se reîntoarce printre învingătorii sărbătoriţi ai cetăţii. Dar drumul destinului seminţiei rămîne acelaşi. O frumoasă Aurelia din neamul cuceritorului îi devine soaţă, iar copii cu nume de împăraţi şi de zei de pe Tibrul îndepărtat duc mai departe grija nemuritoarei ţări pe sub vitregia istoriei. Goţii regelui Kniva, herulii lui Knaulobatus izbesc zadarnic întăriturile zidurilor, incendiază zadarnic grîul şi fînul. Tainica lucrare a leagănului de neam nou şi de putere, virtute în care s-adună tăriile taberelor altădată potrivnice pînă la moarte, e mai tare decît toate cumplitele încercări. Geţii şi romanii îşi dau mîinile întru

Scanned with OKEN Scanner

grija pîinii şi-a atelierelor de unelte şi de podoabe, ridică în preajma cetăţii pe care încep să o simtă casa lor şi a celor ce vor veni după ei, din tot mai adînca lor înrudire, groasele ziduri şi numeroasele turnuri, botezate cu vremea şi cu numele împăraţilor Constantin şi Licinius. Şi cînd zidurile încep să se năruie totuşi, sub tăvălugul pustiitor al călăreţilor avari, cînd raidurile slavilor lui Radogast, ale bulgarilor lui Asparuch şi ale kievenilor lui Sviatoslav încep tot mai des a-i împiedica să-şi reclădească turnurile şi bazilicile, pădurea, soaţa de soartă, îi primeşte la sînu-i de ocrotitoare cetate de-a lungul frămîntatelor veacuri. Fără minunea mîinilor lor, Tropaeum Traiani îşi vede mereu adîncindu-i-se rana ruinelor, se scufundă pe încetul sub tufe de iarbă şi de măceşi. Şi nici unul dintre voievozii dintîi ai românilor de pe şesul şi de pe colinele Geţiei pontice care continua să trăiască printr-înşii, nici jupanul Dimitrie, nici Tatos, nici Sestlav, nici Saccea nu cutează să-şi aşeze cetatea de scaun prin retrezirea pietrelor ei. Tropaeum Traiani, Callatisul, cel vestit altădată prin întinsele-i holde şi nebiruitele-i ziduri, Tomisul, cel ce dăduse Geţiei cioplitori în piatră şi sculptori vestiţi, corăbieri încercaţi şi iscusiţi conducători de oaste, Histria, cea deschisă apelor şi cîmpiei erau prea cunoscute poftei de aur şi sînge a seminţiilor nestatornice, prea deschise năvalelor crîncenilor lor călăreţi. Noile curţi voievodale se nasc în locuri ferite, în inima codrilor, ori între stîncile munţilor, pe povîrnişuri ce fac mai uşoare veghea şi apărarea. Cetatea de la poalele Monumentului de triumf s-a ruinat, a murit. Dar din memoria urmaşilor lui Daizus nu s-a surpat niciodată. Călăuzele diciene ale călăreţilor şi pedestraşilor Domnului Mircea, dezlegîndu-le prin desele stejărişuri cărări către apele Pontului Euxin, ori către Dîrstorul ameninţat de lăcustele ienicerilor şi spahiilor lui Baiazid-Fulgerul, după risipirea bulgarilor ţarului Sişman, le vor fi arătat şi acest loc sfînt de leagăn al lor şi al întregului neam românesc. Şi poate tocmai vederea pietrelor de la temelia fiinţei îi vor fi dat viteazului şi înţeleptului biruitor de la Rovine pe lîngă îndreptăţirea cu care se numea „Io Mircea mare voievod şi domn peste toată ţara Ungrovlahiei şi părţile de peste munţi, încă şi spre părţile tătăreşti şi Amlaşului şi Făgăraşului herţeg şi Banatului de Severin domn“, răspicarea cu care-şi lărgea

Scanned with OKEN Scanner

domnia și înțelesul domniei peste toată Podunavia, pînă la marea cea mare și Dîrstorului singur stăpîn. Și poate, din același simțămînt, niciodată ucis în inimi, al dreptului și al datoriei rămînerii lor aici, pe temelii de început de neam, în pofida iataganelor semilunii, ei, dicienii din Vlahi și din Dunăreni, din preajma sacrelor pietre surpate în ierburi înalte au sărit să s-alăture roșiorilor și fustașilor lui Baba Novac, trecuți din strașnica poruncă a lui Mihai Viteazul întru slobozirea fraților de peste Dunărea înghețată. Pietrele lunecau, an de an, veac de veac, tot mai adînc în țărîna cutreierată de caii cumpliților călăreți din deșerturile Anatoliei. Dar memoria lor, înțelesul lor adînc, inaccesibil cuceritorului crîncen și crud, asemenea zborului vulturilor, rămîneau nesurpate în nepoții nepoților fiilor lor. Pașii turcilor se uimiseră mai întîi de înfricoșătoarea măreție a Monumentului, care, chiar și așa, despodobit de semnele heraldice ale metopelor, li se părea semnul unei puteri de neînțeles și de nesupus. Și au numit Monumentul și satul durat la picioarele sale, deasupra tăpșanului în care cetatea continua să se năruie neștiută sub ierburi, Adam Klysesy, adică „biserica omului". Dar într-o zi, un pașă vestit prin lăcomia de aur chiar și printre semenii săi a pus tunul să bată în inima edificiului ruinat. Bănuind că piatra aceea ascunde aur. Și într-adevăr, nu numai miezul de calcar al Leagănului, ci totul, pînă la ultimul solz risipit de la locul Monumentului etnogenezei, pînă la ultima schijă smulsă de vreme frizelor și metopelor, era durat din ceva mai prețios decît aurul cel mai pur ; dintr-un metal pe care cei fără rădăcini, fără drept la rădăcini în acest pămînt nu-l pot zări și nu-i pot înțelege adevărata valoare. I-o știau însă mocanii aceia cu nume desprinse parcă din hăul și vălmășagul vechimii : Dobre, Lunga și Rugăveanul, pe care dorobanții, descinși întru statornicirea pentru totdeauna a celor săvîrșite cu dreptul sîngelui și-al temeliei de Mircea și de Mihai cel Viteaz, i-au găsit aici la 1877. Neclintiți de pe tălpile lor ca stejarii pădurilor de pe-aproape. Ei îi mai spuneau cetății care murise : „a împăratului" și cînd pașii turmelor îi purtau prin apropierea Monumentului mutilat de ploile mileniilor și de fărădelegile năvălitorilor, se descopereau ca și cum ar fi călcat pragul unui lăcaș de credință.

Scanned with OKEN Scanner

Iar peste ani, sub o altă ploaie de grindină și de foc, cînd, nesocotind adevărul istoriei, s-au năpustit iarăși asupra liniștii diviziile generalului Makensen, urmașii lui Daizus și ai lui Scorus și ai lui Justus și Valens, feciorii lui Dobre și ai lui Lunga și ai Rugăveanului, deveniți dorobanții și roșiorii generalului Eremia Grigorescu le-au pus aici, mai hotărît ca niciunde în cale, scutul sîngelui lor. Nici elemente de tactică militară, nici puterea de rezistență a oștilor, sporită de batalioane proaspete, n-au atîrnat mai mult aici decît în altă parte, în cumpăna eroicei rezistențe. Sentimentul datoriei de a opri chiar și în propriul sînge dușmanul copleșitor ca număr și ca putere a armelor s-a născut din contactul tainic al inimii și al cugetului cu pămîntul. Tranșeele lor dăduseră cu rădăcinile de altarele Bazilicii-Florens, de piatra care proslăvea peste moarte vitejia străbunului Daizus. Și sub tîmplele Monumentului pe care scria în piatră de slavă dreptul lor pe acest pămînt, printre sfărîmăturile centurionului și ale armelor triumfale, prăvălite de pe soclul de piatră de izbirile neștiutelor silnicii, sub ochii mamelor care ardeau de îngrijorare de pe metopa eternității lor, fiii lui Dobre și Lunga și-ai Rugăveanului au scris o pagină de glorioasă istorie. Făcînd puterea aceea apocaliptică să sîngereze, să urle de neputință în fața unei biete linii subțiri de tranșee unind între ele Tuzla, Cobadinul, Adamclisiul și Rasova. Și nedînd înapoi decît atunci cînd și-au simțit destinul trecîndu-i prin moarte în nemurire sau peste moarte, în marea victorie de la Mărășești.

E un ianuarie generos, liniștit, însorit și limpede, meșterul restaurator al Muzeului constănțean de arheologie poate lucra astăzi nestingherit. Vulturul de bronz al altarului ridicat în memoria căzuților din primul război mondial din 1916—18, la Ostrov, la Adamclisi, la Tuzla, la Rasova, la Cobadin, la Medgidia și pretutindeni pe pămîntul Dobrogei va străjui de astăzi din nou de pe soclul de unde îl coborîseră zănatice, ridicole încercări de a ne condamna la uitare istoria și ființa. Îi urmăresc reîntronarea oameni de toate vîrstele, cu interesul cu care ar urmări răspunsul apelor la truda îndelungată a unei fîntîni. Printre ei e și moș Ion Lungoci. Alb, ca un apostol de pe icoanele bizantine. Încet, tacticos în mișcări și la vorbă, moșneagul poartă cu el o istorie. Cînd puținii locuitori ai cătunului

Scanned with OKEN Scanner

Cucuruz şi-au durat case noi în Adamclisi, unde-i chemau, peste statornicia lor pe pămîntul în care se legaseră prin vremuri şi generaţii, lumina electrică, gîlgîitul lesnicios al apei în cişmeaua din curte, asfaltul, apropierea şcolii pentru copii, moşneagul a refuzat să-i urmeze. Timp de trei ani a fost singurul locuitor al satului care murea. Ivirea lui, printre temeliile caselor care plecaseră în altă parte, printre stîlpii desperecheaţi ai porţilor care nu mai dădeau spre niciunde, printre grădinile cu zarzări şi stînjenei sălbăticiţi, părea un ritual dintr-o altă lume, din negura altui timp. Dar pînă la urmă nevoia omului de alţi oameni, nevoia de civilizaţie, urîtul singurătăţii au biruit statornicia moşneagului, vrednică de înaintaşii care-au reîntors, de atîtea ori prin veacuri, Tropaeum Traiani din ruină şi din cenuşă. Moş Ion Lungoci ar putea fi socotit un monument viu al statorniciei. Dacă Adamclisiul cu toţi oamenii săi n-ar fi el însuşi un grăitor act al statorniciei de neclintit.

Ion Carp, primarul, îmi spune că dacă ar fi să numeri oamenii cîţi au plecat prin alte locuri, spre alte meserii şi întemeieri din Zorile, satul cel mai mare şi mai populat al comunei, ţi-ar ajunge degetele unei singure mîini. La fel stau lucrurile şi cu locuitorii Adamclisiului, ai Abrudului, ai Urluiei. Nu-i ţin locului nici cine ştie ce dărnicie a pămîntului, de natură să le umple doldora hambarele cu mai puţine eforturi decît prin alte părţi. Nici moştenirea pe de-a gata a cine ştie ce atribute ale unui trai lesnicios. La vîrsta contopirii nădejdii lor de rod bun şi-a ogoarelor, a noului mod de a stăpîni, de a birui pămîntul, de a se bucura de roadele sale, oamenii au aflat ţarinile vechiului Civitas Ausdecensium, vestite cîndva pentru rodnicia lor, vlăguite, sărace, neprielnice pîinii.

Dar au continuat să-şi caute reazim de pîine şi viaţă în lotul secătuit, adăugîndu-i cu sudoare şi vlagă ceea ce-şi pierduse prin vitregiile anilor fără număr. Şi rezidindu-i cu stoicism rodnicia. Cel mai bun grîu, cel mai bun porumb al Adamclisiului se însoţesc invariabil cu anotimpurile ultimilor dintre anii de trudă şi biruinţă. Şi tot de dragul acestui vis de reîntronare a rodniciei se petrec şi mai toate plecările lor. Pleacă să se facă mecanizatori, agronomi, zootehnişti, pădurari. Şi se întorc, cu o constanţă care uluieşte aproape, cu puterea nouă de a hotărî mersul

Scanned with OKEN Scanner

spre împlinire al holdelor, al cirezilor, al viilor, al pădurilor. Și pămîntul pe care stau, asemenea bătrînilor stejari ai Nastradinului, cu rădăcini mai adînci decît orice putere a-nchipuirii, îi înțelege și îi urmează ascultător în spice, în știuleți, în ciorchini. Sau în valul uriaș al barajului de pe valea Urluiei în spatele căruia apa pustiitoare a ploilor repezi, aceeași apă care le dobora într-o singură zi lanurile ridicate prin truda de un an încheiat, desemnează limpezime albastră de lac cutreierat de carași aurii și de rațe sălbatice. Un lac cu existența căruia ei singuri abia au început să se obișnuiască în peisajul abrupt și uscat al fînețelor. Ei, cei deprinși să trăiască într-un loc unde-s atîtea lucruri de măsurat în imensități de milenii. Poate în cinstea acestor nenumărate dovezi de statornicie, în eforturile niciodată egalate prin timp ale noilor ridicări, în izbirile greu de încăput în vreo altă clipă din cît amar de vreme li se așterne în urmă, Hristache Grozea, cel nedezlipit pentru decenii de catedra școlii din inima satului, a stăruit ca interioarele școlii, care a marcat cea dintîi îndrăzneală edilitară adevărată, să fie împodobite cu reproduceri în piatră ale metopelor de pe Monument. Dar nici chiar această simbolică legătură a timpurilor nu e în stare să cuprindă întreaga profunzime a actului de continuitate care se oficiază zilnic aici, în așezarea asemenea unei corăbii vîslind printre valuri de crînguri și holde cu mărturia vechimii din care ne poartă ființa și graiul.

Cînd geologii au descins pe tăpșanul de deasupra satului Zorile și și-au adîncit uneltele lor în pămîntul înmiresmat de frunzele cimbrului sălbatic, mulți au crezut că tot cu treburi de-ale istoriei au venit. Așa cum veniseră altădată pe ruinele cetății de leagăn al seminției Grigore Tocilescu sau George Murnu... Cînd au aflat că de fapt își cresc pîinea și turmele și că-și zidesc temeliile caselor pe un imens munte de diatomită, au fost un pic uluiți. Dar nu într-atît, încît să uite a socoti cîte blocuri de locuințe, cîte alte edificii de proximă trebuință le va aduce mina cea nouă, tăiată în dîmbul de la marginea satului. Și astfel au devenit ei înșiși mineri, vagonetari, excavatoriști, artificieri, ori constructori și montori de complicate utilaje, mai întîi pe șantierul modestei instalații de preparare a minereului ridicată chiar lîngă gura de intrare a minei, apoi pe cel al noii fabrici moderne de mare capacitate din

Scanned with OKEN Scanner

valea Urluiei, amintind prin semeția și robustețea arhitecturii de un templu roman. Sînt astăzi în Adamclisi cam o mie de mineri și preparatori de minereu, în zdrobitoarea lor majoritate oameni de-ai satului, oameni care au fost pînă nu de mult cultivatori de grîu și porumb, păstori, viticultori, mînuitori de atelaje. Și care acolo, în abatajele minei din Zorile, sau în frontalele carierei din apropierea Urluiei, nu sînt cu nimic mai puțin siguri pe meserie decît colegii lor din exploatările minerești cu tradiții de secole, de milenii. Și astfel, oamenii Adamclisiului, trezorierul de istorie, au devenit ei înșiși întemeietori de istorie. Diatomita, adunată de ei din adîncuri, trecută de ei prin rotirea ametitoare a morilor și prin zvîrcolirea fierbinte a cuptoarelor de uscare, ajunge la Iași, la Galați, la Făgăraș, adaos de nelipsit la geneza oțelului și a maselor plastice. Preparatele lor de bentonită au întărit fisurile calcarului de sub marile docuri uscate pe care, o altă străveche cetate a Geției, Callatisul corăbierilor și al meșterilor de statui și podoabe, își îngemănează oțelul navelor uriașe ale noului Timp. Și, ca o consecință firească, în viața satului, pus acum pe hărțile economice sub semnul ciocanelor încrucișate care-i consacră virtuțile minerești, cel dintîi cartier de blocuri își desenează înălțimile de culoarea zăpezii pe cerul iernii fără zăpadă al așezării deprinse doar cu casele ei cu un singur etaj. În continuarea lor, dantelăria schelelor, ronțăitul betonierelor în cimentul aburind înalță în „cartierul minerilor" un nou bloc pentru intelectuali. Dincolo de el, zidarii meșterului Andru înalță pe brațele macaralei de douăzeci de tone cea de pe urmă grindă a unei clădiri, amintind, pentru a doua oară, în peisajul satului de un templu roman. E muzeul în care se vor odihni pentru veșnicie după ce au biruit veșnicia, metopele, frizele Monumentului triumfal, statuile și inscripțiile smulse pămîntului dintre zidurile cetății ctitorite în același îndepărtat an 109 al erei. Alți meșteri ridică în locul lor, pe miezul Monumentului reîntregit pînă la ultima piatră, copiile lor în beton trainic, insensibil la curgerea și la încercările timpului. Autocamioane grele se opintesc în panta Urluiei cu lespezi de calcar marmorean decupat din aceeași carieră de la Deleni din care și-au luat meșterii biruitorului Nerva Traian piatra metopelor și a frizelor, piatra statuii centurionului, prin care se termina, sub

Scanned with OKEN Scanner

tîmplele cerului, Monumentul. Se reîntregesc ziduri şi turnuri de veghe, case şi ateliere între hotarele năruite ale cetăţii Tropaeum Traiani. Cu grija cu care se cos şi se vindecă rănile unui viteaz doborît, dar niciodată definitiv învins în întregul tăriilor lui. Sus, lîngă hotarele cartierului mineresc, se mai pregăteşte să moară o casă veche. Nu-i însoţeşte căderea nici o părere de rău. Oamenii socotesc doar cu zgîrcenie întinerirea locului pe care se pregătesc să i-l smulgă de sub tălpile şubrede, în metri pătraţi de galantare şi de vitrine. Şi în alţi metri pătraţi pentru flori şi copaci. Arbori şi flori, asemenea celor din parcul tînăr, care curg printre staturile blocurilor, la fel de tinere, spre Monumentul eroilor de la 1917, cu ofrandele cetinii proaspete a pinilor de Austria, cu pletele galbene ale sălciilor plîngătoare aduse cîndva de la Vavilon. Şi sub columna istoriei, pe care centurionul de piatră şi armele purtate de el în triumf uimesc şi înfricoşează, prin văzduhul limpede ca o lacrimă, prizonierele dace se luminează parcă peste durerea înfrîngerii de-o clipă în triumful pe veci în care au crezut. Încredere neclintită de două milenii în piatra osîndei, devenită marmura gloriei lor.

Scanned with OKEN Scanner

Ctitorii de sub semnul fortunei marina

Memoria mai păstra încă rătăcită, stratificată, greu de știut pe ce cale și cum, imaginea ritualelor de demult. Și cînd închideau ochii, ca să-și ferească ferestrele spre lumină de praful stîrnit sub izbitura uneltelor, îi zăreau, albe și prietenoase fantome, în cămășile lor de in, pe bărbații aceia din țara și din vremea lui Dapyx și mai de demult decît ei, alegîndu-l pe cel mai curat întru cugetul și faptele sale, dintre toți flăcăii neamului get, ca să-l trimită prin porțile morții după cuvîntul temuților zei. Și bucurîndu-se din toată ființa, cînd solul rămînea fără răsuflare în mușcăturile lănciilor, peste care se lăsase de bunăvoia lui azvîrlit. Căci era semn pentru ei că Zamolxis-Pămîntul și Gebeleizis-Cerul binecuvîntau soarta lucrului pe care vroiau a-l începe aici, la marginea holdelor și a pășunilor dinspre zările necuprinsei Mări. Stăruia însă în memoria lor mai apropiată, mai vie decît strania frumusețe înnegurată de prea uriașa îndepărtare, imaginea gării aceleia, zămislită parcă la un concurs al urîtului, în preajma căreia locomotivele își țipau pe sub trîmbe de fum toate sosirile și plecările, nebănuind că jucau astfel, sub roți, odată cu șinele, și nervii unui oraș, care se dorea slobod de fumul și țipătul lor, aici unde își simțea însuși centrul geografic și afectiv. Zidarii își aminteau cu precizie ziua și întîmplările care aduseseră dispariția clădirii neîncăpătoare și șui. Își aminteau osteneala ștergerii li-

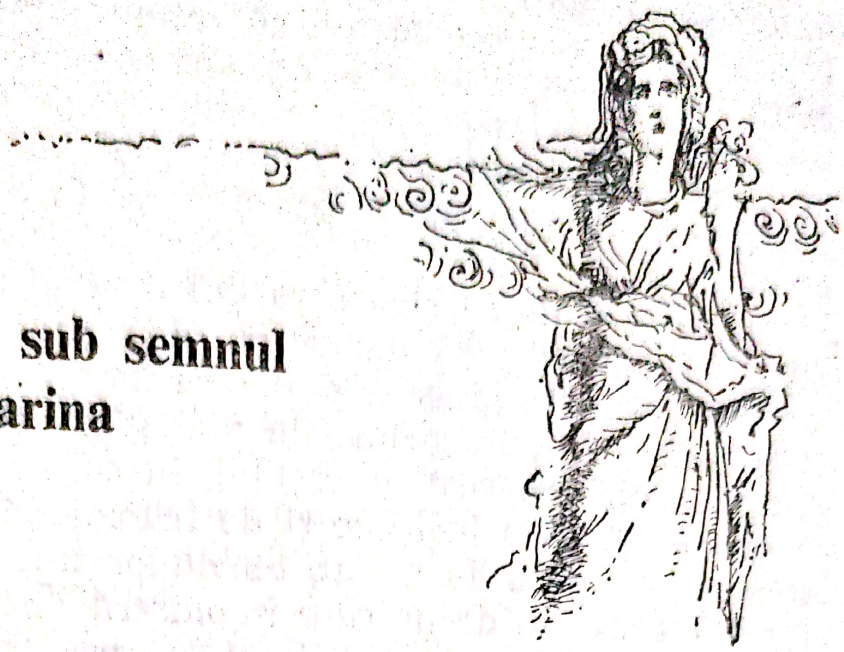

Ctitorii de sub semnul fortunei marina

Memoria mai păstra încă rătăcită, stratificată, greu de ştiut pe ce cale şi cum, imaginea ritualelor de demult. Şi cînd închideau ochii, ca să-şi ferească ferestrele spre lumină de praful stîrnit sub izbitura uneltelor, îi zăreau, albe şi prietenoase fantome, în cămăşile lor de in, pe bărbaţii aceia din ţara şi din vremea lui Dapyx şi mai de demult decît ei, alegîndu-l pe cel mai curat întru cugetul şi faptele sale, dintre toţi flăcăii neamului get, ca să-l trimită prin porţile morţii după cuvîntul temuţilor zei. Şi bucurîndu-se din toată fiinţa, cînd solul rămînea fără răsuflare în muşcăturile lănciilor, peste care se lăsase de bunăvoia lui azvîrlit. Căci era semn pentru ei că Zamolxis-Pămîntul şi Gebeleizis-Cerul binecuvîntau soarta lucrului pe care vroiau a-l începe aici, la marginea holdelor şi a păşunilor dinspre zările necuprinsei Mări. Stăruia însă în memoria lor mai apropiată, mai vie decît strania frumuseţe înnegurată de prea uriaşa îndepărtare, imaginea gării aceleia, zămislită parcă la un concurs al urîtului, în preajma căreia locomotivele îşi ţipau pe sub trîmbe de fum toate sosirile şi plecările, nebănuind că jucau astfel, sub roţi, odată cu şinele, şi nervii unui oraş, care se dorea slobod de fumul şi ţipătul lor, aici unde îşi simţea însuşi centrul geografic şi afectiv. Zidarii îşi aminteau cu precizie ziua şi întîmplările care aduseseră dispariţia clădirii neîncăpătoare şi şui. Îşi aminteau osteneala ştergerii li-

Scanned with OKEN Scanner

niilor de oţel bătrîn şi muşcat de rugină, pe care năvăleau locomotivele în oraş, făcînd să tremure pietrişul terasamentelor, aşternut cîndva de antreprenorii lui „Danubian-Blake Sea Corporation", veniţi de pe malurile îndepărtatei Tamise din dorinţa sultanului Mahmud, ultimul străin care avea să mai hotărască ceva în destinul acestui pămînt.

Fusese în toate acestea ceva din însufleţirea, din îndîrjirea respingerii unei agresiuni. Aşa cum era ceva din fantastica siluetă gingaşă a unui albatros dormitînd cu ciocul sub aripă, în geometria noii gări ridicată de ei la marginea dinspre vest a oraşului, în care răbufnea zilnic pe schele setea de înălţime şi de frumos. Mai tîrziu, cînd osteneala lor de a dura cuib temeliilor tinere avea să cuprindă tot spaţiul de pe care izgoniseră ţipătul trenurilor, avea să se vadă că săvîrşiseră o reaşezare în tron a istoriei. Aveau să afle că de fapt străinii aceia călcaseră nepăsători, cu paşi de pietriş şi uitare, peste necropole în care se odihneau pentru veşnicie strămoşii, peste cuptoarele de copt pîinea şi de întărit teracota statuilor şi lutul modelat în chip de femeie cu braţele adunate pe şold al vestitelor amfore. Şi peste bazilicile în care îşi oficiaseră credinţa cea nouă, în graiul şi după obiceiul strămoşilor. Dar peste toate acestea aveau să dea în frumoasa înversunare edilitară de mai tîrziu. Pe atunci se aflau doar la începutul începutului ei. Era o zi de aprilie limpede, prietenoasă. O zi însorită de primăvară, cu marea viorie ca o nălucire frumoasă, cu cerul ameţitor de limpede şi de înalt. Şi constructorii se grăbeau. Poate mai mult decît din dorinţa înscrierii lucrului început în rigorile timpului, din curiozitatea lor de copii mari şi buni de a vedea cum arată oraşele şi marea privite de pe platforma celui dintîi bloc turn. Deodată, auzul deprins să asculte glasul pămîntului a tresărit : cupa excavatorului scrîşnise dureros într-o piatră. Ar fi putut continua să adîncească liniştiţi lăcaşul temeliilor hotărîte. În fond, ce minune e să dai de o piatră rătăcită în lut. Dar, de cînd începuseră să sape fundaţii şi să ridice ziduri, uneltele lor întîlniseră adeseori în răscolita ţărînă, mesaje ale oamenilor şi ale veacurilor de la propriile lor temelii. Locul tîrnăcoapelor şi casmalelor l-au luat mîinile oamenilor. Aşa a ieşit în lumina zilei

Scanned with OKEN Scanner

aceleia de primăvară limpede şi înaltă delicata împlinire în marmură a unor sculptori de la începutul Tomisului şi al erei : Fortuna, cea de o caldă şi gingaşă frumuseţe, Ponthos, cel cu amfora ocrotitoare a corăbierilor în braţe, Şarpele Glycon, Hecate cea cu mai multe feţe. Castor şi Polux... Şi Fortuna, sublimă frumuseţe de fată vie, închisă în marmura rece, şi Şarpele, filozof enigmatic venit de pe alte pămînturi, de la picioarele altor zei, şi Hecate, şi Dioscurii au străbătut pe braţele arheologilor şi constructorilor drumul de altădată al alaiurilor Rosaliilor, Saturnaliilor sau Dyonisiilor, ca să-şi ocupe locurile de onoare printre miile de alte comori adunate, asemenea lor, din tăcerea pămîntului acestui Tomis cu temeliile caselor şi cu rădăcinile pomilor în adîncuri doldora de istorie. Constructorii s-au înapoiat la grijile şi la zorul lucrului lor. Ar fi putut socoti ivirea aceea a statuilor din albă marmură înviată, prin osteneala dălţii, drept tainic semn de bunăvoinţă, faţă de îndrăzneala lor de a-şi privi oraşul şi marea de sus. Şi că zeii au deschis porţile de înfricoşată tăcere şi s-au înfăţişat ei înşişi în faţa ctitorilor. Biruiţi poate de curiozitatea de a vedea cu ochii lor ridicîndu-se templele acelea nemaivăzute în îndrăznelile nici unui alt timp. Edificiile în care oficiau maşini de gătit şi claviaturi de piane, în care întrecerile din arenă intrau zgomotoase prin sticla televizoarelor, iar fetele îşi încercau pe umerii, firavi încă, rochiile hărăzite celui dintîi bal al lor. Ivirea zeilor s-a repetat apoi la temeliile altor sute de edificii asemenea blocului turn pionier. În cartierul gării, cu casele lui aidoma unor nave gata să se avînte spre liniştea şi neliniştea Mării, din cheiurile de floare şi de cetini ale grădinilor tinere ca şi ele, în toate cele patru cartiere ce poartă numele de Tomis, în Filimon Sîrbu, în Kilometrul 5. Pretutindeni unde nevoia de înălţime şi setea de frumuseţe îşi căuta începutul zborului de beton domesticit şi umanizat în pămîntul doldora de mesajele altor oameni şi veacuri. Aş putea spune că sînt unul dintre martorii cei mai minuţioşi ai înălţării de pe piedestalele temeliilor de beton şi de piatră a edificiilor din cîmpia de la hotarul dinspre apus al Constanţei, încă de la înfigerea celui dintîi ţăruş de marcaj. Cînd spui astăzi Palas, înţelegi neapărat podiumul uriaş de beton pe care uzinele, fabricile se conti-

Scanned with OKEN Scanner

nuă una într-alta, paradă fantastică de hale dreptunghiulare de turnuri, de coşuri şi de retorte, fiecare cu metamorfozele sale interioare, cu oamenii, cu efuziunile sale de rodnicie. Toate la un loc, un piedestal enorm, pe care meşteşuguri întoarse din risipirea prin veacuri se redescoperă şi se îngemănează în rîvna unei Constanţe cutezătoare, racordată la destinul industrial al României prezentului, printr-o operă de Prometeu şi de Algenor comunist. Am văzut săpîndu-se fundaţiile şi turnîndu-se temeliile modernei uzine de pîine, ca o împlinire supremă a nesfîrşitelor, bogatelor holde ale Geţiei Felix. Am văzut turbo-agregatele şi cazanele de aburi sub presiune ale centralei termoelectrice înălţîndu-se spectaculos peste tăcerea marginii de cîmpie, asemenea unui imn întru slava zeităţilor fulgerului îmblînzit. Şi ridicarea fabricilor de hîrtie, de ulei, de bere, de beton celular, de echipamente navale, de mobilă, de ţesături migălite din lîna de aur, după care va fi poposit, poate, la vremea legendelor, pe acest ţărm, rătăcitorul Iason cu argonauţii săi. Şi de cîte ori constructorii despicau pămîntul pentru nevoile temeliilor uriaşe, mi se părea că-i văd plecînd după cuvîntul de bunăvoinţă al timpului ascuns în pămînt.

Piedestalele cuptoarelor de copt pîine s-au ridicat pe un fost ogor din care cupa excavatorului arunca în lumina blîndă a toamnei doar cartofii rămaşi neculeşi din prea mare grabă în care se înstăpîniseră constructorii peste cîmpuri. Dreptunghiurile severe ale fabricii de ulei au ţîşnit către înălţimile hotărîte dintr-un lan de floarea-soarelui care tocmai îmbobocea. Filatura şi ţesătoriile integratei de lînă, Fabrica de hîrtie, cele de furnir şi de mobilă au împărţit între ele, frăţeşte, porumbişti cu ştiuleţii neîmpliniţi, strînşi din drumul către păşune al turmelor, megawaţii termocentralei se nasc peste fosta faţă de iarbă a unui aerodrom care devenise prea fragil şi prea scurt pentru a mai putea decola de pe iarba lui uriaşele păsări de duraluminiu. Palasul industrial a primit îngăduinţa şi vlaga ctitorilor rămaşi singuri cu uneltele lor aici, pe cîmpia uimită de ce se întîmplă cu această margine a ei dinspre căsuţele cartierului, al cărui nume desprins din legende, Medeea, respiră iz de aventură îndepărtată. Aici, unde totul redevenea aventură la modul cel mai frumos

Scanned with OKEN Scanner

și mai realist cu putință, oamenii s-au dovedit generoși, nu au refuzat ofrandele așteptate. Odată cu cea dintîi șarjă de pîine a Palasului, s-au copt cartofi ca la sărbătorile idolului incaș al semănăturilor ; la inaugurarea preselor de ulei, i s-au adăugat materiei prime și semințele strînse de pe tulpinile rămase captive în curtea fabricii hărăzite tocmai cinstirii generoasei surori vegetale a Soarelui ; pe frontispiciul Fabricii de hîrtie, meșterii au dăltuit în marmură albă chipul Athenei-Palas, laudă peste timp a patroanei înțelepciunii sau poate doar laudă înțeleptei lor opere de edili în cîmpia rămasă tot timpul pînă la ei fără făptura adevărată și fără nume.

Zeii n-au fost întotdeauna și în tot locul binevoitori cu temeliile și cu ctitorii. N-au fost nici măcar numai și numai indiferenți. Am văzut vreme de cîțiva ani nisipurile seminomade ale Mamaiei rezistînd îndîrjit încercărilor de a le domestici pe sub tălpile viitoarelor zboruri de beton și de sticlă, de grație și splendoare, Mamaia refuza sa devină Mamaia pe care o știm și o iubim. Nisipul, apele lacului Siut-ghiol, în curgerea lor tăinuită spre mare pe sub dunele mișcătoare, s-au împotrivit, au rezistat temeliilor, ca și cum le-ar fi asmuțit împotriva minunii pe care aveau s-o poarte pe umeri un duh rău și înverșunat. Duhul n-a putut fi aflat nicăieri. Biruința asupra potrivniciei nisipului și a apei a venit pe căuș de palme și de unelte. Și Mamaia și-a luat treptat înfățișarea ei prietenoasă de cariatidă a soarelui și a apelor. La întemeierea Mangaliei-Nord, oamenii procedaseră ca într-un ritual ostășesc roman. Încercaseră să cîștige bunăvoința fericiților băutori de ambrozie, botezîndu-și curajoasa lucrare cu numele lor, încă din clipa creionării ei pe proiecte. Dar nici Saturn, cel capricios ca luna lui Faur, nici strălucitoarea Venus, nici Jupiter capitolinul, nici Neptun, cel stăpîn peste freamătul și peste liniștea apelor, nu s-au grăbit să ușureze împlinirea în piatră a fanteziei, peste care se răsfățau înseși numele lor. Și cînd au intrat buldozerele în smîrcurile adormite sub plauri ale lacurilor Jupiter și Neptun, au sărit, din peria stufului niciodată atinsă de nimeni, fantome sure cu pupilele dilatate — lupii de baltă. Lupii, pe care-i crezusem de mult dispăruți din pădurile Geției. Și toată irumperea spre înalt a materiei,

Scanned with OKEN Scanner

toată instaurarea aceea surprinzătoare a ei, în văzduhul nemaiatins decît de aripile şi de ţipătul huhurezilor din pădurea bătrînă a Comorovei, s-a petrecut peste silnicia cleioasă a unui ocean de noroi. Şi, pînă la urmă, Mangalia-Nord şi-a primit cu de-a sila frumuseţea în braţe. La Vadul Oii fusese întotdeauna peste apele Dunării un pod spiritual. Vadul prin care-şi mînaseră turmele lor coborîte din Carpaţii cu căciula de omăt către blîndele păşuni de iernatic ale ţărmului dobrogean, Alsăneştii, Alvăneştii şi Sorofanii contopiţi mai apoi cu băştinaşii dicieni în aşezarea Topalului, ca într-o nouă sinteză a neamului şi a graiului românesc. Cînd s-a hotărît ridicarea marelui arc al podului rutier, replică peste vreme la ceea ce izbutiseră Apolodor din Damasc şi Anghel Saligny, în loc să se bucure de neaşteptata ofrandă, apele fluviului s-au mîniat nebuneşte. Sub pilele viaductului, sub pilele-mal şi sub pilele-culee, pămîntul se împotrivea cu îndîrjirea unui vrăjmaş. Atunci l-am văzut pe maistrul podar Victor Noiman sărind să se bată cu imposibilul. Lucra la forajul radierului dinspre Luciu-Giurgeni, cu cea mai bună instalaţie pe care o izbutise lumea întreagă pînă la vremea aceea — un E.D.F.-5 „Benoto". Dar straturile de prundişuri şi de argile întreţesute de trunchiurile arborilor îngropaţi de vii, nu se ştie cînd şi nici prin puterea căror amarnice viituri, pămîntul acela în care trebuie să ajungă pînă la treizeci de metri în adîncime unul din picioarele podului rezista pînă şi în faţa maşinii „Benoto", neimpresionat nici de numele şi nici de antecedentele ei. Meşterul Victor Noiman a îndrăznit atunci să modifice instalaţia aceea complicată, să-i sporească puterea şi raza de acţiune pînă unde nu îndrăzniseră nici constructorii ei francezi, pe deplin convins că altminteri nu s-ar fi putut niciodată naşte cel de-al treizecilea pod în care bătrînul venise să pună încă o dată sudoare şi suflet de om. Şi curajoasa încercare a reuşit. Oţelul sapei a început să-şi facă iarăşi loc mai departe în inospitalierele adîncimi. Cam tot aşa s-au petrecut lucrurile şi cu vibrosonetele S.V.-1, care slujeau la înfigerea uriaşilor stîlpi de beton ai viaductului. Într-o zi, le-a biruit şi pe ele împotrivirea nemaivăzută a straturilor. Podarii au fost nevoiţi să-şi imagineze o nouă vibrosonetă, căreia i s-a dat mai apoi numele atelierelor me-

Scanned with OKEN Scanner

canice de la Otopeni, unde i s-au turnat şi i s-au strunjit în oţel şi în cai-putere proiectele. Maşina lor a izbutit, într-o singură zi, tot ceea ce nu reuşiseră timp de zile, de săptămîni, suratele lor cu nume răsunător, construite de reputate uzine străine. Era o sîmbătă seara şi cineva a fost de părere că biruinţa asta a lor merită cel puţin un pahar de vin. A ieşit de fapt o petrecere în lege, ca o slobozire a sufletelor din chingile temerii de nereuşită. Şi cum şedeau acolo, lîngă picioarele viaductului, împlîntate la rostul lor, meşterii cu tîmplele colilii ori inginerii şi mecanicii abia atinşi de asprimile celui dintîi şantier al vieţii lor, cu vinul roşu ca flacăra în cele mai felurite pahare şi căni, semănau cu geţii lui Dromichaites, serbîndu-şi victoria nesperată asupra aricilor de metal ai falangelor satrapului Lisymach. Iar stîlpii, încremeniţi în pămîntul învins pînă la semnele adîncimilor hotărîte, păreau chiar soldaţii trufaşi ai Macedoniei căzuţi din trufia atoate învingătorului în ruşinea şi în durerea înfrîntului. Şi cînd a fost gata totul, cînd arcul suplu al podului s-a desdoit lin peste fluviul înavuţit fără voia lui, cînd meşterul Victor Noiman se pregătea să plece spre cel de-al treizecişiunulea pod dintr-o viaţă de meşter şi om, bărbatul care nu se temea nici de fluviu, nici de ger şi nici de împotrivirea pămîntului, s-a stins în timp ce-şi stropea florile din balcon. Dar mie mi se pare că nu s-a stins şi că podul, curajoasă planare de pescăruş alb pe deasupra undelor şi catargelor, e de fapt căuşul palmelor celui şi celor pentru care nu există, nu poate să existe plecare dintre viii biruitori.

Am stat adesea de vorbă cu constructorii noului oraş Tulcea. Cred că nicăieri noţiunea de nou nu e mai cuprinzătoare şi mai profundă decît aici, la porţile Deltei, unde a existat în vechime un întins şi înfloritor Aegyssus, şi reîncepe să existe un oraş care-şi întinde rădăcinile caselor pînă la marmura vechilor forturi, ateliere şi temple. Tot ce s-a strecurat timp de mai multe secole între ele a fost parţial măturat şi continuă încă să fie înlăturat fără pic de milă, de ezitare, dintre hotarele ambiţioasei instaurări de urbanitate. Totul, pînă la ultima căsuţă cu ferestre la nivelul genunchilor trecătorilor, pînă la ultima stradă îngustă ca o potecă de munte, pînă la ultima cîrciumă cu miros de acreală, pînă la ultimul maidan cu zarzări sălbă-

Scanned with OKEN Scanner

ticiţi. Unora nu li se pare să fi întîlnit nici un fel de împotrivire a lutului şi a caselor date pieirii dimpreună cu străzile şi maidanele, în numele urbanităţii pe care nu o slujiseră pe deplin niciodată. Li se pare a fi deslușit din partea tuturor celor şapte coline pe care se înalţă, asemenea Romei care şi-a trimis pînă aici legiunile, chiar un fel de tainică încercare de a le uşura neodihna zilelor şi a nopţilor. Alţii sînt convinşi că dimpotrivă pămîntul li se împotriveşte pe cît e în stare. Apelînd, în sprijinul afirmaţiei, la năvala puhoaielor de după ploile repezi, măturînd loesul colinelor, tăvălind asfaltul proaspăt al străzilor, inundînd subsolurile caselor abia ridicate, rănind de moarte florile şi artezienele parcurilor. Şi, la zănatica ridicare din matcă a Dunării, cu gînd de pierzanie pentru tot ce clădise omul, pe îngusta fîşie de neted din spatele cheiului peste care valurile năvăliseră asemenea unor tigri flămînzi. Nu ştiu dacă aşa va fi fost cu adevărat, nu ştiu dacă marea Uzină de alumină de la marginea de apus a oraşului se va fi ridicat în pofida dorinţei pămîntului şi capricioşilor săi stăpîni legendari. Ştiu însă că într-o zi de noiembrie, pe un vifor năprasnic, uzina a fost la un pas de pieire. Viscolul doborîse stîlpii reţelelor electrice, prin care-i venea energia cotidiană, spulberîndu-i ca pe nişte simple jucării de pe coama dealurilor. Rămase fără energie electrică, instalaţiile de preparare a aluminei ameninţau să devină, în urma răcirii, propriul lor mormînt. Odată îngheţată, remineralizată, alumina nu s-ar mai fi desprins de pe instalaţii decît prin dinamitare — prin aruncare în aer a costisitoarelor mecanisme, a trudei constructorilor şi montorilor de cîţiva ani încheiaţi. Dar s-au găsit, ca de fiecare dată în clipa marilor încercări, nişte oameni care să poarte în ei puterea de a forţa uşa zăvorîtă a imposibilului. Au găsit un grup electrogen de la care puteau picura în enormele instalaţii doar atîta energie cît să nu se petreacă îngheţul. Motorul era vechi şi uzat, dar ei aveau de partea lor voinţa neclintită de a-şi păstra uzina întreagă. Şi i-au adăugat jertfa zecilor de ore de după lucru, schimbate în veghe în preajma generatorului, ore în care şi-au înţepat adesea buricele degetelor, ca să nu-i prindă somnul în mrejele lui. Şi inima de

Scanned with OKEN Scanner

metal argintiu a străvechiului Aegyssus a continuat să rămînă fierbinte.

*

* *

Trei lui tot coborîse fierul sfredelitor al forezelor în adîncul bazinului portuar sortit să devină temelia celor mai mari docuri uscate, croite cîndva la ţărmul Pontului Euxin. Şi se întorseseră, aidoma unor trimişi fericiţi, cărora zeii le primiseră cu bunăvoinţă solia. Cine şi-ar fi putut imagina că pămîntul ascunde atîta putere potrivnică lucrului început ? Într-o zi însă, izvoare nebănuite de nimeni au năvălit cu furie asupra oamenilor şi a lutului dislocat de excavatoare, prefăcînd totul într-un diluviu clisos. Lucrarea părea definitiv compromisă. Dar nu tot aşa i s-a părut şi inginerului Nicolae Petre, omului care, în atîţia ani de luptă cu marea, strămutase în apele ei, prin arcele imenselor diguri de apărare ale noului port, un munte de beton şi de piatră. Omul acesta se dezobişnuise să fie oprit şi înfrînt, fie chiar şi de puterea unită a vîntului, a pămîntului şi a apelor. Ar fi fost prima mare înfrîngere a inginerului şi a omului devenit bărbat matur la marginea mării domesticite în diguri şi în maluri cu danele deschise prielnic corăbiilor. Şi tot la prima lor umilire ar fi fost şi navaliştii care-l însoţeau în lupta cu adîncimile şi izvoarele. Prima lor înfrîngere din spaţiul a trei generaţii de oameni şi meşteri prin care şi-au trecut îngrijorările şi bucuriile învierii oţelului în marile păsări biruitoare de depărtări şi de ape, din mîinile tatălui în mîinile fiului, ca o minunată ştafetă vie. Şi în tot acest timp, cînd tot coborau ei şi ai lor către şantier iar treptele porţii numărul patru au păstrat în fierul şi cimentul lor urmele adînci ale muşcăturilor bocancilor ţintuiţi, nu se lăsaseră niciodată înfricoşaţi de nimic. Nici chiar pe vremea cînd munca lor avusese ceva din Tartarul osîndei, cînd minţiseră gerul iernilor, stăpîn peste vechile hale ca într-o cîmpie deschisă, cu bucăţi de metal încălzite la roşu şi puse să sfîrîie şi să ridice din apa căldărilor trîmbe de aburi călduţi. Nici atunci, cînd presimţindu-şi sfîrşitul domniei asupra acestor oameni şi locuri, geniştii în uniforme de culoarea omizii încercaseră să pătrundă cu cartuşe de dinamită în hale,

Scanned with OKEN Scanner

şi cînd, pentru a-şi păstra în viaţă şantierul care pentru ei însemna deopotrivă onoare şi pîine, ridicaseră în calea străinilor înarmaţi pînă în dinţi, brîul de netrecut al armelor şi al pieptului lor. Au vîrît tone întregi de ciment şi de vată de sticlă în gura izvoarelor întîlnite de-a curmezişul drumului hotărît. Lucrînd cîte douăsprezece ore din zi, îngropaţi pînă la brîu în noroiul rece, schimbînd mereu mufele pompelor înecate de apa murdară pe care nu mai pridideau s-o azvîrle din calea uneltelor. Pînă la urmă s-au dovedit încă o dată mai tari decît încercarea aceea cumplită. Sugrumate de atîta amar de beton, izvoarele şi-au întors răbufnirile spre adîncul din care ţîşniseră. Şi la ora hotărîtă, din ziua hotărîtă, pe uriaşul doc de construcţii, au început să sosească blocsecţiile „Tomisului". Cea mai mare navă îndrăznită şi construită cîndva de strănepoţii viteazului Dapyx avea o rampă de lansare pe măsura dimensiunilor ei. Astăzi, cînd ochii s-au deprins să vadă în forfota de pe marile docuri ceva obişnuit şi familiar, cînd flacăra logatomelor şi mîinile lăcătuşilor din uriaşa hală E.S.A.B. croiesc curajos componentele petrolierului de 150 000 t.d.w., răbufnirea aceea a izvoarelor pare să fi fost dată uitării de mult. Asemenea atîtor altor împotriviri lăsate în urmă, prin ani...

Inginerului Petre şi hidrotehnicienilor săi li s-a dat să asculte pămîntul în altă parte. Acolo, pe firul subţire de apă al văii Cervus, unde Callatisul heracliot şi Pancalia genoveză, cuiburi de corăbieri şi de făurari de corăbii, îşi redescopereau vocaţia de viitor constructor naval. Le-a ieşit în cale, din adîncimea pămîntului, împotrivire nouă, de parcă cineva ar fi ţinut cu tot dinadinsul să le presare drumul cu vrăjmăşii. Calcarul roşu în care urma să se toarne betonul trainic al docurilor şi-a dezvăluit constructorilor o şubrezenie de bătrîn. A fost nevoie să se injecteze în fisurile rănilor sale trenuri întregi de bentonită smulsă adîncurilor la Adamclisi. Pînă ce lucrurile şi-au reintrat în făgaşul lor hotărît şi cel dintîi mineralier uriaş croit de Mangalia, după veacuri de uitare a meseriei şi a gloriei făuritorului de trireme şi de galere, de galioane şi goelete, a fost gata să-şi pună prova pe largul Pontului uimit de neaşteptata-i ivire. Da, zeii tuturor semînţiilor şi credinţelor s-au dovedit foarte rar prielnici tenacei înte-

Scanned with OKEN Scanner

meieri de istorie nouă a bărbaţilor Geţiei fericite. S-au temut şi se mai tem parcă de o micşorare a lor în faţa faptelor veacului aflat sub uriaşa putere a oamenilor de a-şi cîrmui destinele şi pămîntul. Totuşi oamenii nu s-au arătat niciodată supăraţi pe copilăreasca lor îmbufnare. Şi oriunde i-ar afla sub tălpile ctitoriilor hotărîte, îi aduc cu gingaşă grijă între pereţii muzeelor. Şi întruchipările lor în marmură sau în bronz devin astfel nişte prizonieri de onoare, în făpturile cărora constructorii îşi regăsesc şi îşi recunosc migala şi geniul străbunilor. Dreptul şi datoria lor de a-i continua pe columna nesfîrşitelor biruinţi. Trei milenii înţeleg nobleţea gestului şi aplaudă...

Scanned with OKEN Scanner

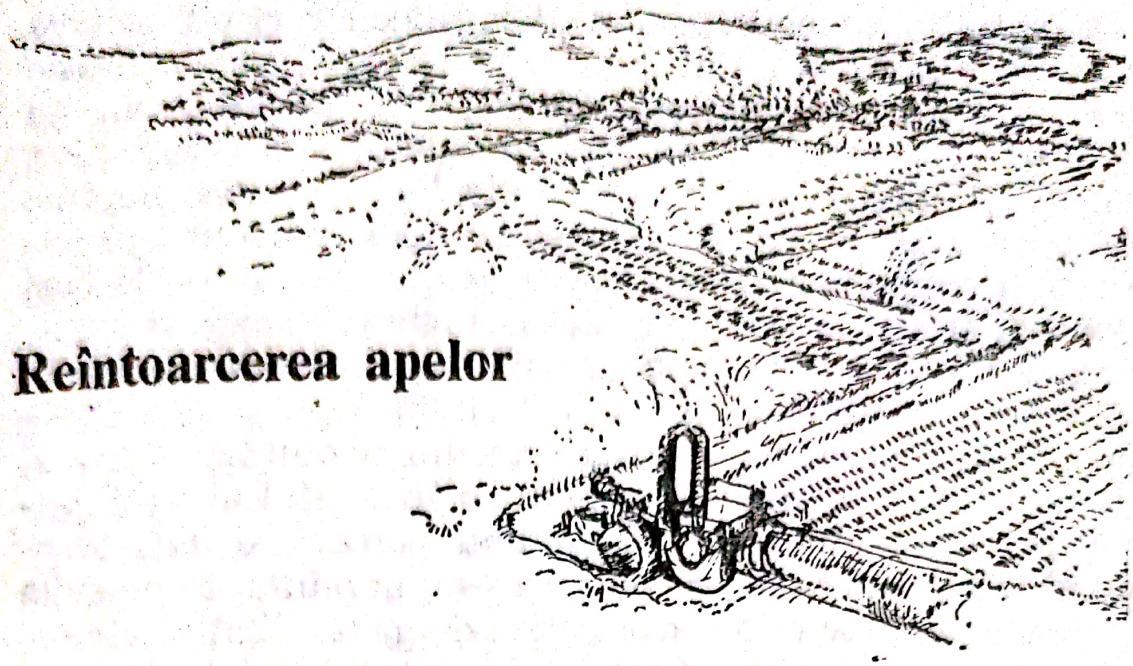

Reîntoarcerea apelor

La Soare-apune şi la Miază-de-noapte curge de-o veşnicie Donarisul, apa vie a geţilor. Dinspre Soare-răsare bate la porţile ţărmului, aşteptînd fluviul să i se prăvale în braţe, adaos de limpede şi de dulce, Ahksaena, Marea cea mare. Şi cuprinsă în strîngerea lor, Geţia pare un uriaş arbore cu lemn de rezonanţă în care Meşterul-Undă şi Meşterul-Val au tot dăltuit răbdători, an cu an, veac cu veac, eră cu eră, pînă ce au izbutit, asemenea lutierilor din Cremona, să-i dea înfăţişarea şi graiul unui fantastic Stradivarius viu. Aici, marea, fluviul, izvoarele, rîurile, ochii limpezi ai lacurilor nu sînt simple podoabe ale pămîntului, ca prin alte părţi. Sînt viaţa pămîntului şi a oamenilor pe care-i poartă prin hăuri de vreme în braţe. Toată trudita şi necontenita urcare a strămoşilor, tot ce au năzuit şi au înfăptuit pe faţa gliilor şi în ei, pentru clipa lor şi pentru clipa care se aprindea, peste stingerea lor, mai departe, totul e legat de nişte tîmple de ţărmuri şi de nişte fire de văi, de nişte curgeri, de nişte nume de ape. La Cheile Dobrogei, netezimea podişului se prăbuşeşte subit şi copleşitor. Simţi parcă cerul împuţinîndu-se în creştetul capului, închis de uriaşele răni ale calcarului prin care-şi taie drum către limpezimea lacului Taşaul rîul subţire, ostenit acum al Casimcei. Se deschid în acest zid, pe care nu te-ai fi aşteptat să-l întîlneşti niciodată aici, porţi de penumbră spre domuri de întune-

Scanned with OKEN Scanner

ric căptușite cu catifeaua caldă a liliecilor aţipiţi, cîteva guri de peșteri. Nu sînt prea adînci și nici spectaculoase nu sînt. Apele Casimcei, săpînd, mistuind calcarul, au săvîrșit însă ceva mai de preţ : leagănul stră-strămoșilor, cel dintîi adăpost al lor. Topoarele lor de piatră cioplită, oasele renilor și mamuţilor, scoase de sub cenușa pietrificată a vetrelor, grăiesc limpede despre cei dintîi vînători poposiţi aici, la hotarul mișcător al înghețului care se retrăgea către nord. Cea dintîi existenţă a noastră în spaţiu și-n timp e legată de opera și de numele unui rîu. Și tot de pe văile prietenoaselor ape ne vin nenumărate dovezi de netăgăduit că sîntem deodată cu începutul aici : minunatele vase și statuete închipuind oameni și zei, brăzdarele din coarne de cerb cu care s-au împlîntat în poienile curăţate prin foc cele dintîi petice de grîu sălbatice ale seminomazilor neolitici. Cetăţile întărite și satele în care s-au petrecut părinţii Gînditorului de la Cernavoda, ori fiii lor, aflaţi mai tîrziu dormindu-și somnul fără sfîrșit în necropola de pe Dealul Sofia, lîngă Cernavodă de azi, tot așa s-au ţinut strîns lîngă apele mari și mici, ca și cum ar fi vrut să-și soarbă statornicia din undele lor. Sucidava, Axiopolisul, Capidava, Carsiumul, Troesmisul, Arrubiumul, Dinogeţia, Noviodunumul, Genucla, Aegyssusul, clădite pe umerii fluviului care le despărţea și le unea, în același timp, oamenii cu fraţii de dincolo de apele lui, Argamumul și Callatisul de la ţărmul Ahksaenei pe care soseau de departe neguţătorii cu preţ bun pentru miere și grîu, sînt tot atîtea tainice îngemănări de destine cu apele. Cînd au răzbit legiunile Romei asupra oștilor lor ridicate în grabă, geţii regelui Dapyx tot ajutorul apelor l-au chemat, căutîndu-și scăpare acolo, sub malul înalt al Casimcei, în ascunzătorile dăltuite de apele rîului pe sub stîncile greu de aflat, iar Zyraxes, trecîndu-și prin credinciosul Donaris oștenii înfrînţi, a tras uriașă stavilă curgătoare între ai săi și urmăritori. Cei care au venit să ridice cetăţile și castrele Romei din pămîntul pe care ţineau să rămînă stăpîni în veci erau arhitecţi și strategi iscusiţi. Și totuși n-au aflat nici un loc mai prielnic pentru noile așezări hotărîte decît ruinele cetăţilor cucerite și pedepsite cu trecerea prin foc și prin plug. Și înălţînd tinere ziduri și edificii ei au reînălţat de fapt, și au înviat cetăţile geţilor biruiţi, dar niciodată înfrînţi pe deplin de le-

Scanned with OKEN Scanner

giunile lor. Le-au păstrat foarte adesea perimetrul şi numele. Dar le-au păstrat mai ales înţelepciunea întemeietorilor de a-şi ţine mereu rădăcinile aşezărilor lîngă ape, de a-şi face din izvoare şi rîuri o a doua tărie a zidurilor. Grindini de călăreţi străini s-au abătut adesea pe lîngă meterezele lor în drum către strălucitul Bizanţ. Uneori, pofta de prădăciune s-a dovedit mai tare ca groasele ziduri şi multe din cuiburile trudei şi veghei s-au năruit sub povara cumplitelor izbituri. Dar fiii Geţiei reveneau mereu pe temelia pietrelor şi a soartei de început călăuziţi de sclipătul apelor, niciodată rătăcite din matcă. Şi-şi încredinţau din nou fluviului, rîurilor şi izvoarelor soarta lor. Înconjurate de apele Dunării, Dinogeţia şi Păcuiul lui Soare, ostroavele ferite de furia prădalnică a năvălirilor, le-au rămas, prin neliniştitele vremuri, sîmburi de linişte prietenoasă pînă la ivirea pe zările tulburi a unui timp mai prielnic grîului şi liniştii lor. Şi cînd şi-au zidit casele peste rosturi de castru şi biserica pe temelie de fostă bazilică, Niculiţelul tot străjilor apei li s-a încredinţat. Luînd izvoarele Teliţei şi ale Taiţei, cu văile lor adîncite în carnea tare a granitului, drept singurul zid prin care nu-i puteau pătrunde — pînă la liniştea plugurilor — călăreţii aducători de distrugere. Poate aici, în satul cu podgoriile ridicate peste podgorii, ori poate în Dinogeţia cea inaccesibilă stricătorilor, asemenea unui cuib de vultur cudalb se va fi născut legenda izvorului cu apă vindecătoare de moarte. Desigur, nici o apă din lume nu putea să întoarcă din drumu-i pe cel plecat dintre vii. Şi nici născocitorul poveştii nu vrusese să spună aşa ceva. Voise numai să aducă dincolo de măsurata putere a graiului laudă apelor care aici, pe pămîntul de soare topit al Geţiei, înseamnă pentru om viaţa însăşi.

— Unde ţi-e izvorul de apă vie, bunule taică Petre, jupane Dimitrie, sau cum te va fi chemat cu adevărat? Simţeam întrebarea scăpată fără de voie printre buzele arse de sete, izbindu-se, ca o pasăre dezobişnuită să zboare, de ţeasta pleşuvă a unei stînci. O ţandără uriaşă dintr-un deal întreg de calcar care se surpă deasupra văii Canaralei, în apropiere de Băneasa. Oamenii de prin părţile locului îi spun rîului, uscat vara, Canara, iar acestor chei, Canaraua Fetei. Era în vara lui 1968 şi Dobrogea, de la un capăt la altul, se zbătea în ghearele fierbinţi ale

Scanned with OKEN Scanner

celei mai fantastice secete din cîte-i cunoscuse pămîntul în ultima sută de ani. De şapte luni norii se arătaseră rar pe cer şi atunci fără nici un folos. Se boncăluiseră doar pe cîmpia decolorată a bolţii asemenea unei ciurde de bouri pişcaţi pînă la sînge de streche. Vîntului îi era sete. Şi pămîntului îi era sete. Din cei douăzeci şi unu de mililitri de apă cît înregistraseră pluviometrele punctelor meteorologice, nu mai rămăsese nimic. Pe sub iarba scrumită, păşunile dinspre Canara semănau cu o piele de leopard năpîrlit. Peste porumbul cu frunzele răsucite în jurul tulpinii, peste floarea-soarelui care îşi întorcea, pentru prima dată cu groază, florile iubitoare de soare din faţa potopului lui de văpăi, dogoarea fulgera zborul vrăbiilor, alunga ţiştarii în văgăunile lor adînci. Era una din cele şaizeci de veri secetoase cîte încearcă pămîntul Dobrogei într-un singur veac. Era cea mai pustiitoare dintre toate. Dar şi cea din urmă pe care aveau s-o mai înfrunte oamenii şi pămîntul fără reazemul de nădejde al apelor cu care-şi înfrăţesc destinele prin milenii. Priveam urmele pripoanelor în care se legănaseră luntrii, străjuind fantomatic înălţimea de piatră uscată a Canaralei, priveam valea fără nici o picătură de apă a Urluiei, moartă şi ea atunci la picioarele stîncilor. Oare unde şi prin ce anume nebunească surpare a echilibrului lucrurilor plecaseră apele Canaralei şi ale Urluiei, în stare cîndva să poarte corăbii şi luntrii ? Pe ce albii necunoscute nouă, îşi rătăciseră apele după care tînjea atît de amarnic pămîntul ? Din povîrnişurile văii, adîncite în loes şi în calcar, se mai desluşeau doar vechile muşcături ale undelor, şi chiar scînteile verzi ale prigorilor, pîndind zumzetul roiurilor de bondari. Mi s-a părut atunci că Urluia trădase, că Taiţa, Teliţa şi Casimcea trădaseră şi ne părăsiseră, continuînd să ne părăsească pe rînd. Dar nu, nu era adevărat. Apele Geţiei nu trădaseră, nici în vara aceea cu semne deşertice pe pămînt şi în cer şi în ciclul statornic al vegetaţiilor. Apele rămăseseră alături de oameni, de pămînt, şi de nădejdea lor greu încercată prin vara ostilă, nemernică, de a se contopi iarăşi în pîine şi-n vin. Dogoarea le gîtuia gîlgîitul izvoarelor, încăpăţînîndu-se să li-l stingă cu totul, le sorbea lacomă undele, cîte mai izbuteau să s-adune pe văile cu maluri de stîncă înfierbîntată. Dar Casimcea, cea care ne legănase pe prun-

Scanned with OKEN Scanner

duri şi ne ocrotise copilăria, pe care noi o numim preistorie, în peşteri muncite cu dinadinsul în calcar, şi Slava, care ne fusese reazem înfloritoarei Libide şi rîurile gemene ale Teliţei şi Taiţei, care ne ţinuseră neclintite fiinţa şi graiul, erau şi atunci, ca întotdeauna, alături de noi. La Gura Dobrogei, la Cheia, la Pantelimonu, la Poşta, la Horia, apa lor continua să astîmpere setea cirezilor şi a turmelor, să urce prin sorburile motopompelor, ca să-i smulgă pustiului petice de grădini. Pînă şi rîurile de mult surpate în adîncuri de taină, pe sub rănile fostelor albii, asemenea Urluiei sau Trevelului, erau prezente în cumplita înfruntare de partea oamenilor care nu uitaseră niciodată de ele şi coborîseră pînă la ele guri de cişmele şi de fîntîni. Şi cu apă din văile, din cişmelele şi fîntînile în jurul cărora gravitaseră întotdeauna aşezările, cisternele şi sacalele poposeau prin răcoarea puţină a nopţilor, în mijlocul grădinilor şi a lucernierelor, printre rîndurile de pomi şi de vie ameninţate cu pieirea prin însetare. Din cîmpia mănoasă a Negrului-Vodă şi pînă sub crestele de granit fierbinte ale Pricopanului, oamenii plecau dimineaţa la prăşilă sau la copilitul lăstarilor cu cîte două căldări de apă în mîini. Una pentru propria sete de peste ziua de vipie şi dogoare, cealaltă pentru viaţa ameninţată a rădăcinilor şi tulpinilor purtătoare de rod. Gestul refăcea dramatismul scenei dăltuite pe Columna Traiană în care apărătorii unei cetăţi asediate a Dacilor îşi împart cea de pe urmă raţie de apă. Cu singura deosebire că apa împărţită pe din două cu pomii, cu viile, cu semănăturile, nu era ultima dinaintea înfrîngerii. Aici ritualul era reluat dimineaţă cu dimineaţă, izgonind prin tenacitatea lui orice idee de acceptare a biruinţei pustiitoarei dogori. Şi, unde se dovedea neîndestulătoare apa cişmelelor şi fîntînilor, descindeau zi şi noapte garniturile de trenuri-cisternă cu apă din curgerea plină şi calmă a Dunării. Cu acest adaos de viaţă se desfăşurau zilnic incursiuni uneori incredibile prin curajul, prin măreţia lor, în inima cîmpiilor şi colinelor pîrjolite de un cireşar nemilos. Din gara Cobadinului, unde poposiseră vagoanele-cisternă, şi pînă la ferma legumicolă a cooperativei agricole, erau de străbătut cam 5 kilometri. Singurul mijloc de a duce apa pînă acolo, unde era o cumplită nevoie de ea, rămînea corvoada sacalelor şi

Scanned with OKEN Scanner

autocisternelor. Transportul ar fi necesitat cel puțin zece zile. În timpul acesta, din plăpîndele plante ale grădinii n-ar mai fi rămas nimic sau aproape nimic. Atunci, cineva a propus să se aducă apa din gară pînă la ferma primejduită prin șanțurile de pe marginea drumurilor. Așa s-a și procedat și arșița a trebuit să lase grădina aceea, apărată cu atîta îndîrjire, în pace. Să încerce zadarnic pustiirea altor grădini. Să se lovească, peste tot, de aceeași disperată împotrivire. Fiindcă pretutindeni unde mai susura o picătură de apă, pretutindeni unde putea fi adusă o picătură de apă, se ridicau în dogoarea copleșitoare, sfidînd cea mai cumplită dintre secetele cunoscute cîndva, se deschideau în întinsul pustiit de arșiță, hăcuit de ghearele vînturilor însetate, tot atîtea oaze de verde, de viață, de rod. Dar pentru cît pămînt încerca să le smulgă din înțeleptele rosturi clădite cu trudă, vara aceea cu buze fierbinți, purtătoare de moarte, apele Geției erau prea puține și prea fără vlagă în albii. Și în zadar îi încingea în maiestuoasa-i trecere către Marea cea mare, pămîntul însetat și fierbinte, uriașa strînsură de ape a Dunării. Vicecampionul fluviilor continentului și-a săpat către Dobrogea, în lut și în argilă, în calcar și în granit, mai înalt și abrupt. Și nici unul din mijloacele de care dispuneau oamenii atunci, în 1968, n-ar fi fost în măsură să abată apele fluviului peste însuși obstacolul propriei lor adîncimi. Era ca și cum ar fi încercat să învingă legile gravitației. Într-un singur loc se frîngea din înălțimea aceea, care făcea zadarnică orice încercare de a-i trece apele peste coamă, malul dobrogean al Dunării. Aici, între Dealul Hinogului, fostă înfloritoare cetate și factorie a coloniștilor greci și între geamănul său pe care se cațără cartierele noului oraș Cernavodă, înaltele ziduri abrupte ce țin tovărășie fluviului încă de la marginea Durustorului se prăbușesc pentru o clipă într-un prundiș neted și jos, pentru ca imediat după asta, speriate parcă de ceea ce au săvîrșit într-o vreme necunoscută istoriei, să se ridice din nou. Din gîtul acesta subțire, acoperit în cea mai mare parte a lui de danele portului fluvial, se deschide pînă departe, spre Basarabi, o vale, cînd îngustată între boturi de dealuri în care se mai deslușesc semnele trecerii apelor unui rîu dispărut, cînd largă, cu margini aproape pier-

Scanned with OKEN Scanner

dute în amfiteatrul colinelor înveşmîntate în vii şi livezi. Valea se cheamă Carasu. Aceasta fusese, pînă la sosirea englezilor companiei „Danubian and Blake Sea Corporation", un braţ mort al fluviului, pe spinarea căruia ajungeau pînă la Basarabi galioanele şi caicurile. Constructorii căii ferate Cernavodă-Küstenge îi zăgăzuiseră însă legătura cu fluviul şi apele închise muriseră încet şi urît, umplînd valea de mlaştini cu apă neagră, mîloasă, peste care stăpîneau stufărişuri de nepătruns, ori smocuri de pipirig şi de cătină roşie. Vechea imagine a văii-fluviu, cu pînzele navelor umflate de vîntul prielnic pe apele vălurite, stăruia însă într-un tablou de demult, rătăcit prin nu se ştie care capriciu al soartei, în sala plină de planşete a proiectanţilor de la Trustul de îmbunătăţiri funciare Constanţa. Şi parcă vrăjiţi de imaginea din tabloul acela, oamenii de la planşete trăgeau pe hîrtia de calc tot dîre albastre de rîuri. Era poate singurul loc din oraşul cu brizele fulgerate de arşiţă, singurul loc din Dobrogea, cutreierată de vînturi ucigătoare, unde se ignora seceta şi urmările ei, unde oamenii păreau a se complace într-un joc copilăresc de-a apele şi cu apele. Dar cînd au început să debarce acolo, spre Cernavodă, de pe platformele vagoanelor, ori din spinarea autoşasiurilor, mastodonţii de oţel ai screperelor şi excavatoarelor, unindu-se cu ciudatele nave ale drăgilor refulante sosite după o îndelungată plutire pe fluviu, s-a văzut că proiectanţii nu fuseseră nişte visători şi nici nişte pictori atinşi de suprarealism. Forfota aceea, prin care se materializau în realitatea pămîntului şi a apelor, albastrele linii de pe proiecte, s-a numit Şantierul-Baraj. Menirea lui să atragă din curgerea fluviului, ridicîndu-i în cale trei stavile uriaşe din beton, din stîncă trăsnită de astralită şi din pămînt taluzat, apele Oltului şi ale Jiului la un loc. Alte şantiere, alte maşini ciudate, alţi oameni cu profesii nemaicunoscute pînă atunci i-au durat apei albie largă, încăpătoare, spre mai departe. Unde îi stătea în cale pămîntul galben, adus de vînturi prin alte ere, sporit mereu de prada torenţilor scurşi de pe dealuri, constructorii au pus draglinele şi buldozerele să-şi despice cărare adîncă; unde-i aţinea calea piatra, au despicat artificierii piatra cu dinamită; unde-i stăteau în cale diferenţele de nivel, s-au ridicat electropompe puternice, în stare să soarbă apa şi

Scanned with OKEN Scanner

s-o arunce spre drumul de mai departe, peste umerii lor. După trei ani de bătălie neîntreruptă, Dunărea ajungea iarăși la Basarabi. Umplînd astfel o absență de o sută și zece ani. Dar nu mai era un braț mort, cu apele temătoare, aproape încremenite, ci unul viu, vijelios, pătimaș. Era un rîu purtător de vieți, pentru gliile și rădăcinile însetate. Un rîu ciudat, născut prin nesocotirea legilor gravitației, un rîu care-și împlinește menirea hărăzită de oameni, sfidînd cotidian gravitația de zeci și de sute de ori. Un rîu ciudat, care în loc să adune toate apele către dînsul, se desface el însuși necontenit în pîraie și în izvoare. Pînă ce nu mai rămîne palmă de pămînt necuprinsă ocrotitor prin arșița verilor de apele lui. Pîraiele și izvoarele au maluri trasate energic cu dale de ciment neîngăduitoare cu orice încercare a lor de abatere de la fertilele rosturi și poartă tot nume geometrice, străine de orice poezie : KS1, KS2, KS3. Li s-ar fi potrivit poate, infinit mai bine, numele locurilor prin care curg pînă rup apăsarea secetei în șiroirile brazdelor, ori în inflorescențele aspersoarelor. Atunci, Dobrogea ar avea un rîu numit Mihail Kogălniceanu, un rîu Nicolae Bălcescu, un rîu Cumpăna, un rîu Topraisar, sau un rîu Comana... Niște ape pe care nu le-a mai avut în miezul jeruit al stepelor ei niciodată, sau pe care le-a pierdut într-o atît de îndepărtată vreme, încît numai licărul fîntînilor sfredelite cu trudă pînă în amețitoare adîncuri mai știe cîte ceva despre ce vor fi fost și pe unde și cum. O astfel de fîntînă săpată în dealul de cretă al Basarabilor, la umbra unui pîlc de tufani rămuroși, mai poartă și astăzi pe piatra ghizdurilor măsura înfricoșătoare a ceea ce însemna aici încetarea ivirii apei sub forma unui blestem versificat la adresa stricătorilor de fîntîni. La numai o sută de metri de puțul cu apă puțină, străjuit de răcoarea stejarilor și de ocrotirea blestemului de pe ghizduri, curg nebunește în sus, pînă pe creasta cea mai înaltă, ca să se prăvălească apoi asupra platoului ce se pierde pe încetul în cîmpiile dinspre sud, apele unui Jiu creat pe de-a-ntregul de mîinile omenești. Curge vijelios și limpede prin țevi cu diametrul de înălțimea omului, pe albia-i de beton tare, realitate necuprinsă încă în nici o hartă hidrografică a Dobrogei, dar înscăunată fertil și definitiv în viața pămîntului, a oamenilor, a recoltelor cu care se contopește. Pînă acum un

Scanned with OKEN Scanner

deceniu în urmă, numele Carasu mai definea încă un braţ mort de fluviu, o vale de mocirlă, de stufăriş şi tristeţe. Carasu înseamnă astăzi un fluviu alergînd cu plinătatea Oltului şi a Jiului laolaltă, să se dăruie setei a două sute de mii de hectare. Un fluviu care, atunci cînd se contopeşte pînă la susurul ploii cotidiene cu pămîntul şi vegetaţia, nu înseamnă numai rotunjimile nesperate din spice, din ştiuleţi şi ciorchini, ci o energică schimbare a peisajului, a echilibrului tainic din care se nasc deopotrivă realităţile, ca şi aparenţele lui. Pui de plop canadian îşi flutură ciuful verde din mijlocul grîului verde, sau de culoarea aurului proaspăt, în miezul fierbinte al stepei, pe unde nu îndrăzneau nici salcîmii să-şi caute loc rădăcinilor. Şi la umbra zveltelor străji ale rîurilor fără nume, căpriorii îşi admiră chipul în oglinzile mişcătoare, după răcoarea cărora s-au dezobişnuit parcă să mai alerge zadarnic de la o zare la alta a cîmpurilor. La Negreşti, la Conacu, printre umeri de dealuri neajunse încă de dăruirea izvoarelor şi totuşi nemaiîncercate atît de amar de dogori, te întîmpină zborul catifelatelor lişiţe, lacul înstăpînit pe o fostă vale uscată alintă cîrduri de peşti argintii. Şi unde izvoarele despletite din Jiul cel tînăr se întîlnesc cu surorile lor afundate sub calcarul tare al văii Urluiei, nu se mai joacă dezolant şi fantastic pe pînza amiezilor calde ale lui iulie nălucirile Fetei-Morgana. Pe valea Plopenilor înfloresc şi-şi auresc rodul zemos şi dulce gutuii şi perii. La Tătaru, la Comana, la Chirnogeni, unde apa fîntînilor se lăsa anevoie adusă la suprafaţă prin cazna asinilor înhămaţi la roata enormă a lanţului, se pescuiesc pe noile fire de apă pui de şalău şi avat. Cu acelaşi firesc în gesturi cu care se aşteptau, toamna, tîrziu, altădată, printre porumbul uscat, popasurile cîrdurilor de cocori...

După ce au asistat la fantastica revenire a apelor în cîmpiile care le uitaseră numele şi binefăcătoarea atingere, şantierele îşi strămutară zarva maşinilor şi a oamenilor spre alte pămînturi cutreierate încă de prădalnice vînturi fierbinţi. Pe malul Sinoiei, pe malul Goloviţei şi Razelmului, au descins, prin vara uscată a lui 1975, draglinele, buldozerele, excavatoarele, betonierele. Drăgile cu cupe şi drăgile refulante şi-au croit drum nou pe canalele

Scanned with OKEN Scanner

sufocate aproape cu totul de mîl și de stufărișuri ale Dunavățului și Dranovului, sporindu-le prinosul de apă dulce pe care-l aduc din liniștea brațului Sfîntului Gheorghe către marile lacuri. Și tot drăgile au ostenit, anotimpuri în șir, acolo, pe hotarele intime dintre lacuri, închizîndu-le gurile de comunicare, despărțindu-le pentru totdeauna. În spatele hotarului, apele Goloviței și-au pierdut orice urmă de sărătură. Pot fi purtate acum pe umerii motopompelor către cîmpia care așteaptă. Între bătrînele vaduri secătuite ale Casimcei și Slavei, s-a mai născut un rîu fără vîrstă, cu apele alergînd fantastic dinspre vărsare către izvor, și risipindu-se darnic, prin mii de artere, la temelia recoltelor altor 45 000 de hectare pe care se înstăpînea însuși polul dobrogean al secetei. A apărut un alt rîu tînăr la Capidava. Negrele ziduri ale enigmaticei „Heracleea", care apucaseră, la întemeierea lor, apele Babadagului deschise spre largul aducător de corăbii al Pontului Euxin, văd acum cu uimire cum apele dulci ale lacului își ies din încremenire și încep să urce pe Taița și pe Telița, năzuind să atingă izvoarele lor ametite pe culmile împlătoșate în grele armuri de stejari. Urcă apele fluviului pe lîngă ruinele Troesmisului, spre Arrubium. Și de pe terasa înaltă a Hîrșovei, alte rîuri se duc spre Ulmetum și spre Ester, dublînd împuținatele unde ale Casimcei. Apele Dunării sar cu sprinteneala cerbilor tineri peste malul abrupt al Rasovei, alergînd înspre setea cîmpiilor Cobadinului. Suie pantele Vlahilor către săgeata de piatră a lui Tropaeum Traiani și debarcaderul, spînzurat în chip nefiresc în văzduhul fierbinte, la Canaraua Fetei, nu mi se mai pare o rămășiță lipsită de sens, dintr-o vreme cu ape mai multe, mai mari și mai prietenoase, ci un semn de firească așteptare a clipei repunerii lor în drepturi. Fiindcă a sălășluit dintotdeauna în noi dorința aceasta de a ne reîntregi mana și frumusețea pămîntului, dînd pămîntului cu chip de vioară strunele vii ale apelor de care se rătăcise prin vremi vinovate, pierzîndu-și o parte din înțeles. Pentru noi, Dunărea, rîurile, lacurile nu sînt simple podoabe ale pămîntului ca prin alte părți. Și nici doar alinare a setei de pe buze și de pe frunze. Ele sînt însăși viața noastră și dorul de a ne-o ști însorită de bucurie și frumusețe. Și retrezindu-le curgerea pe străvechile

Scanned with OKEN Scanner

albii pierdute şi dăltuindu-le drumul pe unde n-au mai curs niciodată, pe noi înşine ne reîntemeiem într-un fel. La Soare-apune, la Miază-de-noapte, curge de-o veşnicie Donarisul, apa sfîntă a geţilor. La Soare-răsare, bate în porţile ţărmului, Ahksaena, Marea cea mare. Şi cîmpiile şi colinele par, în îmbrăţişările lor pe sub sclipătul spicelor şi ciorchinilor, o uriaşă pîine cu miezul de soare. O pîine mereu rotunjită de apele cu toate izvoarele lor de fiinţă în noi...

Scanned with OKEN Scanner

Mileniile într-o săptămînă de aur

Pînă pe o anume treaptă a verii, verdele stăpîneşte totul : cîmpia, colinele, pieptul larg al podişurilor, sumeţite pînă sub pădurile şi sub creştetele de granit şi de şist verde ale munţilor moşnegi ai Hercinicilor ieşite din velinţa stejarilor şi a teilor, asemenea creştetelor unor vulturi pleşuvi. Verdele vesel al porumbului, la subţiorile căruia abia a mijit mătasea chinezească a începutului de ştiulete, verdele florii-soarelui şi al inului, prin care stropii de cer senin sau de tălmăcire în materie vegetală a strălucitorului Helios sînt încă prea rari şi prea timizi spre a putea sparge supremaţia culorii de sevă tînără. Acel verde luminos al soiei şi al orzului, dar mai ales verdele uşor vineţiu al grîului cu lapte de căprioară în boabele spicului neîmplinit. Ţara de către Marea cea mare a voievodului Mircea şi deopotrivă a noastră e prin excelenţă un leagăn al pîinii, un tărîm fantastic al Prinţului-Grîu. Poţi afla fără greşeală vîrstele anotimpurilor, curgerea rînduită prin ele a lunilor, a săptămînilor şi a zilelor, după culoarea deosebită pe care şi-o îmbracă pe umeri, în drumul spre pîinea de toate zilele, acest răsfăţat al lanurilor, cu pulberi de soare şi de stele în spic. Şi toate sărbătorile, toate bucuriile înflorite din tainicul dialog cu pămîntul şi sevele, oricum s-ar numi ele, oricărui alt eveniment ar părea închinate, de fapt tot în jurul ciclului grîului gravitează cu adevărat. Toamna se risipeşte fastuos în întunericul pădurilor de tei sau jugastru, poleindu-le, pînă la ultima frunză, în aur. Face să sîngereze dulce mladele viilor, ca după o blîndă trecere de Irozi. Care împovărate cu ruguri de chihlimbar ies din hăţişul po-

Scanned with OKEN Scanner

rumburilor, grăbind spre pătulele ridicate din vreme. Toamna, crapii devin uşor ruginii şi se abat mai des în năvoade şi sumedenii de păsări de toate neamurile şi culorile părăsesc liniştea stufărişurilor înălţîndu-şi spre crugul de miazăzi minunatele escadrile cu sînge cald. Pentru fiecare minune în parte se oficiază o sărbătoare, fiecare părînd a ţine timpul domniei blîndei zîne a melopeelor sub schiptrul îndreptăţirilor şi al exuberanţelor ei. Şi totuşi, deşi împărăţia prinţului de aur al ţarinilor nu e prin toamnă decît o mare ciocolatie de brazde care-i aşteaptă apropierea seminţei, el însuşi nefiind decît sămînţa ascunsă vederii sub pînza deasă a sacilor, gata de drum spre odihna de taină de sub pămînt, toate sărbătorile celelalte par mai degrabă chipuri răsfelurit tălmăcite ale alaiului său de triumf. O sărbătoare a regelui pîinii, căruia i s-a făcut iarăşi dor de tronul lui de cernoziu, pe care se va înălţa încă o dată, flacără vie spre cer, grabă sacră spre aşteptarea celor ce-şi leagă de tainica-i germinaţie nădejdile de belşug şi de bucurii. Şi cînd adorm cîmpiile şi colinele sub zăpadă, ca sub o sarică albă de heruvim, şi Anul cel nou îşi zăngăne zurgălăii săniei la porţile timpului, cînd urătorii împart sub ferestre gînduri de spor şi de bine, cele dintîi dintre ele tot către grîu se îndreaptă: *„Iarna-i grea, omătul mare / Semne bune anul are / Semne bune de belşug / Pentru brazda de sub plug“*, dorindu-l încă o dată aşa cum l-au visat, cum şi l-au închipuit mereu, de două milenii încoace, cu paiul cît sabia, cu spicul cît vrabia. Aşa cum şi-l doriseră şi prin toamna tîrzie care sfîrşise prin a aţipi sub zăpadă, în acele zile de sărbători ale zorului, cînd îl logodiseră cu pămîntul, deopotrivă al lor şi al strămbunilor şi al celor ce vor veni după ei, pe sub alte înspicări ale grîului, semănători vrednici după semănători vrednici. Rostogolind încă, pe alocuri, după obiceiuri pierdute pe prispele străstrămoşilor închinători ai lui Helios, înaintea tractoarelor opintite în hamul semănătorilor, colacul rotund, plămădit după chipul adoratului astru, din carnea şi sîngele Prinţului-Grîu. Cu încredinţarea că soarele li se va arăta astfel, ca de atîtea ori, prielnic pîinii. Şi cînd iese voinicul, ce-l aşezat sub semnul purtător de noroc al „alimorelor“, din somnul de după zăpadă sau din starea de amorţire a sevei, prin gerurile iernii fără veşminte albe pe umeri şi cînd acoperă, bucurie nouă şi

Scanned with OKEN Scanner

verde, pămîntul, de nu se mai zăresc porumbeii afundaţi în mătasea lui foşnitoare, într-o straşnică aşezare de podgoreni şi plugari, pe numele său de astăzi Oltina, mai înfloreşte încă un ritual de o stranie frumuseţe. În prima duminică de după cea a Floriilor, în care s-a sărbătorit triumful florilor vestitoare de poamă dulce pe ramul caişilor, crăiesele tuturor nunţilor, cîte avuseseră loc de la semănat pînă în clipa aceea, sînt îmbrăcate iarăşi în straiele lor de nuntă şi purtate în vesel alai către fîntîna adîncă de lîngă vii. Li se aşază pe frunţi şi pe umeri cununi împletite din ramuri de salcie pe care flăcăii le-au adus înspre zori din ostroavele Dunării şi din florile narciselor cîte şi-au deschis petalele prin grădini. Toate acestea pentru a le face să semene întru totul la înfăţişare cu mîndra şi buna zeiţă Ceres, purtătoarea de grijă a tuturor minunilor răsărite pe brazda plugurilor, ca răsplata credinţei şi a sudorii. Pe urmă se toarnă în pletele de culoarea grîului copt sau a nopţilor fără lună cîte o căldare de apă trasă din ochiul de cer al fîntînii. În nădejdea că pămîntul şi norii şi soarele vor fi încă o dată pentru adolescentul din lanuri ceea ce numai dragostea mamelor poate fi pentru pruncii lor. Obiceiul s-a mai păstrat doar în aceste locuri, pe temeliile castrului roman Altinum. Vîrsta lui pare a fi de o seamă cu cea a zidurilor înălţate aici de Roma. La Oltina n-au răsărit de sub brazdele plugului, pînă acum, mărturii despre oameni şi vremuri de dincolo de clipa întemeierii dreptunghiularelor ziduri de pază a Romei asupra fluviului devenit roman. Judecînd doar după puţinele mărturii cunoscute pînă astăzi, cei dintîi semănători şi secerători pe aceste locuri s-ar putea numi veteranul Antonius Rufus şi fiul său Marcu, cei ce şi-au schimbat după ani lungi de slujbă, sub steagul cu acvilă, lancia pe cormană, răsplătiţi fiind pentru ostăşeasca osîrdie cu întinse ţarini mănoase lîngă greabănul fluviului. Şi totuşi nu mi-l pot imagina pe tenacele Rufus, pe ostaşul asprit în războaiele lungi ale Romei, inaugurînd gingaşul act de logodnă dintre mirese şi grîu. Aşa cum nu mi-l pot închipui inaugurînd semănatul şi secerişul prin care învinşii legiunilor de pe Tibru îşi legaseră viaţa de înspicările lanurilor, cu mii de ani înaintea venirii lor. Antonius îi putea fi prinţului cu soare în spice un închinător harnic şi bun. Dar niciodată nu l-ar fi putut iubi, nu l-ar fi putut înţelege ca pe un

Scanned with OKEN Scanner

părinte al său și al neamului, ca pe un frate, ca pe un fiu, așa cum o făcuseră, așa cum o mai făceau încă geții cei viteji și nemuritori. Lor nu le adusese nimeni minunea aceasta zeiască în dar și nici cu armele n-o răpiseră, odată cu ogoarele prielnice zămislirii ei, de la alții. Înțelepciunea lor singură o aflase, legînd rod neștiut printre iarba cîmpiilor și-a poienilor. Și prin truda palmelor lor croiseră cu săpăliga durată din coarnele cerbilor, cel dintîi ogor prielnic „olacului" îmblînzit. De dragul lui siliseră bourii să învețe blîndețea și să-și lase trufia cuprinsă între resteiele jugului, ca să-i lărgească hotarul regatelor în cîmpia sălbatică asemenea zimbrilor. Și din datoria față de soarta grîului și a pîinii, nu-și căutaseră niciodată în vreo altă zare mai liniștită de lume, nici loc de înavuțire prin năvală de pradă, și nici loc mai prielnic de leagăn, de casă și de mormînt. Nici chiar atunci cînd oștirile înspăimîntătorului Darius s-au urnit peste ei și peste împotrivirea lor vitejească, înspre apele fluviului care ocrotea semeția altor cetăți și oșteni și plugari de același sînge cu ei printre sciți. Nu s-au răzlețit de la soarta aleasă de bunăvoie nici cînd și-au văzut spicele grîului, doborîte de lăncii în drumul năvălitorilor, risipindu-și ploile boabelor în pămînt. Au preferat să împartă soarta pămîntului și a holdelor, să piară sau să învingă în numele destinului, al datoriei lor de a rămîne întotdeauna aici. Încredințați fiind că de le va fi dat să piară, îi vor răzbuna fiii neajunși de moarte în leagănul lor de brad alb și de măr dulce. Și lanurile lor, adăstînd la fel de neștiute cotropitorilor, în boabele spicelor scuturate pe rana săpată în glie de caii străini. Așa își înțelegeau ei nemurirea, în puterea de a renaște prin fii și prin fiice, asemenea grîului ridicat de fiecare dată din risipire în miracolul lanului nou. Din această asemănare de soartă cu grîul s-a născut poate semnul asemănării între rodnicia fără de moarte a holdelor și cea a femeilor neamului lor. Și tot de aici obiceiul de a pune primăvara rodul viitoarelor spice sub semnul sacru al tinerei mame zămislitoare de viață nouă. Și din cîte neamuri s-au vînturat pe aici către alte zări, din cîte s-au înstăpînit pentru frînturi de vreme peste gliile și peste vlaga plugarilor, singuri ei, nemuritorii, prin care sîntem de șase milenii legați tainic și trainic de bucuria sau de întristarea

Scanned with OKEN Scanner

holdelor, ne puteau lăsa moştenire atîta înţeleaptă dragoste pentru grîu. Ei singuri i-au putut şopti sîngelui nostru că pentru a răsări şi a înfrăţi pe sub stiharul de nea al cîmpiilor moştenite din tată în fiu, pentru a-şi ridica marea foşnitoare de pîine pe vatra dogoritoarelor veri, grîul nu simte numai nevoia gliei mănoase şi numai nevoia plugului vrednic care să-i poarte sămînţa pînă la miezul ei castaniu, ci şi de un suflet în stare să-l însoţească, iubitor şi îngrijorat, pe toate treptele anotimpurilor, prin toată veşnicia istoriei, ca pe un alter ego al său.

E o amiază fierbinte de iulie şi ciocîrliile, cîte se avîntaseră cu vestea împlinirii sorocului pîinii spre soare, au căzut înapoi fulgerate în tihnele grîului şi au aţipit. S-a înstăpînit dintr-o zare într-alta o linişte mare, caldă şi bună, o linişte prin care nu deslușesc decît paşii mei şi ai inginerului Teodor Leca, directorul Staţiunii de mecanizare din Chirnogeni. Am convenit să lăsăm maşina cu prelata pudrată de praful fierbinte al drumului dintre lanuri la umbra mai mult iluzorie a unui salcîm stingher. Unicul arbore de pe cîţiva kilometri pătraţi de cîmpie dominată de foşnetul aspru, aproape metalic al spicelor date în copt sănătos. Acum sîntem numai noi doi şi grîul. Grîul, deasupra sau dedesubtul căruia, sau poate chiar în însăşi făptura căruia se petrece ceva greu de deslușit, greu de înţeles şi încă şi mai greu de numit prin cuvinte. Aceeaşi înfiorare abia simţită în frunze şi în spice, aceeaşi culoare de aur vechi ca şi ieri. Şi totuşi glasul holdelor a devenit altul parcă. Distingi în el o nostalgie mărturisită abia în şoaptă, după hambarele din care a descins, cu trei anotimpuri în urmă, sămînţa. Şi după toate cîte urmează dincolo de ele, pînă la pîinea cu miezul pufos şi dulce ascuns sub coaja parfumată şi rumenă ca pieliţa rodiilor date în pîrg.

— Gata, de mîine începe „hora“, mă vesteşte însoţitorul meu, după ce mărunţise în palme cîteva spice şi le încercase vîrtoşenia boabelor între dinţi. Jos, lîngă „Aro“-ul staţiunii, sub salcîmul cu braţele răstignite pe văzduhul fără culoare, au răsărit de pe drumuri, numai de ele ştiute, combinele. Ca şi cum ar fi auzit vorbele inginerului despre evenimentul de mîine, în care-s chemate să joace rolul hotărîtor. Ne îndreptăm către ele, imitînd pe cît ne stă în putinţă mersul catifelat al felinelor, spre a nu stîrni colbul în care pă-

Scanned with OKEN Scanner

trundem pînă deasupra gleznei. Sînt zece maşini proţăpite pe roţile lor de duraluminiu, cărora gîndul meu le caută zadarnic asemănare printre vietăţile cîmpului. Predecesoarele lor, „C1“ şi „C3“, cu care ne-am împărţit mai bine de un deceniu grijile, biruinţele secerişurilor, semănau izbitor de mult cu nişte lebede albe plutind lin pe o mare de soare topit.

— Nu mai puteau face faţă, îmi spune directorul staţiunii. Uite, în vara asta, nu cred să avem pe undeva vreo solă sub 4000 la hectar. Ori o „lebădă“ abia dacă bătea un vagon de boabe pe zi. Gîndeşte-te cîte combine şi cît amar de timp ne-ar fi trebuit ca să strîngem recolta la timp...

Are perfectă dreptate, numai o maşină cu viteza de lucru a „Gloriei“ se mai poate măsura cu rodnicia grîului de acum. Dar gîndul îmi umblă în continuare în zadarnice căutări de similitudini. Oare cu ce seamănă totuşi această nouă făptură metalică a stepei ? Poate cu o dropie din cele ce se mai pot zări cîteodată pe-aici, în inima stepei sud-dobrogene, la Negru-Vodă sau la Pelinu, unde maiestuoasa pasăre n-a pierit încă de tot în legendă. Îmi amintesc de minunata poveste vînătorească a Odobescului, de acele cîrduri de dropii cutreierînd cu pas măsurat şi cu capul aţintit la pîndă şesul fără de margini peste care mirajul Fetei-Morgana ţesea palate şi rîuri de amăgiri. Dar nu împărtăşesc nimănui bucuria asemănării aflate. Mi-e teamă să nu jignesc aşteptarea senină şi totuşi plină de îngrijorările zilei de mîine, cînd aceşti oameni care glumesc acum zgomotos între ei la umbra maşinilor de culoarea florii de mac sălbatic, cînd „dropiile“ lor, adormite acum sub văpaia amiezii, vor porni să cuprindă încă o dată cîmpia şi grîul la piept. Încerc să-mi închipui în schimb ce vor fi făcînd în acest timp alţi oameni la capătul altor lanuri. Oare cum îşi va fi petrecut după-amiaza aceasta veşnic neastîmpăratul Ion Gîrtone ? Şi parcă-l zăresc înfundîndu-se cu mersul lui totdeauna precipitat în vălurirea de aur a celui mai copt dintre lanurile cooperativei din Cobadin. Şi mărturisindu-şi, pe neaşteptate, însoţitorilor, gîndul pînă atunci tăinuit :

— „Să nu zic vorbă mare, da' parcă văd c-o să ne pună grîul ăsta al nostru din nou pe drumuri“...

Scanned with OKEN Scanner

„Pusul pe drumuri“ ar însemna reîntoarcerea pentru a treia oară la Cobadin a steagului de unitate agricolă fruntaşă pe ţară, după ce timp de doi ani consecutiv se odihnise la loc de onoare în clubul cooperativei agricole, de unde Gîrtone şi ai lui ziseseră că n-o să mai plece decît într-un muzeu al steagurilor şi distincţiilor cîştigate în marea competiţie naţională a recoltelor, lăcaş pe care visau să-l amenajaze în centrul satului, lîngă monumentul eroilor din primul război mondial. Se va împlini oare dorinţa cobadinenilor la sfîrşitul acestui nou seceriş ? Greu, foarte greu de ştiut. De la un capăt la altul al Dobrogei, alte mii de gospodari buni au pus la temelia grîului tot atîta osteneală şi dragoste. Şi-i ghicesc acum, clădindu-şi la capătul lanurilor aceleaşi gînduri de absolută întîietate pe scara valorilor rodniciei. Fermierilor din Moşneni ai I.A.S. Topraisar li se pare că lor şi numai lor trebuie să le revină steagul rîvnit de atîţia alţii, fiindcă, zic ei, nu există niciunde un pămînt mai mănos ca aici. Aici, unde au mai strîns combinele şi-n alţi ani 7 500 kg de grîu la hectar. Poate nu întîmplător chiar de pe pămînturile din care polibrăzdarele scoseseră la iveală, din tăcerea ţărînii numeroase şi bine păstrate unelte agricole, făurite pe vremea şi în atelierele meşterilor fierari din Callatis. Unelte care slujiseră la înscăunarea grîului pe cîmpia de către ţărmul Pontului Euxin. Prin urmare, aici, la Moşneni, a fost una din capitalele grîului cu care ne însoţim prin istorie. De ce n-ar deveni şi capitala celei mai izbutite reîntronări a belşugului holdelor din vechime ? Şi spicul ca vrabia, pe paiul ca sabia al unui grîu, care răspunde la numele-simbol de „Dacia“, îşi zornăie aurul boabelor, poate în semn că gîndeşte la fel. Întrezăresc aceleaşi tainice aspiraţii acolo, la marginea dinspre munţii bătrîni a cîmpiei Nalbantului, unde fierul plugarilor a dat peste tihna strămoşilor adormiţi cu ulcele de grîu la căpîtîi, în tihna vechiului cimitir străromânesc, în întregime păstrat peste învolburatele vremi. Şi mai departe, pe ţărmul întinsului lac Sinoie, pe unde gospodarii din noua aşezare a anticei Histria pot părea, în aşteptarea lor din preajma combinelor, străjile severe ale lui Rhemaxos, venite să împiedice sacrilegiul strivirii grîului dat în pîrgă, făptuit de vrăjmaşii de mult dispăruţi din istorie ai cetăţii adormite la rîndul ei pe vecie, într-un vis cu corăbii care

Scanned with OKEN Scanner

au încetat de mult să-i mai intre în rada devenită cu timpul nisip înierbat. Convenim să rămînem peste noapte aici, de teamă să nu ne scape sublima privelişte a înălţării lunii dintr-o mare de grîu înspicat şi a lăsării ei, către dimineaţă, în înspicările altei zări după ce-a plutit toată noaptea, corabie vrăjită pe talazuri de aur viu. Înainte de răsăritul soarelui sîntem din nou în picioare. Ciudatele dropii roşii s-au îndepărtat de locul popasului şi s-au răspîndit la marginea lanului în care se vor avînta mai întîi. Văzduhul în care se volatilizează subtil roua de peste noapte miroase a pîine dospită. Şi tot cu miresme de pîine ne îmbată şi apa din cofă odată cu înfiorarea răcorii. Trec cîteva clipe de aşteptare solemnă, deplină. Pînă ce, de undeva, de sub nesfîrşitele valuri de spice, săgetează cea dintîi ciocîrlie spre cer. Şi bărbaţii de la volanul combinelor au înţeles că Măria-sa Pîinea aşteaptă. Rabatoarele se coboară la înălţimea de lucru închipuind parcă un tainic salut. Pe urmă totul devine o paralelă de zboruri razante şi un vuiet plin, bărbătesc acoperă foşnetul spicelor încovoiate de greutatea boabelor care sparge liniştea verde a codrilor de porumb. Valuri după valuri de aur, de aramă, de bronz, de alamă, se lasă purtate pe palele rabatoarelor ca să dispară cu totul sub pasul grăbitelor păsări culegătoare de pîine, lăsînd drept semn al bogatei lor existenţe numai nişte dîre subţiri de paie strivite. Fulgeră pe lîngă noi perechi de potîrnichi sperioase, mutîndu-şi înspre întunecimea porumbului puzderia puilor iuţi ca argintul viu. Îi urmează pe drumul bejeniei puii şoldanilor şi iezii de căprioară, descriind printre maşinile de care se înfricoşează fără nici un temei salturi de care nu i-aş fi crezut niciodată în stare. În lanuri n-au mai rămas decît grîul şi graba oamenilor de-a-l cuprinde cît mai repede, cît mai întreg în averile lui. E o bătălie de mari proporţii. Fiecare clipă aduce modificări decisive în fizionomia cîmpiei şi totuşi secerătorii par mai liniştiţi ca oricînd. Se duc în tăcere pe brazda maşinilor, pînă-i înghite cu totul depărtarea din care răsar iarăşi pe o brazdă nouă sau gonind cu rabatoarele ridicate spre cer, ca să descarce aurul cald încă din buncărul plin pe prelatele ariei provizorii, peste care au început să se înalţe adevărate movile de pîine, asemenea tumulilor sub care ne-am aflat adesea strămoşii adormiţi de grija liniştii grîului altor vremuri

Scanned with OKEN Scanner

cu mîna pe garda săbiilor, în șeile cailor credincioși. Îmi amintesc că aici, pe pămîntul cooperativei din Chirnogeni s-a inaugurat cu aproape trei decenii în urmă, cel dintîi seceriș cu combina al grîului dobrogean. Oare ce vor fi simțit oamenii în ziua aceea ? Încerc să-l descos pe președintele Gheorghe Tîrșe :

— Îți mai amintești de „minunea" lui Ion Dicu ?

— Care Dicu ? Rabla aia de „S4" din 1950 ? Păi aia mai mult strica grîul decît îl strîngea. Dar ce să mai dezgropăm morții ?...

E limpede că ar da orice și oricît, numai să nu-i amintești de ziua aceea, cînd el și ai lui, bărbați în toată puterea cuvîntului, s-au ținut după mașina pe care-o vedeau prima dată lucrînd, ca niște țînci curioși. Să nu-i amintești cît de copilărește s-au bucurat, tot atunci, de cea dintîi recoltă de peste 1 500 de kilograme de grîu la hectar. Gheorghe Tîrșe și sute de oameni asemenea lui sînt gata în schimb să-ți dezvăluie tot adevărul amar pe care-l moștenesc din poveștile părinților și bunicilor, despre trudă și pîine. Știu pe de rost poveștile despre boii căzuți de osteneală în jug, despre tristețea pămîntului petrecută odată cu pîinea puțină în ei, despre cernoziul mereu mai secătuit, mai îndepărtat, sub stăpînirea străină de la rodnicia care-l făcuse altădată vestit. Își amintesc de opintirea vitelor tot mai puține în jugul plugului cu grindeiul de lemn. Și de snopii sărăcăcioși, striviți pe nevolnice arii sub copitele cailor, ori sub tăvălugele croite adesea din chiar frînturile risipite ale coloanelor templelor doborîte din fala lor. Un singur lucru ar vrea să se șteargă cu orice preț din memoria lor și a semenilor : acela că nu și-au putut ține în frîu bucuria în fața celui dintîi seceriș, care-i mulțumea și-i uimea în același timp. Și că și-au cufundat copilărește obrajii și palmele în bogăția aceea de boabe sticloase, la care jinduiau de o viață și de dincolo de ea prin generații întregi de înaintași. Fiindcă de fapt reîntoarcerea în holdele lor a belșugului, care le făcuse cîndva vestite pînă departe în lumea Eladei și a Romei, n-a fost un act simplu și nici ușor. Belșugul n-a izbucnit de la prima logodnă a grîului cu pămîntul, răzbit pînă la vlaga rămasă întreagă de oțelul cromat al polibrăzdarelor, ori înviat de pulberea purtătoare de mană a îngrășămintelor chimice. A fost nevoie de generații întregi

Scanned with OKEN Scanner

de tractoare, de polidiscuri, de semănători, de secerători, de combine, de munți întregi de superfosfat și de azotat, de ani prin care agronomii tineri s-au înspicat asemenea coliliei la tîmple, de iernile după ierni, prin care coatele elevilor de toate vîrstele, din ineditele școli despre căile ajungerii rodniciei, au săpat în lemnul tare al băncilor făgașe adînci. Și a fost nevoie mai ales de multă, foarte multă și înțeleaptă dăruire din dragoste, pînă să înțeleagă pămîntul și holdele unde vor oamenii acestui timp comunist să le suie, cu sau fără voia lor, ca să le unească în secerișul mereu mai rotund. Nu spectaculos, nu dintr-o dată, ca atunci cînd se năruie rocile din frontalele carierelor biruite de explozia dinamitei, ci printr-un marș greu, îndîrjit, ca înșurubarea forezei în rărunchii de granit ai unei stînci de neînduplecat : 2 000, 2 400, 2 700, 3 000, 3 600, 4 000 kilograme de aur vegetal la hectar. Atît cît curge în buncărele neostenitelor „Glorii", aici și acum. A fost întrecută pînă și bogăția de altădată, purtată pe firul legendelor pînă la ei și la noi. Și totuși oamenii rămîn liniștiți și gravi, ca unii care știuseră că așa și numai așa se va întîmpla totul.

Luni, marți, miercuri, joi, vineri, sîmbătă, duminică, iarăși luni... Din tot ce fusese minunea însolzită de spice grele a grîului, au rămas numai miriștile. Miriștile tunse scurt, ca podoaba capilară a unui recrut. Și cîmpiile, văile, tăpșanele domoale ale podișurilor pot părea mai sărace acum. Fără să trezească însă în nimeni păreri de rău. Uriașele păsări metalice s-au strecurat în liniște, între îngrăditurile țarcurilor secțiilor de mecanizare, sub șoproanele fermelor care-și scînteiază șepcile de olană roșie prin cîmpia, ale cărei îngrijorări și mîndrii nu s-au stins. În alte lanuri a început să pălească albastrul serafic al florii de in. Și combinele vor oficia în curînd un alt seceriș. Oamenii vor mai purta încă o bucurie în brațe, tot așa de stîngaci ascunsă pe chipurile deprinse să se exprime întotdeauna deschis. Pe urmă, mecanicii vor schimba înlăuntrul combinelor dispozitivele de bătut, vor înlocui rabatoarele cu altele mai înalte și vor aștepta începutul toamnei pentru sărbătorile căreia se strînge de pe acum în semințele florii-soarelui aur lichid. Mîndra Helianthus n-are în Dobrogea, asemenea fratelui său grîul,

Scanned with OKEN Scanner

rădăcini adîncite prin timp pînă-n preistoria ei. A pătruns în aceste stepe tîrziu, după ce nu i-a mai fost înspre țară, Dunărea, hotar silit și urît. Dar și-a găsit loc prielnic sub soarele mai fierbinte, mai darnic, decît oriunde altundeva între Carpații și apele țării, devenind una din recunoscutele ei avuții. Pe urmă, după ce și bogăția aceasta, rotunjită mereu, pînă la triplarea recoltelor într-un singur deceniu, se va odihni în fagurii de beton ai silozurilor, lăsînd pe obrajii pămîntului loc liber pentru înfiptul polibrăzdarelor și în chibzuielile stăpînilor lui, cale liberă altor îndrăzneli privind viitoare măsuri ale rodniciei, combinele și culegătorii își vor da mîna în adîncimea pădurilor de porumb. Vor afla porumbul legănîndu-și știuleții cît pruncul în brațe, dar nu se vor mira nici de această nouă bogăție a lui și a lor. Chiar dacă basculele strămutate la capătul solelor le vor arăta că au adunat cîte un vagon de boabe chihlimbarii de pe fiecare hectar, cum se va întîmpla aici, în inima stepei, la Comana, la Tătaru, la Negru-Vodă, la Chirnogeni. Și mai departe, pe tăpșanele Viilor, pe luncile joase ale Dăienilor și Isaccei, la Fîntînele, la Beibugeac. Și pretutindeni, unde apa vie a Dunării s-a scurs, putere miraculoasă, la tulpina rădăcinilor vestitoare și purtătoare de rod. Parcă-i și văd străduindu-se să-și tăinuiască iarăși bucuria culesului pe după alte zîmbete și cuvinte, rostindu-se grav, între două fumuri de țigară, că porumbul a fost așa și așa... Gata să-și înceapă toamna tîrzie iarăși în bănci, ca să afle cît se poate mai mult și mai multe despre noii hibrizi de floarea-soarelui și porumb, capabili să ridice ștafeta recoltei, încă o dată, spectaculos, devenind prin aceasta ceva mai preocupați și mai gravi. Dar neuitînd frumusețile sărbătorilor prin care se însoțesc cu soarta minunată a pîinii dintr-un adînc de vreme despre care nu știm nimic sau aproape nimic. Și mai ales neuitînd că e nevoie de suflet, de adîncă, deplină contopire cu seva și anotimpurile pentru a ridica plinul spicelor și știuleților, pînă la îndreptățita așteptare a țării, geamănă cu dorințele lor.

Se lasă tîrziul serii, prietenos ca zborul unui lăstun. Cîmpia de mirişti țepoase, cîmpia de floarea-soarelui, visînd prin somnu-i întîlnirea de mîine cu soarele, cîmpia de in, în care frumusețea celestă a florilor devine încă o dată sămînță bună de strîns, cîmpia de porumb împovărat

Scanned with OKEN Scanner

de prea plinul prinosului, cîmpia înstelată cu flori albe și flori lilá de bumbac, moțăie în tăcere, rezemată de rouă și lună. Dar tocmai acum cînd te aștepți să vezi darnica glie. coborîndu-se cu toate darurile ei pentru noi, într-un somn liniștit și adînc, se aprind pe sub stelele cerului stelele altui cer. Și fostele mări de alamă și aur se îngroapă sub reavăna brazdă întoarsă de opintirea sutelor de tractoare care nu-și îngăduie somn. Înțelegi că pămîntului i s-a făcut dor de grîu. Și că i s-a făcut grîului dor de pămîntul din care se ridicase prin vară și din care visează să se înalțe din nou printr-o altă germinație aducătoare de griji și de bucurii...

Scanned with OKEN Scanner

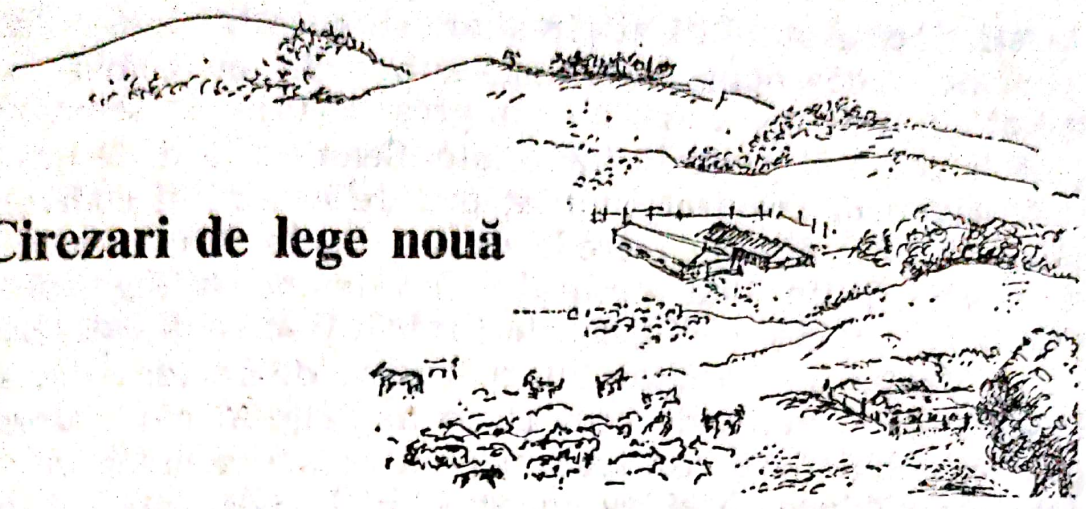

Cirezari de lege nouă

Aici, în preajma Chiliei, în preajma Pardinei, a Ceatalchioi-ului, a Crișanului, pe întinsul nehotărît încă între uscat și ape al Deltei Dunării, starea cirezilor pare să fi rămas aceeași de la începutul ei greu de fixat cu amănunțime în timp. Cîteva mii de vaci cu trupul arcuit și subțire, cu ascuțimi de pumnale în coarnele cercurii și cu ochii irizați de o ușoară neliniște pînă și în lipsa oricărui semn de primejdie, cutreieră stufărișul și păpurișul grindurilor, cu pămîntul stabilizat, în căutarea pajiștilor cu iarbă mai prietenoasă, mai puțin tare, patru anotimpuri din an. Le poți vedea pîlcurile de culoarea surie a saricilor mocănești avîntîndu-se adesea dincolo de hotarele pămîntului pe care și-l simt sigur sub călcătura copitelor, după exuberanța verde a bălților și a plaurilor. Sînt în stare să străbată înotînd lacurile, jepșile și canalele, către locurile unde simt ridicîndu-se și crescînd iarba de toate zilele, neajunsă în afară de ele, de nimeni altcineva. Vieţuiesc într-un fel de anonimat relativ, știute doar de stăpînii lor, crescătorii de animale dintre brațele fluviului, care-și află dintotdeauna temeiul existenței în carnea elastică, tare ca a sălbătăciunilor, în laptele lor puțin, dar gras ca al oilor sau al bivolițelor. Nici un tratat de creștere a bovinelor nu semnalează prezența vacilor din rasa sură de stepă aici, în cotloanele deltei. Zootehnia le-a ignorat și continuă încă să le ignore. Și totuși ele există, au existat dintotdeauna, poate chiar din vremea îmblînzitorilor primilor bouri cu care aduc atît de mult mai ales la înfățișare taurii.

Scanned with OKEN Scanner

Acești stăpîni absoluți ai cirezilor, cu mușchii lor jucînd asemenea unor odgoane întinse sub piele, cu coama înspicată în negru, și cu greabănul gros și vînjos, le seamănă pînă la cea mai perfectă identitate. Seamănă atît de mult, încît călătorul neavizat, avîntat printre nesfîrșiții codri de sălcii și stuf, ar putea crede că s-a întors înapoi istoria și că se află în fața zimbrului din frumoasa legendă a Domnului Dragoș. Noii gospodari înfrățiți ai cooperativelor de producție au încercat tot ce fusese de încercat ca să le apropie creșterea de ceea ce se înțelege în mod curent prin zootehnie. Au construit pentru aceste nomade cirezi grajduri călduroase și au încercat să le adăpostească pe timpul iernii în ele. N-au putut suporta să se afle ferecate într-un spațiu anume, închis în spatele unei uși și, mai ales, n-au putut suporta în nici un chip lanțul care le lega existența de comoditatea ieslei pline cu fîn. Și oamenii au fost nevoiți să construiască alte adăposturi pe jumătate deschise, în care cirezile, complet slobode, să-și afle hrană și tihnă doar după voia lor. Numai atunci cînd zăpada, spulberată de vînt, întroienește atît de adînc iarba uscată și aspră, încît nu mai pot ajunge, rîcîind stăruitor cu copitele, pînă la firul ei. Sau atunci cînd mugurul sălciilor de la margini de drumuri și ape se acoperă cu sticla tare a chiciurii. Atunci, și numai atunci, se hotărăsc să caute fînul așternut întotdeauna cu grijă în iesle. Și numai după ce au încercat toată ziua, zadarnic, să-și procure hrana prin propriile lor puteri și mijloace de pe grindurile șfichiuite de vînturi năprasnice, pe bălțile și pe jepșile încremenite sub platoșa gheții de nepătruns. Sînt însă zile în care vietățile de culoarea cenușii își părăsesc adăposturile, indiferent de vrăjmășia vremii de-afară. Sînt zilele cînd simt că le-a sosit sorocul să aducă pe lume viteii. Viitoarele mame se afundă atunci departe, cît mai departe în inima stufărișurilor, pînă ce-și află, prin puterea unui uluitor simț al lor, loc ferit de rafalele vîntului, loc ocolit de zăpezile spulberate, călduros și uscat. Doboară cu copitele stuful și papura, strîngîndu-le împreună cu păișul rogozurilor într-un fel de cuibar pentru viteii maronii și zburliți. Nu se întorc în liniștea adăpostului sau în obișnuita cireadă decît atunci cînd vițelul devine în stare să li se țină pe urme, ușor nesigur încă pe picioarele lui lungi și subțiri, și totuși neobișnuit de vioi pentru fră-

gezimea vîrstei. Săptămîni întregi după aceea nu îngăduie nimănui să li se apropie de odrasle, neîndepărtîndu-se nici o clipă din preajma lor, veşnic adulmecînd, veşnic bănuitoare faţă de orice mişcare, gata să le pună platoşă coarnele mari, ascuţite ca nişte lăncii încovoiate, terminate în semicerc. Şi astfel, cirezile deltei îşi păstrează neştirbit numărul şi chiar şi-l sporesc, în ciuda faptului că o parte din componentele lor sînt ademenite şi duse, lună de lună, pe drumul îndepărtatelor abatoare. Fiindcă semisălbaticele animale rătăcitoare sînt nu numai una dintre podoabele vii ale pămîntului, ci şi o mare avuţie a lui.

De la o vreme, descendentele legendarului bour împart păşunile dinspre Periprava cu nişte rude ciudate cu care nu se aseamănă decît vag, mai mult prin apartenenţa la aceeaşi specie zoologică. Masive, adevărate movile de carne, dîrdîind pe picioarele scurte şi groase, asemenea unor piloni de fundaţie, vacile Hereford ale Întreprinderii agricole de Stat din Chilia par, pentru băştinaşele Deltei, un concurent zdrobitor. Acumulează în aceeaşi unitate de timp o greutate aproape dublă, dau un randament net superior la tăiere, manifestă aceeaşi uluitoare capacitate de adaptare la specificul păşunilor Deltei, la verile ei pline de zăpuşeală şi de tăuni, la iernile şfichiuite tot timpul de asprele vînturi, năvălind dinspre nord şi nord-est. Unii specialişti văd în adaptarea la Periprava a Herefordului sosit de departe, tocmai de pe ţărmul Tamisei, începutul sfîrşitului descendenţilor fostului bour alb băştinaş. După cum pretind a vedea în prosperitatea turmelor de porci din rasele Marele Alb şi Marele Negru începutul sfîrşitului „băltăreţilor“ cu coama aspră şi cu rîtul cît o cormană de plug, care mai hălăduiesc încă în cîrduri de ordinul miilor, neîngrijiţi, nehrăniţi de nimeni în mod special, mulţumindu-se cu fructele, cu frunzele şi cu rădăcinile ierburilor de pe plauri, cu pipirigul din smîrcuri, ori cu scoicile oferite de ape. Mulţi dintre zootehnişti sînt de părere însă că primii iau lucrurile prea în uşor, închipuindu-şi că aspra, capricioasa, şi totuşi generoasa natură a deltei poate fi modelată în mîinile omului după voile şi nevoile lui, ca o simplă pastă de plastilină. Nu sînt specialist şi n-am îndrăzneala să risc nici un pronostic în această controversată problemă. Dar mă gîndesc la soarta altor cirezi la fel de vechi poate în stepele dogorîte ale Dobrogei, ca şi Surele

Scanned with OKEN Scanner

de baltă. Fiindcă vacile roşii de stepă, „Dobrogenele“, cum li se spune cel mai adesea, dintr-o nedesmințită recunoaştere a vechimii lor pe cîmpiile şi pe colinele horstului, păruseră cîndva de neegalat şi de neînlocuit. Se mulţumeau cu iarba totdeauna pîrjolită de arşiţi a izlazurilor comunale, cu fînul teios de dughie sau de ovăz, la care se adăuga rareori cîte un pumn de grăunţe. Suportau căldura coplesitoare a verilor, gerul uscat al iernilor, şubrezenia adăposturilor, apa călîie a firelor de pîraie sau a bălţilor înverzite de lintiţă, îngrijirea întotdeauna sumară. Şi dădeau, împotriva tuturor acestor vicisitudini, o producţie de lapte şi carne socotită vreme îndelungată mai mult decît mulţumitoare. Nemulţumirea faţă de capacitatea lor productivă a venit odată cu zootehnia modernă a întreprinderilor agricole de stat şi a cooperativelor agricole de producţie. Atunci, cei 2 500 — 3 000 litri de lapte, la cît se ridică maximumul potenţialului lor productiv, au început să pară foarte puţin faţă de calitatea noilor adăposturi moderne, faţă de hrana şi îngrijirea ce li se oferea. S-a încercat întîi înlocuirea vacilor roşii cu altele mai capabile să răspundă noilor condiţii pe care marea zootehnie era în stare să le investească în ele. Şi s-au adus Bălţate de Transilvania, Brune de Maramureş şi Bucovina, alături de Pinzgau, de Roşia estoniană şi de Roşia daneză. Dar arşiţa verilor Dobrogei s-a dovedit pentru toate o barieră de netrecut. Bălţatele se topeau pe picioare în grajduri, Brunele Maramureşului s-au şubrezit tînjind după iarba poienilor de sub munţi. Roşiile estoniene s-au stins de dorul răcoroaselor veri şi al bogatelor pajişti baltice. Roşiile daneze au fost scoase şi ele din competiţie. Toate acestea li s-ar putea părea unora un masacru absurd. Dar nu, n-au fost decît jertfele unor înfrîngeri vremelnice pe care s-a clădit mai apoi izbutirea... Roşiile Dobrogei păreau să rămînă pe mai departe, poate chiar pentru totdeauna, singurele potrivite climatului aspru al platoului dintre Mare şi Dunăre. Şi iată că la sfîrşitul anului 1975, după cîţiva ani de îngrijorări, de încercări, de izbutiri şi de multe, foarte multe nereuşite, după lungi, chinuitoare drumuri spre certitudine, nişte fete, conduse la rîndul lor de o fată care abia descinsese de pe băncile Facultăţii de medicină veterinară, au înscris în analele zootehniei dobrogene şi în

Scanned with OKEN Scanner

cele ale țării întregi, cea mai mare producție medie de lapte obținută pînă atunci : 5 000 de litri. Performanța s-a realizat în ferma de elită a I.A.S. Murfatlar, adică într-o unitate vestită pînă atunci mai ales pentru struguri și vin. Ostfriza de Holstein, vaca aceasta bălțată, nu prea voinică la trup și nici prea arătoasă, adusă de pe pajiștile Iutlandei, își întrecea astfel definitiv nu numai rivala autohtonă, ci chiar limitele propriei ei capacități de producție declarate și recunoscute oficial. Dar performanța Murfatlarului n-a fost și mai ales n-a rămas un simplu fenomen izolat. O însoțesc cele cucerite în fermele de elită ale întreprinderilor agricole de stat Medgidia și Cobadin, care, în același an, realizau de la vacile lor, o producție medie de peste 4 500 litri de lapte. Fusese nevoie pentru toate acestea de eforturi deosebite pentru ca Ostfriza încetățenită pe o altă paralelă geografică, în cu totul alte condiții de climă, să nu simtă prea multă vreme lipsa bogatelor pajiști ale Olandei și Danemarcei. A fost nevoie să fie sporită abundența de fîn proaspăt a lucernierelor irigate, să fie transformate într-un imens cîmp de sfeclă furajeră și de secară toate spațiile dintre rîndurile de vie și pomi fructiferi, nemaiutilizate niciodată pînă atunci. Dar experiența Holstein a reușit pe deplin, Ostfriza devine rasa de bază a fermelor în care se cresc taurinele pentru lapte, regina roșie a cirezilor Dobrogei a fost detronată definitiv. Chiar dacă, așa cum pe bună dreptate susțin unii specialiști, natura nu se lasă modelată de mîinile omului asemenea plastilinei.

Complexul din Fîntînele nu are sau, cel puțin, nu lasă să se întrevadă în toată înfățișarea sa nimic din ceea ce s-ar putea numi legătură cu tradiția. Prin halele sale paralelipipedice, inundate permanent de lumină, prevăzute cu instalații de încălzire centrală, cu hrănitoare și cu adăpătoare automate parcurg anual drumul de la purcelușul cu pielea trandafirie, la grăsunul voinic și prosper, cîntărind în jurul sutei de kilograme, gata de livrat abatoarelor, 30 000 de porci. O performanță de talie uzinală. Singura legătură cu tradiția pe care Complexul o repune totuși în drepturi, firește cu alte mijloace și la alte dimensiuni, o constituie... apa. Apa pensionarilor din maternitățile și halele de creștere și de îngrășare e asigurată de aceleași izvoare care alimentau în vechime, purtate pe apeducte de olană arsă, vestita cetate a Histriei. Și

Scanned with OKEN Scanner

Georgeta Marinescu de la maternitate, şi Silvia Stoica de la sectorul de creştere a tineretului în baterii, şi Gheorghe Tudose de la îngrăşătorie au îmbrăţişat meseria de zootehnist, în accepţia modernă în care e înţeleasă şi practicată ea aici, la Fîntînele, doar de cîţiva ani. Dar inginerul zootehnist Ion Bădică, directorul complexului şi medicul epizotolog Cornel Velicu sînt mai mult decît mulţumiţi de sîrguinţa şi de priceperea pe care o dovedesc lucrătorii modernei Uzini de carne. La fiecare 66 de zile, din bateriile supravegheate de un singur om, pornesc spre sectorul de îngrăşare cîte 1 130 de grăsuni cîntărind în medie cîte 36 de kilograme. Cît agonisesc „băltăreţii" de pe grindurile Deltei într-un an încheiat. Pentru ca în alte 110 zile, foştii godaci să atingă suta de kilograme. Şi Complexul din Fîntînele nu-i decît unul din mereu mai numeroasele „uzine de carne" unde una din străvechile ocupaţii care făcuseră faima ţării geţilor se însoţeşte cu mijloacele, cu rigorile şi cu eficienţa industriei. Complexele de creştere a porcilor de la Castelu, Cobadin şi Chirnogeni, de la Negru-Vodă sau Pecineaga, de la Nazarcea sau Măcin, realizează în prezent 80% din carnea de porc produsă anual în Dobrogea aşa cum modernele crescătorii „baby-beef" de tipul celor de la Siminoc sau Osmancea produc încă de pe acum 50% din carnea de taurine. Cu cheltuieli mai mici chiar decît cele necesitate de creşterea semiliberă a Surelor de stepă şi a porcilor „băltăreţi" pe grindurile şi pe plaurii Deltei...

...Omul acela uscăţiv şi cărunt nu era regele legendar al Colchidei, iar eu însumi nu mă simţeam Iason, în nici un fel. Şi totuşi în ziua aceea cînd dădeau poamele caişilor în culoarea lămîilor, mă dusesem la el, la doctorul Savu Timaru, în ultima zi a „domniei" sale peste turmele, pajiştile şi laboratoarele Staţiunii centrale de cercetări în creşterea ovinelor de la Palas, ca să aflu povestea lînii de aur. Şi l-am găsit plîngînd, cu braţele petrecute mîngîietor pe după grumazul gros al berbecului recordman. Nu fiindcă şi-ar fi văzut, asemenea lui Aetes, rămăşiţele fiului azvîrlite în faţa corăbiei... Plîngea de durere că vremea care nu iartă pe nimeni nu-l iertase nici pe el, părintele Merinosului românesc al Palasului. Şi că trebuie să se despartă definitiv de creaţia lui. După ce învinsese aproape definitiv. În ziua aceea doctorul Savu Timaru lăsa Meri-

Scanned with OKEN Scanner

nosul de Palas în grija confraților mai tineri așa cum, cu mulți ani în urmă, în 1948, alții îi lăsaseră lui ceea ce moșteniseră de la doctorul Nicolae Teodorescu, el însuși continuatorul operei începute prin 1897 de predecesorul său, Nicolae Filip. Fără îndoială creșterea oilor are în Dobrogea rădăcini infinit mai adînci. Dicienii Măcinului și Dăienilor, ai Topalului și Seimenilor se pomeniseră din moși-strămoși crescători ai mioarelor roșce cu lîna aspră și lungă și cu pete de culoarea ruginii pe boturi. Și cînd căutaseră să-și afle alt loc de întemeiere pentru satul risipit de încercarea cumplită a ciumei, foștii edecari de la Kara Hasan au ales stîna baciului Aliman. Abrudul și Hațegul și Miorița și Crișanul își trag numele și obîrșia de la bacii de prin părțile Făgărașului și Sibiului, coborîți cu oile la iernatec pe pășunile mai ferite de omăt și de îngheț ale Dobrogei. Cînd sultanul Medgid a încredințat englezilor, în 1859, construcția cîtorva schele în Küstenge, s-a gîndit mai întîi la înlesnirea pe care urmau s-o aducă aceste amenajări încărcării batalilor pe corăbiile care să-i transporte la Constantinopol. Carnea oilor de pe pășunile Dobrogei fusese întotdeauna la mare preț în orașele Serenisimei Porți. Tot de la condițiile minunate pe care structura botanică a pășunilor și climatul uscat al stepelor și colinelor horstului dobrogean le oferă oieritului a pornit și doctorul Nicolae Filip, cel dintîi ameliorator al raselor locale de oi. În 1924 Nicolae Filip lăsa succesorului său la conducerea oieriei din Palas, doctorul Nicolae Teodorescu, 1 000 de oi cu însușirile aproximative ale Merinosului unguresc. Berbecii cei mai voinici abia de atingeau 38 de kilograme în greutate, iar producția medie de lînă nu depășea 2,5 kg. Dar peste 24 de ani, preluînd ștafeta conducerii oieriei, doctorul Savu Timaru primea de astă dată un Merinos nou, o creație românească distinctă, deși încă nu întru totul consolidată. Merinosul acela întrunea în chip fericit finețea lînii Rambouillet-ului francez, avea ceva din masivitatea, din precocitatea și din aplombul Merinosului german de lînă și carne și rezistența fizică remarcabilă a vechiului nucleu de oi ungurești. Au urmat 26 de ani de muncă asiduă pentru consolidarea moștenirii. 26 de ani în care s-a urmărit perpetuarea, accentuarea de la o generație la alta a însușirilor dăltuite cu migală de giuvaergiu. Dar la capătul lor, Merinosul de Palas se

Scanned with OKEN Scanner

putea numi nu numai o rasă distinctă, ci cea mai bună dintre rasele de oi românești. Anii de selecție îi conferiseră o talie mare, o constituție robustă și mai ales o producție de lînă remarcabilă : zece kilograme în medie pe turmă și douăzeci de kilograme la berbeci. O lînă cu firul lung, alb, elastic și subțire, de numai 20 de microni subțirime, care-o apropie de finețea firului de mătase. Lîna de aur fusese în sfîrșit găsită. Și cînd învinsese aproape definitiv, modernul rege al Colchidei trebuia să se plece în fața neiertătorului timp. Cu părerea de rău că-i mai rămăseseră încă atîtea de făcut pentru ca propria-i creație să urce pînă la piscul exigențelor sale de om veșnic muncit de duhul perfecțiunii. E adevărat, prezența Merinosului de Palas, în stare pură sau ca rezultat al acțiunii sale ameliioratoare asupra țurcanelor, roșcelor, țigăilor și stogoșelor, produsese o adevărată revoluție în turmele Dobrogei. Și, fără să se oprească la hotarele ținutului, berbecul cu lîna de aur pătrunsese triumfal în inima altor stepe, la Stațiunea de cercetări zootehnice Mărculești și la cooperativa agricolă Gheorghe Lazăr din Bărăganul ialomițean, la Stațiunea de cercetări zootehnice din Rusețul Brăilei, urcase pe colinele blînde ale Timișului, la Lovrin, ori pe pajiștile munților, în turmelor cooperativelor din Hărmanul brașovean, ori ale Stațiunii Livada din Maramureș. Dar Timaru vroia de la Merinosul de Palas, care începuse să devină Merinosul de performanță al țării, cu mult mai mult. Visa să-i imprime prolificitatea oilor din rasele locale finlandeze, capabile să dea naștere la cîte trei, cinci sau chiar șapte miei anual. Și-i mai dorea masivitatea neobișnuită și producția mare de lînă a Rambouillet-ului de Australia. Păstrîndu-i neștirbite producția mare de lapte, aproape dublă în comparație cu alte rase locale sau importate și excelenta capacitate de a se adapta la toate condițiile climaterice ale României. Vroia adică în locul performanței lînii de aur, tripla performanță a unui Merinos complex de lînă, carne și lapte. Și faptul că timpul nu-i mai permitea să-și cîștige biruința definitivă, de care nu se îndoise de fapt niciodată, îi adusese lacrimi în ochi. Chiar dacă era convins că-și lăsase opera în mîini bune. În mîinile unor oameni care credeau ca și el în datoria și în puterea lor de a izbuti...

Scanned with OKEN Scanner

Au trecut aproape trei ani de la despărțirea aceea... Minunea nu s-a săvîrșit încă. Pînă la berbecul din visele veșnic tînărului Aetes mai sînt de străbătut poate ani mulți, mai e de pus indiscutabil multă, foarte multă muncă făcută cu dragoste. Dar lucrurile curg mereu, fără abatere, într-acolo... În 1975, Ferma de elită a Întreprinderii agricole de stat Medgidia a realizat cea mai mare producție medie de lînă pe întreaga țară : cîte unsprezece kilograme de la fiecare din cei peste 4 000 merinoși ai săi. Clasicul berbec cu lînă de aur devine tot mai evident un producător de carne. Batalii Dobrogei, crescuți în complexele speciale de îngrășare de la Mihail Kogălniceanu, Cogealac, Sinoie sau Alimanu, în condiții „uzinale“ care anulează clasica imagine idilică a turmelor albind verdele pajiștilor, sînt apreciați nu numai între hotarele țării, ci și dincolo de ele, pe o arie geografică în continuă extensie. Ei alcătuiesc două cincimi din cele 1 200 000 de oi care părăsesc anual portul Constanța la bordul navelor cu destinația Beirut și Tripoli de Liban, Haifa, Benghazi, Alexandria, Marsilia, Valencia, Kuweit sau Trapezunt. Refăcînd adesea drumurile străvechi ale turmelor Geto-Daciei și depășindu-le atît lungimea, cît și frecvența într-o competiție în care înfruntă cu succes însești produsele similare ale marelui rezervor de carne ovină al Australiei. Întemeietorul Merinosului de Palas a trebuit să se despartă de propria-i biruință cu lacrimi în ochi, dar victoria în sine continuă...

Pe cochetul hipodrom de la marginea sudică a Stațiunii Venus se dispută proba cea mai grea a Cupei litoralului din anul 1976 — cea de ștafetă. Spre a-și adjudeca victoria definitorie pentru însușirile lor native, cît și pentru cele cîștigate în cursul anilor de dresaj, toți cei patru cai ai unei formații trebuie să se dovedească mai ageri, mai iuți, mai rezistenți la efortul galopului, căruia i se dăruie pînă la ultima fibră, decît toți componenții celorlalte echipe. „Satrap“, „Trident“, „Horia“ și „Omar“, care reprezintă în această probă formația hipică gazdă, au de înfruntat adversari de temut. În echipele oaspeților de la București, Sibiu, Iași sau Craiova, au sosit armăsari cu renume, reprezentînd herghelii și rase de mult consacrate în lumea competițiilor hipice, antrenori și jochei mai mult decît experimentați.

Scanned with OKEN Scanner

Oare ce speră gazdele de la întrecerea pe care chiar ele au inițiat-o aici, sub soarele litoralului aflat pe curba maximă a animației estivale ? N-ai de la cine s-o afli, jocheii în cazace de culoarea purpurei ai echipei Venus sînt acum niște simple gheme de nervi pe spinarea cailor cu nările dilatate. Dar pistolul starterului volatilizează toată încordarea de pînă atunci într-o irupere de săgeți calde și vii. Patru cai, patru făpturi superbe, taie briza moale în piepturi, dînd nisipului stîrnit de atingerea abia perceptibilă a copitelor, sunete de castanietă andaluză. Abia de poți deslușì în ce ordine se predă ștafeta schimbului doi, apoi celor de-al treilea și de al patrulea grup de bidivii arcuiți fantastic în galopul epuizant. Acum reprezentantul Mangaliei e cu un cap și jumătate înaintea umbrei care nu se dezlipește de el cu nici un chip. Apoi armăsarul zvîcnește, ca și cum ar încerca să-și ia zborul înspre nemărginirea înaltului, și detașarea devine din ce în ce mai vizibilă. Suplul și delicatul Omar trece linia de sosire, cu două lungimi înaintea celui mai dîrz dintre urmăritori. Cursa litoralului revine încă o dată cailor săi. Acestor bijuterii vii cu pieptul rotund și cu pîntecul supt, cu ochii, cînd jucînd în apele neastîmpărului, cînd nostalgici, ca arși de dorul nemărginirii spre care ar vrea să se avînte pe picioarele lor subțiri ca de căprioară, dar cu mușchii tari ca niște cabluri de Vidia. Văd privirile doctorului Ion Oțeanu învăluind trupurile aburinde ale învingătorilor cu o dragoste mai presus de obișnuita afecțiune a omului pentru calul-tovarăș de plug, de sărbători și de bătălii. E o dragoste ca aceea a tatălui pentru fiii săi. Dar dacă ai încerca să-i spui părinte al acestor splendide creații din țarcurile și padocurile hergheliei Mangalia, al cărei conducător este de aproape trei decenii încoace, minunata modestie a omului, a pasionatului, s-ar simți lezată. Delicații, focoșii cai pur-sînge arabi, nu sînt în Dobrogea o noutate care începe cu el și prin osîrdia lui. Caii aceștia au venit aici odată cu spahiii lui Baiazid Fulgerul. Poate singurul lucru bun pe care l-au adus acestor oameni și locuri pașii și beii imperiului otoman. Perfect proporționatul, rapidul, dar mai ales puternicul și rezistentul cal dobrogean, are în vinele sale, pe lîngă sîngele abrașilor săi părinți de la munte, pe care vor fi zburat dacii lui Decebal în iarna neprielnică raidului lor din anul 102, și

Scanned with OKEN Scanner

foarte mult sînge al cailor veniţi din îndepărtatele oaze ale deşertului arab. Înfiinţarea herghelie de la marginea mării îşi propunea, pe lîngă creşterea şi sublinierea calităţilor singurului lot de cai pur-sînge arab din România, şi scopul de a adăuga însuşirile lor, unanim cunoscute în lume, puternicului, dar oarecum mai puţin rapidului cal dobrogean. Şi dacă doctorul Oţeanu şi colaboratorii săi n-au făurit ei înşişi minunea vestitului El Zorab, au săvîrşit în schimb, o adevărată elită a acestei nobile rase străvechi. Registrele de evidenţă genealogică, dar cel mai adesea chiar armăsarii reîntorşi de pe stadioanele pe care s-au afirmat prin ani, în boxele reproducătorilor, spre a-şi transmite însuşirile neobişnuite, chiar şi pentru o rasă de elită, altor şi altor urmaşi, alcătuiesc pentru istoria herghelie un şir neîntrerupt de indiscutabile afirmări : Saghia al 47-lea, Mersneh, Gazal VII, Hadban şi Siglay s-au numărat printre campionii probelor de obstacole ale diferitelor confruntări hipice la scară naţională, Koheylan XV a fost unul din cei mai rapizi şi mai eleganţi cai de viteză văzuţi vreodată pe hipodroamele româneşti, capricioasa Gazal V-a, specialista şi recordmana probelor de galop pe herghelie, are o soră cu numai un an mai mare, care, aflată acum în fondul de aur al unei crescătorii din ţara celor zece mii de canale, poartă în locul numelui tatălui adăugit cu cifra arabă care indică a cîta progenitură îi este, unul de splendidă lalea olandeză. Numeroşi alţi cai ai Mangaliei pot fi întîlniţi pe hipodroamele Canadei, Austriei, Belgiei. E semnul de recunoaştere a deosebitelor însuşiri pe care migala selecţionerului le-a adăugat agerimii, frumuseţii şi caracterului prietenos al calului arab. Doctorul Oţeanu ar fi în stare să-ţi vorbească zile la rînd despre caii săi, cu o singură condiţie : să nu-l întrebi niciodată nimic, despre cum şi-a hrănit cîndva fiii şi fiicele herghelie cu ovăz cumpărat din propriul său salariu. Şi totuşi acesta e adevărul adevărat. Pe vremea cînd, dintr-o greşită înţelegere a locului şi a rolului calului în actuala agricultură mecanizată şi în viitorul sat cu tot mai pronunţate caractere orăşeneşti, splendorile cailor dobrogeni erau măcelărite cu satîrul şi date hrană porcilor şi puilor, judecata aceea pripită se răsfrînsese distrugător şi asupra cailor herghelie Mangalia. Firește, nici unul din birocraţii „vizionari“ nu îndrăznise să ridice de-a

Scanned with OKEN Scanner

dreptul cuțitul asupra lor. Dar țesuseră cu finețea rea a păianjenului, pe deasupra lor, acea pînză de vorbe care-i desemnau drept animale neproductive și emiseseră circulare și dispoziții prin care unul din cele mai frumoase și mai valoroase loturi de cai ale țării era condamnat indirect la pieire prin foame. Ca să repare cît de cît urmările dezastruoase pentru Mangalia și pentru țara întreagă ale acelor măsuri numai în aparență gîndite, doctorul Oțeanu suplimenta rațiile cailor cu boabe cumpărate din propriul său salariu. Ar putea fi pe bună dreptate mîndru de gestul acela de care nu știu cîți oameni ar fi fost în stare atunci. Dar dacă aduci vorba despre așa ceva, omul deschis se împietrește subit în tăcere. Pătruns de înțelepciunea că tot ce se săvîrșește din dragoste și prin dragoste n-are nevoie de laudă, de învelișul de vorbe, care în loc să-i crească valoarea, i-ar micșora-o întristător. Și atunci, te ia să-ți arate campionii de mîine, mînjii plăpînzi și zburdalnici, încă nesiguri întru totul pe picioarele lungi și subțiri, tremurătoare ca ramura de alun. Dar în fiecare din ei se ascunde cîte una din viitoarele stele ale hipodroamelor românești, fiindcă la însușirile moștenite odată cu sîngele de la niște părinți a căror valoare nu mai poate fi socotită și nici răsplătită în nici o monedă a lumii, se adaugă dragostea și priceperea unor oameni adevărați. S-a înserat. Satrap, Trident, Horia și Omar, eroii de peste ziuă ai hergheliei, au căzut într-un somn reconfortant și adînc. Departe de ei, în țarcul „băieților", care n-au cunoscut nici frîul, nici fierul potcoavelor și nici șaua, zburda rămîne încă în toi. Și luna abia ridicată din apele mării, al cărei freamăt de valuri se prelungește pînă aici, mi se pare, nu știu de ce, tava cu jăratic din povești... Și atunci caii prindeau fantastice aripi cu care să-și taie nebănuite poteci prin văzduh.

Scanned with OKEN Scanner

Miracolul viilor

Sîntem în luna Pyanepsion. Ziua, continuă să vegheze deasupra viilor de la ţărmul mării un soare matur şi fierbinte care te face să-ţi aminteşti de toamnele Chiosului, Thasosului, ori Campaniei. Dar peste noapte s-a strecurat totuşi, călărind slobod prin cîmpia veşnic mişcătoare a Pontului, Boreas, vîntul-tîlhar. Şi în frunzişul butucilor sumeţiţi pînă la ultima sîrmă a spalierilor, în ziduri compacte de verde şi de vigoare, au răsărit pete de sînge. Ca şi cum tîlharii, ale căror nume şi chipuri ne vor rămîne necunoscute, s-ar fi pornit la adăpostul întunericului, cînd strugurii şi oamenii dorm, şi au trecut tot ce ameninţa să devină veşnică tinereţe, prin tăişurile unor lungi şi nemiloase săbii. A sosit vremea cînd, potrivit „Muncilor şi zilelor“ atotştiutorului Hesiod, callatienii ar fi trebuit să-şi îndrepte toţi sclavii, care puteau fi eliberaţi de la alte munci, înspre viile de dincolo de groasele ziduri ale cetăţii. Dar astăzi n-a ieşit pe poarta Callatisului nici măcar un singur sclav. În schimb, tehnicianul Gheorghe Mihalache, mai marele peste grijile rodului şi peste împlinirea stăruinţelor de peste anul întreg în ciorchinii cu irizări de chihlimbar şi de ametist, are, ca dealtfel toţi viticultorii din Ferma nr. 4, veşmintele umezite de roua care acum începe să se volatilizeze iarăşi în aerul calm.

„Culesul începe întotdeauna din partea bătută de soare“ — ne sfătuieşte mai departe Hesiod. Strugurii de masă sînt aşezaţi în vase de lut sau puşi la păstrare în

Scanned with OKEN Scanner

amfore, care vor fi mai apoi astupate cu smoală şi ţinute în bazine cu apă. În ce priveşte ciorchinii mai acri, nepătrunşi îndeajuns de puterea soarelui, ei vor trebui cu grijă aleşi pentru vinul cel nou :...

„atuncea tu, strugurii toţi ţi-i alege
şi zile, zece-i întinde la soare, şi nopţi tot atîtea,
Cinci zile apoi la umbră să-i pui, şi în a şasea în vase
Tragi băutura lui Dyonysos cel vesel".

Strugurii de masă sînt aşezaţi în vase de lut sau puşi la păstrare în amfore...Oare de cît amar de amfore ar fi fost şi ar mai fi încă multă vreme nevoie ca să cuprindă toată roada viilor de acum ale Mangaliei, prea înţeleptule Hesiod ? Fiindcă s-au adunat, din subţiorile mladelor acestor 101 ha de vie ale fermei nr. 4, 310 vagoane de struguri. S-au adunat şi mai multe vagoane din ferma nr. 5, prin care via Mangaliei se continuă mai departe, la nord, spre staţiunile de odihnă botezate cu nume de zei din Capitoliul sacru al Romei, fără vreo altă despărţire în afara celor pur administrative, care trece culesul părţii mai puţin bătute de soare ale viei în grija inginerului Carp şi a viticultorilor săi. 634 de vagoane cu stalactite de aur şi chihlimbar şi agate, convertite la gustul mierii de tei sau de salcîm... Mai mult decît suficient pentru a umple, nu toate amforele păstrătoare de struguri ale bătrînei cetăţi doriene, ci toate casele, templele, pieţele şi străzile, cîte i se vor fi aflat între ziduri. Dar vai, nici una dintre învăţăturile autorului „Muncilor şi zilelor" nu se referă la Callatis, la împrejurimile lui, ori la vreo altă aşezare din Dacia Pontică. Ele s-au născut din ritualul culesului îndepărtatelor podgorii ale Atticei, ale Thasosului, Rodosului şi Chiosului, de unde corăbieri întreprinzători aduceau pînă la aceste ţărmuri amforele lor cu vin dulce, aromitor, spre a le schimba pe lemnul codrilor şi pe grîu, pe vite, pe miere şi sare. Mii de asemenea amfore, întregi sau sfărîmate de întîmplările vitrege, s-au scos de sub ruinele edificiilor Callatisului grec şi roman, de sub temeliile mai nordicelor Tomis, Histria şi Aegyssus. Înmiit mai multe amfore zac încă, neştiute de nimeni, sub ţărînă sau piatră. Toate purtînd ştampilele meşterilor din Kios, Rhodos, Thasos, Cnidos sau Chersones...

Scanned with OKEN Scanner

— Să fi fost oare pămîntul strămoşilor noştri un ţinut lipsit de mîngîierea viţei de vie, aşa cum s-ar putea înţelege din sigiliile de pe amfore ?

Risc întrebarea, într-un moment cînd, în ciuda prezenţei culegătorilor, recoltatul poate fi socotit aici o lucrare trecută, sfîrşită. Încheiată cu nişte cifre reprezentînd tone de bilete de bancă în stare să bucure pînă şi insul cel mai ursuz.

— Imposibil, aici trebuie să fi crescut dintotdeauna viţa de vie. Strămoşilor noştri nu le putea scăpa generozitatea soarelui şi-a pămîntului lor, mă asigură inginerul Victor Zglobiu, directorul I.A.S. Mangalia. Chiar viile noastre sînt o dovadă că Dobrogea a fost dintotdeauna prielnică viţei de vie...

Sînt în Muzeul de arheologie al actualului Tomis, în muzeele de la Callatis şi Aegyssus, dar mai ales adunate în Muzeul Viticulturii de la Basarabi nenumărate mărturii în favoarea convingerilor intime ale partenerului meu de discuţii. Ele dovedesc că tînăra şi frumoasa podgorie de la nordul Mangaliei are rădăcini nebănuit de adînci şi în istorie. Două emisiuni monetare ale Callatisului au încrustate pe feţe, în locul obişnuitelor chipuri de conducători sau a cununilor de spice, ghirlande de viţă, ciorchini de struguri sau pe însuşi Dionisos, patronul viilor şi al exuberantelor sărbători închinate bucuriei bogatului rod strîns în teascuri. Documente în piatră şi documente în lut vorbesc despre existenţa în înfloritoarea cetate a unui templu în care i se aduceau ofrande şi jertfe aceluiaşi Dionisos Carpophoros, dătătorul de roade, iar una din lunile calendarului, probabil cea a lui Maunychion, cînd mladele viilor se umpleau de floare şi de parfumate miresme, vestind bunăvoinţa zeului pentru noua recoltă, se însoţea aici, la Callatis, cu numele exuberantului fiu al zeiţei Semele. Sărbători ale celui ce dă viaţă viţei într-o ţară în care via rămăsese necunoscută ? Amfore deşertate cu atîta dărnicie în cupe, dintr-un vin scump, venit de departe, pe marea care primejduia atît preţioasa încărcătură, cît şi viaţa celor porniţi s-o aducă la ţărmul îndepărtat ? Fără îndoială că lucrurile n-au stat cu adevărat nici o clipă aşa. La descinderea lor aici, la ţărmul getic al capriciosului Pont Euxin, care pentru ei însemna grîul şi mierea, lemnul şi vitele, pieile de o calitate deosebită şi peştele nemaiîntîlnit în

Scanned with OKEN Scanner

alte ape, milesienii și heraclioții pontici au aflat niște oameni care știau și prețuiau bucuria ciorchinilor și a vinului la fel ca și ei. Care cultivau vii întinse, a căror roadă bogată, trecută prin primitivele teascuri de lemn sau de piatră, dădea un vin, dacă nu la fel de parfumat și de dulce, precum cel adus de corăbii, de pe pămîntul îndepărtat al Eladei, suficient de bun totuși, demn pentru a cinsti cu el nemurirea sufletului. Fiindcă, aprecia Strabon, geții de la gurile Dunării erau mai favorizați din punctul de vedere al solului și al climei necesare culturii viței de vie. chiar decît sciții din Bosforul cimmerian. Poate că, stabilindu-se aici, întemeindu-și cetățile-porturi, lărgindu-și negoțul cu geții, de a căror primire prietenoasă se bucurase ră, și de a căror ocrotire s-au folosit în clipele cînd năvălitorii de pe alte meleaguri le amenințau deopotrivă ogoare și ziduri, grecii au adus din sudica patrie de obîrșie și acele soiuri alese de viță, care făceau fala vinului lor. Înnobilînd prin aceasta vechile podgorii ale geților dintre ape. Și, astfel, poate că marea bogăție de amfore, cu pecețile Thasosului, Chiosului, Heracleei sau Sinopei, descoperite aici între hotarele Geției Pontice, și în aproape întreaga Dacie, au dus nobililor și comaților, în schimbul celor trebuitoare cetăților de la țărmul Egeei, nu vinul adus de departe, ci sevele noilor soiuri împămîntenite aici. Fiindcă așa va fi fost mai simplu și mai ușor pentru negustori. Și mai explicabil pentru uriașele cantități de vin furnizate dacilor, atestate de frumoasele vase descoperite pe valea Dorarisului, a Ordesosului, a Naparisului, a Hierassosului. Dintr-un asemenea balsam se va fi umplut adesea minunatul pocal de argint scos din mormîntul trac de la Agighiol, pe fața căruia meșteri necunoscuți au încrustat o pereche de cerbi cu coarnele rămuroase și cu sîngele neliniștit asemenea vinului tînăr. Și vulturi din vulturii pînă la care se înălța curajul plugarului și al luptătorului. Sau, poate, va fi umplut minunata cupă însuși vinul dintotdeauna al geților, asupra existenței căruia strașnica poruncă a regelui Burebista de a se stîrpi viile pînă la cel din urmă butuc pare a fi acționat mai degrabă ca o grăbire a consacrării. Cert este că poposind aici, în Geția Felix, pe care ai săi n-au învățat s-o numească niciodată așa, cu însărcinarea lui Tiberius imperator de a se informa asupra bogățiilor țării recent cucerite, Velleius Peterculus consemna în raportul

Scanned with OKEN Scanner

său, cu nedisimulată uimire : „În provincia dintre Danubiu și Marea Pontului am văzut vii care cresc la fel de înalte ca și arborii de pe la noi". Descrierea seamănă uluitor de mult cu cea făcută de Pliniu bogatelor podgorii din preajma Vezuviului : „Pe pămîntul Campaniei, viţa se unește cu plopul ; înlănțuindu-și soțul cu brațele ei drăgăstoase, ea se leagănă din ramură în ramură, în mersul ei noduros, atingîndu-i vîrful atît de sus, încît în contractul său culegătorul de struguri își are asigurat și rugul și mormîntul". Și, făcîndu-și din pămîntul supus definitiv cu lancia și cu spada la Tropaeum Traiani o a doua patrie de ființă, romanii au adus mai apoi în podgoriile sale butașii Campaniei, ale căror însușiri le prețuiau cel mai mult : Amineea, cea al cărui vin se întărește mereu pe măsura învechirii, Surcula, care se înmulțea cu ușurință și da struguri ce se păstrau bine în oale, Pompeiana, Horconia și Falerno. Reamintindu-mi de numele viţelor enumerate de Pliniu, nu mi se mai pare ciudat faptul că, purcedînd cu un deceniu și jumătate în urmă la întemeierea înfloritoarei podgorii de la marginea mării, viticultorii de astăzi ai Dobrogei s-au aplecat încă o dată asupra soiurilor care fac fala contemporană a Campaniei, Calabriei sau Cataniei, săvîrșind, peste hăuri de vreme, un act de continuitate. Trei dintre soiurile din alcătuirea viilor Mangaliei : Regina Puglia, Italia și Regina Nera vin de pe aceleași pămînturi de pe care s-au pornit către Dacia legiunile lui Traian. Și tot de aici au sosit și butașii Cardinalului cu strugurii lor de culoarea florilor piersicilor, chiar dacă adevăratul loc de naștere al acestui soi se află în California, iar părinții i se numesc Alphons Lavallet și Floarea de Tokay.

„În umbra cea de viţă un strugur nu s-ascunde
nu fierbe mustul dulce în căzile adînci."

Îmi revin în memorie versurile exilatului Ovidiu din al său „Iarnă la Tomis" într-o dimineață de toamnă cu cerul senin și subțire, cînd cocorii se grăbesc înspre depărtările sudului, desenînd pe oglinda ca de cristal venețian a Siutghiolului unghiuri de nostalgie după o vară care-a murit. Legendele spun că autorul „Tristelor" și al „Ponticelor" venea aici, în mijlocul lacului, ca să se plimbe gînditor și singur pe mica insulă care-i poartă numele. Venea să-și deplîngă tristul, apăsătorul exil, exagerînd, cu bună știință,

Scanned with OKEN Scanner

trăsăturile unei clime într-adevăr ceva mai aspre decît cea din îndepărtata-i Sulmonă, în încercarea de a înduioșa inima ca de piatră a împăratului Octavian Augustus.

Șiruri de butuci voinici, cu frunzișul scînteiat de galbenul cald sau de negrul vinețiu al ciorchinilor, coboară pînă la țărmul apelor liniștite, pe care pînzele iolelor par niște ciudate narcise de toamnă. Nici aceste cîteva sute de hectare de Cardinal, de Regina viilor, de Afuz-Ali, de Italia și Regina Nera, ale fermelor I.A.S. Nazarcea, nu trec de vechimea podgoriei din Mangalia. Și nici nu-și reazemă rădăcinile pe existența altor vii pe care să le continue peste vremuri. E o plantație tînără, născută din dorința de a găsi adevărata vocație a unor pămînturi care nu produceau înainte aproape nimic. Vîrsta ei se confundă cu anii de fermier ai inginerei Maria Zaharia, pe care directorul întreprinderii mi-o prezentase drept cea mai harnică, cea mai legată pe deplin sufletește de meserie, fără să-și dea seama poate, în sincera-i apreciere colegială, că avea foarte mult din spusele părintelui Herodot despre geți. Dar moderna vestală a zeului Dionisos se putea lăuda cu producții aproape incredibile de struguri ridicate din acel pămînt mai mult sterp în trecutul lui, cu însușirile puțin obișnuite ale strugurilor, însușiri pentru care sînt atît de solicitați nu numai în magazinele și tonetele litoralului, ci și în cele din orașele mai multor țări ale continentului. Și totuși faima Nazarcei continuă să însemne în primul rînd vinul său minunat. Mai puțin întinse decît cele ale Murfatlarului, mult mai recent consemnate pe harta viticolă a Dobrogei, și, în consecință, nedrept de mult mai puțin cunoscute, viile Nazarcei au, cum pe bună dreptate susține inginerul Traian Busuioc, directorul I.A.S.-ului ceva al lor și numai al lor. Și aceasta nu numai pentru că Nazarcea e singura cultivatoare a Traminerului, capabil să se împlinească prin toamnă în vinul acela delicat ca cea dintîi poveste de dragoste, ori a acelui rarisim încă în viile noastre Muscat Frontignan, jumătate miere de fîn, jumătate pădure de tei înflorit. Aici, toate vinurile capătă din lut și din soare și din iscusința împletită cu dragoste a podgorenilor, odată cu însușirile tipice pentru soiul din care provin, ceva ce n-ar putea afla niciunde în altă parte. Rieslingul italian al Nazarcei e mai sec decît al Murfatlarului sau Medgidiei, rămînînd totuși la fel de catifelat la gust.

Scanned with OKEN Scanner

Şi la fel, sau poate chiar mai încărcat decît ele, de suava mireasmă amintind de bobocul trandafirului înflorit. Pinot-ul gris e de o tărie care-ţi aminteşte de aerul din poienile munţilor, dar aceasta e deghizată cu iscusinţă de suave parfumuri greu de numit prin cuvinte. Chardonnay-ul, care face gloria Murfatlarului, are aici, în rivala-i podgorie, un mai puţin pronunţat gust de miere uşor amăruie. E catifelat în schimb ca pielea unei adolescente. Muscatul Ottonel rămîne însă răsfăţatul tuturor laudelor aduse podgoriei. E de un dulce deosebit, de un dulce cald, aşa cum nu mai poate fi nimic altceva pe lume. În 1962, la Concursul internaţional de vinuri de la Bucureşti, Muscatul Ottonel al Nazarcei a fost încununat cu o medalie de aur. Şi-a reeditat performanţa la Bratislava, un an mai tîrziu, apoi la mai multe alte concursuri internaţionale. Într-o podgorie care n-a împlinit încă nici măcar primul ei sfert de veac, Muscatul, cu parfum de nard sirian şi de smirnă, e deja un bătrîn consacrat. Disponibil oricînd să primească, pe gama largă a indiscutabilelor sale virtuţi, noi medalii de culoarea soarelui şi a lui.

Drumul de la Nazarcea la Niculiţel e o cărare croită prin însăşi istoria vinului. Cînd uneltele au trecut prin cămaşa de cernoziom a pămîntului şi s-au adîncit în scheletul de piatră spre a face loc modernei uzine de prelucrare a strugurilor de la Tariverde, constructorii au dat peste un adevărat depozit de ceramică de la strămoşii lor geţi. S-au aflat aici, ca şi în inciziile strict arheologice săvîrşite în alte părţi ale aşezării, multe vase cu felurite întrebuinţări, provenite din puternica cetate milesiană a Histriei, cu meşterii căreia strămoşii noştri se vor fi aflat în strînse relaţii de schimb şi multe vase modelate de chiar meşterii locului, după modelele celor greceşti. Printre acestea, scăpate întregi de sub piatra de moară nebună a vremii, ca printr-o minune, nenumărate amfore pentru vin. Linul în care încape întreaga încărcătură de struguri a unui camion de mare tonaj, presa care se lasă asupra ciorchinilor cu puterea a o mie de teascuri de felul aceluia meşteşugit în vechime din marmură şi păstrat în Muzeul Viticulturii din Basarabi, căzile cu cisterne de fermentare egalînd fiecare conţinutul a o mie de amfore la un loc, toate ţin sub talpă mărturii ale unei neîntrerupte istorii a viilor şi a cultului licorii lui Bromios. De mai bine de două săptămîni

Scanned with OKEN Scanner

coboară din viile cooperativelor de la Fîntînele și Cogealac, de la Grădina și Tîrgușor, ori dimpotrivă urcă, dinspre Săcele, dinspre Istria sau dinspre Nuntași, șiruri lungi de mașini cu bene în spate. A fost, zice tehnicianul Dumitru Băbeanu, șeful uzinei, un an minunat pentru vii. Fetească albă, Pinotul gris, Muscatul Ottonel, Rieslingul au acumulat o cantitate neobișnuită de zahăr în struguri, mustul lor de o stranie limpezime verzuie, care te poartă cu gîndul la apele Sinoiei din fața Histriei adormite pe veci, pare nici mai mult nici mai puțin decît acel legendar amestec de ambrozie și nectar, nelipsit de pe masa ospețelor din Olimp. Băbeasca neagră și Cabernetul Sauvignon, țîșnind în izvoare de culoarea rubinului, par corifeii îmbujorați de hîrjoană ai unui străvechi și în același timp modern ritual bahic. Deslușești parcă în susurul ce le însoțește lunecarea în căzi laudele aduse de Pliniu înaintașilor lor din răsfățata de soare : Campania.

„Cine poate uita vinul Gragnanc, cel atît de răcoritor, care unge gîtul uscat, ridicat de vînturi din tuful vulcanic de pe povîrnișurile Vezuviului numai aparent adormit ? ! Noroc bun ! Întru izbînda Cuviosului și Norocosului nostru stăpîn, împăratul Marcus Antonius Augustul și a Iuliei Augusta, pus-au această piatră Asociația închinătorilor vîrstnici ai lui Dionysos". Auzi înălțîndu-se parcă sub cupola văzduhului molcom, în Histria de însingurată tăcere, închinarea dăltuită într-una din lespezi pe vremea cînd dispăruta cetate se mai bucura de sărbători și de vin. Din nevăzute loji aeriene, pescărușii, spectatori în veșmînt de argint la legarea unul de altul a veacurilor, prin sărbătoarea culesului viilor, se pătrund de plinătatea înțelesului și dau chiote de trompetă. Aștepți parcă să vezi decupîndu-se din ruinele pe sub care s-au coborît, nu se știe bine prin ce moarte și cînd, năvalnicele hore ale bacantelor. Aștepți să învie iarăși aerul moale de peste vii, minunea smolie a părului lor despletit. Și să-ți fulgere luminile ochilor atît de desăvîrșit dăltuitele pulpe de culoarea măslinei în pîrg, dezgolite în dansul frenetic prin care-l slăvesc, pînă pe trepte de nebunie deslănțuită, pe Dătătorul de rod bogat.

— Vrem să-l cîntăm pe Dionisos, pe fiul slăvitei Semele... Oé ! Oé ! Bromios !...

Scanned with OKEN Scanner

Dar nu se întîmplă din toate acestea nimic şi paşii te duc mai departe pe sub văzduhul împuşcat de strigătele cocorilor, care alunecă peste creştetul tău şi al stejarilor Babadagului. Pînă rămîne departe în urmă Aegyssusul, cu mîndria lui de a-şi ţine toga de piatră pe şapte coline, ca şi cetatea lui Romulus. Şi la un anume soroc ţi se pare că auzi rostogolindu-se peste şeile văilor cîtecul de bronz înverzit al clopotelor Vicinei, dispărute pe sub vii şi pe sub pletele galbene ale pădurilor biruite de toamnă. Dar nu, nu e decît spiriduşul albastru al vîntului, care se joacă în sîrmele spalierelor şi în minunile ciorchinilor copţi. Păşeşti pe poarta cetăţii de vii a Niculiţelului. Aceasta înseamnă Niculiţelul, un loc de pe care viile n-au pierit niciodată în întregime, la oricît de cumplite încercări le-a supus prin milenii nesoarta. Pustiitoarele vijelii ale goţilor, hunilor sau alanilor le-au tulburat, pentru un timp oarecare numai, obişnuita curgere a sevelor de la floare spre rod. Vor fi băut, arşi de praful fierbinte al stepei din care veniseră, tot vinul din anul sau anii aceia ai popasului lor pe aceste locuri, vinul strîns cu migală, cu evlavie în budane, caganii cei iuţi la mînie şi crunţi. Cei ce purtau grija butucilor vor fi fost nevoiţi să se mîntuie, în acele clipe nebune, prin adîncul pădurii, mai sus de vii. Dar de fiecare dată au revenit arşi de grija lăstarilor cu care se înrudeau încă de la întemeierea lor. Nici secolele de stăpînire otomană, atît de neprielnică viilor, n-au putut smulge vechea aşezare din dialogul ei neîntrerupt cu miracolul neînnoit în fiecare toamnă al zeului Liber Pater. Şi cuceritorii opriţi de porunca profetului de la aroma de miere solară a vinului tînăr, de la galopul sîngelui prin artere la întîlnirea cu tăria eterică a vinului vechi au sfîrşit prin a se converti în ascuns. Mîngîindu-se cu adevărul că tot Mahomed spusese pentru cine avea urechi să audă : „Îngăduit-am vinul celor înţelepţi şi l-am oprit nerozilor".

Butuci cu tulpinele de grosimea copacilor mai dăinuie încă la marginea viilor tinere, mărturie a acelor vremi, legănînd struguri de Coarnă şi de Frîncuşă, pe tăpşanele de la Sarica şi Bădila. Îi împresoară, din toate părţile, avalanşe de lavă verde înstelate de nestematele aurii sau de culoarea purpurii ale ciorchinilor, viile tinere. Aligoteul, cu sevele lui de culoarea florilor teiului, cu tăria lui

Scanned with OKEN Scanner

răbdătoare, lipsită de agresivitatea la care i-ar da poate dreptul gradele, face de multă vreme fala Niculiţelului. Ca şi Cabernetul, Pinotul noir, Merlotul, sau Alicantéul bouché. Primul, cu seve ca sîngele cerbului cînd e tînăr, apoi din ce în ce mai tăcut şi mai grav, în comoara lui de tării şi arome, ca şi cum ar fi conştient de miraculoasa putere pe care o pot scăpăra apele lui de rubin. Pinotul negru, putere nebună, disimulată pe după fardul discret. Merlotul, un Cabernet prin care trec, diminuîndu-i din tărie, ecouri nostalgice din îndepărtata, prin timp şi prin spaţiu, „O mie şi una de nopţi". Noile plantaţii se bizuie tot pe soiurile veterane, sporindu-şi, prin modificarea dimensiunilor, o consacrare cucerită de mult. Rezultă din această metamorfoză o personalitate nouă, distinctă. O personalitate acaparatoare, avidă de laudă, şi, mai ales, de spaţiu. Fiindcă după ce şi-a încărcat pieptul cu medalii de aur, de argint şi de bronz, pentru însuşirile vinurilor dintre hotarele sale de altădată şi de acum, Niculiţelul aduce mereu noi armii de butaşi tineri spre colinele necuprinse încă de sărbătoarea împlinirilor lui în cules. Ca şi cum ar vrea să cuprindă toată întinderea dintre fluviu şi pietrele Pricopanului sub sceptrul lui împletit cu ghirlande de viţă, ca şi tyrsul lui Dionys. Dar iată că numai la cîţiva kilometri de vinurile şi de gloria lui, viile de sub teii Luncaviţei şi-o caută pe a lor în alt chip. Ridicîndu-se în vin străveziu de Fetească albă, uşor ca spuma valurilor din care s-a întrupat Venus Anadyomene, în Riesling tare şi suplu asemenea unui armăsar arăbesc în galop, dar mai ales cu Grasa de Cotnari, ai cărei ciorchini se prefac într-un vin cu miresme de liliac, de smirnă şi de levănţică, într-un singur duh insinuant şi lasciv. E deocamdată singura încercare de încetăţenire a viţei „vinului de viaţă lungă" pe pămîntul Dobrogei, în afara celei de la Staţiunea experimentală viticolă Murfatlar. Dar asta numai deocamdată... Şi ţi se face, gustînd din lumina înmiresmată, dor de soarele dinspre sud. Dor de nişte coline şi vii în care vara n-a murit încă înjunghiată în taină de vînturile cu aripi de brumă ale lunii lui Pyanepsion. Laşi în urmă conul verde-ruginiu al dealului Consul, pe care podgorenii de la Izvoarele şi-au aşezat, ca pe un imens amfiteatru, în pămîntul stabilizat prin trudă de ani în terase,

Scanned with OKEN Scanner

Rieslingul, Aligotéul şi Fetească albă. Şi ajungi astfel la zeci de vii avînd renumele abia încolţit printre bolovanii ursuzi ai anonimatului, pe colinele răsfăţatului Murfatlar, Generalissimul viilor Geţiei Felix... O alee străjuită de plopi tineri suie uşor cu o anume sprinteneală cochetă spre vîrful colinei domoale, pe care-şi răsfaţă silueta de templu doric Combinatul de vinificaţie al I.A.S.-ului. În faţa templului, struguri. Şiruri lungi de remorci vîrfuite cu ciorchini, în toate nuanţele curcubeului, ca la parada fastuoasă a unui belşug mai mult decît evident. Culegătorii soarelui dulce se grăbesc. Azi-noapte au intrat cu săbiile lor de oţel brumat irozii toamnei în vie. Şi tractoarele ies mereu de sub verdele platinat cu efortul cîtorva sute de oameni adunat în bene. Odată cu ele, coboară sau urcă spre locul unde se dă mereu şip mustului tînăr, răspîndind ciudate miresme de smirnă şi busuioc, rîndurile compacte, severe, ale butucilor. Şi ţi se pare o clipă că toată această imensă exuberanţă a viilor Murfatlarului nu mai are răbdare să aştepte ritualul desprinderii ciorchinilor auriţi de pe braţele mlădioase ale corzilor şi butucii ; s-au hotărît să-şi aducă şi ei înşişi nestematele dărniciei la locul hotărîtei metamorfoze. Oamenii de la linuri, de la teascuri, de la electrofiltre au cu toţii începuturi de cearcăne vinete pe sub ochi, semnul ostenelii în schimburi prelungite de bunăvoie ca să nu se piardă din toţi aceşti munţi de struguri şi din gloria viitoare la care aspiră cu demnitate nici măcar un singur ciorchine.

— La noi, la Murfatlar, strugurii au valoarea aurului, îmi zice Laurenţiu Tudosie, inginerul şef al întreprinderii, în timp ce se osteneşte să pună un plus de ordine în avalanşa continuă a remorcilor către trapa modernului teasc.

Aşa e ! Vinurile Murfatlarului numai în aur şi-ar putea măsura limpezimile şi aromele. Rieslingul are aici unduiri cristaline, peste care se deschid, nevăzuţi, neştiuţi de nimeni, bobocii trandafirilor de ulei ; Sauvignonul îşi ascunde cu grijă tăria într-un corp uşor ca zborul fluturilor peste o livadă de meri înfloriţi ; Chardonnay-ul e ca flacăra care joacă în nopţile de aprilie peste nedezgropatele încă tezaure din tainiţele lor de demult. Are, privit prin cristalul paharului, aceeaşi lumină galbenă, ireală,

Scanned with OKEN Scanner

suavă, materializată de un gust în care s-au contopit mierea teiului cu amarul plăcut al miezului de migdală. Şi se urcă, din tovărăşia lungă a soarelui cu mana colinelor caroase, atît de mult nectar în strugurii Pinotului gris, încît, scos din străfundurile vinotecii, unde se păstrează recolta anilor mai îndepărtaţi, vinul lui se aprinde la flacăra chibritului, ca rachiul. Ce-ai mai putea spune după toate acestea despre rubinul fluid al Cabernetului Sauvignon ? Simt cum pălesc toate calificativele, în faţa aromitoarei tării, asemenea unor frunze aruncate pe foc.

— Dacă ar fi cunoscut vinul nostru, acheii n-ar mai fi avut nevoie de calul acela de lemn ca să poată pătrunde în Troia, e de părere inginerul Tudosie. Porţile li s-ar fi deschis de la sine... Nu ştiu de ce vinuri se vor fi bucurat pe atunci soţii împlătoşaţi ai lui Achile. Dar ştiu că acest Cabernet al Murfatlarului nostru te cuprinde mai întîi ca o vrajă moale, lascivă, ca să-ţi simţi mai apoi sîngele galopînd dimpreună cu el asemenea unui armăsar pur sînge. Şi mai greu mi se pare să încerci a numi calităţile Muscatului Ottonel, virtuosul răsfăţat cu cele mai multe medalii de aur la toate înfruntările de pînă acum ale vinurilor : la Bucureşti, la Ljubljana, la Budapesta, la Bratislava, la Sofia, la Tbilisi, la Montpellier. Încearcă însă s-o facă un alt mare pasionat al viilor Dobrogei, omologul lui Laurenţiu Teodosie de la I.A.S. Medgidia. O face folosind, ca să zicem aşa, armele comparaţiei :

— Muscatul Murfatlarului e foarte bun, dar pentru al nostru nu am cuvinte...

Adăugînd imediat că de fapt lucrurile stau la fel şi în ceea ce priveşte Rieslingul, Fetească, Pinotul gris. Se află desigur în afirmaţia sa şi o uşoară doză din ceea ce numim uzual patriotism local. Omul acesta a pus la temelia gloriei viticole a Medgidiei toată priceperea şi dragostea lui. Nu un an, nu doi, nu trei, ci două decenii şi jumătate de pasiune statornică. S-a născut în mijlocul unei podgorii moldoveneşti, la Cotnari, dar la terminarea facultăţii a venit la Medgidia lipsită de vii, ca să sădească, să crească vii şi să îngrijească de copilul întotdeauna capricios al sevelor lor. Încredinţat că baia de căldură şi lumină a Dobrogei poate scăpăra în struguri un vin mai desăvîrşit chiar decît cel al vestitei podgorii a lui Ştefan Voievod. Şi

Scanned with OKEN Scanner

într-adevăr peste colinele Medgidiei, soarele stăruie mai îndelung și mai generos decît la Murfatlar. Și Rieslingul pare ceva mai acid și mai fin, Fetească mai limpede și mai seacă, Pinotul gris ceva mai dulceag și mai prietenos. Cît despre Muscatul Ottonel, untdelemnul lui în care s-au topit parcă esențe tari de glicină și busuioc, te apropie cu fiecare înghițitură de părerea susținătorului său. Dar mai stă trează în suflet teama de a nu-l nedreptăți pe cel lăsat în urmă, la Murfatlar, învăluit în miresme și în aurul medaliilor, prin care lumea i le-a recunoscut și i le-a onorat. Și stînd așa, ca între două piscuri de înălțime egală, nu poți adopta altceva decît numai reținerea despre care Rousseau zicea că ascunde moravuri false și suflete văduve de sinceritate. Găsind-o oricum preferabilă „păcătuirii" printr-un verdict pe care nu găsești destulă putere în tine să-l dai.

Octombrie îți însoțește drumul spre Dunăre cu ploaia de aur din coama plopilor rînduiți soldățește la marginea drumului asfaltat. Cu cît te apropii de fluviu, cu atît simți adeverindu-se vîrtos spusele inginerului Grigoraș despre repartiția soarelui. Se face mereu mai multă lumină, căldura astrului amintește de vara după care am și început să tînjim. Lași în urmă Cernavoda, ușor toropită de lumina multă și bună cu care o învăluie cerul. Spre stînga, asfaltul tăiat în pieptișul Hinogului îți apropie ochilor alt necuprins de vii. Văi subțiri, sinuoase, acoperite de lava verde și vie a viților care-și proptesc în sîrmele spalierelor ciorchinii rumeni și grei. Și de o parte și de alta a lor, pe platoșele versanților de nisip, despărțite doar de sprîncenele de otavă ale teraselor ce le țin neclintiți pămîntul la rădăcini, benzi de vii ostenesc către înălțimi, cucerindu-le și umplîndu-le cu bucuria lor, pas cu pas. Ca să sfîrșească pe platourile înveșmîntate la rîndu-le tot în vii. Pe undeva pe aici, dorm amintirile davei gete pe care legiunile Romei au început prin a o înconjura cu nemila armelor și au sfîrșit prin a-i sfinți pămîntul de sub înaltele turnuri de veghe, cu butași din îndepărtata Campanie. Deasupra lor și a amintirilor lor, deasupra împrejurimilor lor, pînă departe, la marginea Rasovei, se răsfață, sub soarele prielnic, cele mai tinere vii ale Dobrogei. Nici unul din cele două mii de hectare ale podgoriei Cernavodei nu sare hotarul vîrstei de 15 ani. Și totuși, aici, pe dealurile

Scanned with OKEN Scanner

Hinogului, pe dealurile Cochirlenilor, „acțiunea Tudoran“ de punere în valoare a marilor rezerve de lumină și de căldură ale microclimatului dunărean e mai mult, mai desăvîrșit decît oriunde aiurea, un act de firească, îndreptățită continuitate prin veacuri. În viile dinspre Dunăre ale Cochirlenilor mai poți întîlni și astăzi acele soiuri de mult dispărute, ucise cu totul în alte părți de invazia filoxerei, din veacul trecut. Aici, nisipul a împiedicat acțiunea distrugătoare a flagelului, bătrînii butuci indigeni au rămas neatinși. Au trunchiul gros ca al arborilor, au scoarța scorojită de trecerea vremii, dar continuă să înflorească și să dea rod. Struguri de Coarnă Neagră, cu bobul mare, sticlos, capabil să-și păstreze prospețimea pînă tîrziu, în primăvară, struguri de Roșioară, cu producții mari, generoase, cu vinuri în ale căror însușiri regăsești parcă aprecierile atoatecunoscătorului Pliniu. Oare, reclădindu-ne vechea fală a viilor, n-ar trebui să încercăm să reconsiderăm și aceste bătrîne soiuri de-o vîrstă cu ideea de vie la noi ? Însoțitorului meu, veșnic neastîmpăratului Nicolae Spălățelu, directorul I.A.S. Cernavodă, nu-i stă însă gîndul acum la așa ceva. El umblă îmbufnat și posac în ciuda rotunjimii culesului pe care a pornit să-l surprindă în toate ipostazele desfășurării sale, pe cel mai întins lot compact de vie al Dobrogei, în ciuda luminii de borangic care ne mîngîie sufletul. Nemulțumit că nu i-au sosit nu știu cîte vagoane pentru Afuz-Ali-ul care urmează să plece în Suedia și în Austria, supărat că în primăvară a trecut o sfoară de grindină chiar prin mijlocul viilor și s-a dus ceva din producție. Suficient ca să-l lase iar Ostrovul în urmă. Și asta nu e normal, zice Spălățelu, Cernavoda are o podgorie mai mare, cu vie mai multă decît Ostrovul, deci e normal să fie și la producția medie tot înaintea lui. Supărat că Fetească, Pinotul gris, Rieslingul, Chardonnayul și Cabernetul de Cernavodă, deși acumulează mai mult zahăr decît oriunde, sînt cotate, ca și vinurile obținute din ele, cu două trepte sub Murfatlar. După o clasificare a unor autori pe care, dacă i-ar ști el după nume, se jură că i-ar ține o zi întreagă cu creștetul gol în soare, acolo, în „găvanul“ dinspre Ivrinezu, unde soarele dogorește mai ceva decît pe Valea Trandafirilor de la Kazanlîk. Ori li se coace materia cenușie, și pun Cernavoda

Scanned with OKEN Scanner

la locul pe care-l merită, ori se evaporează cu totul, şi atunci s-or găsi ei, niscai oameni cu mai multă obiectivitate în locul lor. Pare, fulgerîndu-şi în stînga şi-n dreapta nemulţumirile, singura urmă de nor pe cerul acesta curat pînă la care simţi înălţîndu-se, nerostită în cîntece şi în cuvinte, dar reală, rotundă, îndreptăţită, bucuria culesului. Alaiul de sărbătoare al zeului. Dar nu, însoţitorul meu nu e singurul nemulţumit, sînt zeci, poate chiar sute de culegători ai nestematelor calde din braţele viilor, care-şi trăiesc bucuria îndoită cu supărare, asemenea lui.

— Cum de nu ne-om fi gîndit noi atunci să plantăm mai mult Cabernet Sauvignon, se întreabă înciudat Florian Vintilescu, preşedintele uriaşei cooperative-podgorii din Aliman, privind cum creşte mereu faima vinului rubiniu, puternic, asemenea urşilor tineri, care rivalizează cu Cabernetul Murfatlarului sau chiar îl întrece, favorizat fiind de plusul de soare care-l răsfaţă pe colinele de la Vlahi.

— Cum de n-am plantat noi mai multă Fetească Regală, se întreabă podgorenii din Viile şi Oltina acum, cînd închinătorii lui Bachus din îndepărtata Scandinavie caută vinul acesta cu reflexe de borangic în limpezimile cristaline ca pe o miraculoasă iarbă de leac. Dar nu e o supărare paralizantă, încremenită, ca apa noroioasă a smîrcurilor. E o supărare activă, luminoasă totuşi pe sub nimbul ei de întunecimi. E doar imboldul înţelepciunii, care, fără să nedreptăţească, să spulbere bucuria de astăzi, caută s-o strămute între hotare mai demne de ea, mai apropiate de setea perfecţiunii din ei. La Aliman, la Dunăreni, au rodit voluntar şi abundent şi s-au împlinit într-un vin tare, carminiu şi catifelat, primele parcele de Merlot. La Sinoie, soiul acesta, aflat abia la începutul răspîndirii sale în podgoriile Geţiei, împarte cu mai demult „descălecatul“ Cabernet Sauvignon cele patru sute de hectare ale unei plantaţii viticole intensive. O alta, de aceeaşi mărime, va aduce lîngă Fetească albă şi lîngă Aligotéul care şi-au trecut probele de virtuozitate pe podişul din Tariverde cei dintîi butaşi de Cabernet, de Merlot şi Oporto. Au apărut, printre rîndurile de Cardinal din viile Mangaliei, butuci tineri de Coarnă Neagră şi de Coarnă Tămîioasă, de Chasselas d'oré, de Muscat Hamburg. „Intrusul“ cu strugurii de culoarea

Scanned with OKEN Scanner

florilor liliacului n-a păcătuit cu nimic. A fost o vreme cînd era socotit chiar o binecuvîntare a viilor. Dar pretenţiile faţă de darurile lui Dionisos au crescut enorm, aşa cum au crescut şi cele faţă de ei înşişi. Pentru acoperirea unor asemenea pretenţii în creştere, cercetătorii Staţiunii viticole Murfatlar caută asiduu să afle, să stabilizeze, să aclimatizeze soiuri noi cu arome şi cu parfumuri nemaiîncercate pînă acum nicăieri. Încrucişînd Chardonnayul cu Tămîioasa cea cu miresme de busuioc, delicata Băbească Neagră cu productivul şi dulcele Pinot gris, străvechea Coarnă Albă cu Regina viilor, timpurie la copt, Coarna Neagră, cu boabe crocante şi rezistente cu aromatul Muscat Hamburg. Cîndva, tăierile în forme înalte erau socotite un apanaj exclusiv al experimentărilor pe parcele mici. Acum, la Mangalia şi la Ostrov se încetăţenesc, de la un capăt la altul al viilor, pergolele cu adînci rezonanţe mediteraneene în nume : Pergola, Trentina, Pergola Silvause, Pergola Romagnana. Ele sporesc, prin puterea lor de a rîndui în alt chip mersul sevelor, numărul şi plinătatea ciorchinilor, pe care-i rumenesc mai uniform la generoasa flacără a lui Apollon, pentru şi mai deplina bucurie a culesurilor de sub semnul binevoitorului Bromios. Viile Geţiei Felix nu-şi redobîndesc numai prin noi şi prin opera veacului nostru pămînturile în care şi-ar putea simţi, alături de rădăcinile tinere, urmele rădăcinilor de demult. Şi nu se opresc doar la a cuceri, trecînd rodniciei noile întinderi scăldate în cele mai fierbinţi şi mai însorite veri de pe întregul pămînt românesc. Viile se duc stăruitor după soare şi plinătate în sus. Ca o sărbătoare care se strămută în mîine...

Scanned with OKEN Scanner

Un nuc ca un stindard de biruință

Într-o toamnă, pe locul acela unde aterizase cu cîteva luni mai înainte elicopterul care adusese în mijlocul lor, al cîmpiei lor încinse sub soarele tare și al grîului lor, numai bun de strîns, pe secretarul general al Partidului, cooperatorii de la Tătaru au împlîntat în inima cernoziomului reavăn un pui de nuc. Fete române, cu ochii — flori-de-nu-mă-uita, fete tătăroaice, cu ochii — migdale sălbatice pe ramura caldă a frunților, au poposit după aceea, statornice prin miezul de vîlvătaie al verilor cu apa proaspătă în cofițe, pentru setea rădăcinilor lui. Pînă ce, odată cu ivirea spectaculoasă a apelor trase Dunării peste șesuri, flăcăii de la motopompe au luat grija pomului asupra lor. Nucul acesta are pentru oamenii din miezul cîmpiei valoarea unei răscruci de destin. După un neabătut obicei al pămîntului, cînd părinții părinților lor își urmaseră voievozii întru stăvilirea încrîncenatelor armate străine prăvălite asupra hotarelor niciodată pe deplin liniștite ale pămîntului de ființă, tot așa sădiseră cîte un pom prin care-și punctaseră pe pămînt și în timp credința în biruitoarea întoarcere. Iar acum, sădind pomul de la răscrucea de vînturi a stepei, își așezau cele discutate cu conducătorul lor și al țării, despre bogăția de atunci și despre bogăția viitoare a holdelor, sub semnul rodniciei de viață lungă a nucului. Semn că-și vor urma voievodul de vreme nouă în marea, pașnica bătălie a redescoperirii și a reîntemeierii belșugului. Alături de mașini cu palmele metalice, cum n-au

Scanned with OKEN Scanner

mai trecut niciodată prin grîul lor cu bob plin, sănătos, printre străluciri albastre de fluviu, mînîndu-şi undele alinătoare de sete şi jocurile surprinzătoare de peşti, pe unde nu se zbenguiseră niciodată alte făpturi în afara greoaielor dropii şi a amăgitoarelor Fete morgane. Dar mai e în copacul, căruia satul îi spune acum uzual „nucul preşedintelui", şi un semn al reîntoarcerii lor şi a Dobrogei la putinţa de a-şi renaşte aici, sub plină domnie a vîntului şi a arşiţei, unde pînă şi cămilele verzi ale oţetarilor păreau gata să intre de groaza vipiei în pămîntul uscat, livezile purtătoare de poame. Din vechile moşteniri care făcuseră faima din adîncă vechime, alături de roada generoasă a grîului şi a viilor, Dobrogea nu mai păstrase aproape nimic. Vremuri tulburi, pline de vînzoliri cumplite, ucigătoare a tot ce nu-i pe deplin statornic, o izbiseră adesea cu furie pustiitoare în arborii livezilor. Şi doar sus de tot, sub tîmplele de granit dezgolit ale Pricopanului, la Greci, la Niculiţel, la Luncaviţa, cireşi voinici, avînd ramurile pe jumătate uscate de lunga vreme prin care vin, cu scorburi de răni vindecate în piepturi, mai înfloresc şi mai pîlpîie cercei de dulce rubin prin poieni, sau la margini de vie. Nuci matusalemici îşi mai înalţă maiestuoasele coame pe „ceairurile" Dunărenilor, pe dealurile Ostrovului. Şi tot aici, la Ostrov, mai tronează în mijlocul podgoriilor, aidoma unor unchieşi de pază, cireşii şi migdalii stingheri. Cele dintîi încercări de a crea, în imensitatea fierbinte a stepei ori pe pieptişurile dinspre ţărmul fluviului sau de sub creştetele tocite ale Hercinicilor, livezi purtătoare de jinduite poame pe ramuri, s-au săvîrşit odată cu actul unirii oamenilor şi pămînturilor în marile unităţi ale agriculturii socialiste, moderne. Nu existau pentru îndrăzneala aceasta nici un fel de antecedente cît de cît încurajatoare, lipsea aproape total experienţa practică a pomiculturii, iar tomurile de specialitate de pe atunci, spre filele cărora oamenii se aplecau în căutarea unor puncte de sprijin, nu spuneau mai nimic despre cum s-ar putea înălţa livezi în Dobrogea cea lipsită de zăpezi şi de ploi, dar pîrjolită mai totdeauna de arşiţă şi de vînturi zănatice.

Şi totuşi oamenii au îndrăznit. Ca şi cum ar fi ţinut să-şi împodobească relativa plinătate a celor dintîi secerişuri în care noţiunea de „grîul meu" căpătase lărgimea înţelesului de „al nostru" cu diademele ramurilor înflorite

Scanned with OKEN Scanner

ori încovoiate de miraculoasa pîrguire sub soare a poamelor. La Ostrov, la Oltina, la Viile, la Băneasa, la Zorile, la Seimeni, la Topalu, la Gîrliciu, la Dăieni ori la Pecineaga, ţinîndu-se strîns de pantele însorite de primăvara mai timpurie a limesului dunărean s-au ridicat triumfătoare livezile de cais. Hărţile din tratatele de pomicultură de pe atunci continuau să le ignore, ca pe nişte evadări lipsite de şansă, dintre hotarele spaţiului lor natural, ale căror linii se opreau undeva, departe, în Subcarpaţii Buzăului şi ai Vrancei. Tot acolo unde rămîneau dealtfel, neatingînd niciodată pămîntul acesta torid, hotarele vişinilor şi ale cireşilor, hotarele prunilor, merilor, perilor, piersicilor. Şi totuşi, ignorînd încă o dată recomandările tratatelor neconforme cu adevărul nevoilor lor şi cu puterea înnoitoare pe care o simţeau clocotind într-înşii oamenii Dobrogei, au continuat să se îmbujoreze de floare şi să lege rod pretutindeni pe pămînturile „interzise" pînă atunci.

În plin podiş, Grădina, Vulturul, Bălţăgeştii, Stupina se mîndresc cu livezile lor de caişi şi cireşi. Iar la Crişan, în mijlocul aceluiaşi podiş pe care prezenţa caisului fusese socotită timp de mai multe decenii o utopie, inginerul Ion Creţu, preşedintele cooperativei agricole, şi-a susţinut teza de doctorat în ştiinţele agricole nu cu o lucrare despre grîu sau porumb, ci cu una despre cultura caisului. Lucrare în care a dat curs experienţei sale şi a pomicultorilor săi dintr-un sat considerat accesibil doar atoaterăbdătorului corcoduş.

Într-un asemenea cadru de sfărîmare a barierelor „naturale", nefavorabile dorinţei şi putinţei de împlinire, de afirmare pomicolă a Dobrogei, a descins pe tăpşanele din faţa fabricii de ciment a Medgidiei, cu mai bine de două decenii în urmă, inginerul Nicolae Ionescu. Hotărît să întemeieze o livadă de piersici. Experienţa personală de ani şi ani, dublată de o adevărată pasiune pentru pomul acesta sensibil, gingaş, dar capabil să lege adevărate minuni de soare parfumat şi dulce pe ramuri, îl situa printre cei mai reputaţi specialişti în materie. Recomandările academice, eşecurile repetate cu care se soldaseră toate încercările de pînă la el de a logodi Dobrogea cu micuţul copac atît de exuberant înveşmîntat primăvara în explozii de floare liliachie pronosticau temeritatea ca pe un efort inutil. Judecînd după toate aceste criterii, inginerul Nicolae Io-

Scanned with OKEN Scanner

nescu urma să fie și el un învins. Dar nu, omul acesta nu venise ca să încerce și să se lase înfrînt. Venise să întemeieze și să învingă. Pămîntul ciocolatiu de peste imensitatea de calcar a dealurilor Medgidiei s-a dovedit pentru mlădițele tinere o mamă primitoare și bună, soarele le-a îmbrățișat cu toată puterea lui generoasă, apa, pulsînd în canalele micului sistem experimental Carasu, s-a grăbit să închege, la temelia livezii, favorabila trinitate. Și peste cîțiva ani Medgidia avea cea mai viguroasă, cea mai productivă, cea mai cuprinzătoare livadă de piersic din țară.

Azi, după mai bine de două decenii, a rămas din livada aceea, ale cărei rezultate spectaculoase schimbaseră numele creatorului său din Ionescu în Piersică, doar foarte puțin. Cîteva rînduri de „Madeleine Pouyot", cu delicate înfloriri timpurii, cu surprinzătoare iviri de argint și rubin în fructele pîrguite odată cu cireșile lunii mai, cîteva rînduri de „May Flower", prin care generozitatea piersicilor își continuă drumul spre omul întemeietor și stăpîn, cîțiva „Grinzboro", cu parfum de vanilie în carnea alburie a fructelor, un pîlc compact de „Rază de soare", un altul de „Veteran" și cam atît. Plus pomii din mai mult decît cuprinzătoarea colecție în care soiurile se succed ca la o paradă a modei și nu mai puțin a virtuților. De la clonele cele mai timpurii ale lui „May Flower", la tardivul „Toschina november", ale cărui roade, bătînd surprinzător înspre alb, impunătoare prin neobișnuita lor mărime, încheie dăruirea de peste vară și toamnă a piersicilor aidoma unui salut de rămas bun. Și de la înfățișarea de mere văratice a fructelor lui „Amiral Gawon", la miresmele de Muscat ale celor din soiurile „Cappuci" ori „Moretini", cochetăria de adolescentă superbă din irizările pieliței roadei lui „Miss Lolo".

Într-o toamnă, după ultimul sclipăt nostalgic de soare în ramuri, zeci, sute de piersici osteniți după opt ani de rod întotdeauna bogat, au fost culcați metodic la pămînt de tractoarele echipate cu lame, parcă fără nici un pic de regret. Dar dacă ai fi putut pătrunde atunci în sufletul maistrului Anatolie Indricuț, în sufletul colegului său, Teodor Zotec, în sufletele tuturor acestor oameni care însoțiseră „descălecatul" surprinzător și totodată triumfal al piersicului pe colinele Megidiei, ai fi aflat umbra ușoară

Scanned with OKEN Scanner

a unei tristeți. Nostalgia unor oameni legați de trecerea puiandrilor plăpînzi prin încercările iernilor aspre, tresărind patern la fiecare coborîre primejdioasă a mercurului din termometrele de control, punînd multă și gingașă grijă în complicatele tonsuri dedicate echilibrului optim dintre adevărata putere de rod a pomilor și explozia de mugur a viitoarelor fructe, în trecerea pe sub evantaiele chinezești ale coroanelor, a mașinilor de stropit, a aspersoarelor sau a plugurilor, în bucuria fiecărui cules cu care se simțiseră răsplătiți, îndreptățiți în credința, în biruința actului lor fondator. Și în toamna aceea, sentimentul paternității, sentimentul camaraderiei trebuiau înmormîntate în cugetul lor. Viața își are legile ei, limitele ei de nedepășit. Și minunatului piersic natura i-a hărăzit viață scurtă. Șase pînă la zece rînduri de vieți ale piersicului într-o viață de om. Au sîngerat așadar în sinea lor și i-au doborît rezemați în adevărul că viața de durată a piersicului se realizează prin juxtapunerea unor „scurte respirații" ce pot fi numărate pe degetele mîinilor. Mîngîindu-se într-un fel că le rămîneau grijile și bucuriile altor o sută șaptezeci și șase de hectare de piersic din livezile în care-și continuaseră prin ani cea dintîi izbutire ucisă cu bună știință acum. 176 de hectare cu pomi viguroși, în plină putere de rod. Dar mai ales știind că, în primăvara imediat următoare, aveau să scapere primele inflorescențe violacee sau roze, aveau să se rumenească primele sfere de aur și de jăratec pe crengile altor piersici, aflați la vîrsta întîiului rod. Livada aceasta de la Castelu sintetiza, pe 190 de hectare, tot ce izbutiseră mai deplin întemeietorii piersicului dobrogean. Experiența acumulată de-a lungul anilor de încercări cu sfîrșitul în izbutire, privind comportarea, productivitatea, valoarea comercială a soiurilor, comportamentul specific al fiecărui soi în parte în microclimatele noastre, fusese încă de la înființarea noii livezi un bun cîștigat. Noua plantație nu mai are nimic din aspectul clasic al livezilor cunoscute. E străbătută de-a lungul rîndurilor de spalieri înalți, pe care sîrmele susținătoare de ramuri spînzură asemenea corzilor înstrunate ale unei imense viori. Și ramurile se bifurcă și se trifurcă numai de-a lungul și pe reazemul lor. Fără a se mai duce luxuriant și fără nici un

Scanned with OKEN Scanner

folos pentru bogăţia şi uniformitatea roadelor înspre cer. Forma în „vas“ a primilor piersici ai Medgidiei a fost abandonată pentru totdeauna în folosul modernelor tunsori în palmetă şi în „epsilon“. Densitatea la unitatea de suprafaţă creşte, iar raportul dintre vegetaţie şi fructificare se poate stabili cu precizie la nivelul cel mai cuprinzător cu putinţă. Însorirea fructelor e egală pe toate ramurile, coacerea uniformă, frumoasă, iar din vechile soiuri care făcuseră gloria Medgidiei în urmă cu ani, care îi aduseseră pînă şi o medalie la Tîrgul internaţional de la Erfurt, nu s-a mai păstrat aproape nimic.

Piersicile cu pulpa albă au din în ce mai puţină căutare pe piaţă. Fiindcă în materie de fructe gustul e la fel de schimbător ca şi moda eternelor Eve... La sfîrşit de cireşar se însoresc pe ramuri sferele roş-portocalii, dungate cu roşu, ale vigurosului şi productivului „Blazingold“. Le urmează la distanţă de cîte zile numai fructele de un roşu aprins, cu delicate striaţii de culoarea vişinei putrede, ale lui „Cardinal“. Şi cînd grija şi bucuria culesului încep să se potolească, izbucnesc, flacără prietenoasă printre frunze, estompîndu-le verdele vesel, minunatele roade ale „Redhavenului“. Mari cît merele Ionathane, cu pielea de un galben portocaliu, molcomit, pe care soarele sporeşte de la o zi la alta intensitatea petelor de carmin. Împrăştiind miresme greu de încadrat în tiparele cunoscute, parfumuri nebune, vagabondînd undeva între vanilie şi vrăjile teilor înfloriţi. Le urmează îndeaproape, temîndu-se parcă să nu încapă nici un gol în exuberanta lor revărsare în coşurile culegătoarelor, sferele şi mai mari încă ale fructelor lui Halehaven. Dezminţind cu arome copleşitoare coloritul mai potolit care aminteşte paloarea soarelui prin toamna care s-apropie. Piersicile lui „Halehaven“, piersicile lui „I. H. Halle“ care se secondează în marele conveier al coacerii, detaşîndu-se în postura de campioane la greutate şi la mărime în diametru, au parcă un uşor gust de toamnă în ele. Sau poate că începutul „zînei melopeelor“ are gust de piersici. După cum asfinţirea ei către anotimpul zăpezilor are gustul de flacără galbenă al gutuilor. Dar tocmai atunci vin, întrerupînd împăcarea cu ideea de întomnare, roadele lui „Southland“. La fel de mari ca şi cele ale lui „Halle“ dar jumătate frunză tînără, jumătate floare de mac în obrajii îmbujoraţi. Şi vin nenumăratele soiuri de nectarine,

Scanned with OKEN Scanner

cu înfăţişarea lor nehotărîtă, ciudată, pe jumătate de piersică, pe jumătate de prună „Renclode". Lipsite de puful caracteristic tuturor piersicilor, cu pulpa tare asemenea bicepşilor unui discobol. Horticultorii mai au încă păreri împărţite în privinţa rolului pe care l-ar putea juca nectarinele în succesiunea fructelor însoritului horst dobrogean. Se pare totuşi că industria gemurilor, sucurilor, nectarurilor şi compoturilor le preferă clasicei piersici, date fiind fermitatea cărnii care le face rezistente la prelucrare şi lipsa pufului dificil de îndepărtat. Sînt 80 000 de piersici în această superbă livadă de la Castelu a I.A.S. Medgidia. Semn bun, zice maistrul Anatolie Indricuţ, cel venit aici încă de la începutul plantatului, părăsind livada care murea acolo, la fosta lui fermă, condamnată de legile aspre ale nevoii de plinătate în rodnicie. Se gîndeşte că şi numărul luptătorilor lui Spartacus se ridicase tot la atît. Bogăţia culesurilor din cei dintîi ani de rod întrece chiar şi aşteptările celor mai optimişti dintre oamenii care le-au pus sîrguinţa şi dragostea temelie. Dar izbînda, fie ea încununată cu prezenţa unanim apreciată a piersicilor Medgidiei în mai toate marile centre urbane ale continentului, nu mai are răsunetul celei de la întemeierea primei livezi. Şi aceasta fiindcă alte plantaţii, folosind generoasa ospitalitate faţă de micuţul arbore roditor pînă la exuberanţă a altor oameni şi locuri, i-au smuls aureola de capitală neoficială a piersicului românesc. În 1968, timpuriul „Springtime", „Cardinalul", „Blazingoldul", „Redhavenul", „Southlandul" au împodobit pămînturile Neptunului, la doi paşi de tălăzuirea Thalassei, cu delicatele lor flori de culoarea trandafirului sau a ninsorii, pentru ca peste vară să-şi răsfeţe la soarele darnic al ţărmului cel dintîi rod. A urmat, apoi, o competiţie a mărimilor, a aromelor şi culorilor în care cîştigătorul n-a fost niciodată acelaşi. În timpul acesta horticultorii Nazarcei plantau, întindeau spalieri, îşi îngrijeau pomii tineri şi aşteptau. Siguri că vor strămuta centrul de greutate al piersicului Dobrogei pe pămînturile lor atît de primitoare cu celelalte soiuri de pomi fructiferi. Şi într-adevăr, Nazarcea are acum 400 de ha cu piersici în regim intensiv. Cea mai întinsă, cea mai tînără, cea mai echilibrată şi totodată cea mai com-

Scanned with OKEN Scanner

pletă sub aspectul soiurilor dintre toate. Și singura care se bucură deocamdată de aportul în talgerul culesului al minunatelor fructe din soiul recent introdus în cultură „Jersyland". Medgidia, Mangalia, Nazarcea... Trei nume total ignorate cu numai 20 de ani în urmă în toate tratatele despre cultura piersicului în România. Azi, trei răsfățate de miracolul roadelor lui parfumate în care vocile amestecă tainic aer și flacără, jad și rubin...

Dacă n-ar fi decît livezile lor și Dobrogea tot și-ar prinde în chip de cunună pe frunte ramuri violacee de piersic în floare. Ca una care a izbutit să devină dintr-un pămînt socotit impropriu livezilor, dar mai ales interzis piersicului, cea mai importantă cultivatoare a lui. Dar generosul arbore nu s-a oprit în hotarele celor trei. Și-a cucerit, pe terenuri întinse, la Cuza Vodă, la Satu Nou, la Castelu, la Ferma din Tuzla a întreprinderii de sere Constanța, o a doua arie de consacrare.

Cam în același timp în care inginerul Nicolae Ionescu săvîrșea pe platourile Medgidiei actul de îndrăzneală al împămîntenirii gingașului piersic, tot pe Valea Carasu, în apropierea satului Mircea Vodă, un alt îndrăgostit de livezi și de pomi, pînă la puterea de a sfida inospitalitatea cerului și a pămîntului, socotite pînă atunci de neînvins ca și gravitația Terrei, proceda și el la o întemeiere. Aici, la Mircea Vodă, colinele continuă să țină tovărășie, pe stînga, vechiului braț de fluviu, devenit după închiderea drumului Dunării firavul rîu Carasu, cu scurgeri nehotărîte de ape aproape încremenite sub păpurișuri și cuiburi de lișițe, iar mai apoi rîul larg, adînc și energic al canalului magistral în jurul căruia gravitează cel mai întins sistem de irigații din țară. Atîta doar că la un moment dat colinele își frîng uniformitatea șiragului și între spinările lor se deschide, ferită de vînturile dinspre miazănoapte și răsărit, covata întinsă a unei „șei". Aici a hotărît, la vremea aceea, inginerul Petre Stănescu să instaleze livada despre a cărei reușită toată lumea se îndoia în afară de el. Au trecut de atunci optsprezece ani... Cît le-a trebuit băieților și fetelor care s-au născut în anul acela al cutezătoarei ctitorii vegetale ca să devină majori. Dar gutuii, perii, caișii, vișinii, cireșii, merii și piersicii din livada aceasta, cărora i s-au făcut atîtea „proroci ri" triste, înfloresc, leagă rod de mai bine de un deceniu... Fără ca vreunul din ei

Scanned with OKEN Scanner

să se fi lăsat doborît de capriciile anotimpurilor unui ţinut rămas timp de secole în afara bucuriei de a le purta floarea şi fructul în braţe.

Cireşii au trunchiuri şi ramuri de adevăraţi uriaşi, prin frunzişul cărora scapără, de la sfîrşitul lui mai şi în întreaga lună botezată în vechiul calendar românesc cu numele cireşilor daţi în pîrg, delicaţi cercei de rubin. „Cea mai timpurie", „Băşicatele", „Pietroasele", „Ramon Oliva", „Bigarrean Napoleon", „Gemersdorf", „Boambele de Cotnari", „Hedelfinger" se întrec în rodnicie şi-n strălucire. Vişinile „Mocăneşti" acoperă cu totul ramurile viguroase, răsfăţîndu-se în adevărate ciorchine de un roşu întunecos. Şi crengile, cu poverile lor care depăşesc toate previziunile, se pleacă pînă aproape de pămîntul ţinut totdeauna reavăn prin apa dirijată pe brazde, ca într-o invitaţie tainică la culesul încă o dată bogat. O vreme le ţin tovărăşie în exuberanta lor trecere prin coşuri, prin lăzi, prin maşinile şi vagoanele frigorifice către oraşele ţării şi ale întregului continent sferele aurii, puternic parfumate ale caişilor. La fel de abundenţi, la fel de statornici în rodul lor ca şi vişinii. Apoi, pînă la începutul lui august, caisele rămîn să-şi continue singure drumul din livadă spre consacrare. „Timpuriile de Arad", „Timpuriile de Chişinău", „Royale-le", „Falca Roşie" par a fi găsit în „şaua" de la Mircea Vodă locul cel mai favorabil împlinirii rodului lor. Ca şi merii „Astrahan" cu minunatele lor culori şi miresme de toamnă în plină vară, ca şi perii „Curé", uriaşe piramide vegetale cu coroanele împovărate de fructele întotdeauna numeroase şi mari. Numai cireşii, vişinii şi caişii Nazarcei s-ar încumeta să se-ntreacă în abundenţa fructelor şi în frumuseţea lor cu cei de la Mircea Vodă. Dar livezile Nazarcei, mult mai întinse, cu pomii aduşi mult mai aproape de rigorile şi de puterea sporită de rod a plantaţiilor intensive mai au şi atuul unui mult mai larg registru sortimental. Vişinilor „Mocăneşti" li se adaugă aici semenii din soiurile „Spancă", „Crişana" şi „Ortanse"; caişilor, „Cea mai bună de Ungaria" şi „Umberto"; perii „Curé" se însoţesc cu „Abatele Fetel", şi cu „Favorita lui Klaps"; iar merii de toamnă numără mai toate soiurile cultivate cîndva cu precădere la noi: „Belle fleure", „Parmen auriu", „Pepping London", „Ionathanul"... Şi totuşi, inginerul Traian Busuioc, directorul IAS-ului Nazarcea, îşi priveşte

Scanned with OKEN Scanner

cel mai adesea livezile cu ochii unui nemulțumit. E adevărat, vișinii și caișii s-au distins, aproape indiferent de capriciile climatice ale anilor, printr-o producție ridicată de fructe. Dar comunicările științifice despre comportamentul unor vestite livezi din Subcarpații Munteniei și Moldovei, de pe peneplenele Apusenilor, ori de mai departe, de sub soarele Italiei, Franței, Australiei sau Canadei, converg spre ideea că se poate pretinde și, mai ales, se poate obține mai mult. Și Nazarcea încearcă acum soiuri de vișin de existența cărora nici măcar nu se știa cu cîțiva ani în urmă. Vișini cu fructele mari sau cu fructele intens colorate și aromate, vișini care nu cunosc fenomenul sterilității, vișini care reușesc să crească într-o înghesuială aproape inimaginabilă, totalizînd cîte patru sau cinci mii de pomi la hectar, capabili să realizeze producții de cinci, șase ori mai mari în comparație cu livezile „clasice" și să fie ajunși lesne de mîna culegătorului aflat pe platforma tractată care se deplasează lent printre rînduri. Sînt puse în discuție însești virtuțile caișilor actuali care țin de ani mulți pe umerii lor ninși de flori sau încovoiați de plinătatea roadelor pîrguite o parte din faima Nazarcei. Soiurile actuale se coc prea aproape în timp unul de celălalt, ceea ce face din recoltat o operație dificilă, iar cele 45 de zile în care se eșalonează, începînd de la 25 iunie, coacerea fructelor reprezintă mult prea puțin față de cîtă vreme simte omul nevoia de ele. S-a aflat, în sfîrșit, un nou soi de coacere, mai tîrzie, care prelungește prezența caiselor pînă la sfîrșitul lui august. Un altul, creat de cercetătorii stațiunii din Murfatlar și care răspunde la numele de „Mamaia", se anunță capabil să prelungească „vremea caiselor" în plin sezonul pepenilor și al perelor „busuioace". Nazarcea iese astfel din rîndul așezărilor fericite de rodul livezilor existente. Devine un mare cîmp de experimente în care abundența, frumusețea, aroma, parfumul diferitelor soiuri de fructe sînt supuse testărilor dictate de o continuă ascensiune a exigenței umane...

Spuneam că din „experiența Nae Piersică", din cea dintîi livadă de piersici a Dobrogei, care avea s-o strămute din starea de tărîm interzis micuțului, gingașului, generosului arbore într-un ținut prin excelență al lui, n-a mai rămas aproape nimic. Inexact. Faptele din ultimele trei-patru toamne vin să împrumute verbului un alt timp.

Scanned with OKEN Scanner

De fapt nu mai rămăsese aproape nimic. Acum, pe locul întîilor piersici ai Dobrogei, o nouă plantaţie îşi crucifică de bunăvoie crengile pe sîrma întinsă a spalierilor. Sînt cei dintîi caişi în cultură intensivă de pe pămîntul străvechii Geţii, adevărată premieră. În continuare, tot o noutate pentru livezile, ele însele noi în viaţa acestor oameni şi locuri, peste care se revarsă cel mai mult soare din ţara întreagă : vişini pe spalier. Forma de conducere uşor înclinată e botezată cu un nume străin şi oarecum curios. I se spune „drapeau marchant". Dar izbutirea în sine rămîne dobrogeană şi românească. Răsplătită cu vişine mari cît fostele prune văratice, izgonite acum de mult din livezile de la care ne mulţumeam cu orice şi oricum. Acum, pe ultimele suprafeţe rămase în stăpînirea provizorie a culturilor agricole, livada a fost rechemată şi reclădită. Din cireşi şi din vişini pitici. Atît de denşi încît rîndurile lor se aseamănă cu nişte imense şi ciudate garduri vii. E o livadă în regim supraintensiv în a cărei existenţă va trebui să ne obişnuim cu laba de oţel a culegătorului mecanic în locul gingaşelor mîini de adolescentă de care asociem de-o veşnicie bucuria culesului, cu producţii de la triplul recordurilor actuale în sus.

Un singur lucru părea cu neputinţă de realizat pe colinele Dobrogei, în pofida ambiţioasei, energicei strădanii de reîntemeiere la alte dimensiuni şi nivele de amplitudine a livezilor de la care se mai păstrează pînă la noi numai nume de locuri şi pomi gîrboviţi şi stingheri. Lipsa aceasta ar putea trece poate neobservată pe sub exuberanţa de peste vară şi toamnă a livezilor tinere, sugerînd cornul abundenţei din mîinile fine ale zeiţei Fortuna-Marina, dacă frigul de care se temuse şi se plînsese atît de amarnic exilatul Ovidius nu ne-ar lipsi de bucuria roadelor de pe crengile pomilor cîte şase luni dintr-un an. Dobrogea a părut vreme îndelungată, mai pare încă şi acum în ochii multora dintre oamenii de profesie, incapabilă să-şi crească fructele pentru iarnă. Vinovatul, paradoxal, este tocmai soarele său generos. Puterea de peste vară a razelor sale, stăruinţa cu care continuă să se reverse prin toamnele lungi şi senine grăbeşte într-atîta coacerea fructelor, încît merele şi perele pentru iarnă îşi uită atributele eredităţii. „Belle fleure-ul" şi „Ionathanul", „Parmenul", „Pepping London-ul" se coc în livezile Nazarcei şi Dorobanţului în

septembrie, perele, oricît de tîrziu le-ar fi soiul, devin şi ele aproape văratice.

— Şi totuşi, Dobrogea e pe de-a-ntregul capabilă să-şi producă singură merele şi perele pentru iarnă, mă încredinţează inginerul Preda Ionescu, directorul Staţiunii de cercetări şi producţie pomicolă de la Valul lui Traian.

Argumentele se află în chiar splendoarea livezii întemeiate de el. La capătul a foarte mulţi ani de selecţie riguroasă, neînşelată decît rareori şi doar pentru puţin timp de aparenţe ori de concluziile unor mult prea sumare experienţe anterioare, un fel de tăioasă incizie printre cele 529 de soiuri de măr şi nu mai puţin de 425 de soiuri de păr de care dispune reţeaua experimentală a Institutului de cercetări pentru pomicultură din România. Multe din ele au fost confruntate cu „baia de soare“ a Dobrogei. Majoritatea s-au dovedit de neadaptat. Trei dintre ele însă s-au comportat excelent : auriul, parfumatul „Golden delicious“, roşcat-vişiniul „Starking delicious“ şi rubedenia sa „Starkrimson“. Şi patru soiuri de păr : „Favorita lui Clapp“, „Untoasa Bosc“, „Abatele Fetel“ şi reconsiderata, în noile condiţii de cultivaţie intensivă, „Curé“. Apa, îngrăşămintele chimice adăugate generozităţii soarelui şi pămîntului, echilibrul optim dintre dezvoltarea vegetativă şi fructificaţie cîştigat prin conducerea în palmetă şi-au spus cuvîntul în bine. Producţia de mere şi pere s-a ridicat chiar din primii ani la 200 de tone pe un hectar. Cît în cea mai favorabilă dintre zonele tradiţionale de cultură. Coacerea a rămas relativ timpurie, pigmentaţia mai intensă. Dar puse la conservare în depozite, fructele îşi păstrează suculenţa şi prospeţimea pînă în mai. Tot atît cît izbutesc merele de Muscel, de Bistriţa sau de Fălticeni, perele de Geoagiu, de Cluj sau Piteşti. Dobrogea îşi poate produce şi-şi va produce singură întreg necesarul de fructe, din mai pînă iarăşi în mai...

Deocamdată, se pregăteşte instalarea, în baza experienţelor încununate cu succes ale cercetătorilor staţiunii din Murfatlar, a unor livezi însumînd 200 hectare de meri. Le vor urma alte cîteva sute. Încărcînd braţele însorite toamne împovărate aici de cei mai frumoşi şi mai dulci struguri ai României cu flacăra de aur şi de jeratic a merelor şi a perelor. Exuberanţele soarelui s-au metamorfozat în chip fericit din oprelişte în favoare...

Scanned with OKEN Scanner

Într-o toamnă, pe locul în care aterizase elicopterul care-l adusese printre oamenii holdelor Geției Felix pe Omul de la cuvîntul și faptele căruia au învățat datoria sublimă de a-și continua și amplifica biruințele și virtuțile strămoșești, oamenii holdelor au sădit un nuc. Ca pe un semn al veșniciei suișului lor în biruințele timpului tînăr. Ca pe un steag care vestește năvala de flori și de rod a livezilor pe colinele unde vîntul șfichiuia de secole iarba puțină și arsă, pe pesurile cutreierate cîndva numai de zburda mînjilor tineri și de greceiele, gînditoarele dropii...

Într-o toamnă, pe locul în care aterizase elicopterul care-l adusese printre oamenii holdelor Geţiei Felix pe Omul de la cuvîntul şi faptele căruia au învăţat datoria sublimă de a-şi continua şi amplifica biruinţele şi virtuţile strămoşeşti, oamenii holdelor au sădit un nuc. Ca pe un semn al veşniciei suişului lor în biruinţele timpului tînăr. Ca pe un steag care vesteşte năvala de flori şi de rod a livezilor pe colinele unde vîntul şfichiuia de secole iarba puţină şi arsă, pe şesurile cutreierate cîndva numai de zburda mînjilor tineri şi de greoaiele, gînditoarele dropii...

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Pentru ca lalelele țărmului . . .

Sînt deprins să văd nebunia Fetei Morgana amestecînd țărîna uscată cu cerul, și mai stors încă de ultima picătură de apă, în iluzii de fluvii imponderabile, curgîndu-și necurgerea la înălțimea salcîmilor toropiți. Deslușesc, cu un al șaselea simț al omului, devenit de-al cîmpiei și de-al durerilor ei de vară cu vară, primejdia de sub coaja spectacolului derutant și absurd. Știu că în clipa aceasta setea văzduhului ne fură ultima picătură de apă din lutul de care ne ținem îngemănați cu jindul recoltelor, știu că vipia nemiloasă e-n stare să-ntoarcă în pleavă bobul încă în lapte al grîului, să-și răsucească trabuce din foile porumbului, prăbușit din umbletul lui firesc. Dar am învățat să nu mă mai tem de jocul neisprăvitei fete-iluzie. Chiar atunci, în urmă cu ani, cînd curgerea calmă a acestor rîuri despletite din marele fluviu erau, pentru mine și pentru ai mei, doar un vis frumos și îndepărtat. Și acum, iată, apele sînt aici, lîngă noi, asemenea unor zăvozi credincioși la picioarele vegetației hotărîte. Și către marginea uriașei grădini, pe locul unde verdele împlinit a lăsat loc viitorului verde, aspersoarele se înconjură cu joase trîmbe de ploi și de curcubeie ciobite. Totuși năvala de astăzi a secetei mă înfioară și mă apasă. Are în ea o putere mai presus de firescul lucrurilor, o putere cum numai în rostogolirea torenților după ploile abundente și repezi și numai la cîinii turbați mai poți întîlni. Am senzația că dintr-o secundă într-alta cerul de sticlă topită nu se va mai putea rezema pe alunecoasele miraje aeriene de ape

și se va prăbuși peste noi. Și că odată ajunși în acel punct critic al lucrurilor, frunzele, oamenii, apa care-i unește se vor aprinde asemenea unor torțe mai joase sau mai înalte și vor arde așa, pînă la ultima fibră, împrăștiindu-și trista cenușă pe lutul rămas fără înțeles după dispariția lor. Dacă ar ști de ce mi se sperie gîndul în clipa aceasta, Ion Caisim ar pune, înțelegător, între mine și setea grădinii pe ale cărei înguste cărări mă călăuzește, rîsul lui sănătos. Dar Caisim numai de temerile mele, cu sau fără temei, n-are vreme în clipa de față. Calcă rar, apăsat, printre nesfîrșitele rînduri de tomate date în pîrgă, urmărind drumul mai mult decît anevoios al apei pe șanțurile de udare, în aparență netulburat, ca un Dumnezeu într-o inspecție de rutină, dar de fapt măcinînd pe tăcute, între măsele, sfinții unui întreg calendar ortodox.

— Secetă mare, zic...

— Cum nu se poate mai a dracului, mă aprobă.

Dar, de fapt, nu seceta în sine îl necăjește cel mai mult și mai mult. Caisim știa că va trebui să dea piept cu seceta încă de la venirea lui și a „ortacilor" lui aici, pe pămîntul care urma să-și iasă din starea de lan și de porumbiște și să devină o componentă de bază a celei mai întinse grădini de legume a Dobrogei și a țării. Știuse că viața lui și a lor urma să devină o veșnică pîndă, o veșnică luptă cu dihonia arșiței, mai nemiloasă, mai agresivă, mai stăruitoare decît oriunde, aici la topirea lină a stepelor către tălăzuirea verde și leneșă a mării, impasibilă la strigătul de ajutor al pămîntului către risipa nebună a apelor ei fără început și sfîrșit. Trei ani de existență numără ferma lui, ca toate celelalte treisprezece care alcătuiesc sectorul horticol al fabricii de conserve de la Ovidiu, trei secete și-au fîlfîit aripile de jeratec peste verdele vegetației purtătoare de rod. Și tot de trei ori nemila văzduhurilor a trebuit să se retragă înfrîntă. Caisim nu se poate înspăimînta, ca mine, de ivirea la hotarele sale a monstrului cu răsuflet de cuptor încins. Închipuirea lui nu s-a răzlețit niciodată spre nebunia acelui dezastru total pe care logica lucrurilor îl refuză și îl alungă. Pentru el dogoarea rămîne dogoare și apa puterea lui și a semenilor lui de a izbi și de a alunga nebunia văzduhului. El nu-și poate închipui și nici nu vrea să-și închipuie acea nebunie apocaliptică în care elementele

Scanned with OKEN Scanner

verii îşi ies din fire şi apa se desface în ploaie de foc. Pentru el ploile aspersoarelor rămîn ostaşi de credinţă, canalele din care s-adapă păienjenişul de brazde deschise, redute de netrecut. Dar continuă să înjure cumplit şi metodic, cu ochii la firişoarele limpezi de apă pornite de-a lungul rîndurilor. Nerăbdarea lui, a răspunzătorului de tot ce se-ntîmplă, de tot ce se va întîmpla prin această cumplită vară fierbinte, ar vrea să vadă cît mai repede apa ajunsă la capătul solelor. Dar pămîntul şi-a pierdut parcă soliditatea ştiută şi apa se scufundă în el ca într-un enorm burete murdar. Pe ce rămîne, gata să-şi rostogolească şipotul mai departe, se pleacă aerul dogorît şi bea cu setea cumplită a unei cămile. Şi apa abia se tîrîie către chemările rădăcinilor, frunzelor şi florilor. Tocmai acum cînd e cumplită nevoie de atingerea ei învietoare de clorofilă şi de nădejde. Vor trebui adăugate trudei îndîrjite de peste ziuă puţinele ceasuri ale nopţii de vară, această felie subţire de întuneric şi rouă între două miezuri de foc. Sînt îngăduit la această oficiere nocturnă a ritualului apei. Înveliş, cerul cu sumedenia lui de stele, cu luna, corabie umflîndu-şi pînzele de argint printre ele, aşternut, pămîntul abia răcorit un pic. Ţîrîit dulce de greier, la care omul şi îndrăznelile omului au ţinut să adauge elemente moderne de orchestraţie : scrîşnet de stăvilare căzute pe greabănul apelor din canale ori ridicate din calea lor ca o uşurare, duduit de motopompe, şuier subţire de aspersoare care-şi afundă „surogatul“ ploilor în pămîntul gata de semănat. Şi frînturi de conversaţii în preajma ţigărilor trase cu duşmănie în piept ca să sperie somnul care se lasă, pasăre cu aripile plumbuite pe pleoape.

Caisim şi-a speriat şi mi-a speriat somnul cu o poveste adevărată despre el şi grădina lui. Anul trecut au venit la Kogălniceanu nişte specialişti în cultura legumelor de peste Ocean. Şi s-au oferit să obţină optzeci de tone de roşii la hectar. Cu condiţia să li se pună la dispoziţie cutare şi cutare lucru şi să le revină drept plată atît şi atît din valoarea producţiei obţinute. Nu e cazul, au zis atunci el, Caisim, şi colega sa, inginera Adela Simulea de la Moşneni. Dacă asigurăm toate îngrăşămintele, toate tratamentele şi maşinile pe care le cer americanii, producţia asta o scoatem şi noi. Susţinînd lucrul ăsta, înseamnă că

Scanned with OKEN Scanner

implicit s-au și angajat ca să-l dovedească. Anul trecut au fost la un pas de angajamentul lor tacit dar solemn. Dar anul ăsta, în mod precis nu le mai scapă recordul printre degete. Anul ăsta... Cînd văzduhul apasă peste grădină ca o tablă încinsă, cînd în trei zile se pierde prin porii pămîntului și ai frunzelor tot amarul de apă al unei udări la întreaga capacitate de înmagazinare a cîmpului... Și totuși în noaptea aceasta oamenii aceștia mi-au dat certitudinea că va fi așa cum au hotărît ei.

Dimineața ridică sub zarea de către mare un soare roșu ca un miez de incendiu imens. Presimt că vor juca iarăși în toate punctele cardinale ciudate naiade aeriene cu buze și cu călcîie fierbinți. Că apa se va tîrî la fel de anevoios către setea care o așteaptă. Dar primejdia secetei și-a pierdut, inclusiv pentru mine, caracterul înfricoșător de dezastru teluric. Peste noapte, printre oamenii care și-au jertfit somnul de bună voie, imensa grădină a zămislit în taină, neauzită și nedesluşită de nimeni, minuni. Pe lujerii tomatelor fructele și-au schimbat smaragdele în rubine, vinetele au culoarea pielii fecioarelor din Tahiti, șopîrle verzi, castraveții se tupilează printre frunzele aspre și mari. A trecut un fior de șofran printre pepenii galbeni, florile bamelor sfidează viitoarea arșiță a amiezii cu albul lor mătăsos. Cîmpurile de căpșuni și-au aninat, de lobul frunzișului, cercei de sînge înmiresmat și dulce. Dacă ți-ai lăsa urechea pe mușuroaiele proaspete, ai putea auzi tuberculii cartofilor năruind pămîntul din calea creșterii lor. Nu e singurul loc în care triumfă, în ciuda mîniei verii uscate, seva învelită în grijă și-n dragoste omenească. Același lucru s-a petrecut peste noapte și în preajma vagonului-dormitor care închipuie sediul fermei nr. 12 și în care o fată, abia desprinsă din aula facultății de horticultură și din răsfățul părinților și al Capitalei, învață să-și pună trupul firav scut grădinilor, atît de greu încercate, ca să nu le rătăcească vara absurdă din rostul lor. Pe toate cele 2 000 de hectare ale acestei uriașe grădini care întrece, ea singură, întreaga suprafață cultivată cu legume a Dobrogei de acum douăzeci de ani. Și mai departe, în grădinile fabricii de conserve din Tulcea, și în cele ale întreprinderilor agricole de stat din Mangalia și Nazarcea, ale cooperativelor din Viile Noi sau Comana, în bostanele

Scanned with OKEN Scanner

Cobadinului sau Stupinei, pe plantaţiile de căpşuni ale Medgidiei, Cochirlenilor sau Niculiţelului. În nici unul din aceste locuri clima nu e şi n-a fost nicicînd prietenoasă cu grădinarii şi cu grădinile. Aici primăverile vin mai tîrziu, mai şovăielnic decît în alte părţi. Nebulozitatea, răcoarea păstrată în apele Pontului întîrzie rodul culturilor timpurii. Vînturi subţiri sfîşie polietilena solariilor şi-şi lasă pe frunzele şi pe florile tinere sărutul lor purtător de pieire năprasnică. Şi cînd împotrivirea pare că s-a potolit şi s-a stins, vine acest soare nimicitor al zilelor fără urmă de nor. Şi grădinăritul devine o luptă pe viaţă şi pe moarte cu setea pămîntului şi a cerului. Chipul Geţiei Felix capătă trăsături de Sahară incendiată, pe faţa căreia, dacă n-ar fi aceşti oameni şi această apă redesfăcută spectaculos din izvoare, după ce devenise nepăsătoare plinătate de fluviu, ai vedea reeditîndu-se pieirile apocaliptice ale sevelor şi ale sîngelui din Sahel. Dar aşa, copleşită pe de o parte de soarele generos şi crîncen în egală măsură, pe de altă parte de trudnicile ploi născocite de oameni şi însoţite în cutezătoarea lor lucrare de suflet de om, stepa dintotdeauna a geţilor are, aşa cum deslușise Ion Ionescu de la Brad, înaintaşul agronomilor noştri, ceva de Californie pontică, în care exagerata strînsoare din dragoste a soarelui nu lasă cirezi trăsnite pe văile fără apă şi nici nisip care-şi mişcă nomadele dune peste fosta împărăţie a clorofilei ucise, ci numai fructe de aur, de jar somnoros şi de sînge. Aşa cum se cuvine, aşa cum se petrece în orice contopire din dragoste. Către toamnă, cînd această reîmpreunare telurică împlineşte, după legile datinilor şi ale curgerii rînduite a anotimpurilor, vîrsta nunţilor de argint, grădinile se acoperă de la un capăt la altul de semnele biruinţei. La margini de lanuri, în intimitatea cărora izbutirea plătită cu tot atîtea nopţi prefăcute de sacra îngrijorare în zile n-a fost, la rîndul ei, mai prejos. Împrăfoşatele drumuri care se petrec peste cîmpuri, aidoma centurilor peste mijlocul trupurilor tinere, ori a capetelor de hamuri peste pieptul rotund şi pietros al unui armăsar arăpesc, devin neîncăpătoare sub graba carelor şi a autocamioanelor vîrfuite de rod împlinit. Trenuri de tomate cu pielea trandafirie, trenuri de gogoşari şi de ardei graşi pe chipul cărora s-a prăbuşit parcă, printr-o minune numai de el şi de ei înţeleasă, tot roşul din spectrul solar, trenuri

Scanned with OKEN Scanner

cu vinete de culoarea cocorilor care-şi încep marea trecere către primăverile australe, trenuri cu ceapă de culoarea lămîilor, trenuri cu castraveţi răsuciţi, asemenea şerpilor, în jurul axului propriului trup, trenuri cu gulii şi cu bame, trenuri cu ţelină parfumînd totul în cale, asemenea unei miraculoase lavande sonore ţîşnind de-a dreptul din pămîntul deschiocat de brăzdare... Toată această paradă a fertilităţii se prelungeşte aici, parcă din înţelepciunea părerii de rău că a început mai tîrziu decît în alte părţi, pînă sub aripa încărcată de promoroacă a lui decembrie. Răsuflarea caldă a mării se duce, noapte de noapte, cîine înaripat, după sîmburii brumelor în tăria văzduhului şi li-i sfîrtecă. Nopţile rămîn nişte uriaşe pături calde peste grădinile în care toate tulpinile şi toţi lujerii continuă să înflorească şi să fructifice printre picioarele lungi şi subţiri ale cocorilor poposiţi în chiar mijlocul lor, ca să-şi umple guşile cu efemeride şi ochii de minunea primăverii spre care-au pornit arînd cerurile către sudul îndepărtat. Şi în aceste săptămîni Geţia Felix îşi iese din starea de simplă grădină a ei pentru ea. Devine o grădină a ţării întregi. O insulă a toamnei nerăvăşite încă de hoardele ucigaşe ale frigului devenit brumă sau promoroacă, din ale cărei comori vegetale vin să se încarce, pentru nevoia de prospeţime a pieţelor ţării, autoşeile cu numere de Bucureşti sau Suceava, de Timişoara sau de Braşov. Timp de opt, pînă la nouă săptămîni din an, Dobrogea e un fel de seră de legume şi zarzavaturi a României. O seră fără cupole de sticlă, ocrotită numai de cerul vegheat de credinţa caldă a mării în miraculosul destin al pămîntului sprijinit pe liniştea şi neliniştea ei. E un spectacol care nu începe acum şi nici nu-şi are începutul într-un ieri mai apropiat. Dintotdeauna au venit pe sub aripi de toamne tîrzii, în grădinile şi-n bostănăriile acestui pămînt, cu margini de ape şi mijloc de foc, carele cu coviltire de papură de pe întregul pămînt românesc. Dacă ai săpa pe sub lujerii straturilor, ai găsi apăsată, asemenea unei peceţi de voievod, dîra subţire a şinelor de pe roţile lor. Vremuri potrivnice seminţiei noastre au putut pune, la mijlocul fluviului, silit hotar nefiresc. Dar drumul carelor moldovene, munteneşti ori transilvănene după roadele toamnelor blînde ale Dobrogei a continuat neîntrerupt. Ca o dovadă că ţara românilor şi-a strămoşilor din care urcă

Scanned with OKEN Scanner

prin milenii era şi va rămîne de-a pururi un tot în care pînă şi anotimpurile îşi dau mîinile într-un ansamblu armonios ca Balada fericitului nefericit de la Stupca...

Mă gîndesc, nu fără oarecare sfială, că sînt singurul rătăcit prin acest miracol al toamnelor ţărmului care-şi îngăduie să coboare în amintiri de demult. Prietenii mei de la temelia catedralei acesteia, cu pereţii de văzduh molcom şi blînd şi cu toate odoarele din minuni vegetale aromitoare şi dulci, nu au nici o fărîmă de timp să-şi admire opera, reclădită pe sub miţul des al mileniilor, an de an. Pe cîmpiile de un verde aproape metalic, cunoscut ochiului şi totuşi derutant şi covîrşitor, vergele uriaşe şi-au tras ultima foaie de voal pe obraji. Şi pluguri cu fierul îndoit după reguli anume răstoarnă în ziuă truda de-o vară a cartofilor din pămînt. Grija de trei anotimpuri aşternută la căpătîiul de umedă, afînată noapte... E pentru a doua oară cînd stepele şi colinele pontice îşi produc, nesocotind lipsa tradiţiei şi a experienţei, nesocotind şi domolind cu şipot de ape verile în stare să prefacă pămîntul din jurul tuberculilor fragezi în sugrumător beton, întregul necesar de cartofi. Renunţînd la lungile garnituri de tren care lăsau, în fiecare toamnă pe rampele gărilor, movile mari de cartofi, ofrande ale altor oameni şi locuri. Horticultorii de la ţărmul mării au adăugat, astfel, o nouă notă majoră la gama virtuţilor care consacră Dobrogea ca pe o minunată grădină a ţării.

E o zi de primăvară fragedă, neîmplinită şi neînstăpînită încă întru totul pe cîmpia gata să se sfîrşească în prăvălişul ţărmului de abraziune, deasupra mării cutreierate de vîntul tăios şi uscat dinspre nord. Dar aici, la marginea Eforiei, între hotarele laboratorului de floricultură al staţiunii pomicole din Valul lui Traian, trebuie să fie primăvară adevărată. Nehotărîrile vremii de la linia de sudură şi totodată de rupere a anotimpurilor nu au ce căuta printre flori. Şi migala delicatelor mîini ale fetelor, coalizată cu ocrotitoarea transparenţă numai în faţa luminii a serei, a dat viaţă şi consistenţă cîtorva sute de mii de flori. Ghioceii de grădină, narcisele şi zambilele îşi aşteaptă strămutarea în cîmpul deschis cu o nerăbdare deslușită doar de ochii celor ce le însoţesc cu grijă o viaţă întreagă. În cîteva zile de gingaşă osteneală, felia de stepă închisă între verdele veşnic al gardurilor vii se pre-

Scanned with OKEN Scanner

face într-un uriaş persian de miresme vii. Se numeşte laborator, e de fapt o adevărată fermă a florilor. Şi inginera Elena Bîtlan e deopotrivă creatoarea şi răsfăţata ei. Vîntul, descălecat din imensitatea ostilă încă a văzduhurilor de deasupra mării, mai îngheaţă mîinile şi obrajii. Apa pulverizată în rafale, din chiar gurile aspersoarelor, are, cînd te atinge, ceva din fiorul îngheţat al promoroacelor. Şi totuşi ghioceii de grădină şi-au desfăcut liniştiţi clopotele de alamă vegetală, narcisele se joacă adolescentin de-a ninsorile parfumate, zambilele albe, zambilele roze, zambilele de culoarea cerului, cînd va deveni pe de-a-ntregul senin, înmiresmează totul, pînă la depărtări incredibile, de parcă vîntul, care le şfichiuie duşmănos şi absurd deocamdată, ar fi căpătat, la atingerea cu petalele lor de ceară multicoloră, aripi de heruvim sau de Pasărea Paradisului. Pentru inedita Ileană a Florilor, e semn că pot fi scoase la rîndu-le în cîmp şi în parcurile pe care le vor învia prima oară cu strălucirea petalelor delicate, prinţesele fermei, cele dintîi lalele pitice aclimatizate la noi. Vin de pe pajiştile ţării lalelelor, dintr-o primăvară cu aerul liniştit şi blînd. Fiecare din ele îşi tremură în potirul florii alte nuanţe smulse din curcubeu, din splendorile răsăritului de soare şi din norii incendiaţi de amurg. Şi fiecare răspunde la un nume de om hărăzit nemuririi, de cîntec, de zeu sau de stea : „Giuseppe Verdi“, „Paloma“, „Red Surprize“, „Candela““, „Prestance“, „Belona“, „Darystemon“. Mîini delicate de fată, suflet de fată îndrăgostită le-au făcut, pe cît a stat în putinţa lor, mai uşoară întîlnirea cu primăvara capricioasă a Pontului Euxin. Dacă, într-o noapte, vîntul neliniştit şi subţire s-ar îndîrji în ursuzenia lui şi frigul, care le înţeapă numai sublimele ţăndări de constelaţii, ar deveni, cum adesea devine, îngheţ, poate că delicatele flori ar muri. Şi Ileana Florilor ar fi cred în stare să plîngă ca un copil. Dar, din fericire pentru oameni şi pentru florile cu care le place adesea să-şi asemene sufletul, nu se întîmplă nimic din toate acestea. Prinţesele de pe alte meleaguri privesc cerul, pămîntul şi înfloresc. Prefăcînd grădina care le ţine în braţe într-o diademă de nestemate. Ceva mai tîrziu, după sărbătorile lor, cînd soarele îşi recapătă pli-

Scanned with OKEN Scanner

nătatea domniei pe umerii bolții și cînd stelele nu mai pîlpîie ireal prin prea multa răcoare a nopților, alte lalele, alte culori, pe sub alte nume răsunătoare își încep carnavalul floral. Fiindcă aici, la numai doi pași de nisipul prin care marea se dăruie țărmului și țărmul ține vioara vrăjită a mării în brațe, unde primăverile cochetează tîrziu cu iarna care a plecat către alte zări, unde verile sînt fierbinți ca iubirea adevărată și toamnele sînt totdeauna prietenoase și lungi, cu zilele molcome ca poveștile, aici e capitala nedeclarată a lalelelor românești. Peste o sută cincizeci de soiuri ale aceleiași specii, fiecare cu o altă culoare, cu o altă nuanță în obrajii petalelor, fiecare cu o poveste a sa, din care nu lipsesc niciodată anii de rîvnă și dragoste omenească de tot atîta migală a șlefuitorilor de destin vegetal, fiecare cu numele și cu renumele ei. Fac imprudența de a mărturisi că cifra aceasta mă copleșește. Mi se răspunde, pe sub un zîmbet în care subînțeleg grația circumstanței atenuante, că enorma colecție națională de lalele nu se află decît la începutul ei. În fiecare an, cataloagele de specialitate aduc vestea omologării pe meridianele lumii a unor noi forme și culori, care vin să sporească neamul *Tulipei gesneriana*. Pasiunea colecționarilor de comori pentru încîntarea ochilor și a sufletului va căuta să le adauge cît mai grabnic acestui tezaur și așa, pentru mine și pentru milioanele de alții ca mine, de necuprins în imensitatea lui. Alte împerecheri ori definiri cît mai pronunțate de însușiri și de tonuri cromatice sînt pe cale să se nască aici. Într-o geneză a tainelor inaccesibilă nouă, asemenea nașterii novelor galaxiei. Am privit într-o zi, tot aici, în capitala lalelelor României, înflorind un iris cum n-am văzut niciodată și nicăieri. Se rătăcise cu totul de la obișnuitul lui violet. O petală era galbenă cum e soarele cînd i se surpă puterea, toamna, tîrziu. O alta părea, decupată, judecînd după albul ei sidefiu, de-a dreptul din zăpezile care nu mor niciodată, acolo sus, pe Kelimangiaro, ori pe amețitoarele turle de Everest. O a treia era aidoma unui steag de republică încă neproclamată, pe o treime a ei, cerul de Mediterană în mai, pe cea de a doua închipuind fulgi de sarselă prinși pe un ciorchine de liliac, iar pe ultima, amestec de soare și sînge ca-n jăraticul învelit de cenușă al unui foc ațipit. Mi s-a părut un iris nebun. Era însă

Scanned with OKEN Scanner

numai acuarela vie și repetabilă an de an pe care migala și rîvna floralului retopise culorile într-alt chip. Ca să ne dăruiască o bucurie nemaitrăită de nimeni pînă la noi. Ar fi însă nedrept să se creadă că gingașa aplecare spre frumusețea florilor e o manifestare de castă, oprită numai la cei ce le închină o viață, care se dăruie întru totul miracolului lor. Nevoia de flori e o trăsătură definitorie pentru toți oamenii acestui pămînt care se scaldă vara în soarele topit. Țăranii din Crucea sau din Comana, din Valul lui Traian sau Luncavița, navaliștii și țesătoarele Tomisului, cimentiștii din Medgidia nu cunosc poate și nu-ți pot numi florile după numele lor științific. Dar uzinele, stațiile de pompare a apei, casele lor par rătăcite prin vara fierbinte, printre ghirlandele trandafirilor urcători și neurcători. Primăvara le-ai recunoaște locul în spațiu cu ochii legați, după parfumul zambilelor și narciselor, după miresmele iasomiei cu care-și încing fruntea miresele lor, vara după explozia crinilor, a trandafirilor și a daliilor, toamna după lavanda tare a crizantemelor cu care încearcă parcă să țină darnicul anotimp în loc. Nu e o pasiune de suprafață, e tot adîncul firii acestor oameni și locuri. Nu e o modă de azi sau de ieri sau de împrumut. În sicriul îngust al parfumăresei italice, scos de sub temeliile Neptunului, trupul fugit de pe oasele albe plutea printre flori. Flori care nu mai sînt, ori poate care sînt și nu știm despre ele nimic. Cronicarii demult asfințitelor vremuri au vorbit cu zgîrcenie sau mai adesea n-au spus mai nimic despre flori. Știm numai că înainte de a purta cununa de spini a înfrîngerii neamului, femeile gete de la Tropaeum Traiani purtaseră, la vremea mireselor, cunună de lămîiță, ca și fetele de astăzi. Știm că fetele Romei, sosite în urma centuriilor, ca să se prefacă și ele fără de voie și fără de știrea lor în purtătoarele seminției acestui neam, își împleteau cunună de măgheran. Ne-au rămas amîndouă florile nunții, ne-a rămas mai ales obiceiul de a ne împodobi casa și sufletul cu gingășia petalelor vii. Obiceiul de a ne dărui unul altuia flori. Cunosc oameni gata oricînd să ne dovedească argumentat și statistic că vremea aceasta, a reîntemeierii puterii și măreției noastre de veacuri, vremea tihnelor îmbrăcate de bună voie în haine de lucru, vremea nopților albe de veghea biruinței depline în oțel, în marmură

Scanned with OKEN Scanner

și în grîu lasă gingășiei și florilor din ce în ce mai puțin loc. Drept răspuns, i-aș invita, într-o zi, în capitala lalelelor românești, acolo unde se toarnă oțelul și clincherul Medgidiei, să vadă ferestrele umanizate de stelele trandafirilor înfloriți. Ori într-una din zilele secerișului, către seară, cînd combinierii și fetele de pe ariile provizorii, mai înainte de a-și scutura pleava holdelor biruite din păr și din sîn, se duc spre setea trandafirilor și a daliilor, cu gălețile pline de învietoarea răcoare în mîini. Și cu gîndul la figura pe care ar face-o îmi vine să rîd. Dar, fără să-mi fi dat bine seama, am alunecat iarăși cu gîndul din primăvara cu flori de lalele și miosotis în brațe, în vara aceasta gata să intre ca un tăvălug de flacără în grădini. Și mă bucur, și rîd cu buzele arse de sete și emoție, pentru toți oamenii aceștia, pentru aceste locuri, pentru toate florile. Printre oamenii care asudă zvîrlind cu apa Dunării strămutată din matcă într-însa și-n jocul de-a rîurile al văzduhului tot înjurînd un Dumnezeu în care nu cred, doar din pură obișnuință. Și-mi rămîne rîsul zidit între buzele arse.

Floare de trandafir roșu ca sîngele cerbului, lîngă umerii mării cu care ne-asemănăm neastîmpărul și încredințarea în soartă. Lîngă marea uriașă, albastră, veșnică floare de „Nu mă uita“...

Scanned with OKEN Scanner

Cînd înfloresc teii Luncaviţei

Mai întîi a fost aşa, ceva nedesluşit, ceva anevoios de numit şi de explicat, ceva asemenea trecerii pubertăţii în tinereţea adevărată. Mii de tei, zeci de mii de tei, cu crengile jumătate argint, jumătate smarald, înfiorați de adierea vîntului moale, şuşotiseră pînă-n zori între ei, mîndri şi neliniştiţi totodată de ceea ce simţeau că li se va întîmpla în curînd. Şi cînd se ridică în sfîrşit soarele, uimirea fuge din braţele teilor în el şi în noi. Copacii au acum o lumină a lor. O lumină aurie şi stranie ca flăcările care joacă în nopţile lui aprilie pe comorile rătăcite prin ochii verzi ai poienilor din vremile de demult. O lumină parfumată şi dulce în faţa căreia ameţesc neputinicioase şi serbede toate cuvintele-definiţie, în faţa căreia nu poţi sta fără coaste opace dinaintea inimii, ca s-o poţi vedea, ca s-o poţi auzi, ca s-o poţi respira şi s-o poţi reclădi în tine, în toată fărădecuprinderea ei. Au înflorit teii Luncaviţei... Acum, potrivit rînduielilor, numai sevei lor cunoscute, doar teii pucioşi. Teii cu frunza de forma inimii omeneşti. Mîine, sau peste cel mult două zile sau trei, iluminarea fantastică va cuprinde şi coroanele teilor argintii, pentru ca de acolo să se prelingă, ploaie de aur şi de miresme, în braţele teilor cu frunza mare. Cei mai înalţi, cei mai vînjoşi şi mai dăruiţi cu geniul monumentalităţii plăcute şi prietenoase din neamul lor. Dar fantastica sărbătoare a înfloritului teilor nu se opreşte aici. Ea curge peste coroanele largi ca patrafirele unor arhierei ai naturii, ori peste coroanele

Scanned with OKEN Scanner

ascuţite asemenea turlelor catedralelor gotice în văzduhul pe care-l respiră şi cu care se însoţesc din vechimi imposibil de măsurat. Şi zefirul îşi leapădă aripile lui străvezii de libelulă cu care-l cunoaştem prin alte părţi. Zefirul desface aripi de miere şi de parfum. Şi cicorile pajiştilor miros tot a floare de tei ca după o iremediabilă tulburare genetică. Şi apa pîraielor şi a iazurilor pare în limpezimile ei un distilat de esenţe copleşitoare, iar puii căprioarelor după ce se lasă în genunchi peste oglinzile ei rămîn cu picături de miere pe botul tremurător şi catifelat. Şi ca să n-o lase să alunece întru totul în fastuoasa-i risipă, poienile Luncaviţei s-au umplut, cu o săptămînă mai înainte, de prisăcile descărcate din camioanele care le-au adus uneori de la sute de kilometri. Şi asemenea lor, văile Nifonului, AcicTepeului şi Budilei Mari, pe care teii, gravitînd în jurul nucleului din Luncaviţa, se alcătuiesc ca într-un întins, minunat voievodat al lor. Şi arborii nu se simt jefuiţi de năvala harnicelor roiuri într-nşii. E între ele şi ei un ritual stabilit, întărit cu pecetea mileniilor. Tot la fel strămoşii au ţinut în palmele lor darnice albinele nemuritorilor geţi. Atît de numeroase, încît Herodot le văzuse asemenea unor nori care stînjenesc pătrunderea omului în ţinutul pădurilor neumblate. Fiindcă, dincolo de vădita exagerare a „părintelui istoriei" prisăcile geţilor erau suficient de numeroase pentru ca mierea şi ceara lor să se numere printre cele mai apreciate bunuri de schimb ale ţării lui Burebista şi Decebal. Şi dacă zeiţa pădurilor şi a vînătorilor, frumoasa şi darnica Bendis, va fi avut în închipuirea strămoşilor şi o altă înfăţişare decît cea de adolescentă războinică care-o aseamănă uluitor de mult cu Artemis a Greciei şi cu Diana romană, atunci ea va fi fost neapărat aceea a unui tei înflorit, învăluit în paşnici nori de albine.

Nu, nu sîntem în pădurile Subcarpaţilor, nici pe obcinile dulcei Bucovine, cu văzduhul verilor molcom ca trilul Baladei lui Ciprian Porumbescu. Sîntem pe sfărîmăturile Hercinilor afundaţi de prea greaua povară a erelor în adîncul din care-au ţîşnit pe cînd Carpaţii falnici erau doar o mare cutreierată de peşti şi de amoniţi. Şi pădurile acestea sînt, prin rădăcinile lor, de o seamă cu munţii moşnegi. I-au văzut pe severii comaţi, în veşmînt de război, trecînd, după biruinţa asupra centuriilor lui Hybrida, spre Genucla cea ocrotită de apa fluviului şi de munţi. Ţin minte chipul

Scanned with OKEN Scanner

și numele meșterilor care au ridicat aici, pentru legiunile Romei, Troesmisul și Arrubiumul, care au stat de veghe cu voinicii lui Tatos și Saccea către hotarul veșnic neliniștit. Au bătut clopote de frunză și bucurie, în ziua sosirii aici a arcașilor Domnului Alexandru Nicolae Basarab. Iar cînd puterea năvălitorilor a învins totuși vitejia oștenilor lui Mihai Voievod, ei, teii Luncaviței, s-au făcut ascunzători sigure pentru răzbunători și haiduci. Și sipet uriaș pentru graiul și doinele și sîngele românesc.

Toți cîți s-au așezat, îngăduiți ori cu de-a sila, aici, toți cîți au trecut doar în goana cailor pe aici și-au repezit securea ori focul în carnea lor. Grecii histrieni, care la începutul erei noastre solicitau lui Marius Liberius Maximus, guvernatorul roman al provinciei Moesia, odată cu libertatea de a pescui la gurile fluviului fără a fi supuși la impozite și drepturi de a-și procura în scutire de vamă lemnul de pin pentru facle și lemnul de foc din chiar pădurile întinsului teritoriu extravilan, au fost, poate fără voia și fără știința lor, cei dintîi ucigași ai comorilor verzi ale Geției care-i primise și îi îngăduise la țărmul său. Nevoii lor de a-și lumina casele și sărbătorile cu torțe aprinse i-au căzut pradă întinsele păduri veșnic verzi ale pinilor de Peuce. Așa cum căzuseră mai demult pinii marini și brazii de Cefalonia de acasă. Ce n-au izbutit securile și lipsa oricărei griji pentru regenerarea pădurilor doborîte, au săvîrșit caprele lor. Distrugătoarele capre care pentru grecii tuturor timpurilor au însemnat mijloc de existență și zeitate. A venit apoi Roma cu legiunile ei de partea cărora s-a întors, ca într-o balanță cu talgerele roșii de sînge, victoria. Și fiecare așezare a coloniștilor ei, a însemnat o rană adîncă și largă în trupul codrilor neclintiți și zeificați pînă atunci. Fiindcă pînă la contopirea prin grai și prin sînge, prin fire și soartă cu stăpînii dintotdeauna ai acestui pămînt, romanii n-au avut sentimentul respectului pentru bunul etern al pădurii, ci numai deprinderea folosirii lui oricum și oricît. Atunci au pierit stejărișurile care se țineau lanț neîntrerupt de sub zidul cetății Tomis, pe tot întinsul dăruit ei prin noile legi, pînă la Medgidia și Cobadin. Prefăcute în pajiști pentru cirezile și turmele numeroase, dar mai ales în ogoare pentru grîul tot mai solicitat de cetatea eternă, care uitase să are, să semene și să secere, lăsînd grija pîinii în seama pămîntului

Scanned with OKEN Scanner

cucerit. Chaganii avarilor, regii anților și sclavinilor, hanii bulgarilor, mîrzacii nohailor și-au însemnat efemerele treceri prin aceste locuri, nu numai prin cetăți și prin vicusuri risipite în ruină și scrum, ci și prin uriașe ruguri aprinse în codri. Sistemul deficitar de exploatare și de ocrotire a pădurilor din vecinătatea localităților practicat de stăpînirea otomană a Dobrogei, care le-a lăsat întru totul la bunul plac al întreprinzătorilor de tot felul, a adîncit și mai mult plăgile de demult. Apoi, colonizarea cerchezilor în chiar inima masivelor păduroase a deschis noi nevoi de ogoare și de pășuni, împlinite prin doborîrea stejarilor seculari, ori pur și simplu prin cercuirea lor spre a se usca în picioare, într-un masacru uriaș și absurd. Și totuși, pădurea a rezistat tuturor vitregiilor, asemenea seminției oamenilor cu care cursese înfrățită prin timp.

Înfloresc teii pe Valea Luncaviței, șoimii amețesc din înaltele privegheri de tăria miresmelor, apa rîului rostogolește la vale străfulgerări de ambrozie și nectar. Și cochetăria frumoasei Bendis e departe de a se limita doar la acest loc fericit. Deasupra, spre crestele măcinate de timp ale Pricopanului, la Nifon și mai departe, dincolo de ele, la Cerna, la Niculițel, la Isaccea, la Geaferca, la Horia, același miracol al teilor înfloriți. Pădurile Topologului, pădurile Slavelor, pădurile Babadagului, molipsite parcă de ceea ce se întîmplă la numai doi pași de ele, își sparg verzile coame ale stejarilor, ulmilor, carpenilor sau gorunilor cu flăcări aromitoare și dulci. În toată această cetate de munți, mai bătrîni decît timpul, și de platforme crescute din înseși sfărîmăturile fostelor piscuri semețite pînă la cer, teiul se află la el acasă. Aproape o treime din cele aproape 80 000 de hectare reprezentînd suprafața forestieră a județului Tulcea e acoperită de tei.

Cea mai întinsă, cea mai viguroasă și totodată cea mai pură aglomerare de tei din România și de pe continentul întreg. Pare paradoxal, dar teiul a fost socotit destulă vreme un component nedorit al pădurilor, un dușman de moarte al mult mai prețuitului pe atunci stejar brumăriu din care turcii își extrăgeau „balageaua", acel lemn sănătos, dens și tare ca fierul din care-și construiau îndeobște corăbiile, din care Ismail Pașa al Rusciucului a vîndut cu preț bun imense cantități de bușteni pentru lucrările de amenajare a

Scanned with OKEN Scanner

brațului Sulina întreprinse de Comisiunea europeană a Dunării ori pentru traversele căilor ferate construite de companiile străine în chiar Principatele Românești. Într-adevăr, în cazul regimului de refacere a parchetelor exploatate prin regenerare naturală, lăstărișurile de tei, cu creștere rapidă și viguroasă, înăbușeau puieții de stejar sau de gorun, mai firavi la începutul existenței lor. Și compoziția viitoarei păduri se schimba tot mai mult în favoarea teiului. Dar departe de a fi un intrus asemenea cărpiniței, zălogului sau arbuștilor invadatori, teiul rămînea un arbore de o noblețe indiscutabilă. Doborît, trunchiul lui însemna lemn pentru tîmplărie și pentru mangal, coaja lui, material pentru legat și cercuit vița de vie, ramurile, lemn pentru foc. În picioare el însemna, ca și astăzi, bază a prisăcilor strîngătoare de miere aurie și înmiresmată, vestită în întregul Levant pentru calitățile ei neîntrecute și însemna florile pentru ceaiul alinător de dureri și de osteneală. Și mai însemna nemăsurată încîntare a ochilor și a sufletului dornic de frumusețe. Aceste însușiri ale teiului au adus tuturor pădurilor din zona Niculițelului regimul de „sultanie", „de grădină a împăratului" în care jaful și exploatarea nechibzuită erau cu strășnicie barate de paza severă a ostașilor din marina și artileria Sublimei Porți. Și astfel, în timp ce în stejărișurile pure, cu excepția celor din „sultania" Ciucurova, unde îi ocrotea însăși nevoia de lemnul lor minunat a armatei, gorunii și stejarii erau doborîți sau uscați dinadins, aici, în „grădina de miere" a sultanilor, îi salva însuși teiul „invadator". Azi, în virtutea marilor posibilități de utilizare industrială lemnul teiului e socotit după alte criterii decît atunci, valoarea lui a crescut enorm.

Și au înflorit teii Luncaviței. Teii Niculițelului, teii Cernei și Balabancei, teii Teliței și ai Babadagului s-au aprins tainic de la candela lor de balsam. Și mi se pare că trebuie să treacă dintr-o clipită într-alta peste muchia de granit a munților afundați în pămînt Fecioara-Bendis cu tolba și arcul pe umăr și cu cercei de florile-teiului la urechi... Aici unde miracolul ne-a păstrat peste vrăjmășia risipelor moștenirea codrilor, frați de lacrimă și de bucurii...

Scanned with OKEN Scanner

Părăsesc într-o seară solemna Vale a Fagilor, singurul loc al Dobrogei în care fagii își mai înalță în voie, spre cerul moleșit de parfumul mierii, trupurile curate și zvelte aidoma unor splendide lumînări de nuntă. De nuntă fantastică la care nașul e soarele și nașa e luna și mireasa e bolta, cu nesfîrșitul și nemurirea ei, pe care o poartă de mînă mirele mioritic al acestui pămînt cu armură de tei înflorit... Și mă surprind călcînd anevoie, ca și cum aș urca un perete abrupt. Cred că așa calcă oamenii cînd au o comoară neașteptată de dus în suflet și-n brațe. Fiindcă am sentimentul că am devenit infinit mai bogat...

Drumul de la Tulcea la Periprava, pe apele brațului Chilia, nehotărîte parcă încotro s-o apuce definitiv și despărțindu-se și readunîndu-se și iar despărțindu-se cu o ușurință care seamănă a desmăț, îmi arătase adesea pe maluri adevărate ziduri verzi de păduri. Prezența lor, oricît de sfidătoare ar fi ea într-un fel, în mijlocul „joaselor șesuri" de bălți sau de stupi fremătînd, mi s-a părut însă lucrul cel mai firesc. Există apa, există o sete nebună de apă în plopi și în sălcii și iată că au întîlnit ce-și doreau și își sparg crusta semințelor ori își ridică lăstarii de-a dreptul din rădăcinile vechi. Și cresc, și cresc fără griji ca puii cangurilor în marsupiul matern... Pădurile acestea n-au izbutit să strecoare în mine nimic altceva decît poate încredințarea că o imensă parte din întinderea plată și pestriță a Deltei poate deveni o pădure de sălcii și plopi. A urmat apoi Periprava și trecerea din comodul fotoliu al „lanciei", într-o căruță cu cai ce se smuceau jalnic în hamuri, înnebuniți de tăunii care cădeau ca o grindină peste ei. Și scrîșnetul roților îngropate pînă la butuc în moalele dunelor de nisip vagabond. Letea, vestita Letea, mi s-a ivit mai întîi sub înfățișarea unui petic de Sahară azvîrlit între brațele Dunării noastre, de nu știu mai care putere fantastică, neobligată să țină seama de spațiu și timp. Dar oare ce se întîmplă ? vîntul aduce parcă o vagă mireasmă de tei înflorit... Mă înțeleg fără vorbe cu prietenul și inițiatorul meu întru misterul pădurilor să grăbim pasul cailor, pe drumul acum moale ca un covor de triumf țesut de însăși buna mamă a noastră, pămîntul din negară, din troscot, din mușcatul dracului,

Scanned with OKEN Scanner

din floarea paiului și din colilie. Știam că venim spre pădure și, totuși, iată-ne bucurîndu-ne copilărește că „măria sa“ ne așteaptă într-adevăr la locul știut. Drumul se pierde-n tufișuri de cătină albă și de tamarix, printre care gherghinii, mai înalți și mai plini la trunchi și coroane, își dau aerul unor șefi absoluți. Lăsăm caii să pască garoafe și iarba osului lîngă căpițele lor de țepi și de frunze și ne pierdem pe valea fără urmă de drum. Și atunci pădurea ne cuprinde cu totul în brațele ei uriașe și verzi. Tufani voinici, cu coroanele largi purtate de ramuri puternice, noduroase și cu groase trunchiuri acoperite de scoarța crăpată și tare ca fierul unei armuri ; gîrnițe, la fel de solemne ca și rudele lor stejarii și la fel de departe de locurile unde-și formează de obicei pădurile lor ; ulmi, cu frunzișul revărsat peste umeri, asemenea unor pelerine imense ; peri sălbatici, cu trupul osos, parcă pietrificat ; hățișuri de aluni, cu mult jinduitele fructe ascunse în cupele verzi... Și, ici-colo, cîte un tei rătăcit poate din Munții Măcinului sau de mai departe. Iedera, curpenul de pădure încolăcesc trunchiuri și ramuri, țesînd arborii stepelor și arborii răsfățați ai colinelor într-unul și același destin. Și-n loc să viseze la cerul Mediteranei a cărei solie la Dunăre au rămas, dintr-o altă vreme, cu climă mai umedă și mai dulce, lianele Periploca se joacă de-a șerpii pînă în creștetul ulmilor și stejarilor. Spînzurîndu-și brațele sinuoase pe alte ramuri vînjoase, vița sălbatică se joacă de-a strugurii mari și dulci... Ai senzația că te afli în inima unui hățiș tropical. Aici, deasupra paralelei de 45 de grade latitudine nordică. Unde vara plouă puțin și perfid și unde iarna, vîntul cu biciuiri de gheață înțepătoare în pumni încremenește apele bălților și mușcă mugurii și lăstarii. Sînt cam 3 500 de hectare de astfel de „hasmacuri“ în rezervația Letea. Alte 1 600 le continuă, peste Dunărea veche, pe grindul Caraorman. Supuse și ele acelorași legi protectoare. Fiindcă, dincolo de bogata lor moștenire, ciudatele păduri cu înfățișare de junglă a tropicelor sînt ca o infuzie de temeritate în cugetul celor ce visează la plinătatea de bogăție și frumusețe a acestui pămînt minunat chiar și cu înfățișarea lui de acum. Cu „lancia“, care ne purtase iarăși spre Tulcea, am trecut

Scanned with OKEN Scanner

printre jepşe şi stufăriş, printre păduri de plopi şi sălcii, fără să reţin pe retină nimic din înfăţişarea lor. Pe dinăuntru îmi erau pline luminile ochilor cu imense păduri de stejari şi de tei prin verdele cărora Periploca se juca de-a şarpele de credinţă al casei şi viţa sălbatică rîdea de tot ce se-ntîmplă, de-i veniseră lacrimi de struguri în ochi...

Sfîntu Gheorghe e o aşezare tipică de pescari în care orice altă profesie, mai ales cea a silvicultorului, pare de-a dreptul de neconceput. Şi totuşi, vin în bătrîna citadelă a vînătorilor de nisetri şi de moruni ca oaspete al unui silvicultor : inginerul Nicolae Drăguţ de la Staţiunea de cercetări silvotehnice Sfîntu Gheorghe-Deltă. Instituţia pe care o reprezintă a fost creată abia cu cîţiva ani în urmă ; lupta omului şi a arborilor cu nisipurile inospitaliere ale grindurilor marine nu are propriu-zis o istorie. Are în schimb rezultate de-a dreptul aproape neaşteptate în tot ce s-a întreprins prin aceşti ani puţini, cu zilele agitate, pîndite de teama neizbutirii.

— Sincer să fiu, nu m-am gîndit niciodată la un eşec total, îmi mărturiseşte gazda mea de o zi. M-am temut însă, şi nu sînt singurul care am încercat acest sentiment neplăcut şi sîcîitor, de nişte rezultate neconcludente, care, pentru noi, cercetătorii, sînt într-un fel mai rele decît o înfrîngere declarată. Am avut însă întotdeauna de partea încrederii în reuşita plantaţiilor instalate pe grindurile litorale exemplul minunat al naturii. Şi grindurile de la Letea şi Caraorman tot din cordoanele de nisip depuse de mare s-au închegat. Sînt, prin urmare, la fel de saturate de săruri care ucid rădăcinile arborilor. Şi totuşi acolo, silvicultorul-natură a izbutit să înalţe nu numai plopi şi sălcii ci chiar ulmi şi stejari. Prin urmare, ca să izbutim acelaşi lucru sau ceva asemănător trebuia mai întîi să-nţelegem ce s-a petrecut, cu milenii ori poate cu ere geologice în urmă, acolo pe Letea şi pe Caraorman, cînd a trecut nisipul mişcător şi sărăturat în „hasmacuri".

Deducînd că la „Opera Letea", circulaţia apei a jucat un rol important, dacă nu chiar unul esenţial, că mai înainte de a îngădui arborilor să se instaleze, grindurile, acoperite azi în mod surprinzător dar definitiv de pădure, fuseseră mai întîi spălate de apele fluviului, în timpul

Scanned with OKEN Scanner

unor mari revărsări, cercetătorii de la Sfîntu Gheorghe și-au imaginat un sistem asemănător de pregătire a terenurilor. În grindurile marine au fost croite canalele mai mari sau mai mici ; nisipul a fost spălat cu jeturi de apă cîteva săptămîni de-a rîndul, pînă cînd sărurile dizolvate s-au scurs odată cu apele în canale sau sub nivelul accesibil de obicei rădăcinilor, în adînc. Numai după aceea s-a trecut la plantarea fostelor „insule" de Sahară sărată. Parcurgem unul din blocurile experimentale fixat chiar pe grindul numit, mai mult decît sugestiv pentru caracterul său neprimitor, „Sărăturile". În cîțiva ani s-a ridicat o adevărată pădure. Un crîng viguros și compact, în care plopii albi, cenușii și negri își sună frunzișul de întuneric verde sau de lumină argintie, ca pe un semn al victoriei pe briza subțire a mării pe care-o ghicești numai la marginea grindurilor, rămase încă de cucerit și de înviat. Creșterile anuale sînt aproape egale cu cele înregistrate în cele mai favorabile zone de cultură a speciilor supuse aici încercării. Judecînd după anii puțini de cînd luptă cu împotrivirea nisipurilor de pe „Sărăturile", inginerul Nicolae Drăguț și colegii săi ar avea poate dreptul să spună, asemenea lui Cezar la înfrîngerea galilor, „Veni, vidi, vici". Dar ei își socotesc reușitele, crîngurile gata să schimbe definitiv și frumos înfățișarea tristă a dunelor și nerodnicia lor pentru om, abia începutul unei mari bătălii. Grindul „Sărăturile" cuprinde între hotarele sale cîteva mii de hectare. Alte zeci de mii de hectare de sterp și urît așteaptă acolo, la sudul brațului Sfîntu Gheorghe pe Grindul Crețului, pe Grindul Dranovului, pe Grindul lui Dănilă, pe Crasnicol, pe Portița, pe Insula Lupilor. Ori în continuarea „Sărăturilor", pe Grindul lui Portocală, pe Grindul Cerbului sau pe Ivancea. Pe fiecare din ele așteaptă cîte o piedică greu de învins, de înlăturat pentru a primi veșmîntul sărbătoresc al pădurii. Dar nu se mai îndoiește nimeni de izbutire. Peste ani, peste decenii, uriașul pămînt dintre brațele fluviului va fi o succesiune fantastică de crînguri și codri, un imens rezervor de lemn și de încîntare a ochilor și a sufletului îndrăgostit de natură și de frumos. Cu brațe și gîrle alunecînd leneș pe sub trunchiurile înalte și drepte ale sălciilor, plopilor și agrinilor, pe sub cupolele veșnic verzi ale chiparoșilor și pinilor marini.

Scanned with OKEN Scanner

Peste ani, peste decenii... Tot cu o incizie adîncă în carnea timpului care vine îşi încep şi autorii experimentului de la Cheia discuţia despre munţii bătrîni şi pădurile tinere. Cheia mi se pare antipodul Letei sau Sărăturilor. Acolo, în Deltă, nisipul, oricît de potrivnic ar fi vegetaţiei în intimitatea lui, pe dinafară arată liniştit şi docil. Împăcat cu orice soartă i-ar hărăzi omul, uneltele şi temeritatea lui. Dimpotrivă, culmea aceasta lipsită pe de-a-ntregul de vegetaţie, lipsită aproape tot pe atîta de orice urmă de sol, cu piatra dogoritoare prin amieze de vară, pare un elefant turbat. Ostil, în nemişcarea lui încăpăţînată, oricăror încercări de a-i schimba înfăţişarea şi rostul pe lume, dacă vrednicia pustiului poate fi numită cumva rost. Cheia e unul din „ţancurile" stîncoase, pleşuve, cu care defilează aspra culme a Pricopanului pe deasupra ogoarelor şi păşunilor de la poalele ei. Una din ghebele de iască fierbinte şi tare ale culmii Grecilor, care se răsfiră prin dreapta Pricopanului, fără altă menire parcă pe lume în afară de a ridica înspre ceruri cel mai înalt „pisc" dobrogean. Cînd şi ce forţe silnice vor fi ucis învelişul verde al codrilor de pe ele, nimeni nu ştie precis. Vinovate de moartea aceasta pot fi cataclismele geologice care au afundat înseşi crestele falnice altădată în zobul temeliilor năruite. Pot fi muşcăturile ploilor repezi în ţărîna subţire, uşor de smuls de pe pantele înclinate. Ori poate prădalnica exploatare a lemnului, neurmată de nici o grijă faţă de regenerarea copacilor doborîţi. Reîmpădurirea Hercinicilor, parte integrantă a Programului de conservare, refacere şi dezvoltare a patrimoniului silvic al României socialiste, este o operă de amploare, de mare temeritate, a cărei importanţă depăşeşte hotarele cadrului strict pădurăresc. În pleşuvia lor actuală „munţii" Măcinului nu păcătuiesc numai prin faptul de a nu produce nimic, de a nu fi folositori omului prin nimic. Pietrele lor, care absorb razele soarelui asemenea unor imenşi bureţi termofili, devin nişte imense cuptoare încinse, dogorînd, pîrjolind totul în preajma lor. Arborii, semănăturile, pajiştile de sub ţancuri şi ghebe sînt supuse unei îndoite arşiţe. Iar noaptea, cînd răcoarea şi roua ajută în alte locuri plantelor să-şi revină după extenuarea de peste ziuă, aici stîncile încinse continuă să-şi reverse

Scanned with OKEN Scanner

căldura în aer, ca și cum cineva ar fi urcat, nevăzut, neștiut de nimeni, un al doilea soare pe cer. Cînd se abat ploile peste creste, văile au din nou de suferit. Apa neprimită în adîncimea pietrei golașe se năpustește în torente năprasnice peste văi. Îngropînd lanurile și grădinile sub țăndări de piatră smulse din umerii stîncilor. Reîmpădurirea Hercinicilor va însemna, în afara întinselor suprafețe de piatră nevolnică redate vieții și rodniciei, o radicală ameliorare a condițiilor naturale pentru întreaga economie agricolă de la poalele lor.

Să înflorească pretutindeni teii Luncaviței !...

Asemenea scopuri vizează readucerea munților goi și osteniți în perimetrul fertil al pădurii. E o acțiune grea, dificilă, în care voința omului înfruntă încăpățînarea mută și dură a stîncii, în care clorofila e pusă față în față cu lipsa solului și a apei, sub un soare care devine, amplificat de dogoarea pietrei încinse, ucigător. Cheia, blocul Cheia cum i se spune în limbajul silvicultorilor, e locul în care a început înfruntarea. Pămîntul, puțin, ascuns printre crăpăturile stîncilor, a fost adunat cu grijă în cuiburi. Și în ele s-au plantat felurite specii de arbori. De la răbdătorul mojdrean și cărpiniță, aproape la fel de rezistentă la arșițe și la zgîrcenia pămîntului și a norilor, pînă la eleganții pini negri și galbeni. Tufărișuri de gherghin și scumpie, de salcîm galben și de cătină albă, de corn și de sînger au fost implantate în chiar fața stîncii lipsite de sol. Numai cu pămîntul cît a încăput, împreună cu rădăcinile tinere, în întunericul unui fost bidon de ulei din carton presat.

Și firavele mlădițe au prins rădăcini în stînci. Procentul de prindere, ritmul creșterilor anuale sînt cu mult peste așteptări. Și un frumos arbore adus la noi de departe, tocmai de la marginea deșertului Californiei, pinul galben de Ponderoza, s-a dovedit capabil să-nfrunte dogoarea pietrei încinse, chiar pe versantul ei cel mai însorit.

— Cînd vom reuși să programăm presiunea sevei, și sînt sigur că vom reuși, atunci reîmpădurirea Hercinicilor și a tuturor terenurilor degradate va fi un lucru nu numai posibil, ci și foarte ușor...

E ultimul lucru pe care l-am auzit de la inginerul Victor

Scanned with OKEN Scanner

Papadopol, directorul fostei Staţiuni de cercetări silvotehnice Dobrogea, despre păduri. O moarte năprasnică l-a oprit să ajungă la tainele mecanismului clorofilei, dar ideea a rămas vie ca şi efortul de a o trece în fapt împlinit. Nu ştiu cine şi cînd anume va dezlega misterioasa putere a omului de a preface, la simpla-i atingere, granitul şi calcarul stîncilor în păduri. Dar pînă atunci există experimentul Cheia, care a devenit certitudinea Cheia şi nu-mi mai pot închipui Hercinicii Dobrogei sub actuala înfăţişare decît ca pe o stare de trecere spre adevărata menire a lor.

Departe, în sudul Dobrogei, în apropierea Dobromirului, e un platou înalt şi uscat. Abia la patruzeci de metri sub rădăcinile pomilor a găsit o fîntînă căznită un fir de izvor. Locul acela se cheamă, după numele dat de turci, Meşelic. Şi parcă, spre a întregi „atmosfera", pădurarul se cheamă Selim Abdulah. Selim are în grijă un petic de pădure absolut inedit. Un crîng tînăr de plopi negri, care cresc năvalnic şi fără apa de care se simte indestructibil legat neamul lor. Un crîng de larice, cum nu mai cresc decît pe văile munţilor Vrancei, Tazlăului şi Buzăului, printre brădeturile fericite de solul fertil şi de desele ploi. Un crîng de pini negri, cu rădăcinile seminţiei în Alpii austrieci.

Nu e singurul loc în care mărăcinişul pădurilor degradate se preschimbă prin acţiunea silvicultorilor în codri tineri şi viguroşi. La Caramat, la Mihail Eminescu. la Canaraua Fetii, pinii iau locul hugeacurilor de carpeni şi de mojdreni piperniciţi. Fosta plantaţie de salcîmi lîncezi din Darabani îmbracă veşmîntul stejarilor brumării, printre teii şi carpenii Ciucurovei cresc, nesimţitori la uscăciunea accentuată a aerului, voinicii şi veşnic verzii duglaşi americani, zadele aştern verde linţoliu sub ruinele Heracleei. Topometrii trag linii nevăzute prin aer pe sterpele dealuri de lîngă Gălbiori. Aici, va fi pădure spun ei. Nu sînt deocamdată decît nişte coline teşite cu piatra ieşită la suprafaţă printre firele izvoarelor uscate de arşiţă. Dar în toamnă va fi opintire de unelte în piatră şi tinere ramuri şi cetini se vor lega cu pămîntul sortit să reînvie prin ele la starea lui de demult.

— Aici va fi o pădure, auzi adesea rostindu-se răspicat. Şi indiferent dacă aceste cuvinte se spun deasupra hărţilor sau de-a dreptul sub stîncărişul Hercinicilor încă golaşi şi neîmblînziţi, pe dealurile Bănesei şi Adamclisiului, unde to-

Scanned with OKEN Scanner

Papadopol, directorul fostei Staţiuni de cercetări silvotehnice Dobrogea, despre păduri. O moarte năprasnică l-a oprit să ajungă la tainele mecanismului clorofilei, dar ideea a rămas vie ca şi efortul de a o trece în fapt împlinit. Nu ştiu cine şi cînd anume va dezlega misterioasa putere a omului de a preface, la simpla-i atingere, granitul şi calcarul stîncilor în păduri. Dar pînă atunci există experimentul Cheia, care a devenit certitudinea Cheia şi nu-mi mai pot închipui Hercinicii Dobrogei sub actuala înfăţişare decît ca pe o stare de trecere spre adevărata menire a lor.

Departe, în sudul Dobrogei, în apropierea Dobromirului, e un platou înalt şi uscat. Abia la patruzeci de metri sub rădăcinile pomilor a găsit o fîntînă căznită un fir de izvor. Locul acela se cheamă, după numele dat de turci, Meşelic. Şi parcă, spre a întregi „atmosfera", pădurarul se cheamă Selim Abdulah. Selim are în grijă un petic de pădure absolut inedit. Un crîng tînăr de plopi negri, care cresc năvalnic şi fără apa de care se simte indestructibil legat neamul lor. Un crîng de larice, cum nu mai cresc decît pe văile munţilor Vrancei, Tazlăului şi Buzăului, printre brădeturile fericite de solul fertil şi de desele ploi. Un crîng de pini negri, cu rădăcinile seminţiei în Alpii austrieci.

Nu e singurul loc în care mărăcinişul pădurilor degradate se preschimbă prin acţiunea silvicultorilor în codri tineri şi viguroşi. La Caramat, la Mihail Eminescu. la Canaraua Fetii, pinii iau locul hugeacurilor de carpeni şi de mojdreni pipernicíţi. Fosta plantaţie de salcîmi lîncezi din Darabani îmbracă veşmîntul stejarilor brumării, printre teii şi carpenii Ciucurovei cresc, nesimţitori la uscăciunea accentuată a aerului, voinicii şi veşnic verzii duglaşi americani, zadele aştern verde linţoliu sub ruinele Heracleei. Topometrii trag linii nevăzute prin aer pe sterpele dealuri de lîngă Gălbiori. Aici, va fi pădure spun ei. Nu sînt deocamdată decît nişte coline teşite cu piatra ieşită la suprafaţă printre firele izvoarelor uscate de arşiţă. Dar în toamnă va fi opintire de unelte în piatră şi tinere ramuri şi cetini se vor lega cu pămîntul sortit să reînvie prin ele la starea lui de demult.

— Aici va fi o pădure, auzi adesea rostindu-se răspicat. Şi indiferent dacă aceste cuvinte se spun deasupra hărţilor sau de-a dreptul sub stîncărişul Hercinicilor încă golaşi şi neîmblînziţi, pe dealurile Bănesei şi Adamclisiului, unde to-

Scanned with OKEN Scanner

renţii şi vîntul au nimicit ultima mînă de sol fertil, ori pe platoul Pantelimonului, în preajma cetăţii care-şi trăsese numele de la imenşii codri de ulm, acum rămaşi numai amintire, spusele acestea au valoarea unui irevocabil verdict.

Geţia Felix a nesfîrşiţilor codri de tei, de ulmi, de stejari, de fagi şi de pini, cum nu se mai întîlneau nicăieri mai falnici, îşi revine pe-ncetul la înfăţişarea de-atunci. Ca trecută prin mîinile şi prin sufletul unui restaurator inspirat. Au înflorit teii Luncaviţei de pe rădăcinile lor neclintite din vatra mileniilor. Teii pădurilor tinere, cu rădăcinile în voia şi-n biruinţa noastră asupra nerodniciei, se aprind de-aceeaşi flacără tainică şi răspund...

Scanned with OKEN Scanner

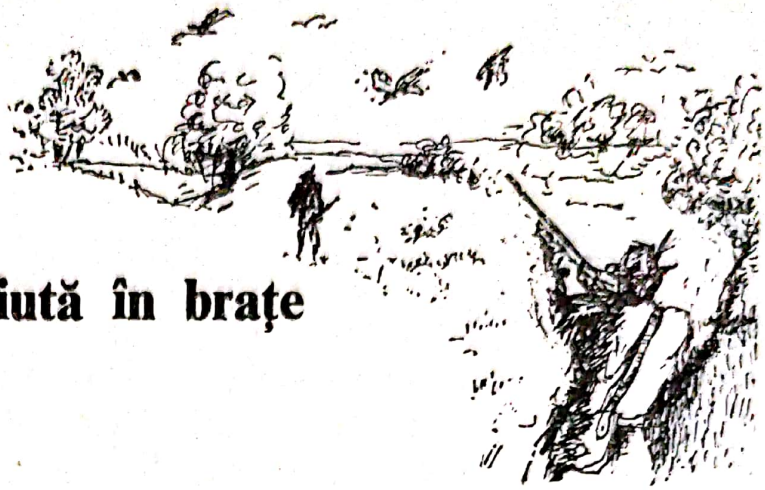

Prin vifor, un om cu o ciută în brațe

E duminică. Ora cinci și jumătate. Simt orașul lăfăindu-se în cea mai dulce parte a somnului, din care, nesilit de nimeni, m-am rupt în chip de arătare cu pușca sub braț ca să mă îndrept spre Filiala de vînătoare. Plouă tiranic, sîcîitor, ca într-un poem de Bacovia, asta numai vreme de umblat pe urmele mistreților nu-i. Dar resturi de disciplină sportivă, dintr-o vreme mai demult trecută, mă obligă să mărșăluiesc mai departe, în contra firii. Și mă trezesc, paparudă înfofolită, printre tovarășii mei de supliciu benevol și aventuros, în odaia în care s-au strîns, strat peste strat pînă-n varul tavanului, norii subțiri de tutun, în așteptarea semnalului de pornire. Deducem fără nici un apel prealabil că starea noastră disciplinară suferă azi mai grav ca oricînd. Mulți dintre cei cu care vom trage la sorți locul de pîndă norocos sau nenorocos nu și-au făcut apariția încă. Și-n așteptarea lor, oștirea cu efectivele incomplete se hrănește cu partea picantă a vînătorilor de alte dăți. E o alandală de întîmplări și de glume de care rîdem, fără alegere, pînă ne scîrțîie cartușierele de pe pîntece. Ca și cînd ar fi spart cineva cu intenții perfide o butelie de gaz hilariant peste noi. Dar în felul ăsta am uitat de blestemul ploii de-afară și timpul se scurge mai repede și întîrziații sosesc. Saci de veșminte murate după alți saci, îngînînd cîte-un impersonal și somnoros 'mneața, în loc de scuzele, dealtfel, cu anticipație acceptate. În sfîrșit, mai marele vînătorilor își stîrcește țigara și rostește

Scanned with OKEN Scanner

pe un ton care se vrea cît mai autoritar „la maşini". Grupurile se desfac, se refac şi dispar în semiîntunericul ud de afară, fiecare sub prelata camionului stabilit dinainte. În dubla mea calitate, de ucigaş prezumtiv de mistreţi şi de cronicar oficial al aventurii care începe, mi se rezervă un loc în IMS-ul conducătorilor expediţiei.

Sîntem cam mulţi, ne dublează şi straiele care ne dau doar iluzia impermeabilităţii, şi mă mai sîcîie şi ogarul doctorului Naidin, care şi-a descoperit subit, în persoana mea, nu-mi dau seama după ce anume considerente canine, un amic bun pe picioarele căruia merită într-adevăr să te-aşezi cu toată încrederea. Dar mă consoloz, bine că e numai o singură potaie, îmi zic, gîndindu-mă că o a doua pereche de picioare pe care să le-o jertfesc prieteniei n-aş mai putea avea. Nici nu-mi dau seama cînd am lăsat în urmă atîta amar de drum. Roţile plescăie pe asfaltul umed prin apropiere de Cobadin. Aş putea greşi locul ; sub mantaua cenuşie a ploii de toamnă aşezările îşi disimulează individualitatea, casele par toate la fel. Dar îl ghicesc după prezenţa salcîmilor drepţi şi înalţi, parcă ceva mai scunzi acum pe sub pîcla care-i învăluie şi-i apasă. Ne surprindem ducînd instinctiv mîinile spre trăgacele armelor ; are dreptate cine a zis că în vinele celui mai urban, celui mai paşnic, mai lactovegetarian dintre bărbaţi, curge o picătură din sîngele strămoşilor vînători. Dar, ca şi cum ne-am fi hotărît să nu ne facem nici unul din asta o laudă, ne zîmbim reciproc încurcaţi. Nu spre pădurea aceasta osteneşte „invincibila noastră armada" pe pneuri, pe aici nu-s mistreţi. Sînt numai iepuri, vulpi, potîrnichi, guguştiuci... Cu vulpile ne vom răfui poate altădată, cînd capricioasa modă a jumătăţilor noastre rămase acasă, în braţele somnului, ne va obliga din nou să îngheţăm ca statuile printre salcîmi. Potîrnichile sînt puse sub semnul strașnic al ocrotirii, cu iepurii mai avem două săptămîni bune de armistiţiu legal. N-am putea să le pricinuim nici o vătămare a blănilor astăzi, chiar dacă urechiaţii ar trece, prin absurd, peste frica lor proverbială şi ar începe să dea cu bolovani după noi... Cît despre guguştiuci, ce să mai discutăm ? Nici un vînător respectabil nu-şi şifonează onoarea pînă-ntr-atîta încît să tragă în zburătoarele blînde ca nişte păsări de curte ; ar fi ca şi cum s-ar apuca să-şi împuşte găinile din coteţ... Şi ca să ne menţinem condiţia psihică, neapărat

Scanned with OKEN Scanner

niţeluş distantă şi neapărat cam tot pe atît agresivă, aşa cum stă bine unor adevăraţi vînători de fiare adevărate, începem să discutăm despre altceva. Boiangiu, fost pilot de vînătoare în timpul războiului, acum silit să se-mpace cu cîte acrobaţii poate scoate din mult mai terestrul taximetru pe care-l conduce spre binele obştii, aduce vorba despre nişte crîncene lupte aeriene şi despre nişte virtuţi personale în branşă, imposibil de imitat. Asta trezeşte aviatorul care stătuse ascuns în Mircea Raicopol, preşedintele filialei, care pînă în clipa de faţă moţăise paşnic lîngă şofer. Noi ceilalţi devenim, prin molipsire, publicul uşor „inflamabil" şi „IMS-ul" devine o şcoală de aviaţie-n regulă. Ne dovedim mult mai pricepuţi decît franco-britanicii în materie de minusurile şi de calităţile lui „Concorde", ştim ce cauze de ordin intern şi extern au condamnat „Messerschmidt"-ul şi-l vor pune pe brînci pe „Phantom", cît de rari sînt piloţii în stare să facă un looping ca lumea şi cum se poate scăpa dintr-un „cleşte", fără s-ajungi cu botul în iarbă, schimbînd aparenta prăvălire pe verticală, exact în apropierea pămîntului, într-un zbor la razmot. Nu ştiu ce temă vor fi dezbătînd, în timpul ăsta, soţii din camioanele care ne urmează îndeaproape. Dacă au trecut tot la aviaţie înseamnă că lumea cuceritorilor de văzduhuri trebuie să se prezinte, obligatoriu, pentru consultaţii, la noi...

Asfaltul se termină într-o şosea pietruită şi arcurile IMS-ului se zgîrcesc şi se-ntind de parc-au intrat „băieţii" lui Scaraoţchi în ele. Ne străduim să rămînem demni, în ciuda rinichilor deplasaţi de la locul lor, să nu dăm importanţă cucuielor răsărite în creştetul lipit la modul brutal de barele care ţin prelata, să abordăm cel puţin un surîs suferind. Numai pe doctorul Naidin îl necăjesc hopurile fiindcă nu-l lasă să termine de răzuit cu briceagul în plumbul unui „brennekeu" mult prea voluminos pentru subţirimea ţevilor puştii lui. Zadarnic îl tot sfătuieşte cineva să-l lase păcatelor dacă ţine să se întoarcă acasă cu arma întreagă. Cazna rămîne totuşi neterminată, fiindcă un schelălăit lung de frîne ne dovedeşte că am ajuns. Sîntem pe uliţa principală a satului Şipote, înconjuraţi de protestele vehemente ale cîinilor treziţi din dulcile visări de duminică dimineaţa.

Nea Ilie, paznicul de vînătoare, ne împrumută, odată cu

Scanned with OKEN Scanner

căldura palmelor în care ni le cuprinde pe ale noastre ca-n menghină, o ciudată încredințare că va sta ploaia și că vom împușca un camion de mistreți.

Mai facem o bucățică de drum cu mașinile, apoi sîntem siliți să oprim și să ne punem picioarele la-ncercare. E un pieptiș de ți-ar scoate sufletul și cînd e vreme frumoasă și clisa tare ca piatra. Acum însă ploaia a dat argilei ceva de ventuză în stare să-ți țină cizma înnoroiată în loc. Ajungem gîfîind sub streașina marginii de pădure. Cincizeci și șapte de oameni și tot atîtea guri purtătoare de foc și de plumb. Ne aliniem pe un singur rînd. Gogu Rogoveanu amestecă tot atîtea numere în pălăria lui tiroleză, fiecare din noi trage unul și, în cîteva clipe numai, se petrece cu noi o metamorfoză greu de crezut. Doctorul Pimen Fusu nu mai e o personalitate marcantă a bisturiului, colegul lui, Naidin, nu mai e șef de comisie de expertiză a capacității de muncă, Mihai Petrescu nu mai e mai marele stațiunii de mecanizare de la Valul Traian, subsemnatul nu mai e autor de cronici cinegetice, nimeni nu mai rămîne nimic din ce-a fost.

Sîntem niște numere, doar niște simple numere. Așteptînd cu emoție să vedem ce fel de loc pentru pîndă ne scoate întîmplarea în cale. Doctorul Fusu cade tocmai pe o cărare a mistreților. O vedem după urmele dese ale copitelor ascuțite întipărite în glodul cleios. Și dacă nu chiuie de bucurie ca un copil căruia i-au căzut ca din cer cine știe ce acadele, e numai fiindcă trebuie păstrată liniștea pîndei care începe. Cheia succesului aventurii întregi. Mie și doctorului Naidin ne cad în față niște tufișuri zdravene de tufani. Și dacă nu ne pornim să-njurăm de toți dumnezeii e fiindcă trebuie respectată liniștea. Liniștea care devine aici intangibilă, sacrosanctă... Armez, îmi aprind o țigară și m-apuc să înjur pe neauzite, în mine. Ucigător și metodic ca o mașină de demolat sfinții. Nu prea-mi vine să cred c-o să văd cum arată astăzi mistreții de Dumbrăveni... Începe să plouă din nou. Agasant, bălos, stupid...

— Ce zici de chestia asta, doctore ?

Tăcere ca de mormînt. Vecinul meu a rămas credincios consemnului. Ca să-mi uit starea de murătură vie, încep să mă gîndesc la grozăvii și mai mari, la războaie, de pildă.

— Doctore, ai citit „Focul" lui Barbusse ? Nu ți se pare

Scanned with OKEN Scanner

că... ? Îmi răspunde o mînă înmănușată dusă la buze. Ce „Focul", ce soldați îngropați de vii în noroi ? Să păstrăm liniștea ! Nu sîntem decît noi și ea la o margine de pădure frumoasă în frunzele căreia aurarul toamnei a topit toate culorile cîte le știm și cîte nu le mai știm numi. A trosnit o ramură. Încă una. Ca sub un mers apăsat și zorit. Mi s-a părut mie doar... A fost numai vîntul care scutură peste frunzele așternute covor minunat la picioarele arborilor alte frunze care-au murit... Dar nu, n-a fost numai vîntul, aud apropiindu-se prin tufișuri un bubuit înfundat. Ar trebui să fiu una cu pușca, dar nu mai am nimic de vînător în creier și-n sînge. Vreau numai să văd, să mă bucur de ce-mi văd ochii și să mă minunez. Cum a simțit pădurea duhul trădării care crește în mine, nu știu. Dar îi deschide mistreților drum către aria mea de pîndă. Îl îndeamnă, îl zorește spre singura pușcă în stare să calce consemnul din dragoste pentru ea și întregul minunilor ei. Uriașul se apropie neliniștit, bănuitor prin hățiș. Îi zăresc acum deslușit fruntea curbă, pumnalele de os lustruit ale colților, smocurile negre din lobii urechilor, ochii ageri, iscoditori, trupul bine clădit, musculos.

Trei godaci se țin, umbre vinete și speriate, pe urma lui. Ca și cum ar încerca să și-l facă, împotriva primejdiei, călăuză și scut. Las pușca acolo, în iarbă, nu schițez nici măcar un gest către fierul ei lustruit.

Sîntem pe aceeași linie, între noi e cîmp liber, mai departe mantia salvatoare a altei păduri. Bubuie pușca doctorului, mi se strînge o clipă inima, dar nu, n-avea rost să mă tem. Faimosul plumb meșterit în mașină a scuturat numai frunza pe-o ramură, sus. Mistreții s-au mistuit în pădurea din spatele nostru, vii și nevătămați. Ridic arma, ochesc cerul și trag. Dacă ar fi știut că a pus doi „trădători" alături, șeful pîndei ar fi călcat legea „sorților" și ne-ar fi risipit.

— Ce zici doctore, despre... ?

Iarăși îmi face semn să-mi țin gura. Ceea ce s-a petrecut rămîne o taină a codrului și a noastră. „Loialiștii", cîți au avut noroc, ies de pe linie zîmbitori, fericiți. Tîrăsc după ei doi godaci împușcați. Cam puțin pentru toată osteneala de astăzi. Mai organizăm o „bătaie". Rebegim pe degeaba un ceas. Surprinși oarecum la cea dintîi pîndă a puștilor, mistreții s-au mistuit în adîncuri de nepătruns. Inacce-

Scanned with OKEN Scanner

sibile cîinilor care parcă au înnebunit de furia urmăririi godacilor, osteniți de alergătură și de zgomotul plumbilor, mai bine sau mai prost trimiși. Vin în schimb în bătaia armelor vietățile intangibile. Mie mi se par iscoade de-ale mistreților, abili cercetași de intenții și de puteri. Un căprior cu coarnele minunat răspicate în ramuri, un iepure cu urechile date a fudulie pe spate, o escadrilă de porumbei scandinavi... Acum mistreții au aflat cum stau lucrurile, orice osteneală, orice așteptare, orice nădejde de a-i surprinde au devenit de prisos. Pădurea și-a unit vietățile împotrivă-ne și rezistă. Zid auriu, neliniștit, minunat și de neînfrînt...

Pornim cu godacii însîngerați în spinare. Președintele cooperativei agricole din Șipote, care ne întîmpină la marginea satului, face nu știu ce socoteli complicate, accesibile numai lui, potrivit cărora un mistreț este egal cu nu mai știu cît porumb scăpat de raidurile nocturne ale neamului său și se declară dispus să ne facă cinste. Mi se pare o meschinărie demnă doar de ilustrul domn Harpagon, dar accept. Ceasurile de așteptare stoică sub șfichiul ploii au trezit în mine o sete oceanică. La întoarcere nu mai sîntem nici vînători reputați, nici rivali ai lui Tupolev. Ochii tovarășilor mei nu mai sînt crînceni, bănuitori. Sînt numai strălucitori și blînzi. Nu-i mai doare puținătatea prăzii smulse pădurii (o, de-ar ști ei cu ce specie de trădători își împart „căpșunica" ?) Povești din alte timpuri, despre alte „bătăi" norocoase învăluie totul ca într-un parfum prietenos de gutui.

— Lasă, nu-i nici o pagubă, conchide cineva a împăciuire. Abia au mai rămas mistreți și pentru altădată...

Și mi-i amintesc pe toți acești oameni care intraseră astăzi cu pași încrîncenați în pădure, într-o altă ipostază a lor : aceea de ocrotitori ai nesecătuitelor ei averi vii. Îi văd tăind pîrtii prin zăpada pînă la brîu ca să ajungă căprioarele la izvoare, spetindu-se sub povara fînului, a frunzelor sau a sării, ca să nu piară de foame, bijuteriile cu nările tremurînde și cu picioarele mlădioase ca ramura de alun. Și mă decid să-i cunosc mai îndeaproape în această postură de mandatari responsabili ai podoabelor crîngurilor, moștenite prin veac.

Prilejul mi se ivește neașteptat de curînd. Inginerul Nicolae Dragomir, șeful sectorului de cercetări în biologia

Scanned with OKEN Scanner

vînatului al Institutului de cercetări și proiectări „Delta Dunării" din Tulcea, își părăsește pentru cîteva zile cocheta cabană de reședință, pentru a se afunda în inima Deltei. Ținta declarată a expediției, o crescătorie de nutrii întemeiată pe unul din grinduri. Dar de fapt, subînțeleg că există alte o mie și una de ținte. Fiindcă iată, apele fluviului s-au curățat de sloiuri, pocnește în taină mugurul sălciilor și imensitatea încinsă între brațele Dunării redevine un paradis al păsărilor. După ce fusese, pe tot timpul iernii, gazdă îndatoritoare pentru alte sute de mii, pentru alte milioane de aripate, izgonite de gerul năprasnic al mărilor boreale. Acum, stolurile de repezi rațe pitice, rațele moțate, gîștele polare cu fruntea albă, minunatele lebede cîntătoare urmăresc ofensiva dezghețului către nord. Și parcă spre a nu îngădui să se posomorască pămîntul de atîta tristețe de cuiburi goale, o altă gingașă ninsoare de păsări înaintează spre noi dinspre sudul îndepărtat. Ne dă tot mai stăruitoare tîrcoale, de la o vreme, o superbă pereche de vulturi cudalbi. Poate că vigilența puternicelor zburătoare vede deocamdată în noi niște intruși primejdioși pentru liniștea miliardelor de ființe aflate sub schiptrul lor. Dar pînă la urmă se liniștesc și se lasă în creștetul unei sălcii, crescută de-a dreptul din apele revărsate. Și un cîrîit înfricoșător suie în liniștea neclintită și limpede, ca o poruncă imperială adusă la cunoștința supușilor cu ajutorul a sute de crainici. Mă las o clipă furat de închipuire și încerc să-nțeleg rostitul cudalbului-mascul :

— Ascultați voi, ulii porumbaci, voi, păsărari tîlhari din născare, voi, șorecari cu fudule ciubote împintenate, voi, coțofene șirete și voi, ciori grive, puse întotdeauna pe furtișag ; urechea domniei mele a deslușit astănoapte ceea ce moleșitele voastre simțuri nu vor putea niciodată afla. Am auzit cerul sfîșiindu-se în aripi și-n piepturi de stoluri grăbind spre împărăția mea. În zori, ochii mei atotvăzători au zărit păsările Sudului apropiindu-se și mai mult. Vor veni iarăși printre noi, sarsela cea iute în zbor ca o vijelie, gingașa rață cu ochi de culoarea zăpezii, călifarii cu penele și mai albe încă, ori călifarii de culoarea sîngelui și a florii de sunătoare, voinicii pelicani meșteri la pescuit, stîrcul cel șoreciu, fratele său în veșminte de purpură, fudulul lor văr în mantie aurie, lopătarul, egretele, corcodeii, piciorongul și lișița, fluierarul și țigănușul, eleganta lebădă fără

grai. Își vor începe iarăși vraja împerecherii, își vor dura cuiburi în crengile pomilor și pe plauri și vor încălzi ouăle seminției la piept. Nu vă cer să vă călugăriți și să vă puneți pe post îndelung, domnia-mea știe că nu poți preface tîlharii în sfinți. Dar vă cer să puneți în toate prădăciunile voastre gesturi de cumpătare, să nu ucideți decît atît cît vă cere astîmpărul foamei, să nu dați frîu poftei voastre de sînge și de omor. Iar dacă voi afla fapt dovedit de nesocotire a voii mele, vai și amar va fi de voi toți și de puii cărora le dați viață și chip.

— Facă-se voia ta, mi se pare că aud rostindu-se cu supunere prefăcută dintre dantela de mîți galbeni a sălciilor unde pîndesc ulii porumbaci.

— Facă-se voia ta, mi se pare că deslușesc în cîrîitul ciorilor grive și-al coțofanelor, în ciuda gîndului ațintit către ouăle calde din cuibul străin.

Poate că „împăratul" altceva avusese de spus de pe tronu-i de salcie, poate că tîlhărimea mustruluită să fi rostit alt răspuns. Dar esențialul minunii rămîne întreg și nevătămat ; au sosit păsările călătoare. Întinsul mirific al plaurilor și jepșelor a devenit un cîntec de dragoste. În taina amiezii se întemeiază familii. În cuiburi de ramuri uscate clădite în creștetul plopilor și arinilor, în cuiburi de papură sau rogoz tupilate în inima stufărișurilor, ouă mărunte ca vișina, ouă mari cît pumnul, ouă alburii sau tărcate cu fantezie sînt învelite cu grijă de piepturi și pîntece în așteptarea minunii ciocnitului care va aduce pe lume pui și boboci. Delta Dunării a redevenit paradisul de peste trei anotimpuri al păsărilor. Cel mai mare, cel mai bogat muzeu natural de ornitofaună al întregului continent. Aici, rațele și gîștele de toate neamurile și culorile, atît de rare astăzi la gurile altor fluvii, se lasă din înaltul văzduhului cutreierat pe mii de kilometri distanță, ca o ploaie fantastică născocită de zei. Și numai aici mai posesc, spre a-și înmulți seminția amenințată, stîrcii lopătari, pelicanii creți și comuni, călifarii roșii și albi, lebedele, avosetele, egretele mari și mici pe care intervenția brutală a omului, pasiunea cinegetică devenită nesocotință, masacru, le-au decimat de pe continentul întreg.

— Nici noi n-am fost întru totul scutiți de greșeli, se mărturisește însoțitorul meu, cu vădit regret al cercetătorului, al iubitorului și ocrotitorului de natură. Impor-

tant este însă faptul că știm să ne recunoaștem întotdeauna greșelile săvîrșite cu voie sau fără voie, că pînă la urmă rațiunea iese întotdeauna biruitoare...

Navigăm pe întortocheatele cărări de apă care duc către Balta Somovei. O găsim acoperită de o atemporală grădină cu lotuși... Dar nu, nu sînt lotuși. Sîntem între hotarele uneia dintre cele mai mari colonii de egrete mici. Dacă mi-ar cere cineva un superlativ pentru gingășie cred că i-aș oferi, fără nici-o ezitare, imaginea egretei : minune de omăt fierbinte vîslind pe fața de ametist a apelor unde severe legi de protecție veghează la liniștea miracolului greu de cuprins în cuvinte. Moda feminină a începutului de secol, potrivit căreia albele evantaie de pene din creștetul gingașelor păsări erau socotite podoabă obligatorie a fantezistelor pălării, adusese mult fum de pulbere arsă și mult gol vinovat pe aceste ape în locul bijuteriilor vii.

Incendiile stîrnite cu bună știință în stufărișul uscat spre a înlesni creșterea stufului tînăr au continuat să decimeze egretele laolaltă cu alte păsări, prefăcîndu-le ouălele prinse în cuiburi ori puii prea plăpînzi pentru a-și afla scăpare în zbor în scum spulberat de vînturi. Egretele sînt astăzi monument al naturii, numărul lor a crescut simțitor. Statornica dragoste de frumos și de gingășie care ne caracterizează oamenii și evul a triumfat întru lauda lor. Părăsim apele Somovei, spre liniștea deplină a santinelelor cu panașe de omăt lucitor, și ne afundăm mai departe, tot mai departe în inima împărăției guvernate despotic de marele vultur cudalb. Ocolim pe la nord întinsa pepinieră piscicolă de la Stipoc, stîrnind zborul lișițelor, care fac văzduhul să ni se pară, preț de cîteva clipe, o cuvertură de catifea. Un rățoi cu chipiu în culorile curcubeului măcăie strident, a primejdie la babord. Și ca atinse de un nevăzut șoc electric, rațele care ne primiseră plutind într-o plăcută visare pe ochiul de apă din preajmă se mistuie în desișul stufului vechi sau tînăr, în fruntea bobocilor lor aidoma unor mărgele cuprinse de neastîmpăr. O vreme mai trec bănuitori pe deasupra șalupei stîrci cenușii și galbeni, poate cercetași aleși prin tragere la sorți din lumea aceea plină de cuiburi și de îngrijorări părintești, la care nu e chip să ajungi decît dacă apele și-ar închega în chip neașteptat și paradoxal fluidul. Și cum nici o armă nu-și scînteiază oțelul la bordul șalupei și nici un setter

Scanned with OKEN Scanner

nu adulmecă aerul cu nările lui cărora nu le scapă nimic, zborul bănuitor al stîrcilor se preface în rotiri prietenoase şi moi. Corcodeii plonjează din nou în albastrul jepşelor, se aude din nou fluieratul haiducesc al nagîţilor, răspunsul de bas răguşit al buhaiului de baltă. Peste încă un ceas sîntem la hotarele rezervaţiei „Roşca-Merhei". Pelicanii-străjeri întind lopeţile pliscurilor şi sacii enormi ai guşilor către noi, fără a se opri din patrularea puţin cam lipsită de vervă militărească. La marginea apei, în cuiburi clădite gospodăreşte, pui cu aripile încă cioampe îşi aşteaptă părinţii să vină cu guşile pline de peşti pentru prînzul lor. Pe „bătrîni" îi surprindem, ceva mai departe, la pescuît. E un pescuit metodic, organizat pînă la ultimul amănunt. Un şir de „pescari" vîntură apa cu aripile şi cu pliscurile, de la mijlocul lacului către mal, unde o altă linie aşteaptă şi adună în sacii guşilor peştii înspăimîntaţi. Calcule pripite, strict utilitariste, prezentau şi mai încearcă încă să prezinte uriaşul pescar-monument al naturii drept o pacoste a pisciculturii moderne, drept un flămînzilă al bălţilor. Şi e adevărat, într-o guşă de pelican încap pînă la 20 de kilograme de peşte. De aici, repetatele cereri de scoatere a sa în afara legii de ocrotire, de „rărire", de decimare a coloniilor. S-a dovedit însă că peştii „răpiţi" omului de către pelicani sînt în marea lor majoritate bolnavi, văduviţi de reflexe. Culegîndu-i, pelicanul săvîrşeşte o muncă de sanitar. Imposibil de înlocuit prin oricît de complicate, de costisitoare măsuri curative întreprinse de om. Şi astfel, marea pasăre a rămas mai departe netulburată de oameni şi arme. Podoabă în colierul de nestemate al Deltei şi aliat al pescarilor săi. Aceeaşi nobilă grijă de a păstra neatinse comorile cinegetice ale marelui muzeu natural al ţării şi deopotrivă al întregului continent au pus sub protecţia legii, în ultimul deceniu, stîrcii şi cormoranii, avosetele, lopătarul şi piciorongul, pe care doar Dunărea îi mai oglindeşte în apele ei. Dar munca de ocrotire a faunei, imensa, dificila, gingaşa strădanie pusă la temelia frumosului şi utilului nu e doar un simplu efort de conservare a moştenirii, ci în egală măsură un act de reclădiri, de întemeieri. Mistreţul sur al grindurilor dispăruse aproape cu totul de pe toată întinderea Deltei. A fost salvat de la dispariţie şi se înmulţeşte din nou în pădurile ei. Nu existaseră niciodată enotul, nutria sau nurca. Enotul a venit

cu totul accidental, adus de viiturile apelor dintr-o crescătorie aflată undeva pe unul din afluenții Dunării. Acum tinde, prin grija omului, să devină o bogăție obișnuită a Deltei. Blănurile prețioase de nutrie și de nurcă se obțin cu miile în amenajări. Și tezaurul cinegetic și faunistic al celui mai tînăr pămînt românesc își adaugă mereu alte și alte podoabe de preț. Nu e ușor și nici simplu, natura nu poate fi reclădită, îmbogățită prin simple trăsături de condei pe hîrtia de calc. Fiecare vieţuitoare reașezată în drepturi, fiecare act de colonizare presupune strădanii de ani, de decenii întregi, timp în care munca riguros științifică se întrepătrunde, se înnobilează cu dragostea fără de care nu poate nimic izbuti.

După cel de-al doilea război mondial, în pădurile Dobrogei puteai număra căpriorii pe degete, numărul lor depășește azi 25.000. Îi poți întîlni pînă departe în inima stepelor, cutreierînd grîul și porumbiștile cu aceeași dezinvoltură cu care străbat desișul pădurilor, netemători, prietenoși. Ca și cocoșii fazanilor, necunoscuți pe aceste locuri cu două decenii în urmă, și deveniți, acum, un vînat comun. Nu numai la Comorova unde s-a săvîrșit prima colonizare, ci și la Darabani, la Caramat, la Negureni, la Talașman sau la Șipotele și mai departe în marile păduri de sub tîmpla Hercinicilor, printre crivinele, pustii altădată, ale Grindului Lupilor din marele complex lagunar, la țărmul căruia, pietrele Histriei mai amintesc despre închinătorii Dianei și despre desele și bogatele vînători de demult. Sub aceleași ape, scafandrii au descoperit îngropate în adîncimile mîlului coarne de cerb carpatin. Nimeni nu știe precis cînd și din a cui vină vor fi trecut, asemenea bourului de pe stema Moldaviei, în legende. Se știa numai că pădurile Daciei pontice nu sînt un adăpost potrivit pentru eleganta, trufașa podoabă a codrilor din Carpați. Se aduceau drept argumente inexpugnabile : arșița verilor, puținătatea izvoarelor, Crivățul mușcător al asprelor ierni de pe buzele Pontului Euxin. Și se socotea mai mult decît îndrăzneală, o nebunie sortită eșecului, să încerci a-i aduce pe munții aceștia tociți, detronați de nemila timpului din vechile semeții și îngăduinți. Și totuși, cu două decenii în urmă, îndrăzneala s-a săvîrșit. Un camion cu prelată a lăsat la Casimcea cîțiva cerbi lopătari, aduși tocmai din rezervația bănățeană Banloc. Dintr-o climă

aproape total diferită de cea a Dobrogei, de sub umbra ocrotitoare a cu totul altor păduri. Li s-au amenajat țarcuri, pădurarii s-au îngrijit zilnic de apa și hrana lor, i-au păzit vară și iarnă, zi și noapte de tîrcoalele lupilor, cu arma în mînă, ca pe niște copii. Țarcurile au fost cu timpul înlăturate, lopătarii lăsați liberi în întinsul pădurilor, grija pentru integritatea lor a continuat. Îmbrăcînd uneori gesturi pe care singură dragostea le poate genera și numi.

Într-o zi cu zăpezi troienite în păduri și pe drumuri, contabilul șef al cooperativei agricole de la Fîntîna Mare plecase cu treburi la Babadag. Caii speriați s-au oprit în fața unui pui de lopătar amorțit de zăpadă. Omul a coborît, a luat puiul în brațe și l-a urcat în sanie. A înfășurat trupul plăpînd, în care abia mai pîlpîia o fărîmă de viață, în șuba lui cu miț călduros. Și în loc să pornească mai departe, spre orașul în care îl așteptau treburi urgente, s-a întors spre Ciucurova. Acolo era ocolul silvic, tot acolo se afla și dispensarul veterinar cel mai apropiat. N-a părăsit dispensarul pînă cînd nu s-a încredințat că viața puiului de cerb e în afara oricărui pericol, că nu peste multă vreme pădurea îl va putea primi iarăși la sîn. Faptul că cele cîteva perechi de cerbi aduși în anul acela la Casimcea și Topolog sînt acum cîteva sute, că cerbii pasc liniștiți la marginea șoselei care leagă Măcinul de Hamangia, abia ridicîndu-și capetele împovărate de podoaba coarnelor rămuroase la trecerea cîte unei mașini, a intrat de acum în obișnuință. Oamenii nu se mai miră că încercarea a reușit, că prin pădurile Topologului, Casimcei, Ciucurovei, Slavelor, Babadagului liniștea e cutreierată adesea de pasul lor maiestuos. Ca unii ce-au pus la temeliile izbutirii acestui act temerar de întregire a frumuseții și bogăției codrilor de ființă nenumărate gesturi, asemenea celui săvîrșit de contabilul de la Baspunar. Adică foarte mult suflet de oameni adevărați. S-au minunat însă cînd au văzut răsărind din bungeturi întunecoase coarnele mari, rămuroase ale cerbilor carpatini. Fiindcă știau că nu făcuseră nimic să-i aducă, nu îndrăzniseră să-și împodobească pădurile cu minunea lor nici măcar în gînd. Carpatinii au venit singuri. Trecînd peste Dunărea înghețată, după ce străbătuseră Bărăgane de neconceput pentru căile lor. Cerbii carpatini ai Topologului sînt un dar neașteptat al

naturii care se simțea, care se simte ocrotită și prețuită în noua eră a Geției Felix în tot ce are ea mai frumos și mai pur.

La miazănoapte de Monumentul triumfal de la Adamclisi, pe drumul care duce prin inima lanurilor către Vlahi e o pădure frumoasă de ulm și stejar. Tufanii ei brumării vin din rădăcinile și din ghinda celor înnemuriți pe metopele Monumentului. Pădurarul Tudor Rădoi, omul care-i poartă de grijă, nu se poate lăuda c-o să-mi arate la răsăritul soarelui, prin poienile smălțuite de flori și de rouă, cerbii cu stea albă în frunte. Și totuși, Tudor Rădoi face parte din aceeași tagmă a oamenilor îndrăzneți. În grija lui au fost dați, în urmă cu nu prea mulți ani, dar după multă cumpănire asupra însușirilor pădurarilor și ale oamenilor, cei dintîi mufloni aduși din îndepărtata Sardinie. Muflonii aceia i-au mai văzut și alți oameni, cît a durat drumul lor pînă la Talașman. Dar el e primul care și-a asumat, la modul cel mai concret, răspunderea de a-i face să trăiască și să se înmulțească aici. La mii de kilometri de pămîntul stîncos al Sardiniei, scăldat de apele altor mări. Cu alte ierburi în ochii poienilor dinspre margine de păduri. El e primul om care le-a mîngîiat liniștitor fruntea cu ciudate reflexe albastre, mărginită de puternicele coarne spiralate, primul care știe ce preț are liniștea de a-i vedea biruindu-și temerea și păscînd. Au rămas, ca și atunci, bănuitori și capricioși. Puțin cam prea fuduli, ar zice Tudor Rădoi, mai dispus ca oricine altcineva să le ierte orice și oricît. Nu-i poți întîlni niciodată, două zile la rînd, în același loc, la un ceas anumit. Din pricina asta un reporter de la televiziune care ținea să-i filmeze a degerat o zi întreagă de iarnă pe creanga unui stejar, fără să vadă măcar un singur muflon la chip. Tudor Rădoi a trebuit să tremure lîngă oaspete. Și nu s-a supărat, le-a iertat totul, ba l-a mai veselit și pe reporter ca să nu plece nici el bosumflat. Dar știe precis cîți miei s-au adăugat în fiecare primăvară la turma, care trece acum de 500 de exemplare, știe după ce iarbă anume se dau în vînt. Iarna le dezleagă urmele proaspete și știe anume unde să le aștearnă fîn și frunzare în cale, le sparge pojghița de gheață a izvorului la care vin să s-adape, niciodată la unul și-același ceas. Dar esențialul s-a împlinit, turma sporește vertiginos de la o primăvară la alta. Și dacă știi să te strecori pe nesimțite

Scanned with OKEN Scanner

printre arborii Talaşmanului sau ai pădurii vecine din Negureni poţi zări berbecii conducători adulmecînd zările din spinarea tăpşanelor, năluci cu fruntea albastră, gata să-şi repeadă coarnele răsucite într-un vrăjmaş care întîrzie să apară. Pădurile Dobrogei s-au îmbogăţit cu încă o podoabă de preţ. Muflonul Sardiniei îşi află în adîncimile lor o a doua patrie. Ca şi lopătarul, ca şi cerbul carpatin, ca şi...

— Dacă nu se mistuia, dracu' să-l mai ştie unde, puneam mîna pe el, îi convingeam pînă la urmă pe finlandezi să ne vîndă pentru el o „cucoană" şi-acuma aveam elani în Dobrogea... Şi inginerul Gheorghe Şişman încheie, oftînd şi acum, după cîţiva ani, cu năduf.

Acum cîteva ierni apăruse în pădurile Niculiţelului, nu se ştie prin ce minune răsărit şi de unde, un elan voinic. Se părea că se fixase pentru o vreme în preajma unui grup de cerbi lopătari, cu care-şi descoperise probabil oarecare asemănări la înfăţişare. Şi specialiştii în economia vînatului din Dobrogea alergaseră într-un suflet la minister, explicaseră situaţia, propuseseră să se cumpere o „ciută" din Finlanda şi să se încerce o colonizare în zona lopătarilor, a marelui cervicid al tundrelor. Dacă n-ar fi dispărut oaspetele rarisim, zic ei, sîntem siguri că reuşeam. Şi cred că spun adevărul adevărat, ar fi reuşit. Ca în tot ce au săvîrşit şi sînt gata să săvîrşească încă spre a spori zestrea zeiţei cu arcul în dreapta şi cu stînga lăsată a mîngîiere pe un creştet de ciută delicat, ca o poveste de dragoste. Din iubirea lor, din nemăsurata, înţeleapta iubire pentru acest pămînt sub minunile căruia sînt gata s-aştearnă suflet de oameni vrednici de el, de destinul lui logodit cu frumosul cel mai frumos... Dacă ar fi întîlnit asemenea oameni în cale, Bendis-Diana nu le-ar fi hărăzit soarta lui Acteon. Le-ar fi lăsat puiul de ciută în grijă. Convinsă că o mai bună alegere nu se poate...

Scanned with OKEN Scanner

Adevăr şi legendă despre oameni, ape şi peşti

Ca să te urci într-una din mahunele vînătorilor de nisetri şi de moruni, tu, insul atît de înşurubat în stabilitatea uscatului, încît nu te poţi ţine pe picioare în barcă, îţi trebuie, zice un prieten de-al meu de un înfiorător realism domestic, cel puţin cîteva perechi de sticleţi în scăfîrlie. Nu dispun de respectivele păsări, dar mi-am încropit curajul necesar în unicul restaurant din Sulina, unde m-am împrietenit şi cu ceata vînătorilor de sub comanda „atamanului" Alexei.

Dacă aş fi avut un dram de noroc în plus, m-aş fi întîlnit cu noii mei prieteni cu o zi mai devreme şi, poate, i-aş fi convins să mă ia noaptea trecută cu ei la montatul carmacelor. Aşa, n-o să pot fi de faţă decît la scoaterea lor din apă, cu sau fără vreun spătos sturion însîngerat în tăişul lor încovoiat cu meşteşug ca să nu mai scape din dureroasa ţintuire nici „dumnezeul morunilor", cum m-a încredinţat „atamanul" voinic şi bărbos. Ieşim odată cu zorii pe gura canalului, printre pădurile de stuf adormit. Toată „zestrea" noastră, cîteva pîini duble, rotunde, învelite cu grijă în lacra din pupa bărcii, cîteva cuţite lungi, cu tăiş dublu, ascuţite cu atîta înverşunare, încît le-ar putea cădea jertfă pînă şi bărbile mari, încîlcite ca rogozul grindurilor ale însoţitorilor mei, cîteva ocale de sare grunjoasă, cîteva cängi şi un mai cu lemnul cozii lustruit de îndelungata strînsoare a palmelor aspre şi mari. Şi mai avem o ploscă plină cu apă de care nu ne vom atinge, potrivit consemnului, decît în clipa cînd vom fi departe, pe cărările sturio-

Scanned with OKEN Scanner

nilor dinspre larg. Pînă atunci ne putem potoli setea, cufundînd cana de tablă de-a dreptul în apele fluviului, ca într-un ritual al împărtășirii din însăși Existența pe care plutim și de la care sperăm vînat bogat în carmace. „Bara" ne rămîne în pupa, ne înșurubăm mai departe în Marea ale cărei ape mai sînt încă, grație risipei de dărnicie a fluviului, ușor nisipoase și dulci. De cîteva clipe dă Helios să-și ridice umerii de aramă în cerul trandafiriu de deasupra Insulei Șerpilor, ascunsă vederii noastre, dar în mod sigur acolo în depărtare, învăluită în calcarul și-n legendele ei. Și ne trezim intrînd ca într-un incendiu imens. E timpul să vedem ce ne-a lăsat peste noapte marea în fierul tăios al carmacelor. „Flotila" de mahune se adună, se recompune după reguli știute numai de vînători.

— Ține ! Aud bubuitul vocii „atamanului" Alexei. A strigat un om, un om care-mi dezvăluise, ieri, deasupra burdufului verde ca o aripă de prigor al armonicii, un glas cald ca o zi de toamnă cînd se îndulcește bobul strugurelui și nouă ne pare rău că rămînem încă o dată fără cocori. Acum glasul lui, glasul tuturor soților de osteneală și de speranță în pradă bogată, bubuie ca tunetul ploilor repezi de mai.

— Trage ! mai aud rostindu-se porunca lui Alexei, în timp ce mahuna se lasă amenințător într-o parte, după aplecarea brațelor și a capetelor pe odgon. După minute de opintire, care mie mi se par lungi ca nopțile iernii, apare din apă un cap enorm. Fioros și totuși delicat ca o bijuterie. Apoi, odgonul tras cu nădejde face să scapere în lumină grumazul, toracele „prăzii".

Oțelul capcanei i-a pătruns dureros în carne și totuși peștele continuă să se zbată cu trupul pe jumătate în aerul unde-l așteaptă pieirea, pe jumătate în apa însîngerată. E un morun voinic, are cel puțin greutatea unui bou tînăr, o singură plesnitură în plin cu coada și ne-am trezi cu oasele frînte. Alexei și ai săi știu bine primejdia, pe care eu o intuiesc numai. Și maiul lui coboară fulgerător în creștetul sturionului izbind surd, înfundat. O dată, de două ori, de trei ori. Flacăra de culoarea oțelului Vidia începe să se stingă la suprafața apei pe care au răsărit, vinovat, flori de sînge. Și, cînd abia au răsturnat-o în barcă, cu o opintire de care nu i-aș fi bănuit niciodată în stare, tăișul cuțitului îi și caută pîntecul fremătînd. Mîinile „atamanului" co-

trobăie liniştite în rana deschisă ca să revină pline de boabele icrelor negre cu care umplu pînă la refuz castronul anume păstrat într-un cotlon al mahunei. Icrele acestea pe care, dacă ar fi scăpat din capcana carmacelor, morunul le-ar fi depus într-un braţ liniştit de Dunăre, sînt de fapt trofeul suprem. Intestinele trase cu aceeaşi uluitoare dexteritate din rana însîngerată vor fi hrana noastră de azi. Un borş de intestine de morun sau nisetru, fiert în ceaunul aninat peste flacăra iute a stufului uscat, e cel mai mare deliciu la care poate jindui cineva... Prietenia acestor oameni aspri, dar a căror inimă e asemenea miezului pîinii care ne dă certitudinea prînzului, mi-a oferit un spectacol nou pentru mine ; n-am mai participat la pescuitul morunilor şi nisetrilor niciodată. Şi totuşi am senzaţia că am mai fost pe aici, am mai săvîrşit vînătoarea de astăzi, printre alţi oameni, sub un alt nume şi sub o altă înfăţişare, pe treptele altui timp. De mii de ani vin sturionii la gurile Dunării şi tot de atîta vreme pescuitul lor a hrănit oameni, a ridicat cetăţi înfloritoare, a înaripat legende şi cîntece. Drumurile morunilor şi nisetrilor care nu mai fericesc gurile nici unei alte ape din lume, în afara Volgăi, la vărsarea în Caspica, nu s-au schimbat ; uneltele pescarilor au rămas aceleaşi ; ca şi rotirea marilor vulturi de apă deasupra mahunelor şi a creştetelor. Cînd au descins corăbierii Miletului la ţărmul ospitalierului pe atunci golf Halmyris ca să-şi caute pămînt priincios aşezării, tocmai bogăţia în peşte a apelor a hotărît locul pe care să se înalţe Histria lor.

Şi dacă nu le-au ridicat sturionilor altare şi temple cum au durat întru lauda licorii lui Dionisos ori a spicelor purtătoare de pîine, au bătut în schimb monede cu chipul lui. Dar, fără îndoială, că pescuitul la gura Peuce, ocupaţie, care le aducea histrioţilor însemnate venituri prin batogul trimis pe corăbii, departe, în arhipelagul de care se rupseseră către lumea lui Boreas, nu începuse odată cu descinderea lor la ţărmurile acestor ape. Aşa cum n-avea să se stingă odată cu ruinarea falnicei uor cetăţi. Şi poate că chipul grav, preocupat al Gînditorului, pe care descoperitorilor săi peste milenii li s-a părut că văd oboseala de după apăsarea brăzdarului în pămînt ori îngrijorarea din faţa năvalei care s-apropie, exprimă de fapt osteneala de după lupta purtată pe ape, cu apele ; aceeaşi pe care

Scanned with OKEN Scanner

mi se pare c-o văd astăzi, la ceasul întoarcerii, pe feţele vînătorilor de moruni. Marea insulă a Dranovului, cuprinsă între apele braţului Sfîntu Gheorghe şi cele ale Razelmului e astăzi destul de puţin populată. Dar, pe vremea stăpînirii romane în Geţia Pontică, o salbă de înfloritoare cetăţi străjuia liniştea şi neliniştea acestor ape, bizuindu-şi în egală măsură prosperitatea şi forţa pe argintul apelor adunat în năvoade prin osîrdia unor pescari iscusiţi.

De atunci pînă astăzi, prezenţa mahunelor negre cu bompresul alungit pe undele fluviului şi ale întinselor golfuri devenite limanuri, pe măsura înnisipării gurilor către mare, opintirea bărbătească pe funiile năvoadelor îngreuiate de prada ruptă adîncurilor, crîncena luptă cu sturionii sau cu somnii voinici, cîntărind uneori cît un taur, continuă fără întrerupere, indiferent de starea apelor şi a cerului, indiferent de faţa de prieten sau de vrăjmaş, pe care şi-a îngăduit s-o arate oamenilor Ianus cel plin de capricii. Cetăţile cu temeliile vieţii bizuindu-se pe bogăţia acestor ape au putut fi frînte şi risipite din rostul, din faima lor. Halmyrisul a pierit într-o noapte înecat în sînge de goţii deveniţi „foederaţi“ ai Romei, cărora le fusese încredinţat spre pază în faţa altor viituri de seminţii şi primejdii ; Histria, în tăişul săbiilor călăreţilor avari, surorile lor Salsovia, Talamonium, Graţiana, Ad Stoma, Ad Salices şi Argamum, nu se ştie bine prin a cui urgie anume şi cînd. Dar seminţia Gînditorului a rămas. Întinsele stufărişuri i-au primit cu prietenie bordeiele şi colibele ridicate în pripă în locul năruitelor case ; apele au frînt galopul cailor de năvală, în zidul lor mişcător, mai puţin spectaculos poate, dar mai inexpugnabil decît orice zid de piatră durat cu trudă jur-împrejurul cetăţilor ; pajiştile i-au făcut loc ogoarelor şi cirezilor, jepşile i-au dezvăluit tăinuitele linişti cutreierate de somni şi de crapi leneviţi, izvoarele din dulcele cărora să-şi astîmpere setea.

E primăvară, plopii şi sălciile sînt tot o vioară verde, au coborît pe ochii uşor plumburii încă ai bălţilor păsări de pretutindeni, dorm flori de „limba bălţii“ sub călcătura ca de filozofi cufundaţi în gînduri a berzelor, vîslele de-abia se aud prin atîtea şoapte de sînge şi clorofilă, ca şi cum am lopăta în moliciunea unui imens covor de catifea plumburie. Şi mi se pare că mi-e dat să asist, intrus

fără merit în această lume a tainelor, la un ritual din care n-a îndrăznit nimeni să schimbe nici cel mai neînsemnat amănunt. Şi totuşi inginerul Alexandru Volcov, directorul Institutului de cercetări şi proiectări „Delta Dunării" mă prevenise că voi asista la un pescuit care va muri în curînd ca să se înstăpînească pe „gîrlele" şi pe bălţile dintre Sulina şi Sfîntu Gheorghe un pescuit nou, modern, călăuzit după alte legi. Poposisem, în drumul meu spre Sulina, la cherhanalele tupilate pe după perdele de sălcii, la sediile secţiilor piscicole botezate simplu, parcă dintr-o pornire inexplicabilă de a refuza pînă la ostentaţie poezia care musteşte aici prin toate nările pămîntului şi-ale fluviului, după numărul de ordine al milelor care creşte de la gura braţului-canal, spre amonte. Mă întîmpinaseră aceleaşi bărci călăfătuite cu grijă, aceleaşi năvoade, aceleaşi vîntire, aceleaşi setci. Şi plecarea lor cu mult înainte de ivirea zorilor către apele presărate cu meşteşugite capcane şi toate îngemănările oamenilor cu uneltele acolo, pe luciul Isacovei sau Uzlinei, pe Fortuna, pe Gorgova, pe sumedenia de canale şi jepşi, încolţind aidoma unor ochi ai pămîntului către soare sau lună mi se păruse venind dintr-un timp situat dincolo de memoria lor şi a mea. O agilitate surprinzătoare la aceşti oameni voinici şi spătoşi, dar la care au conlucrat în trecerea lor rînduită prin timp generaţii, mi se păruse a fi rămas elementul precumpănitor al avuţiei adunate în sculele lor pîndind drumul stolurilor nevăzute în adîncime, dar pe deplin accesibile unui al şaselea simţ al lor. Şi crapii voinici şi greoi pe sub platoşa lor de solzi ruginii, şalăii cu trup modelat migălos ca nişte vîrfuri de lăncii, linii somnoroşi şi alunecoşi, prădalnicele ştiuci ori cochetele văduviţe, bibanii veşnic neliniştiţi şi flămînzi ori caraşii întotdeauna domoli în plutirile lor, babuştile, roşioarele, caracudele mi se păruseră depinzînd întru totul de puterea şlefuită din tată-n fiu a acestor virtuţi pescăreşti. Şi bărcile pline cu care ne întorsesem către amiază, pe drumuri de apă adesea ştiute numai de ei şi pe deplin accesibile numai lor, mi se păruseră o răsplată peste hotarele căreia nici că se poate pretinde mai mult. Şi totuşi mă înşelam, lucrurile nu stăteau şi nu stau nici pe departe aşa. Uriaşa Deltă a Dunării, ţara prin excelenţă a peştelui e un patrimoniu piscicol sărac...

Scanned with OKEN Scanner

Şi, lucru care poate părea multora incredibil, începutul de secol o aflase şi mai săracă încă. În toate bălţile dintre braţele fluviului, dar mai cu seamă în întinsa „insulă" a Dranovului, apa se primenea rar, doar cu ocazia marilor viituri. În consecinţă perpetuau doar speciile de peşti cu valoare redusă şi acelea rărite de lipsa oxigenului, rezistînd cu greu apelor viciate de vegetaţia care putrezea an de an în adîncul lor. La sud de ele, fostul golf marin al Razelmului, pierzînd an de an prin evaporare mai multă apă decît primea prin micile rîuri care se varsă într-însul, devenise un uriaş mort. Cutreierat doar către toamnă de cîrdurile chefalilor intraţi să-şi depună icrele prin deschizătura Portiţei mereu îngustată de cordoanele de nisip depuse de curenţii litorali. A fost salvat de la transformarea într-un fel de Mare Moartă a României prin deschiderea, în 1906, a canalului care a început să aducă în Razelm apa vie şi dulce a Dunării. Şi înviorarea aceasta a fost socotită timp de cîteva decenii mai mult decît mulţumitoare pentru piscicultori. Razelmul înviase, uriaşul lac străbătuse în cîţiva ani saltul de la nimic la 30—40 de kilograme de crap şi şalău. Acum, bucuria se pierde treptat în nemulţumire. A fi mulţumit cu cît peşte se pescuieşte astăzi în Razelm, în Sinoe, în Goloviţa, în Babadag, cu cele 25 de kilograme de peşte la hectarul de luciu, cît reprezintă media pe întreaga Deltă a Dunării, minus spaţiul cuprins în noile amenajări, ar fi ca şi cum ai accepta condamnarea definitivă la dispariţie a pescuitului de pe acest ţărm. Fiindcă pescuitul, îmi precizează inginerul Volcov, are la ora actuală, sub aspect economic, în Deltă, concurenţi serioşi.

Porumbul, floarea-soarelui, grîul, viile, pomii, prezenţe surprinzătoare pe terenurile interzise revărsării fluviului, dau producţii incomparabil superioare, valori de sute de ori mai mari decît cea a mult prea puţinului peşte agonisit prin sistemul de creştere liberă şi necontrolată de om. Concurenţi la fel de puternici au devenit pajiştile ameliorate pe care prosperă cirezile de vaci Hereford şi oile Merinos, pădurile intensive, incintele îndiguite, producătoare de stuf. Pentru a rămîne ce-a fost totdeauna pentru Deltă şi pentru oamenii săi, mai înainte de toate pescari prin tradiţie şi prin fire, piscicultura trebuie să

Scanned with OKEN Scanner

se dezică de ea însăşi, cea care a fost pînă acum. Să se rupă de practica ei milenară şi să pornească pe făgaşe croite de o ştiinţă precisă şi exigentă, incapabilă de cel mai neînsemnat compromis. Fie chiar şi din nevoia de a-i întinde tradiţiei un braţ salvator.

Un „Aro", insensibil la noroiul cu care ne aşternuse drumul ultima ploaie de primăvară, ne-a adus pe un astfel de loc în care se poartă război declarat vechiului fel de a fi slujitor al zeului-peşte, după care s-a potrivit toată viaţa Deltei de sute, de mii de ani. E o zi cu vînt stăruitor dinspre miazăzi şi apele Razelmului se înfoaie, păuni verzi, peste margini, gata parcă să măture totul din cale la o viitoare ridicare a lor. Dar oricît respect moştenit din strămoşi în strămoşi i-ar lega de bătrînul rege al lacurilor ţării, oricît de mult le-ar fi depins hrana şi chiar viaţa înaintaşilor de toanele lui de mînie sau bunătate, piscicultorii nu par dispuşi să dea nici cea mai mică atenţie furiei vinete în care se zbate imensa ameninţare sub vînt. Azi, în marea pepinieră piscicolă de la Iazurile oamenii sînt ocupaţi pînă peste cap... Şase staţii de pompare uruie îndîrjit din toate încheieturile motoarelor, plimbînd de la un eleşteu la altul, după cum o cer nevoile operaţiei care se cheamă aici „recoltare", sute de vagoane de apă. „Recoltarea", fiindcă aşa insistă gazdele s-o numim, corectîndu-mă de cîteva ori pe parcursul discuţiei, mie mi se pare totuşi cel mai obişnuit pescuit cu năvodul din cîte pot exista. Iar peştele adunat în plasa strînsă cu dibăcie mi se pare mic, neinteresant.

Dar trebuie să vezi cu cîtă grijă e răsturnat „mărunţişul" în tărgile din pînză impermeabilă şi purtat mai apoi pe braţe pe potecile lunecoase ca nişte curele de ascuţit briciul ca să-ţi dai seama că pentru ei peştişorii aceştia valorează cel puţin egalul în aur al greutăţii lor. Se împlineşte exact un an de la data cînd străbătuseră cu ei un drum invers, deversîndu-i în apa eleşteelor din care sînt scoşi, pînă la cel din urmă, acum. Pe atunci erau mici şi gingaşi ca nişte colţi de grîu abia răsărit. Au acum, după cum o arată cîntarul de mare precizie la care se face apel cam de patru ori într-un ceas, între 40 şi 80 de grame. Ca să se petreacă această metamorfoză, timp de 365 de zile s-a muncit, s-a vegheat cu o stăruinţă greu de descris. Li

s-au administrat zilnic şroturi mărunţite în instalaţiile speciale de preparare a hranei, după ce, în primele zile, cît fuseseră mai mult decît plăpînzi şi neajutoraţi, li se oferise planctonul dezvoltat prin tratarea fundului eleşteelor cu gunoi de grajd fermentat. Din această tratare grădinărească se nasc alte griji pentru vara întreagă. Eleşteele sînt cuprinse de o vegetaţie abundentă care le-ar putea transforma în numai cîteva săptămîni în nişte simple smîrcuri asfixiante pentru „recolta" de alevini. Sînt necesare operaţiuni de tăiere şi de degajare a ierburilor care nu sfîrşesc practic decît acum, cînd, după evacuarea totală a apei, se vor stîrpi prin incendiere : rădăcini şi seminţe, spori şi rizomi, pregătindu-se totul în vederea apropiatei repopulări. Pe urmă, într-un regim de apă închisă, la o astfel de densitate a peştilor, parazitozele pot apare ca din senin. Chiar dacă reproducătorii din care provin alevinii au fost injectaţi cu antibiotice. Şi atunci apele trecute zilnic prin microscoapele şi prin eprubetele laboratorului ichtiosanitar al pepinierei sînt tratate radical cu oxid de calciu purificator. Nu s-a întîmplat niciodată pînă acum să piară puieţii de crap în eleşteele de la Iazurile, întotdeauna grija faţă de ei s-a aflat la post. Şi acum, puii de crap „Galiţian" sau de „Lauzitz" sînt purtaţi mai departe cu tărgile pînă la canalul care duce la ţărmul Razelmului şi răsturnaţi în apa lui limpede şi adîncă. Uriaşul Halmyris primeşte din palmele omului peşti. El, cel deprins de-a lungul mileniilor să vadă aceste palme întinse a rugă spre sipetul lui de comori. Şi poate că tocmai de-aceea e astăzi atîta burzuluială de valuri în apele sale, de ciudă că trebuie să primească din mîinile oamenilor ceea ce stătuse doar în puterea lui de a dărui. Ca să întoarcă în năvoade, la început de septembrie, tărgile de puiandri devenite vagoane, trenuri de crapi durdulii. Supus întru totul voilor şi nevoilor unor oameni care pretind din clipa aceasta nemaipretinsul de la apele sale, ostenindu-se şi înavuţindu-le mai întîi. Alte hidrobioane cu puiandri de crap se vor întoarce, după încheierea lucrărilor de degajare a vegetaţiei şi de dezinfectare, în aceleaşi eleştee din care fuseseră scoşi. Cercetările întreprinse în urmă cu cîţiva ani au dovedit că acelaşi hectar de apă poate creşte în fiecare an, odată cu alevinii necesari populării altor „bu-

Scanned with OKEN Scanner

nuri piscicole" şi o cantitate apreciabilă de peşte pentru consum. Reintroduşi în bazine alături de „generaţia tînără" peştişorii din clipa de faţă vor deveni pînă-n toamnă ciortani de pînă la un kilogram greutate. Asigurînd, în condiţii de hrănire artificială o producţie de pînă la o tonă şi jumătate pe fiecare din cele 1 600 de hectare ale amenajării. Şi Iazurile nu sînt, sub acest aspect al folosirii intensive a spaţiilor amenajate, un caz de excepţie. În imediata apropiere, pe cele peste 500 de hectare ale eleşteelor de la Sarinasuf se petrece acelaşi lucru. Cu deosebirea că aici s-a obţinut o producţie medie pe unitatea de suprafaţă amenajată ceva mai ridicată decît la Iazurile. La fel se petrec lucrurile şi în întinsa pepinieră de la Stipoc, de unde sînt expediaţi cu şalupele, în vase special construite pentru transportul peştelui viu, crapii noii recolte de toamnă a lacului Obretin. Numeroase transporturi de puieţi iau calea exploatărilor mixte stufipiscicole de la Rusca, Pardina şi Carasuhat, unde, după un fericit sfîrşit al războaielor fratricide dintre stuficultori şi pescari, după îndelungi schimburi de şicane şi învinuiri reciproce care n-au folosit nimănui şi au adus pagube tuturor, s-a ajuns la consensul unei fertile colaborări. Primăvara, cînd se încheie recoltatul stufului, în apa stimulatoare de vegetaţie nouă, lăsată să-şi reocupe locurile în incinte, sînt aduşi pui de crapi şi şalăi. Peştii cresc odată cu stuful şi toamna, mai înainte ca motopompele să intre în funcţiune, pregătind iarăşi terenul pentru descinderea recoltoarelor, se procedează în prealabil la strînsul peştişorilor deveniţi ciortani şi şalăi în toată puterea cuvîntului, printr-un pescuit radical. Pentru ca în primăvara următoare ciclul să fie reluat de la capăt, cîştigîndu-se astfel, alături de materia primă pentru Combinatul de celuloză de la Brăila, cîte 100 de kilograme de peşti valoroşi de pe fiecare hectar. De patru ori cît se agonisea în vechiul regim de pescuit natural. Şi marea ofensivă a reconsolidării celei mai vechi dintre bogăţiile Deltei nu se opreşte aici. În urmă cu ani, Perişorul însemna un grind anonim, pierdut undeva în imensitatea deltei maritime, între lacul Dranov, canalul cu acelaşi nume şi Razelmul care primeşte apă dulce din fluviu prin mijlocirea lor. A fost o vreme un şantier cu oameni curajoşi şi zoriţi, cu drăgi

Scanned with OKEN Scanner

refulante opintindu-se în nisip şi în mîl. Acum, în locul dunelor şi al smîrcurilor, se întind eleşteele pepinierei Perişor-Lejai. Aici, avînd drept martori gălăgioasele păsări venite de peste mări şi ţări a avut loc cea dintîi încercare reuşită în ţara noastră de a obţine reproducerea pe cale artificială a peştilor fitofagi. Azi, Perişorul e un imens rezervor pentru puieţii de crap chinezesc, de „cosaş“ şi de „sînger“, originari din marile fluvii ale Extremului Orient. Cresc uluitor de repede, sînt imuni la parazitoze şi la mai toate maladiile peştilor autohtoni şi, mai ales, se mulţumesc numai cu luxurianta recoltă de iarbă a gîrlelor şi a bălţilor în care acţionează aidoma unor importanţi factori degajatori ai vegetaţiei care, înmulţindu-se, devine insuportabilă pentru alte specii de peşti. „Cosaşii“, crapii de China, au trecut de mult hotarele pepinierei de la Lejai, au devenit un bun obişnuit al altor lacuri, gîrle şi jepşe. Îi poţi zări, în după-amiezile liniştite, doborînd ierbile răsărite din apele Bugeacului şi Oltinei, la celălalt capăt al pămîntului dobrogean. Şi tot ei vor spori, alături de crapul sălbatic, de crapul-oglindă sau de „sînger“ şi de şalău, bogăţia în continuă ascensiune a Razelmului, Goloviţei, Zmeicăi, Sinoiei, se vor însoţi cu şalăul şi crapul în Taşaul şi-n Siutghiol, în Domneasca şi în Ţibrinu. După ce au izbutit să prefacă recenta amenajare piscicolă Balta Baciului de pe Valea Harabagiilor într-un veritabil „imperiu“ al lor. Din aceleaşi raţiuni au fost puse drăgile să intre în stufărişul care invadase de-a lungul deceniilor limpezimile bălţii de la Dunăreni. Rămasă în afara controlului oamenilor, neînchisă decît parţial de diguri, asaltată mereu de aluviunile care-i micşorează adîncul apelor şi prin aceasta posibilitatea de a găzdui şi hrăni peştii, balta Dunărenilor se comportă surprinzător, după cum îi dictează capriciile apelor adunate între hotarele ei. Uneori, cînd dau peste marginea albiei apele fluviului, pătrund peste diguri, alteori, cînd văile pîraielor, mai tot timpul uscate, se umplu de viiturile ploilor repezi de vară, balta dă năvală peste ogoarele de pe ţărm. Atunci în lucerna cooperativelor de la Viile se rătăcesc pui de caraşi zăpăciţi în semn de suspendare temporară a legilor echilibrului dintre pămîntul stabil şi apele mişcătoare. După încheierea dragajelor şi a digurilor de protecţie, după montarea instalaţiilor de regularizare a nivelului, balta de

la picioarele străvechilor castre care-şi împărţeau între ele veghea asupra liniştii fluviului va deveni o puternică bază de creştere a crapului şi şalăului. Cu „recolte" de ordinul vagoanelor la hectar. Va veni apoi rîndul Vederoasei prin apele căreia graţioasele lebede, aidoma unor albe, uriaşe potire florale de crini plutitori, însoţesc rătăcirea prin stufărişuri a ştiucilor solitare, a caraşilor care împrumută, cu timpul, culoarea cenuşie a mîlului, a plăticilor şi avatului. Cînd întreaga salbă a bălţilor care ţin tovărăşie fluviului, de la Bugeac la Seimeni, va fi trecută prin acţiunea înnobilatoare a amenajărilor radicale, ele vor produce, alături de Taşaul, Gargalîc şi Siutghiol, de patru ori mai mult peşte decît consumă judeţul Constanţa în mod curent. O străveche vocaţie a pămîntului şi a oamenilor e readusă energic în viaţa acestor stepe îmbrăţişate de soare incendiar şi de veri fără ploi.

Multă vreme înclinasem să cred că acolo, în largul Sulinei şi a Sfîntului Gheorghe, luasem parte, alături de „vînătorii" atamanului Alexei, la un pescuit atît de perfect fixat în deprinderea oamenilor, încît nimeni nu va putea schimba vreodată ceva în desfăşurarea lui. Fusesem aproape convins că singurii sturioni care vor ajunge pe mesele noastre vor trece, indiferent de progresul tehnicii, prin ascuţişul carmacelor, prin izbiturile maiului repezit cu iscusinţă în moalele creştetului. Aflu însă de la cercetătorii staţiunii „Delta Dunării" lucruri care mă uluiesc. Încercările de reproducere dirijată a morunului, a nisetrului, a vizei, a păstrugii şi cegăi au dat rezultate mulţumitoare. Prin urmare, uriaşe bazine amenajate în zona fluvio-marină a Deltei, legate printr-un păienjeniş de canale şi iazuri, vor servi la creşterea sturionilor în semicaptivitate. Deocamdată, rămîne nerezolvată nepotrivirea dintre proverbiala poftă de drumeţie a sturionilor care ne fac din vechime faima gurilor Dunării şi fireasca dorinţă a piscicultorilor de a-i păstra între hotarele amenajărilor speciale.

Se preconizează crearea în acest scop, în marea din apropierea ţărmului, a unor imense ţarcuri împrejmuite cu stăvilare sau cu plase metalice în care peştii să-şi refacă în mic uriaşele călătorii în apele Mării Negre. Poate că vor fi, pentru început, eşecuri mai mici sau mai mari, natura nemodelîndu-se atît de uşor cum am dori-o noi, oamenii, ţinîndu-se cu încăpăţînare în făgaşele ei. Dar

Scanned with OKEN Scanner

sîntem pe ţărmul curajului care a îmbrăcat armura ştiinţei. Şi în ştiinţă pînă şi cel mai clar, mai total şi mai dureros eşec e o părticică din drumul care sfîrşeşte implacabil în reuşită. Şi îndrăznesc să mă gîndesc la o zi cînd ne vom „culege" morunii şi nisetrii, aşa cum adunăm fructele de pe crengile pomilor din livezi. Că încă actuala vînătoare pasionantă, plină de riscuri care-l consacră pe Alexei şi pe-ai săi printre cei ce ne apropie această splendoare a apelor prin curajul lor vrednic de admiraţie va intra într-o zi în legendele despre fluviu şi despre oamenii curajoşi prin care-i durăm o tovărăşie de secole, de milenii, de ere...

În fond şi la cea dintîi ieşire a pescadoarelor noastre în largul Atlanticului existaseră destui sceptici care se îndoiseră de succes. Ne lipsea tradiţia pescuitului în oceane, atît de obişnuită la alte popoare şi ţări. Nu posedam calendare şi hărţi ale deplasărilor marilor bancuri de heringi în nordul ceţos al Atlanticului, în apropierea coastelor îngheţatului Labrador, nu ştiam aproape nimic despre drumurile uzuale ale sebastelor şi sardinelor, despre mecanismele care pun în mişcare macrourile şi merlucii în apele veşnic calde ale marelui golf Guinez. Şi n-aveam oameni pregătiţi pentru această strict necesară ieşire în aventură. Căpitanii şi ofiţerii traulerelor mînuiseră peste oceane şi mări numai şi numai vapoare de marfă, nici unul din oamenii care-şi luaseră grijile mînuirii instalaţiilor de frig şi de preparare nu mai lucraseră pe o fabrică plutitoare în interiorul căreia abia de te ţii pe picioare cînd turbează marile vînturi dinspre imensitatea de gheaţă a Groenlandei sau Ţării lui Bafin, ori uraganele născute în arhipelagul Azorelor. Şi pescarii, pescarii care aveau să mînuie uriaşa plasă a traulerului în adîncuri, erau virtuoşi ai năvoadelor şi ai setcilor din apele prietenoase şi liniştite dintre Chilia şi Razelm şi numai foarte puţini dintre ei deprinşi cu împotrivirea mării din largul gurilor fluviului ca meşteri în mînuit talienele şi carmacele. Dar oamenii au biruit toată împotrivirea necunoscutelor larguri ale celui de-al şaptelea continent. „Galaţiul" şi „Constanţa" au revenit la Tulcea cu macrouri din zona Atlanticului în magaziile frigorifice. Cu ce eforturi anume, nu-i face nimănui plăcere să-şi amintească, fiindcă adevă-

rații bărbați au avut și vor avea întotdeauna un fel de a trece încercările și primejdiile cu care au fost siliți să dea piept sub o gravă și demnă tăcere, pe care dacă ar sparge-o s-ar simți coborînd din aspra, lăudabila lor demnitate de atoatebiruitori. Îmi trebuie toată perfidia nevinovată a meseriei ca să-l determin pe căpitanul de cursă lungă Ion Ion, comandantul traulerului „Siretul", abia întors dintr-o lungă călătorie în Atlanticul de nord și de sud, să uite, într-o seară, de regula jocului. Călătoriile mele de marinar pe trei sferturi m-au purtat pe toate cele trei mari oceane, am încercat să trec bărbățește prin încercarea, prin groaza mai multor furtuni pentru care gradele „scării" lui Beaufort nu ajungeau, am văzut în apele sudului de sub Africa cețuri prin care nu-ți puteai zări în plină amiază propriu catarg, carnea mea mai tremură și acum la amintirea apelor azvîrlite în sus la atingerea oarbă a „puilor" de ciclon. Dar nu-mi pot imagina întru totul grozăvia munților plutitori de gheață de pe „cărările" Labradorului, gata să strivească micuțele nave la cea mai neînsemnată ezitare a palmelor pe timonă, ori a glasului diriguitor de manevră în portavoce, nu știu ce-ar face din mine groaza de a vedea rechinii cu gura ca briciul rostogolindu-se din strînsoarea plasei în mijlocul peștelui prins, nu știu cum aș rezista luni întregi, în tăcerea de cazan aburit a Golfului Guineii, uitînd numele și ordinea zilelor săptămînii prin care singurul prilej de bucurie rămîne un „plin" nesperat de pești desprins tăinuitei „cămări" a oceanului și singurul eveniment „antrenant" ieșirea dezolantă din apă a traulerului sfîșiat de colții stîncilor de pe funduri necunoscute. Iar între ele, amăgirea televizorului deschis în speranța deșartă de a vedea, de a auzi oameni, fie ei și străini și rostind cuvinte de neînțeles și pe ecranul căruia nu apar decît cîrduri de pești. Dar oamenii s-au deprins tot mai mult cu noua profesie, au devenit adevărați pescari de ocean. Și cunoștințele lor despre mersul marelui orologiu al peștelui s-au lărgit și s-au adîncit. Știu să-și ferească prova și bordurile de amenințarea marilor iceberguri, de strînsoarea banchizelor în care ar putea rămîne o biată coajă de nucă prizonieră pe nu se știe cît timp, știu să-și ferească plasele uriașe de mușcăturile stîncilor, au învățat să omoare

uriașii rechini ucigași. Și pescadoarele cu nume de lacuri și de piscuri carpatice și cu pești albaștri pe albul coșurilor s-au înmulțit și se înmulțesc mereu... Vîslirea lor victorioasă apare astfel o prelungire pe îndepărtatele larguri a realității fertile în care ne petrecem legendele despre ape și pești. Iar mie, care am smuls căpitanului Ion toate acestea, din adîncimea intimei lui trăiri, mi se pare că am adunat praf stelar pentru aripile legendelor care se vor naște de azi înainte despre el și ai săi, despre opera pe care o duc îndîrjit mai departe, fructe de aur cu gust de baladă, pe ramura altui timp...

Scanned with OKEN Scanner

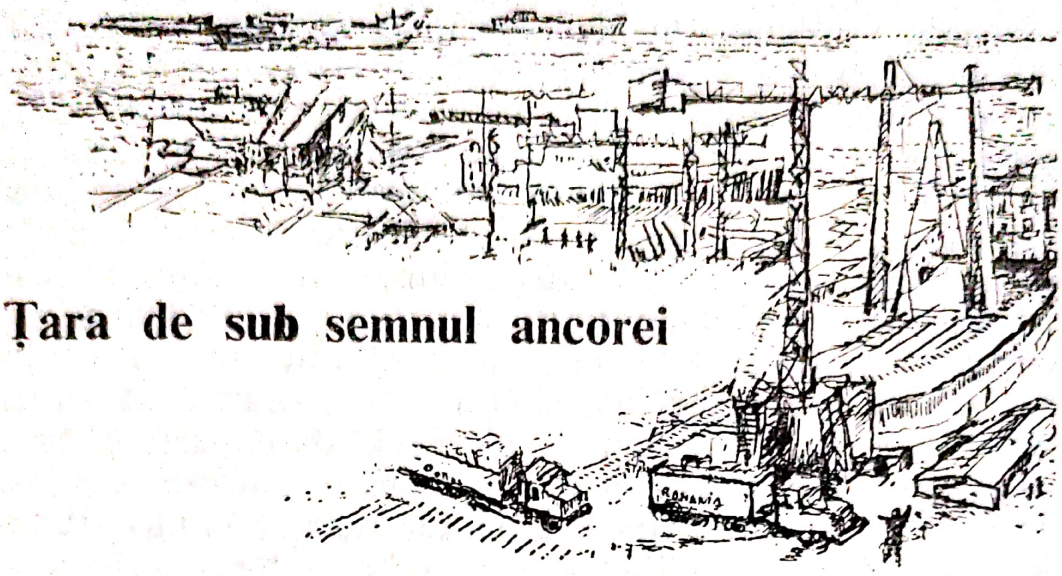

Țara de sub semnul ancorei

Taie văzduhul semnal de întoarcere. Cuțit de aramă în liniștea apelor pudrate de pescărușI și încălzite de așteptarea femeilor și a fetelor. Se întorc bărbații țării acasă, cu depărtările de pînă la zenit și nadir, biruite, culcate la picioare asemenea flamurilor smulse din mîinile vrăjmașilor biruiți. Patru remorchere sînt de serviciu și toate patru pun prova spre gura de intrare a portului, puternice, negre și joase aidoma unor buldogi, lătrîndu-și cu jeturi de abur fierbinte, în cochilia sirenelor, importanța. Sosește „BOCȘA“ din zarea îndepărtată a Australiei... În jurnalul de bord și în amintirile marinarilor nume de ape și de primejdii nemaiînscrise în jurnalul de bord al unei alte nave cu tricolor la catarg : Marea Flores, Marea Banda, Marea Arafura, Marea Coralilor, Marea Barieră de Corali, poartă severă de încercare a bărbăției și iscusinței, numele de prăpăduri demențiale ascunse sub înșelătoare silabe de curtezane : Hannelore, Ingrid, Ivonne... În pîntecele uriașe ale hambarelor, cărbuni de culoarea nopții, încărcați acolo, departe, la Kembla, portul marelui centru siderurgic australian Wollongong. Cărbunii păziți zi și noapte, ca niște copii răi, de primejdia focului pe care o poartă în permanenta lor emanație. Dar pericolul a trecut, furtunile, uraganele, incendiarele dogori ale sudului, toate au devenit amintiri. Se încheie în fluturarea albă a șepcilor de pe promenadele bordurilor și în răspunsul alb al batistelor de pe dana de acostare. Șaptezeci de zile de așteptare în dublu sens. Șaptezeci de zile în care căpitanul de cursă

lungă Ştefan Freitag şi cei patruzeci de oameni ai echipajului mineralierului au învăţat să-şi desluşească chipul mamelor şi surorilor, chipul soţiilor şi iubitelor în furtunile de nisip ale Mării Roşii, în liniştea înşelătoare a Indianului, în fantasticele castele purtătoare de distrugere şi de moarte ale barierelor de corali. Şaptezeci de zile în care femeile şi-au aflat legitim mîngîierea numai în respiraţia întretăiată a apelor de la ţărm, din care au învăţat să recompună chipul şi vocea bărbaţilor înghiţiţi de o altă zare a lumii, cu un al şaselea simţ al lor şi numai al lor şi puterea, neegalata lor putere de a iubi de departe şi de a crede fără şovăire în steaua întoarcerii norocoase a fiilor, a soţilor şi iubiţilor şi în căldura îmbrăţişării de lîngă scările navelor care vin, umplînd şi zdrobind aşteptările dureroase şi lungi...

Soseşte cel mai mare mineralier al României, deschizătorul de drum către singurul continent care rămăsese neatins de navele ei. Şi sirenele vasului taie văzduhul în două şi vocile baritonale ale remorcherelor dau răspuns. Totul înfloreşte, totul face explozie, toate cîte au pîndit puterile despărţirii şi aşteptării şi credinţa în regăsire se topesc în clipa de bucurie cu aripile larg deschise ale revederii. Şi mi se pare drept să vadă şi să audă bucuria aceasta întregul pămînt de dor şi de doină care începe la acest ţărm şi se termină în catedralele de piscuri şi brazi ale Carpaţilor de reazem fiinţei noastre. Şi totuşi o singură veste vîsleşte dincolo de fluviu, pe sub cuşmele dorobanţilor de metal care continuă să vegheze de-a lungul deceniilor, patinîndu-şi bronzul dar neîmbătrînind niciodată, podul lăsat moştenire de Anghel Saligny. O singură veste laconică, pasăre stingheră şi anonimă prin văzduhul incendiat de atîtea alte mesaje menite să ne comunice, de la un capăt la altul al ţării, ritmul, temperaturile polivalentelor arderi. Vestea e destinată cocseriilor Hunedoarei şi nu spune nimic altceva decît că au sosit patruzeci şi patru de trenuri cu cărbune negru şi bun pentru foamea pantagruelică a marilor baterii, precipitată la rîndu-i de foamea şi mai fantastică a furnalelor de oţel. Atît şi nimic mai mult. Şi mi se pare un lucru nedrept. Tot aşa de nedrept ca şi felul copilăresc de a trata sentimentul nostru de contopire cu marea, cu bărbaţii care se-ntorc, argonauţi moderni şi obişnuiţi cu trofeele depărtărilor biruite în

brațe, în statuia aceea naivă de piatră care-ar vrea să înfățișeze, la hotarul orașului cu marea și portul, un om la timonă și izbutește să ne arate doar un fel de femeie scită cu șolduri enorme, vîrîtă în straie de bărbat cu timona la piept. O „surdo-mută" într-un loc în care frumusețea statorniciei iubirii își dă fără contenire, de sute de ori pe zi, severul examen, tot de atîtea ori cîștigat.

— Hunedoara, aici portul Constanța, ți-au sosit cărbunii de la Wollongong... Simplu, nedrept, fioros de simplu. Ca o condamnare la urîțenie... Numai că greutatea cuvintelor e cu totul alta decît le-ar lăsa simplitatea să pară. Ele sînt legătura fierbinte, încărcată de sensuri înalte, a Constanței cu România întreagă. Cuvintele mesajelor zilnice ard de iubirea de țară. Sînt aidoma unor fantastice cabluri de legătură între fizionomiile și temperaturile citadelelor românești. Constanța a dat vapoarelor care-i poartă ființa în lume, numele orașelor, plaiurilor și apelor patriei. Marile tancuri petroliere se cheamă : „DACIA", „MUNTENIA", „BANAT", „CRIȘANA", „ARGEȘ", „OLTENIA", mineralierele : „BOCȘA", „BICAZ", „BÎRLAD", „HUNEDOARA" sau „REȘIȚA", cargourile : „DRĂGĂȘANI" sau „FOCȘANI", „PREDEAL" sau „BIHOR", „CRAIOVA" sau „SATU MARE"... Constanța oferă daruri, uitîndu-se voit pe ea însăși în această perpetuă dăruire fantastică, în această minunată contopire cu patria.

Chiar dacă, în tot răstimpul acesta, nici unul din orașele țării nu și-a botezat vreuna din uzine sau fabrici, vreunul din celelalte lucruri dragi și esențiale cu numele de Constanța. Dar frumoasa și generoasa vestală a dăruirii din dragoste, intrată pe jumătate cu trupul, dar cu tot sufletul în marea în care s-a descoperit de milenii și se redescoperă iarăși pe sine, pare insensibilă la atît de puținul primit aparent, în schimbul dăruirii sale fără măsură. Își îndeamnă mereu bărbații să uite de liniște și de toate cîte li se cuvin pe fiecare treaptă a vîrstei și-și învață femeile să-și însoțească iubirea cu lungă și grea așteptare, pentru ca navele sale să-și pună, fără urmă de șovăire, prova pe cele patru zări.

— Vira ancora ! Mola ancora ! Foarte încet înainte ! Toată viteza înainte !... Inima de catarge, de macarale, de dane, de platforme e numai iubire de țară, e numai îngrijorare și dăruire fertilă a orașului — poartă spre zări

Scanned with OKEN Scanner

și spre fală a României. Azi, ca și acum trei milenii cînd și-a ridicat trupul din pietrele țărmului și și-a unit ființa cu Marea cea Mare...

La botezul tuturor navelor, cu o singură, minunată excepție care-i conferă ritualului spargerii sticlei tradiționale de șampanie în bompresul vasului, care prinde în clipa aceea mișcare și viață, valoarea inestimabilă a unei întemeieri.

— Te numesc „TOMIS" și-ți urez vînt bun la pupa!

Era în ziua de întîi florar 1975, de sărbătoarea Armindenilor încălzită de steaguri și de bucuria izbutirii prin munca unui popor de Prometei și de Meșteri Manole într-una și-aceeași făptură... Se împlineau doi ani de zdravănă, bărbătească încleștare a navaliștilor constănțeni cu oțelul apropiat, ceas de ceas, la înalta temperatură a jeturilor de sudură, de chipul uriașei păsări de apă nemaiîndrăznite pînă la ei niciunde, nicicînd, în întreaga istorie a constructorilor români de vapoare. Rămîneau în urmă sute de zile în care îndîrjirea împotriva metalului care refuzase să se supună de prima dată se prelungise pînă noaptea, tîrziu, la aprinsul pe boltă al stelelor. Și cînd meșterii navaliști Petre Dima ori Vasile Vatră și oamenii lor, cînd mecanicii lui Ion Sîrbu abia mai găsiseră într-înșii putere să suie treptele scărilor către scurta tihnă de pînă-n zori.

Treptele acelea cu fierul bordurilor măcinat de-a lungul deceniilor de bocancii grei ai bunicilor și ai taților, navaliști ca și ei, de la care moșteneau îndrăzneala și stăruința. Iar acum, pasărea aceea măiastră, năzărită poate cîndva prin visul înaintașilor, osteniți de bătutul niturilor în corpul mușcat adînc de rugină al navelor aduse spre vindecare în șantier, ori de încheiatul metalului și al lemnului în liliputane șalupe. Visul la care ei, fiii acelora, îndrăzniseră cu ochii deschiși și cu uneltele de trasaj sau de despicat oțelul prin flacăra vie în mînă, devenise plutire solemnă pe marea închisă între hotarele docului de construcții, devenise realitate. Îngemănare de robustețe și sprinteneală, în stare să lunece asemenea albatroșilor peste valuri, uriașul mineralier de 55 000 tdw., capabil să poarte în pîntece încărcătura a peste 50 de trenuri la limita maximă a puterii de tracțiune a două locomotive diesel

electrice, se îndrepta lin către poarta dinspre larguri a docului. Privind cu îngăduință opintirea în parîme a minusculelor, pe lîngă el, remorchere, puțin parcă prea mîndre de faptul că sînt în stare să-i urnească trupul în care nu s-a aprins încă puternica inimă a motorului, după cum le e voia.

— Te numesc „TOMIS" și-ți urez vînt bun din pupa !

Cuvintele tradiționale ale botezului navelor le-a rostit, cu firească emoție a omului aflat în fața marilor acte ale trecerii cutezanței în biruință, tovarășa Elena Ceaușescu. Și mi s-a părut că de pe sacrele pietre ale Monumentului triumfal, mamele gete și-au alăturat tainic glasul în aceeași urare de biruință... Și că deslușind pe parietalele provei numele de vechime al Tomisului, două milenii stratificate între ele și noi au prins iarăși grai și însuflețire.

A fost singura dată cînd Constanța, constructor de nave și corăbier încercat și-a prins numele pe bompresul uneia dintre ele, ca într-o neașteptată ieșire din nobila-i detașare de sine. Următoarele mineraliere botezate de sudorițele, strungărițele sau electricienele șantierului său naval s-au numit iarăși, conform ritualului dăruirii de sine, „BICAZ" și „BÎRLAD", se numesc „BORSEC", încep a se numi „BOTOȘANI"...

— Vira parîma ! Mola parîma !

Poziția 24, „PREDEAL". Spre Zanzibar cu 9985 tone mărfuri generale. Sosire probabilă, 5 iunie...

Atît despre noi, despre nava prin care-mi legasem din ziua aceea ființa de plecările și sosirile bărbaților de la țărmul dragostei noastre, atît despre desprinderea lor și a mea către un infinit de ape, înspre o nedefinire de timp, pe lista afișată cotidian în fereastra clubului marinarilor și docherilor constănțeni. Dar de plecat, n-am plecat încă. Stăm cu toate parîmele prinse zdravăn în babalele danei cu numărul 45. Nu s-a gîndit nimeni din cîți au mai trecut pe la noi cu treburi de ultima clipă să ne aducă ziarul de astăzi. Învățam sau reînvățăm să trăim fără vești despre țară. Liberi să ne imaginăm cum își vor fi închipuit cei rămași acasă că se va fi petrecut încă neîntîmplata noastră plecare. Și-mi vine să rîd, bănuindu-i de naiva încredințare că a cîntat exclusiv pentru noi fanfara „Navrom-ului", că Nicolae Moise, directorul flotei a trecut să ne strîngă mîinile și să ne ureze fiecăruia tradiționalul

Scanned with OKEN Scanner

„vînt bun din pupa". Fanfară ! De unde atîta fanfară ? Respectiva formație muzicală a portului înseamnă de fapt cîteva alămuri și cîțiva suflători în mușcucuri care-și fac veacul mai mult pe la înmormîntări. Și de unde directorul flotei ? Sîntem una din cele zece desprinderi de țărm prevăzute pe ziua de azi. Și sînt tot cam pe-atîtea sosiri. La care din ele să alerge directorul mai întîi ? Și ca să nu privilegieze pe nimeni și să nu nedreptățească pe nimeni, directorul Moise ignoră, la modul fizic, toate sosirile și plecările. Așadar, singuri cu noi și cu așteptarea. Clipele se scurg greu, atît de greu de parcă ar trage cineva, cu tot dinadinsul, limbile ceasului, înapoi. Sîntem gata să luăm în piept o imensitate și totuși ne e aproape peste putință să fim singuri, atît de aproape și totuși atît de departe de tot ce fusese al nostru pînă în zori. Fiindcă sîntem, în fond, în pofida tuturor definițiilor superromantice, niște oameni obișnuiți. Sîntem poate ceva mai curajoși decît semenii noștri rămași la țărm. Da, minerii trăiesc zilnic sentimentul apăsător al despărțirii de căldura și de dragostea casei, de albastrul cerului și de verdele ierbii, spre a se adînci în abisul ascunzător de comori. Da, tăietorii de pădure își lasă în fiecare luni dimineața casa și tihna din căușele văilor spre a se însingura pe sub cușme de cetini și piscuri. Constructorii își lasă, cu lunile, fiii să crească în lipsa prezenței lor ocrotitoare, ca să scapere ghirlande de stele pe prăvălișul apelor repezi. Dar pentru mineri există o oră de încheiere a șutului, pentru forestieri și constructori o sîmbătă seara. Pentru noi nu există decît o infinitate de ape, pe care timpul nu se arată între hotare precise și întoarcerile plutesc în incertitudine. Și totuși îndrăznim să plecăm. Să ducem autocamioane și betoniere și instalații de foraj pentru apă în Insula Cuișoarelor, să descărcăm motoare și țevi de sondă la Șanhai, aluminiu la Kobe...

Nimic din ceea ce ar putea să însemne teamă. Prea multă îngrijorare pentru propria noastră persoană n-ar putea să încapă în această plecare, fără a ne micșora în propriii ochi. Și tîrziu, pe o noapte cu lună plină, pilotul ne scoate printre faruri, lăsîndu-ne singuri, cu drumul nostru care înseamnă de zece ori lungimea frontierelor României. Pentru ca să se împlinească și pe calea aceasta, statornica-i consacrare în lume, în conștiința ei. Odată prin noi și

Scanned with OKEN Scanner

prin corabia noastră, avîntată spre depărtate ţărmuri dinspre Soare-Răsare, de peste o sută de ori prin surorile-i gemene, cîte cuprinde, pentru o clipă a prezentului numai, flota noastră maritimă. Oţelul etravelor şi al chilelor cu care-şi apasă puterea pe umerii valurilor navele noastre mai păstrează încă întreaga căldură a făurarilor de corăbii de la Constanţa, Galaţi, Turnu Severin şi Brăila, cei mai mulţi dintre căpitanii şi cîrmacii lor se mai află încă în lumea de vis şi exuberanţă a „vîrstei de aur".

Dar sub tinereţea metalului şi a oamenilor se ascund spre a se împlini în chip strălucit trei milenii de navigaţie care-mi îndreptăţesc acum, la acest ceas din noapte de florar şi de linişte al voitei îndepărtări de la ţărmul Geţiei Pontice, întru împlinirea rostului şi a laudei sale în cele patru zări ale globului, coborîrea cu ochii deschişi în legendele şi în întîmplările de demult.

Şi e numai borangicul subţire de lumină scursă din blînda regină Selene pe ape, în faţa „bastonului" de la prova... Dar mie mi se pare că deslușesc în irizările ei roşietice sîngele lui Absyrtus. Văd vîslaşii sleiţi de puteri de pe îndelung fugărita pe întinderea apelor „Argo". Şi pe atît de cutezătorul Iason, cel care-i răpise bătrînului rege al Colchidei, Aeetes, vestita lînă de aur şi pe frumoasa-i fiică Medeea, îndemnîndu-şi zadarnic soţii făcuţi una cu vîslele, cu glas sugrumat de teama apropierii pedepsei. Şi-o văd pe frumoasa Medeea împlîntînd fierul paloşului în pieptul copilului-frate şi azvîrlindu-i apoi, nebună întru dragostea ei pentru bărbatul străin, în calea corăbiilor care se apropiau tot mai mult, trupul tăiat în bucăţi. Şi-l văd pe bătrînul Aeetes, oprindu-şi corăbiile şi coborînd să-şi adune în braţe, copleşit de durere, rămăşiţele fiului. Zăresc fuga sprintenei „Argo" spre ocrotirea nemaisperată a ţărmului, de la care abia ne-am desprins, pe sub noaptea cu lună plină, eu şi ai mei, fărîmă din clipele şi din legendele altui timp. Şi lăsînd acolo, pe pămîntul drag nouă, în cîntecul însoţit de nai al rapsozilor Geţiei, amintirea înfricoşătorului fratricid, trecut într-un nume de viitoare cetate înfloritoare prin vremile cîte-au curs pînă astăzi, dinspre ei, către noi...

Ne trec prin ambele borduri, în direcţie inversă, nave surori. Le cunosc, am fost oaspetele multora dintre ele, le ştiu căpitanii tineri sau vîrstnici după înfăţişare şi nume.

Scanned with OKEN Scanner

Şi totuşi gîndul rătăcit în ţesătura de vrajă a legendelor mă face să le zăresc cu alţi ochi, să le recunosc înăuntrul unei alte memorii... Trei rînduri de vîsle bat apa aproape lipsită de valuri a mării, împingînd trupul din lemn de cedru al galerelor către nord.

— Hei, cine sînteţi şi încotro mergeţi, se ridică spre ele, din mine, un strigăt rămas nerostit.

— Sîntem fiii slăvitului zeu al zeilor din strălucita cetate a Tirului. Şi mergem spre geţii cei stăpîni peste nesfîrşite şesuri de grîu, peste prisăcile ale căror roiuri întunecă cerul şi ale căror cirezi dau poienilor în mulţimea lor, culoarea neprihănitei zăpezi. Le ducem purpură şi podoabe făurite de meşterii de la Tir, vin dulce din căzile Rhodosului cel aflat sub puterea neamului nostru, untdelemn din măslinii Feniciei spre a primi, în schimb, pîine din grîul lor, miere ca soarele toamnelor din uloaie, tauri graşi şi voinici din cirezile lor...

Şi nici n-apuc să le urez cuvenitul „drum bun“ că alte galere cu alte înfăţişări, sub alte stindarde necunoscute, despică marea şi timpul în urma celor dintîi. La bordul lor, hopliţii voinici ai Thesalliei, cu enormele lor scuturi de bronz, cu suliţe grele şi lungi, cu săbii în stare să doboare copacii dintr-o singură lovitură, cu cnemide pe gamba picioarelor şi cu coifuri lăsate pe ochi. Vin către stîncile ţărmului nostru să bată război cu neamul potrivnic lor al dardanilor, cu părinţii, fraţii şi soţii de luptă ai Troiei, abia doborîtă în ruină şi-n scrum. Le strig că bunăvoinţa lui Ares, zeul armelor, stă de partea dardanilor şi a fraţilor lor întru grai de pe întinsul spre care se năpustesc cu gînd rău. Dar ei nu mă aud, nu mă înţeleg şi-şi împlîntă, în carnea fluidă a Pontului, lopeţile, mai departe...

Vîslesc îndîrjit bărbaţii de pe corăbiile pe care flutură steagul cetăţii grecilor din Milet. Nu sînt hopliţi pe ele, nici arme în stare să treacă prin scuturi, sînt, în schimb, numeroase amfore pline cu vin şi cu untdelemn. Şi sînt femei şi copii şi unelte de cioplit piatra şi de săpat pămîntul şi păsări şi capre. Nu găsesc ce să spun acestor corăbii şi oameni, vîslesc doar spre a se contopi cu istoria pămîntului meu, de care s-apropie sub semnul ramului de măslin. Îi văd cerînd căpeteniilor geţilor îngăduinţa de a-şi dura aşezare la ţărmul Pontului Euxinus şi de a vieţui

Scanned with OKEN Scanner

printre ei. Şi aud rostindu-se încuviinţarea cerută. Văd noii veniţi cum înalţă acolo, unde pământul se lasă maiestuos înspre apele mării, cheiuri pentru corăbii şi cetate pentru ei şi ai lor. Din clipa aceasta vor ridica vîslele către vechiul lor cămin de pe coastele Phrygiei, către pământul de piatră arsă de soare şi de legende al Eladei, numai în chip de corăbieri şi neguţători. Aducînd de la ţărmul Geţiei grîu cum nu s-a mai văzut pe ogoarele Greciei niciodată, corăbii cu pîntecele pline de miere, de vite, de sare şi de lemn tare pentru durat alte corăbii în stare să ia furtuna în piept...

Şi-i las acolo, mai jos de catedrala de azi a Constanţei, unde migala şi rîvna cercetătorilor Muzeului de arheologie le-a dat la iveală ruinele caselor, îmbrăcămintea de piatră cioplită a străzilor şi a pieţelor emporion-ului purtînd pecetea celui de-al şaptelea secol al erei trecute în care se află rădăcinile Tomisului rămas în siajul „Predealului“ meu. Fiindcă o altă ivire de navă în zare mă îndeamnă să mă grăbesc întru aflarea rostului ei aici. E o corabie cu bordul înalt şi cu sclavi nubieni cetluiţi de mînerul ramelor, o triremă din îndepărtatul Brindisi. Pe fruntea ei, alungat pentru tainice, încîlcite pricini de sub soarele şi din admiraţia Romei, Ovidius Publius Naso, poetul iubirii plutește îngîndurat către Tomis, oraşul hărăzit de neînduplecatul Augustus, surghiunului său :

„Pe marea răscolită de vifore cumplite,
Sub scutul zînei Pallas corabia mi-a stat.
Să steie şi de-acuma şi-n Pontul fără margini
Să intre şi s-ajungă la geticul liman“ !

Ştiu că în ciuda tuturor încercărilor tomitanilor de a-i îndulci şederea la marginea Pontului, dorul de soarele tare de pe cerul Italiei, de soţia rămasă departe, de prieteni, de admiraţia lor îi va chinui mereu sufletul delicat. Ştiu toate acestea şi totuşi nu-l pot opri şi întoarce din soarta-i rea. Fiindcă geţii cei viteji de la ţărmul pămîntului şi istoriei neamului meu au nevoie de balsamul poeziei, de poetul pe care să-l aplaude cu armele izbite ritmic de scuturi. Şi fiindcă, pentru a se înălţa întru Pantheonul poeziei, sufletul lor şi al nostru are nevoie de piatra fundamentală a unui geniu jertfit...

Scanned with OKEN Scanner

Văd iarăşi în cale-mi corăbii doldora de oşteni şi de arme, scînteindu-şi semiluna de pe cîmpul verde al steagurilor, ca într-un gest de ameninţare. Îndărătul lor, laolaltă cu prăzile adunate din jefuirea cetăţii Caffa, frumoasele genoveze, cetluite cu propriile cozi negre ca noaptea de arborii catargelor, îşi plîng sfîşietor desperarea şi umilinţa.

— Kâm dâr o ? (cine sînteţi ?) mă surprind strigînd spre necunoscutul mie, convoi...

— Ianangi deil... (De-ai voştri) mi se pare a desluşi răspunsul cîrmaciului.

Şi-mi vine să-i opresc şi să-i cert pentru îndrăzneala de a ne socoti ca pe unii de-ai lor. Pe noi, cei care de două milenii încoace n-am jefuit niciodată căminele altora şi n-am luat în robie femeile nimănui...

Dar tocmai în clipa aceea se ivesc dintr-o geană a zării, repezindu-şi îngustele prove spre corăbiile cuceritorului Mohamed, pînzarele iuţi ale Domnului Ştefan. Şi fierul izbeşte fierul şi provele mînuite de flăcăii Moldovei sfîşie deopotrivă carnea soldaţilor şi lemnul corăbiilor. Robia frumoaselor fiice ale Caffei a luat sfîrşit. Pînzarele de sub steagul cu cap de bour le vor purta înapoi, la ai lor.

De atîta uşurare a sufletului mă trezesc din visare, revin la realitatea apropierii noastre de gura albastră a Bosforului... Ne-a trebuit doar o singură jumătate de zi să ajungem aici. „Mariţa“, cea dintîi corabie românească avîntată pe drumul acesta, la 7 decembrie 1834, sub steagul „cu faţa galbenă şi roşie avînd pe dînsul stele şi la mijloc pasăre albastră cu un cap“, îngăduit Valahiei prin hatişeriful dat, în chiar anul acela, de sultanul Mohamed al II-lea, la insistenţele domnitorului Alexandru Ghica, a străbătut distanţa dintre Sulina şi Istanbul în 18 zile întregi. Şi totuşi în temeritatea aceea a hatmanului Villara care construise „Mariţa“ şi a căpitanului Ioan Cristescu, cel ce-o purtase pe apele mării, îndurînd o săptămînă de furtună neîntreruptă, stă temelia dialogului nostru cu marea învinsă acum de navele repezi şi trainice, atît de simplu şi atît de uşor... Era imperios necesar să existe la temelia înfruntărilor noastre cu marea şi mările un entuziast ca Grigore Manu, creatorul din 1895 al Serviciului Maritim Român, nişte oameni în stare să ne descopere şi să ne slujească firească nevoie de afirmare marinărească, fie chiar şi prin sacrificiul lor, pentru ca tricolorul înfipt

Scanned with OKEN Scanner

la 1878 pe pămîntul dintre ape al țării, reintrat în întregul firesc al patriei, să fluture mîndru pe cel dintîi cargou maritim al ei. Și era neapărată nevoie de începutul acela de curaj și de iscusință al marinarilor de pe nava purtînd, ca pe o confirmare simbolică a puterii noastre de dăruire, de abnegație, numele legendarei Medeea, pentru ca, mai tîrziu, după ce realizaseră într-un voiaj lung și greu, performanța celui dintîi înconjur al pămîntului săvîrșit de o navă sub pavilion tricolor, căpitanul de cursă lungă Liviu Neguț și echipajul cargoului „BUCUREȘTI" să poată fi întîmpinați cu același calm firesc la Constanța, ca și cum n-ar fi fost plecați decît pînă la Istanbul sau Izmir...

De ce ne-am aștepta așadar la o altă primire, noi, cei plecați acum, asemenea altor două sute de nave, asemenea altor 3 000 de oameni cu semnul ancorei pe frontalul șepcilor și pe umeri, pe un drum de atîtea ori străbătut înaintea noastră, chiar dacă ținta lui se află undeva, la hotarul dintre ziuă și noapte al Extremului Orient, chiar dacă însingurarea noastră de bunăvoie va număra luni, anotimpuri întregi ? E nevoie de noi și de veghea noastră asupra timonei și a mașinii, pentru ca aceste nave sub flamură tricoloră să ajungă la hotărîtele ținte, oriunde s-ar afla ele, oricît de lungi ne-ar fi drumurile ; oricîte împotriviri ne-ar scoate în cale pe nesfîrșitu-i imperiu albastru, capriciosul Neptun.

Fără a fi socotiți pentru asta niște eroi și sărbătoriți la întoarcere ca atare. Pentru purtătorii mesajelor României pe apele lumii, către popoare și țări, eroismul nu e un act zgomotos, de excepție, e doar măsura comună, cotidiană a tuturor faptelor dintr-o viață de om...

— Tango, Zulu, India, November, Echo, Tango, Zulu, India... notează telegrafistul comunicarea radiostației portului...

Asta înseamnă, într-un limbaj accesibil tuturor oamenilor, „țineți mașina în funcțiune, trimitem pilot la bord". Imaginea apăsătoare a legănării în ancoră, timp de o noapte ori chiar de mai multe zile și nopți, acasă și totuși cu un brîu de mare între noi și cei după care tînjesc de aproape 200 de zile brațele noastre, s-a spulberat lăsînd loc bucuriei, manifestată în fel și chip. Și cînd sosește pilotul ne trezim întrebîndu-l toți deodată ce mai e și cum mai e prin Constanța, încurcîndu-l și încurcîndu-ne ca la un

Scanned with OKEN Scanner

concurs de poezie absurdă. Dar, în sfîrșit, drumul străbătut cu mașina la „foarte încet înainte" prin acvatoriu se încheie sub turnurile macaralelor de pe dana numărul trei. E sectorul pe care-l cunosc cel mai bine din întreg portul, ca unul în care constructorii au operat cele mai puține schimbări. Înălțarea și fortificarea puternicului dig de apărare al noului port a necesitat, împreună cu cea a geamănului său de la vremelnica limită sudică a noului teritoriu smuls apelor, strămutarea în mare, din cariera Ovidiu, a unui veritabil Ceahlău, șase milioane de tone de piatră... Dar autobasculantele își aveau drumul pe șoseaua croită anume în spatele danelor și al platformelor respective, lupta cu marea a început, semnificativ pentru temeritatea, pentru importanța actului edilitar, de la dana zero a vechiului port. Aici totul rămăsese intact, neclintit. Iar acum observ că digul care ducea la făptura plăpîndă a farului vechi, ridicat cu decenii în urmă de meșterii lui Anghel Saligny, a dispărut. Pietrele clădite de ei în digul acela care însemnase hotarul cu marea al portului vechi vor fi ajuns în ceasul acesta la temeliile noilor dane și cheiuri ca într-o reîntemeiere, la alte dimensiuni a îndrăznelii și trăiniciilor de atunci. Așa a procedat la rîndu-i Anghel Saligny, descins aici să ridice din beton și din piatră alcătuirile portului pe măsura nevoilor și a aspirațiilor României timpului său și deopotrivă a viitorului, lucru pe care se dovediseră incapabili să-l ducă la împlinire orgolioșii specialiști ai societății Hallier, cu nume și interese străine acestor oameni și țărmuri. Și el tot așa rechemase pietrele din tăcerea și din risipirea lor de la vechile rosturi. În lutul bătătorit migălos cu maiul, cu ajutorul căruia s-a ridicat din apa mărilor mult prea puțin adîncă la vechile țărmuri, uriașa platformă ce poartă astăzi pe umeri Gara maritimă a Constanței, staturile de oțel ale macaralelor și panglicile de oțel ale șinelor pe care aleargă veșnic lungile, grelele garnituri, însemna, într-un fel, o reînviere a vechiului port grecesc și roman. Fiindcă i-a fost dat Constanței, orașului atît de cumplit și de des încercat de vitregia istoriei prin milenii, acestui destin aflat sub semnul de statornicie al ancorei de sub frunțile navelor și de pe șepcile bărbaților săi, să nu piară și să nu se risipească de pe rădăcinile sale de piatră, oricît de amarnice furii și izbiri de năvală i-au trecut peste ziduri, case și

Scanned with OKEN Scanner

temple, întorcîndu-le semeţiile, strălucirile în ruină. Pietre purtînd semnul proaspăt al dălţii, astupînd rănile surpăturilor lăsate în ziduri de izbitura călăreţilor costoboci ; pietre amintind de rîvna arhitecţilor Cleodamos şi Athenaios de la Bizanţ, trimişi din porunca împăratului Gallienus să refacă ziduri şi edificii după cumplita năvală a goţilor ; pietre cioplite cu răsuflarea întretăiată de ameninţarea năvălitorilor noi, alături de marmura statuilor decapitate şi a coloanelor doborîte de sub domurile templelor adunate grabnic laolaltă în ziduri de oraşul de fiecare dată reînviat din ruină după pustiitoarele treceri ale avarilor caganului Baian, ale anţilor, severeţilor şi slavilor uglici...

Pietre amintind de eforturile militare şi de edil ale împăratului soldat Nicefor Focas în oraşul care-şi ridicase iarăşi privirile către larguri de mare şi zare după ce trupele lui Sviatoslav îl mai trecuseră o dată în ruină şi-n scrum, nimicindu-i deopotrivă grînele şi corăbiile, jefuindu-i odoarele, doborîndu-i marmura templelor... Capiteluri ionice şi stele funerare cu nume de geţi în magaziile şi în osatura cheiurilor şi a farurilor clădite de genovezii cei care aici şi-au împărţit puterea cu Ivanco. Cei cu care Mircea s-a războit, i-a învins dar nu i-a alungat, i-a păstrat pentru sine şi pentru ţară. Din înţelepciunea că ţara de sub vultur are nevoie de corăbii şi de corăbieri prin care să-şi sporească numele printre neamuri, schimbîndu-şi prinosul avuţiilor cu ale lor. Şi iarăşi mărturiile pietrelor, stratificate de veacuri sau amestecate dureros între ele, ca într-o haotică răsturnare de vîrste istorice şi de înţelesuri, dar negolite de puterea de a grăi, de a ne dovedi vieţuirea neîntreruptă la acest ţărm.

Iar aici, sub danele, sub platformele portului tînăr, în dreptunghiurile de apă domestică ale bazinelor, dorm aşchiile de pin osificat şi amintirile galerelor Romei, ale corăbiilor bizantine, ale goeletelor genoveze. Deasupra lor, aidoma unei strălucite prelungiri a ostenelii vîslelor, pînzelor şi îndrăznelii corăbierilor peste timp, uriaşele, robustele păsări metalice sub flamură tricolor...

Peste o sută de nave prinse în chinga parîmelor sau vîslind către îndepărtatele ţinte de pe ţărmurile tuturor continentelor, grăbindu-se către ţară prin largul oceanelor

Scanned with OKEN Scanner

și al mărilor... Și frumoasa vestală a Zeului-Ancoră face semn prietenos trenurilor alergînd către țărmul de pescăruși și de valuri albastre, de macarale și de voită netihnă, să s-apropie cu prinosul gliilor și al marilor vetre de împlinire a iscusinței și hărniciei noastre prin metal și prin foc. Și cînd sosesc garniturile de vagoane încărcate pînă la limita maximă a puterii locomotivelor, macaralele freamătă, ciudată pădure, ziua și noaptea, refuzîndu-și metodic odihna, pînă ce trece întreg conținutul vagoanelor în hambarele navelor cu aceleași nume pe parietalele piekurilor ca și cele ale stațiilor de formare a trenurilor. Iar cînd totul e gata, orașul-fereastră al țării, spre continente și laudă, își adună vocile remorcherelor în salut de drum bun. Și bărbații în respirația și-n veșmintele cărora mai stăruie căldura sacră a despărțirii își arborează acel zîmbet al lor și numai al lor pe după care să nu se vadă încolțind niciodată părerea de rău. Vira ancora ! Toată viteza înainte ! Bărbații Geției Felix se abandonează cu totul noului zbor peste ape, încercărilor știute ori neștiute cîte-i așteaptă întotdeauna, dincolo de zarea accesibilă ochilor, severe pietre de încercare a bărbăției...

Și navele patriei trec albe, verzi sau negre păsări de apă cu pliscuri tăioase și aripi netemătoare prin furtunile care fac să le geamă oțelul corpurilor și mașinilor, trec cu etrava înfiptă în coarnele vulturilor mai înalte adesea decît gruile bărcilor, descoperindu-și poteci de liniște sigură printre furiile atotdistrugătoare ale cicloanelor, prin ceața vîscoasă a Nordului, prin furtunile de nisip ale Sudului. În chipul acesta, prin rîvna fierbinților carturi ale marinarilor de pe străvechile galere de la Brindisi, ajung tractoarele și autocamioanele Brașovului la Karaci sau Bombay, la Șanhai sau Rio de Janeiro ; și luminile și virtuțile instalațiilor de foraj ploieștene păsesc pe pămînturile Iranului și Algeriei, ale Columbiei și Cubei ; și strungurile Aradului fac cunoștință cu Rotterdamul și Lattakya, cu Alexandria, cu Hamburgul sau cu La Gujihera ; și codrii, deveniți mobilă și piane și imaculată hîrtie coboară triumfători la Izmir și Pireu, la Limasol și la Manchester, la Bremen și la Oxelosünd ; și mesajele retortelor petrochimice sînt purtate spre Anvers, spre Londra, spre Götteborg și Ravenna, spre Bayonne și New York.

Scanned with OKEN Scanner

Se odihnesc cîteva clipe numai. Cît le e meşterilor necesar să se ocupe de sănătatea şi hrana maşinilor, cît să se îngrijească ofiţerul cu resortul aprovizionării de legume şi fructe proaspete, cît să se vindece pe coverte şi în hambare „moştenirile" stihiilor biruite. Pe urmă, macaralele îşi reîncep elongaţia în sens invers, de la chei spre hambare şi navele se coboară iarăşi în apă pînă la linia de plutire, sub povara care vrea să însemne răspunsul îndepărtatelor ţărmuri la mesajele pămîntului românesc. Trec din nou, insule vii ale patriei şi oameni trăind înalta temperatură a patriei, prin aceleaşi crîncene încercări. Şi iarăşi sînt clipe de cumpănă din care ies încă o dată biruitori. Ei vin şi cîntec înalţă sirena sub tîmplele cerului. E bucuria întoarcerii pentru care mulţi dintre ei au devenit, prin crîncena încleştare, nişte tineri cărunţi. O lume, obişnuită să inaugureze în chip festiv chiar şi podul de peste rîul cel mai neînsemnat, se face că n-a văzut şi n-a auzit nimic. Şi totuşi ei poartă numele, respiraţia comercială a ţării spre îndepărtările în care pînă nu de mult nu se ştiuse nimic despre noi...

— Ar merita o cu totul altă primire, mai caldă, mai prietenoasă, zic eu.

— Ar merita pe dracu, îmi răspunde, dînd astfel glas furiei pînă acum numai mocnite într-însul, inginerul Nicolae Sotir. E limpede, vorbim despre lucruri cu totul diferite. Eu despre oamenii navelor care vin dinspre marea, astăzi dezlănţuire nebună de valuri amestecate cu biruinţa şi cu norii din care cade, ciudată ploaie de sticlă pisată, „măzărichea" înspulberată de şfichiul vîntului dinspre nord, el despre vrăjmăşia furtunii în sine. Geamătul mării, şuierul vîntului ne împiedică să legăm o discuţie ca între oameni normali. Strigăm numai unii la alţii, ca nişte surzi, doar ca să treacă mai repede timpul, cît ne-a mai rămas pînă ce vom ajunge la bordul şalandei pe şantierul „Ro-ro". Găsim deocamdată o cîmpie fluidă biciuită de vînt, pe care, dacă n-aş fi fost avizat de constructorii hidrotehnici n-aş fi fost niciodată în stare să mi-o închipui sub o altă înfăţişare decît cea de acum. Şi totuşi aici apele vor ceda definitiv locul unei întinse platforme din beton, fără macarale şi fără alte mijloace de ridicare obişnuite pe frontul de lucru al danelor. În locul lor, zeci de linii pînă-n bordura cheiurilor unde se vor uni, capăt la capăt, cu cele

Scanned with OKEN Scanner

din interiorul navelor speciale, în care vor urca sau din care vor coborî pe propriile lor roți, autovehiculele de tot felul, mărfurile aranjate în platforme rulante. Fiindcă aceasta numesc de fapt cele două silabe — noua metodă de operare a navelor bazată pe principiul descărcării pe roți și al încărcării pe roți. Peste numai doi ani, Constanța va fi unul dintre primele porturi din lume care va dispune de o amenajare specială „Ro-ro". După cum e, în clipa de față, singurul port din bazinul Mării Negre în care operează uriașele nave port-barje introduse în practica navigației de compania nord-americană „Prudencial linnes" și unicul din întregul bazin al Mediteranei de răsărit care posedă un terminal de containere înzestrat cu instalații portainer de patruzeci de tone-forță, adică dublul puterii celor utilizate în mod frecvent. Mătură apele și văzduhul o furtună de forța a șaptea și marea e aidoma unui tigru întărîtat. Dar cupele de oțel ale „DUNĂRII" continuă să coboare în lutul și-n calcarul de sub valuri și să sape rosturile viitorului pat de piatră concasată în rănile lor. În mod normal, pe o astfel de vreme, uriașa navă-excavator își întrerupe activitatea. La fel, șalandele care-i preiau încontinuu încărcătura din cupe spre a debarca-o, dincolo, peste apa bazinului fierbînd amenințător sub chile, în grija altor constructori, între betonul și piatra altor cheiuri în devenire. Dar acum au rămas cu toate la datorie. Sprijinind în acest chip ultimele eforturi ale scafandrilor, constructorilor și dragorilor consacrate amenajării definitive a portului, cît se cuprinde între arcele digurilor începute în acea zi de 1 decembrie 1964, prin răsturnarea, în apele care nici măcar nu le luaseră în seamă prezența, a primelor 12 tone de piatră de pe autobasculanta „TATRA" cu numărul 52051 DB... Pe atunci li se spunea digurilor *viitoarele* iar danelor, cheiurilor, platformelor, macaralelor, uriașelor poduri descărcătoare de minereuri, ridicate din marea ocrotită de osatura lor tare, *portul nou*. Acum, stabilopozii care întăreau înspre mare alcătuirile lungului dig de sud, marcînd totodată, veritabile borne, hotarul cu marea socotit pînă nu cu prea multă vreme în urmă definitiv și inviolabil, încep a deveni de prisos aici. Trenuri de piatră coboară zilnic la țărmul cuprins de febra topometriștilor și-a dragorilor, pe linia croită special pentru ele din uriașa carieră a Sitormanului. Ofensiva constructori-

Scanned with OKEN Scanner

lor hidrotehniști se strămută în marea deschisă, croind portului autoritatea severă a unei noi și fertile geografii în mișcare. Și, ca un ecou prelungit al luptei cu necuprinsul, departe, între hotarele mării domestice, întregind elongația brațelor macaralelor, dublînd graba lungilor trenuri de marfă ori încordarea manevrelor de acostare sau de desprindere a navelor de la cheiuri în marele doc de construcții al Șantierului naval, sudorii, lăcătușii-constructori, mecanicii montatori silesc oțelul să se lege prin flacără tare de alt oțel, asemenea lui, clădind, fibră cu fibră, blocsecție cu blocsecție, făptura aceea metalică, de dimensiuni nemaiîndrăznite, nemaiizbutite de nimeni dintre constructorii de vapoare ai țării, pînă la ei. Și acum, petrolierul de 150 000 tdw, purtînd simbolicul nume „INDEPENDENȚA", a devenit realitate, tot așa cum reală și măreață a fost și clipa solemnă a ridicării pe apele mării, invitată atunci anume să dea năvală în doc. Și uriașa pasăre de oțel va porni să-și taie cărare prin marea învinsă, prin marea cîtă ne-a rămas încă de cuprins între arcele digurilor, departe, tot mai departe, în larguri către țintă. Plutire liniștită, ne-nduplecată și demnă, asemenea atotbiruitorului mers al pămîntului și al apelor din care-și trage numele, culorile steagului și ființa, în matca destinului hotărît...

Scanned with OKEN Scanner

La țărmul zborului invers

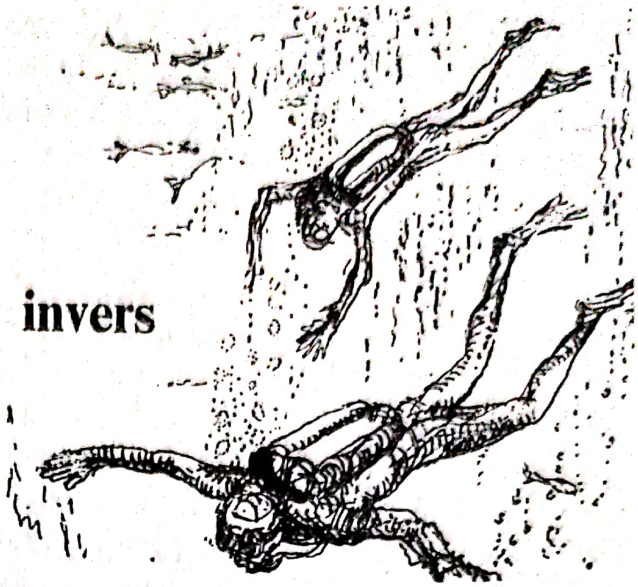

Să mergem !

Îmi pun în mișcare picioarele prelungite cu „labe“ de cauciuc, care mă fac probabil să semăn cu o arătare marină, și pășesc așa, pe nisipul din ce în ce mai umed, în apa din ce în ce mai adîncă, încercînd să nu mai gîndesc la nimic. Dacă m-aș gîndi la ceea ce săvîrșesc, m-ar cuprinde, mai mult ca sigur, o spaimă imensă. N-am asociat niciodată intrarea în mare cu o pieire inevitabilă ; răsfeluritele întîmplări de o viață, cîte m-au pus față în față cu universul lichid îmi dau dreptul să cred că dispun de o flotabilitate în orice caz mai bună decît a toporului, legendele despre monștrii adîncurilor n-au izbutit niciodată să bage în mine fiori. Am susținut întotdeauna că nestatornicul Proteu, cel cu față de dragon sau de panteră, de arbore sau de leu nu are nici o problemă litigioasă cu neînsemnata-mi persoană, că sirenele, aceste perfide femei-pești, în stare să-și înece iubiții din dragoste, n-au existat decît în poveștile grecilor, așa cum n-au existat nici „zînele albe“ ale irlandezilor, olandezilor și scoțienilor, nici „domnișoarele Nix“ ale germanilor, nici „rusalcele“ rușilor. Am străbătut apele dinspre țărmul Japoniei fără să mă tem că zeița lor, Otokimi va pune ochii pe mine, ca pe omul cel mai potrivit cu care ar vrea să-și împartă palatele de corali. Dacă-mi place să mă amăgesc cu vreuna din legendele cîte-au născocit neamurile de corăbieri despre mare, aceea e povestea lui Glaucos. Fericitul pescar din Antheodon, care, gustînd

Scanned with OKEN Scanner

o anume iarbă, a putut să pătrundă nestingherit în adîncurile Egeei, devenind ușor și nemuritor, mă mai minunează și astăzi la fel ca pe vremea copilăriei. Sînt doar contemporan cu pionieratul lui Cousteau și al lui Picard în imensitatea celui de-al șaptelea continent și m-am visat, deseori, dezlegînd taine și culegînd lauri împreună cu acești bărbați curajoși. Dar astăzi contactul iese din lumea comodă a-nchipuirii, imersiunea se pune la modul personal și concret. Și mă surprind călcînd șovăielnic, de parcă aș vrea să prind rădăcini în nisip, atît de amarnică teamă de nu știu ce și nici cum, mă apasă. Tocmai atunci simt dreapta înmănușată a căpitanului de rangul trei Constantin Scarlat care-mi verifică etanșeitatea măștii, ca pe o transfuzie de curaj și înaintez. Apa îmi cuprinde gleznele, șoldurile, umerii, creștetul... Nu mai mi-e teamă, nu mai simt apăsarea necunoscutului. M-am contopit în una și-aceeași ființă cu marea în care continuăm să ne afundăm, de parcă aș fi gustat din iarba vrăjită a pescarului din Antheodon...

Dominația spectrului rămîne undeva, departe, deasupra valurilor și a creștetelor. Lumina zilei devine gălbuie, din ce în ce mai gălbuie pînă ce, dintr-odată, culoarea șofranului se preschimbă într-un verde atoatecuprinzător. Apa e verde, peștii la fel. Și dacă ai repezi arbaleta într-unul, picătura de sînge ar înflori și ea tot verde în apa verde, incizie nebună de smarald în smarald. Lunecăm ca într-un balet fantastic prin zona apelor săgetate de stavrizii verzi, de și mai verzii zargani. Ne mai însoțesc, cîțiva metri, guvizii de un cafeniu pămîntos și barbunii cu ochii dilatați de curiozitate. Tălpile de om-focă simt atingerea aspră și rece a fundului, ochii se uluiesc de ce văd. Cît poți răzbate cu privirea prin lumina împuținată, piatră sculptată de meșterul apei într-o migală de miliarde de ani. Dantelărie fantastică peste care un neîntrecut grădinar a semănat lalelele și mai fantastice încă, croite din carne și din sidef. Milioane de scoici se deschid și se-nchid, după ritmuri știute numai de ele și de timpul adîncurilor, țesînd peste fundul de întuneric un uriaș covor viu și fremătător. Ai impresia că nimeni n-ar îndrăzni să tulbure această pace de apă, de piatră și de semilumină, că sevele, sîngele curg sub respectul acestei liniști cu margini de necuprins. Dar de fapt și aici, sub mantia mării, în lipsa aproape totală a soarelui, viața își prelungește toate încrîncenările,

Scanned with OKEN Scanner

toate dramatismele ei. Viața rămîne luptă, luptă continuă, surdă și grea. Pitulați în covorul scoicilor, crabi hoțomani stau la pîndă, meticuloși, nemișcați. Și cînd se deschid valvulele celei mai apropiate dintre midii, crabul face un salt de care nu l-ai fi crezut niciodată în stare și-și înfige mandibulele tari și tăioase în carnea ei, după care lasă o floare tristă și goală în cîmpul acela fremătător...

Într-o zi sau într-o noapte cu trăsnete pe cer și cu clătinare nebună de valuri pe ape, marea va arunca florile moarte ale scoicilor goale pe nisipul de la buzele țărmului. Uneori va azvîrli, împreună cu ele, chiar și scoicile vii. Și peștii, cîți nu și-au aflat adăposturi în văgăunile fundurilor ori nu s-au ascuns printre cotloanele dăltuite în piatră. Și copiii vor aduna ofrandele mării de pe covoarele plăjilor și se vor bucura. Neștiind, negîndindu-se niciodată ce tristă poveste ascund...

Dar în clipa de față nimic nu amenință echilibrul adîncurilor. Victimele și tiranii își continuă în tăcere simbioza însîngerată, acceptată de ambele tabere din deplina încredințare că nu se poate altfel, că viața și moartea lor sînt călăuzite de legi implacabile de la care nu există abatere, nu există sustragere. Mai la nord de spinarea dură a promontoriului „digului genovez", piatra, prin care se prelungește sub ape Mangalia, devine moale și spongioasă, albă și primitoare. Și întocmai cum feluritele vegetații ale pămîntului se înghesuie să-și împartă solul fertil, tot așa, calcarul submarin e asediat, disputat, împărțit și acoperit de puzderia algelor. Tufe mari de zostera, întrețesute în draperii grele de liane impenetrabile, asemenea celor din pădurile tropicelor, dau stîncilor ciudata înfățișare a unei jungle în care, „cîini de mare", tacticoși și severi se plimbă printre toate falsele semne de convietuire și liniște, aidoma unor suverani care-și simt totul și toate la discreția foamei și-a gurilor lacome și n-au de ce se grăbi să se-nfrupte, după cum, știu ei bine, nu există în toate apele Pontului o altă putere rivală sau mai presus de a lor. Lumea adîncurilor...

Drame consumate cu stoicism, în tăcere, turme de vietuitoare, acceptîndu-se în același spațiu sau hăcuindu-se fără cruțare, păduri nesfîrșite de alge crescînd spre a hrăni ierbivorele mării ori dimpotrivă, spre a pieri fără a fi folosit nimănui la nimic... Alge unicelulare, de trei ori

Scanned with OKEN Scanner

mai bogate în proteină decît campioana culturilor terestre, soia, cîmpii întregi de alge gata să astîmpere foamea mai multor cirezi decît o pot face toate fînețele și lucernierele Dobrogei la un loc... Și milioane de tone de minerale utile dizolvate în apă, căzute în nisipul și-n mîlul adîncurilor sau ascunzîndu-se în filoane și-n straturi, încă o dată mai adînc pe sub roci...

Mă scoate din gîndurile mele de îndreptățită „avariție" pămînteană un semn al lui Constantin Scarlat. Oxigenul din butelii se apropie de sfîrșit. Am citit undeva că în cazul coborîrii la peste 100 de metri sub apă te prinde așa-zisa „beție de azot". Moartea perfidă ia chipul unui somn plăcut și liniștitor. Oare ce înfățișare o fi avînd atunci cînd rămîi fără oxigen ? Nu știu și nici n-am poftă să știu. Bat apa cu mănușile negre, cu labele mele de focă și mă simt urcînd. Pînă cînd ziua cu lumina întreagă de peste valurile abia schițate pe obrazul albastru al mării ne recuprinde în bucuriile ei... Ce puțină vreme am putut să fiu Glaucos ! N-am reușit să văd și să pipăi intimitățile mării decît cam pe vreo milă pătrată. Harta pe care s-au conturat în linii subțiri și în semne numai de ei înțelese miile de ore-imersiune ale scafandrilor autonomi e infinit mai cuprinzătoare însă. Sînt, sub aceste linii și puncte și semne, călătorii de mii de ore pe sub albastrul neutru, într-o altă mare decît cea vizibilă ochilor noștri, într-o ființă vie, cu mișcare, cu respirație proprie, cu imense grădini și jungle, cu „cîmpii" de nisip sau de mîluri, cu „coline" de calcar sau de piatră tare, cu văi, cu ponoare, cu liniști și cu neliniști, succedîndu-se prin zile și nopți sau pur și simplu coexistînd sub cupola grea a aceluiași cer întunecos și fluid. E o hartă a platformei noastre continentale, migălos împărțită în careuri de cîte o milă pătrată, unele pline de semne sugerînd reliefuri și zone de vegetație subacvatică, aglomerări de midii sau de „Rapana", epave ale navelor căzute victimă cumplitelor naufragii sau poate unor simple, banale accidente de navigație, cauza scufundată odată cu ele și cu încărcătura lor în adîncuri, imposibil de dezlegat acum, după trecerea timpului. Și, după fiecare coborîre a oamenilor-amfibie, noi careuri ies din starea lor de simplă figură geometrică, îmbogățindu-se cu tot ce-au văzut ochii și-au pipăit mîinile scafandrilor autonomi. Între canalul Musura și Vama Veche, între țărmul încălzit

Scanned with OKEN Scanner

de exuberanțele policrome și poliglote ale vacanțelor estivale și linia adîncimilor de peste două sute de metri se deschide privirilor de sub ochelarii scufundătorului un tărîm inedit. Un pămînt pentru care, spre a ajunge să pună piciorul, oamenii trebuie să spargă cerul apei de sus în jos și pe care ei, scafandrii autonomi, îl cutreieră pas cu pas. Îi descoperă și-i cartografiază trăsăturile reliefului, se străduiesc să-i afle natura viețuitoarelor și a rocilor, să-i descopere legăturile cu omul prin timp în mărturiile amforelor, digurilor sau corăbiilor naufragiate, îl fotografiază, metru cu metru, ca pe o vedetă de cinema.

Șase zile din săptămînă, Vasile Tincu, Nicolae Radu și Ion Bică din clubul scafandrilor patronat de Muzeul Marinei sînt constructori de edificii portuare sub apă. Netezesc cu uneltele criblura aruncată de pe gabare în marea învinsă de drăgi și trepane, clădind dintr-însa enorme paturi de chei pentru danele noi ale portului maritim. Sau însoțesc lunecarea la locul hotărît a marilor blocuri de cîte zece vagoane de beton fiecare, din care se ridică prin apele biruite, cheiuri și diguri. Timp de șase zile din săptămînă inginerii hidrotehniști Dumitru Topală și Nicolae Petre își împart grijile, biruințele și ambițiile specifice șantierelor. Timp de șase zile din săptămînă Nicolae Berbec călăuzește navele care vin sau pleacă spre zarea albastră pe numai lui deslușitele „cărări" ale portului. Timp de aproape un an dintr-un an, căpitanul de cursă lungă Cornel Mironescu, ofițerii de marină comercială Boris Drăghici sau Claudiu Dumitriu se află departe, dincolo de zările largului, pe apele altor mări, la țărmurile altor țări, altor continente. În duminica aceasta sînt cu toții cercetași ai adîncurilor. Ai acelorași adîncuri în care se străduiesc să înalțe diguri, dane, bazine și faruri, ori peste care-și conduc cu siguranță vapoarele pînă la margini de zări și de lume. E ca și cum ar dori să cunoască mai bine acest univers în care menirea lor e să clădească, să navige și să învingă. Și totuși e mai mult decît nevoia aprofundării. Motivul, impulsul lăuntric al acestor duminici în care scafandrii își reduc de bunăvoie aerul necesar respirației la puținul, drămuitul conținut al unei butelii din oțel, în care își schimbă plăcerea comodă a promenadelor pe țărmul beat de verde și vară, pe grele, osteni-

Scanned with OKEN Scanner

toare incursiuni în adîncul zgîrcit în lumină, e unul și-același : setea. Eterna sete a omenirii de cît mai deplină cunoaștere care ne îmboldește curajoșii în cabinele navelor spațiale, în abatajele de sub rărunchii pămîntului, în intimitatea invizibilă a celulelor și atomilor și care ne pune nevoia de plenitudine față-n față cu imensitățile celui de-al șaptelea continent.

Pe o lungime de 129 de mile marine, pe durata a 70 de ore de mers întins, ostășesc, marea apare pe harta scafandrilor lui Constantin Scarlat umanizată de miile de descinderi sub apele sale, pînă la temeliile de lut și de piatră, de semnele convenționale în care i s-au sublimat înfățișarea și avuțiile dedesubturilor. Așadar, strămoșii ne-au mai dăruit un spațiu egal cu încă o dată întinderea Geției Felix. Ascuns privirilor hrăpărețe, inaccesibil galopurilor de năvală, prăpădului armelor și al focului. Sîntem, așadar, mai bogați cu o Dobroge ! O Dobroge în care, ca și pe pămîntul celei cuprinse și de mult cunoscute nouă dintre fluviu și țărmul marin, poți întîlni la tot pasul urmele înaintașilor pe umerii cărora venim prin milenii, putere nouă în azi. De la cele dintîi expediții ale scafandrilor în largul Mangaliei, mărturiile trecutului s-au dezvăluit în toată bogăția lor în stare să bucure și să uimească. Oamenii-amfibie porniseră în adîncuri pe-un fir de legendă : să caute urmele digului genovez. Fiindcă așa se credea la Mangalia, și nu numai la Mangalia, că ieșitura stîncoasă din largul actualei rade a portului care începe să reexiste prin truda aspră a constructorilor hidrotehnici ar fi un fost dig genovez. Adevărul ieșit la iveală acolo, sub ape, a fost pentru început ușor deprimant. Da, genovezii viețuiseră în orașul ridicat pe ruinele anticului Callatis heracleean pe care ei îl numeau Pancalia, construiseră și împinseseră pe mare, pînă departe, corăbii cu grîu și cu vite, cu lemn și cu miere, înălțaseră edificii prospere, durabile, dar nu construiseră nici un astfel de dig. Opera atribuită lor s-a dovedit a fi o simplă „culme“ de piatră rămasă în mare din rocile uscatului biruit, invadat de valuri. E un dar al naturii oferit, cu milenii mai înainte, Callatisului. Scafandrii au găsit mărturiile ancorelor înfipte în nisipul zonei ocrotite de promontoriul natural care-i

Scanned with OKEN Scanner

ţinuse portului loc de dig. Şi lemnul de cedru osificat al unor corăbii care nu şi-au mai întins pînzele către zări... Şi amfore, multe amfore cu uleiul sau vinul pietrificate de sarea apelor şi de timpul aşternut peste gurile lor... Continuarea investigaţiilor în largul coastelor le-a adus scafandrilor nu numai vestigii ale navigaţiei pe care se întemeiase viaţa Callatisului. Nămolul, nisipul au început să dea la iveală resturi, surprinzător de bine păstrate, ale oraşului de demult : coloane de marmură, ţigle de acoperiş, frînturi de statui, pietre de pavaj, arhitrave...

Ele îmbogăţesc astăzi sălile ineditului sector de arheologie submarină din cadrul Muzeului Marinei Române de la Constanţa, argumente materiale în sprijinul ipotezelor, potrivit cărora o bună parte din Callatisul antichităţii se află înmormîntată sub tăceri de ape şi de nisip. Aşa se explică, probabil, de ce nu s-a găsit, pînă acum, în incinta de pe ţărm a cetăţii, nici o urmă a acelui vestit templu închinat zeului Dionisos, menţionat în atîtea documente demne de toată crezarea, de ce Callatisul, cît se află cuprins pe uscat, între ziduri, pare extrem de restrîns pentru importanţa pe care o avusese printre cetăţile Pontului Stîng. Cum de va fi ajuns o parte din oraşul heraclioţilor pontici sub ape nu se ştie, nici pînă azi, cu precizie. Poate în urma unui cutremur năprasnic care-a năruit piatra ţărmului, cu tot ce se încastrase prin trudă de oameni într-însa, în imensitatea de ape şi de uitare. Poate vina aceasta o poartă vreun alt cataclism neinserat în „cronicile“ dăltuite în marmură sau în piatră. Ori consemnat pe o piatră nenorocoasă, nimicită ca atîtea alte podoabe ale Mangaliei antice de cumplitele vînzoliri de popoare cîte a mînat istoria pe aici. Mai sigur însă trecerea unei bune părţi a Callatisului în moartea fluidă care l-a conservat infinit mai bine decît pămîntul se datoreşte lucrării necurmate a Mării. Fiindcă dacă Marea i-a clădit Dobrogei mirifica împărăţie a Deltei dintre braţele fluviului, dacă sugrumîndu-şi de bunăvoie adînciturile golfurilor cu propriul său nisip, i-a dăruit marile lacuri Razelm, Sinoe, Babadag, Taşaul sau Mamaia şi, la fel, lacul-vraci, tămăduitor de suferinţe omeneşti, al Tekirghiolului, e tot atît de adevărat că aceeaşi mare i s-a repezit cu distrugătoare furie în ţărmul înalt.

Scanned with OKEN Scanner

Poseydon nu e numai un generos constructor de plăji însorite ci și un cumplit distrugător de pămînturi și stînci. Legendele grecilor antici ni-l prezintă ca pe un veșnic nemulțumit de cît i s-a dat la împărțirea zeiască ; bătînd război cu Helios spre a-i răpi istmul Corintului, cu Athena spre a-i lua dreptul de stăpînire asupra Atticii, pornind să ia de la Hera ținutul și cetățile Argolidei, iar de la fratele său, Zeus, pe care-l urăște pe față, întregul pămînt însorit al Eginei. Unei astfel de acțiuni revanșarde a stăpînului apelor îi va fi căzut pradă și cetatea Callatis de la țărmul Pontului Euxin. Surpate în ape odată cu pămîntul din care se ridicaseră, templele, casele, străzile, statuile și podoabele ei aveau să-și afle în liniștea adîncimilor un credincios muzeu viu care să le păstreze intacte prin timp. Ferite de furia călăreților prăvăliți de la nord, de focul pustiitor al incendiilor, de copitele cailor desfrîiați și de izbirea crudă a armelor slujind duhul distrugerii...

Cu două decenii în urmă mai exista la Constanța strada Cărămidari... Strada aceea a lunecat aproape cu totul în marea care bătea, slobodă pe atunci, în pieptul orașului dinspre răsărit. Amenajările ulterioare au pus capăt distrugerii, digurile au domolit furia mării, sub buza rupturii s-a strîns și se mai strînge încă nisipul unei plăji primitoare și largi, ruptura însăși a devenit un tăpșan coborînd domol către plajă pe sub pajiști și pîlcuri de pomi. Dar oare strada aceea fusese primul și ultimul lucru pe care marea a izbutit să-l rupă uscatului ? Mai mult ca sigur că nu. Cu siguranță că au mai căzut înaintea ei, pradă valurilor, nenumărate case și străzi...

Constantin Scarlat, pionierul călătoriilor noastre pe sub apele Pontului Euxinus ține să mă încredințeze că asaltul apelor asupra hotarelor vechiului Tomis a atins chiar proporțiile unui dezastru imens. Că actuala faleză a Cazinoului nu e de fapt decît o frontieră tîrzie, o ultimă linie de armistițiu, între pămînt și mare, fortificată pînă la urmă de oameni și rămasă astfel definitivă. Mi-a arătat chiar o hartă migălită de el, hartă pe care actualul Cazinou nu se află la marginea dinspre ape, ci în chiar centrul vechiului Tomis elin care se prelungea cu aproape două mile spre sud, printr-un istm terminat cu o „umflătură"

Scanned with OKEN Scanner

amintind de conturul unui cap omenesc. Acolo, s-ar fi aflat, după părerea autorului hărții, portul clădit cu milenii în urmă de corăbierii milesieni. Mi-ar place nespus de mult să fie într-adevăr așa, să știu că dincolo de țărmul de astăzi nu începe un petic de mare ci un muzeu uriaș cu coloanele templelor și cu statuile zeițelor egeene acoperite de scoici și de mîl, dar intacte, cu fabuloase comori neatinse încă de privirile și de mîinile noastre, dar existînd în mod sigur acolo, printre templele, printre casele și atelierele năruite. Dar arheologii de profesie se îndoiesc de existența unor astfel de lucruri în apele noastre, cer argumente materiale deocamdată greu de aflat. Și mă văd obligat să accept punctul de vedere oficial al științei trecutului, cu părerea de rău a omului trezit dintr-un vis frumos. Mă mîngîi cu gîndul că dacă marea noastră nu e și nu va fi niciodată pentru țărmul acesta și pentru oamenii lui ceea ce se dovedește a fi Egeea pentru greci, un păstrător grijuliu a tot ce a pierdut uscatul din moștenirea istoriei, prin lucrarea soarelui și a ploilor, prin duhul distrugător al înfruntărilor dintre oameni cu arma în mînă, e în schimb, în mod sigur, o parte a celui de-al șaptelea continent, ce-i drept, la fel de greu accesibil deocamdată omului, ca Luna, ca Luceafărul sau ca stelele galaxiei, dar la fel de încărcat de neprevăzut. Cu două decenii în urmă, cîțiva entuziaști, care aflaseră de temerarul Cousteau și se îndrăgostiseră pînă la molipsire de acest nou chip de a ne cunoaște planeta în întregimea ei, intrau pentru prima oară sfielnic pe porțile albastre ale Mării Negre din fața țărmului românesc. Și se opreau cu uimire în fața realităților lui, pe deplin pipăibile și totuși învăluite într-un ireal fabulos. „Elevii" lui Constantin Scarlat erau pe atunci, au rămas și astăzi, niște călători într-o lume deocamdată inaccesibilă celor mai mulți dintre semenii lor. Nu au autoritatea severă a omului de știință, pot greși în aprecierea însușirilor și bogățiilor pămîntului de sub valuri fără să li se facă din asta o vină. Poate că grădinile submarine de alge brune și verzi nu se întind exact pe o suprafață de o sută șaizeci de kilometri pătrați cum arată hărțile întocmite de ei, poate că recolta pe care am putea-o strînge din ele, fără a tulbura în vreun

Scanned with OKEN Scanner

fel echilibrul naturii, puterea de regenerare a vegetației, să nu se ridice la un milion de tone, cum au calculat ei, cu entuziasmul nespecialistului în biologie marină sau ar putea întrece cu mult estimările lor. E posibil ca cei trei sute șase kilometri pătrați de platformă continentală populați de midii, cît au aflat scafandrii autonomi, să nu totalizeze nouă milioane de carne marină din care am putea pescui anual o treime, fără nici un pericol de decimare a speciei. Un lucru e însă sigur, pe mari întinderi de „cîmpii", de „coline" submarine, prelungirea sub apele Pontului a Dobrogei îmbracă haina verde și cafenie a vegetației, e populată de scoici comestibile și de minunați melci „Rapana", sosiți din îndepărtatele ape ale Japoniei, în tancurile de balast ale mineralierelor și petrolierelor. Stabilirea exactă a rezervelor biologice, a procedeelor și a cotelor anuale de recoltare a algelor și a midiilor au intrat de acum în atenția altor scafandri, a specialiștilor de la Institutul de cercetări marine de la Agigea. Ca și evidențierea eventualelor zăcăminte de minereuri utile, ca și transformarea datelor despre timpul și drumul migrației peștilor din Egeea și din Mediterana în apele noastre în prognoze care să scoată pescuitul maritim de sub imperiul vînturatului apelor „la noroc". Lor, biologilor, geologilor le revine sarcina aflării celor mai potrivite mijloace și căi de a transforma uriașa avuție a mării din starea ei potențială de astăzi în cea reală și utilă, de mîine. Algele brune pot deveni o materie primă abundentă și ieftină pentru industria chimică și farmaceutică, pot fi prefăcute în tablete și în emulsii alinătoare de suferințe, în catalizatori ai reacților chimice, pot deveni alimente supraconcentrate pentru copii și pentru cosmonauți. Algele verzi vor putea dubla, cu cheltuieli minime de recoltare și preparare, baza furajeră a zootehniei, a „uzinelor" de carne, lapte, ouă și lînă. Midiile, melcii „Rapana" pot deveni făinuri furajere, conserve, materie primă pentru industria artizană, elemente decorative pentru interioarele caselor și ale edificiilor publice, marea din porțile țărmului ne poate oferi de cinci-șase ori mai mult pește decît în prezent...

Bănuim că Marea Neagră ascunde în adîncimea pămîntului de sub ape, ca și Marea Nordului, ca și Golful Me-

Scanned with OKEN Scanner

xic, ca și Marea Caspică, zăcăminte de negru aur lichid. Și ne confruntăm bănuielile cu răspunsul rocilor la pătrunderea în tăriile lor a oțelului sapelor de foraj...

Sîntem la vîrsta transformării simplelor descinderi, întîmplătoare sau cu caracter de strictă performanță sportivă, în universul albastru, într-un act de tenace investigație științifică menit să-i desferece tainele, să-i smulgă, în numele civilizației și progresului, toate comorile ascunse cu străşnicie pînă acum. Nimic însă din toată această maturitate a noastră în cercetarea, în cunoașterea, în valorificarea pămîntului de sub mare al țării nu scade din meritul pionierilor descinderii în apele Pontului, din respectul pe care li-l datorăm.

Ca să se poată declanșa activitatea aceasta riguros științifică de studiere a avuțiilor miraculosului continent albastru, trebuia să știm mai întîi că ele există. Și asta am aflat-o de la cei care au pătruns cei dintîi, călători neosteniți, într-o lume de frumuseți și comori despre care nu se știuse aproape nimic. Era imperios necesar să existe mai întîi scafandrul de performanță, omul-curaj care să ne dovedească riscîndu-și inclusiv viața că putem respira și trăi într-o lume care ni se păruse ostilă ființei, pentru ca să se poată naște, mai apoi, scafandrul specialist în biologia viețuitoarelor mării, scafandrul geolog, mineralog, scafandrul constructor sau medic, scafandrul arheolog. Și astăzi, cînd cercetarea submarină organizată, sprijinită pe științe exacte, temeinice, îi secundează pe pionierii scafandreriei, acolo, în fața marilor bancuri de lufari sau de scrumbii albastre urmîndu-și drumuri anume prin apele mării, în mijlocul grădinilor de zostere ori a covoarelor de midii, pe canionul acela croit printre ciudatele stînci cu bărbi ca de apostoli din care țîșnesc, prin gurile a zeci de izvoare, apele tămăduitoare ale unui nou Tekirghiol, ei, curajoșii continuă să se afunde în marea, beată de liniște și de soare, ori în marea scăpărîndu-și mînia în valuri înalte, spre lumina puțină a adîncimilor prin care au cutezat să-și croiască drum, cei dintîi.

Știind că mai sînt atîtea lucruri de văzut, de pipăit și de cunoscut pentru a ne putea deveni de folos...

Sîntem mai bogați cu o Geție Felix, greu accesibilă, puțin cunoscută, capricioasă, potrivnică chiar, uneori, la

Scanned with OKEN Scanner

încercarea de a o şti şi de a ne-o apropia de nevoi şi de năzuinţi. Imersiunea în Marea cea Mare pare, şi este de fapt, la modul pur fizic, un invers al zborului cu care ne place să semănăm în ce săvîrşim. Dar, în înţelesul acestei înşurubări în ponoarele adîncimilor, există un punct de cumpănă al gravitaţiei, un punct dincolo de care orice coborîre devine o înălţare în noi înşine şi de noi înşine. Zbor din cutezătorul zbor, ales drept semnul heraldic a ceea ce năzuim şi înfăptuim...

Scanned with OKEN Scanner

Un univers de sensibilitate

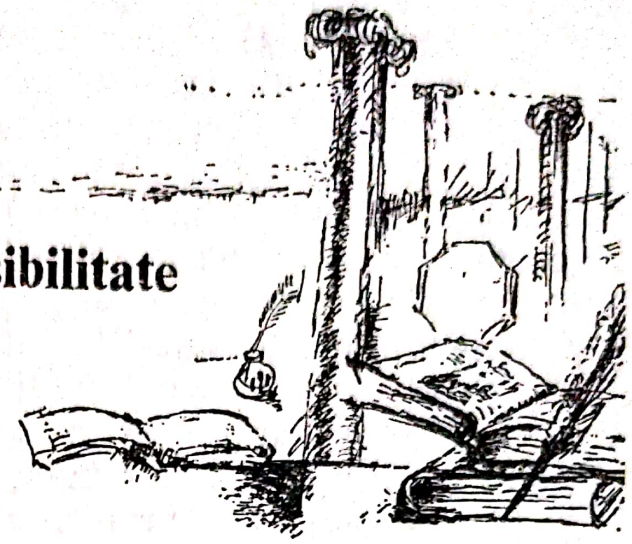

E o zi lîncedă de februarie, ziduri de ceaţă ascund privirilor chipul mării, îngăduindu-ne să ni-l închipuim numai, vînăt, bosumflat şi neprimitor. Vremea amiezelor cu soare incendiar în creştetul bolţii, cu larmă veselă de Adonişi şi de Diane pe nisipul de aur cald şi în marea de răcoare albastră, cu săgetare albă de pescăruşi în străvezimea văzduhurilor e departe. Şi, pe treptele „Belonei", unde mi se arătaseră într-o zi cu toate plăjile pline două fete ca două statui ale frumuseţii şi bucuriei : o brună Ileană dintr-un oraş de sub tîmpla Carpaţilor şi-o blondă Ingrid din ţara poveştilor despre Loreley, visîndu-se deopotrivă reginele balului din seara aceea de iulie, îndurerată parcă de lipsa lor de acum piatra îşi plînge ziua de linişte goală cu lacrimi de burniţă rece în pumni...

Şi fără să-mi dau bine seama de ce-a putut face din mine, tot biciuindu-mi amintirile verii, ziua aceasta cu pomi desfrunziţi şi umezi şi cu marea neîngăduită privirii, trec pragul Complexului sanatorial „Grand" ca un pacient veritabil. Un pacient bolnav de tristeţe.

— Aici, la dumneavoastră, se vindecă orice maladie, doctore Laurian Şdic ?

— Aproape...

— Şi tristeţea ?

— Mai ales tristeţea...

Puţin visător, puţin enigmatic poate, mai degrabă fragil decît viguros în halatu-i imaculat, doctorul Laurian

Scanned with OKEN Scanner

Șdic, conducătorul respectivei instituții de luptă cu suferința, nu mi se pare nici pe departe omul în fața căruia durerile semenilor să se înfricoșeze într-atîta încît să sfîrșească prin a se lăsa izgonite ușor și definitiv. N-are nimic din înfățișarea aceea de uriaș sever sub care ne place să ni-l închipuim pe zeul tămăduirilor, Esculap, aproape nimic din ceea ce ne imaginăm îndeobște a fi legendarul Hypocrate, nu seamănă nici măcar cu clasica figură a vraciului, atoatevindecător. Laurian Șdic e numai un om ca toți oamenii, unul obișnuit. Și totuși se află aici, la Eforie Nord, ca să declare război suferinței și s-o învingă. Sub orice înfățișare s-ar ivi ea în oameni, în semenii lui. În clădirea albă, modernă a clinicii e cald și e liniște ; bătălia pentru viață și bucurie n-are nevoie de un stat major zgomotos. Bănuiesc numai, acolo, în spatele ușilor albe și capitonate, „bombardamentul“ aparatelor „Röntgen“ asupra mușchilor și a oaselor în care și-a făcut cuib nedorit durerea, vuietul instalațiilor hidrobioterapeutice, electrohidromasajele stăruind asupra tendoanelor închircite, „ședințele“ de nămol, de pelobiol sau de aslavital...

— Nămolul de Tekirghiol, asociat cu climatul extrem de favorabil tratamentelor, cu tehnica modernă de care dispunem, face din centrul nostru unul din cele mai apreciate avanposturi ale balneoterapiei mondiale. Nămolul Tekirghiolului, mai ales, nu are egal în lumea întreagă...

— Și totuși nu văd legătura între nămol și...

— Și tristeță ! Ei bine, din nefericire există. Sînt maladii care ucid omul instantaneu sau în foarte puțin timp de la instalarea în organism. Sînt, în schimb, multe, foarte multe boli care atacă pe ocolite, perfid. Ele nu distrug viața dintr-o singură lovitură, preferă s-o macine pe încetul, răpindu-i mai întîi victimei bucuriile vieții — posibilitatea de a se mișca, de a munci, de a fi util și de a-și fi util lui însuși prin puterea brațelor și a minții. De a zămisli și a crește copii, de a iubi, de a fi fericit. O viață petrecută anchilozat pe patul spitalului sau în cîrji e o viață lipsită de însuși sensul ei, o distrugere lentă prin întristare și prin durere. Împotriva unor astfel de boli, de dușmani ai omului și ai fericirii la care are dreptul prin naștere, ne războim noi aici.

Acum îmi e absolut limpede legătura. Suferințele cu care vin aici oamenii se cheamă în termeni strict medi-

Scanned with OKEN Scanner

cali reumatism secundar, spondiloză, spondilartrită anchilozantă, reumatism infecțios de tip Bouillaud, sterilitate secundară, psoriazis, hipotiroidie, rahitism infantil, diabet sau nevroză, dar numele lor comun e suferința ucigătoare a bucuriei de a trăi. Oare ce se va fi petrecînd în sufletul omului care nu și-a putut părăsi toată viața patul ori capcana căruciorului pe rotile ? Începe să-mi fie groază să mă gîndesc...

Mie, fericitului gata să se întristeze că e o zi urîtă la țărmul unde-l răzgîie verile cu atîta frumos ! Cred că a început să bănuiască ce mă frămînta și mă invită să-i văd „muzeul trofeelor". Îl urmez ca într-un gest precipitat de salvare. „Muzeul" e de fapt o simplă sală cuprinzătoare și albă, „trofeele", niște cîrji. Cîrji, bastoane, cîteva cărucioare pe rotile, din nou alte cîrji... Niște unelte de sprijinit dureroasa neputință în lemnul sau în metalul lor. Diverse ca formă, ca mărime și totuși apăsător de comune prin rostul lor. Dar fiecare din ele are o anume poveste, o „viață" individuală a sa. În cîrjile acelea micuțe a venit, abia tîrîndu-și picioarele închircite, un puști bălai tocmai din îndepărtata Suedie. Un copil condamnat să nu poată gusta niciodată bucuria zbenguitului după fluturi care lasă pulbere de argint în palmele calde făcute căuș peste zborul lui. Părinții îl purtaseră pe la mai toate marile clinici europene. Totul fusese zadarnic. Au încercat și aici. Cînd au venit să-l ia nu mai avea nevoie de cîrjile acelea în care păruse blestemat să se sprijine toată viața. L-au găsit cățărat într-unul din plopii înalți ai parcului de la Băile Reci. Copilăria, scăpată din menghina condamnării la nemișcare, se răzbuna... Din căruciorul cu învelitoare albastră s-a ridicat într-o zi pentru tot restul zilelor sale o femeie cu părul ca grîul copt. O chema Richter și venea de undeva, din Germania Federală. A plecat pe propriile-i picioare la gară și atunci au descoperit, nu fără oarecare uimire, și ea și doctorul că avea un mers grațios. Căruciorul cu învelitoare albastră a rămas aici ca un vis urît și absurd... Cîrji, cărucioare, bastoane cu măciulie, din nou cîrji... În fiecare din ele povestea unui om redat vieții adevărate, un trofeu smuls suferinței cu nămol din miraculosul lac-Vraci al Tekirghiolului, cu aslavital, cu ședințe de hidrobioterapie dar mai ales cu mult, cu foarte mult suflet de oameni ade-

Scanned with OKEN Scanner

vărați. Aș fi vrut să aflu povestea tuturor acestor mărturii ale suferinței învinse. Dar gazda mea n-are timp de așa ceva. Nici timp să citească toate scrisorile cîte vin zilnic de la foștii pacienți. Scrisori de la Cluj, de la Iași, de la Stokholm, de la Berlin, de la Copenhaga, de la Frankfurt pe Main, de la Narvik sau de la Oslo... A trebuit să pună pe cineva să-i facă un rezumat al scrisorilor și să născocească niște răspunsuri tip.

Fiindcă în locul celor smulși imobilizării și suferinței au venit și vin mereu alți oameni cu nădejdea vindecării în pupilele ochilor triști. Mereu, mereu alți oameni de pe tot întinsul țării, de pe toate latitudinile și longitutidinile continentului. Și odată cu ei, vin, din patru colțuri de lume, scrisori purtînd antetul unor institute și clinici de indiscutabilă reputație. Comunicînd experiențe recente sau, cel mai adesea, solicitînd părerea medicilor balneologi români asupra modalităților de tratare a unor „cazuri" de mare dificultate. Fiindcă, din acest punct de vedere, Complexul sanatorial „Grand" nu e numai un loc în care sînt vindecate suferințele umane, care păreau pînă nu prea cu multă vreme în urmă de neabordat și de neînfrînt ; e și un post avansat în care se conturează, se precizează metode noi de tratament, experiențe și certitudini cu valoare universală.

Oamenii aceștia în alb au, alături de datoria omului și a medicului de a-i smulge suferinței umane mereu alte redute și steaguri, și pe aceea a consolidării unui renume. Și pentru izbutirile acestea i-aș crede în stare de orice, inclusiv de sacrificiul suprem.

Nu, aceasta nu e o simplă metaforă. Acolo, la Eforie Sud, în clădirea modestă, împresurată de cetina pinilor a spitalului care-i poartă numele, un înaintaș în lupta cu durerea, cu suferința oamenilor, doctorul Victor Climescu, a căzut lîngă masa de operație, asemenea unui ostaș credincios cauzei lui și a oamenilor. Mai mulți confrați, specialiști în cardiologie îl sfătuiseră să-și menajeze propria inimă, să se abțină de la eforturi prea mari. În ziua aceea, Victor Climescu operase doi pacienți și era obosit, încordat. Trebuia operat însă cel de al treilea, un caz urgent. Și fără să se gîndească nici o clipă la propria-i inimă, a îmbrăcat încă o dată mănușile chirurgului și a luat bisturiul în mînă. A fost o operație lungă și grea,

Scanned with OKEN Scanner

plaga tuberculozei osteoarticulare muşcase adînc. Şi cînd totul a fost în sfîrşit gata, cînd toţi cei ce-l asistaseră în lupta cu înfricoşătoarea infirmitate a omului de pe masă se pregăteau să răsufle a uşurare, inima lui Victor Climescu s-a oprit fulgerată. Medicul a căzut acolo, pe locul celei din urmă victorii, la picioarele mesei de operaţie, asemenea ostaşului unui îndrăzneţ comando lansat înspre inima morţii, din îndrăzneala de a-i pretinde vieţile semenilor înapoi. Omul operat în ziua aceea, cu preţul supremului sacrificiu, trăieşte şi azi. Respiră, aleargă, munceşte, se bucură de simfonia celor o mie şi una de orgi ale mării, de strălucirea soarelui şi de flori. Ca şi cum, stăruind în cea de pe urmă clipă a sa să-i alunge infirmitatea, să-i redea bucuria mişcării nestingherite, el, doctorul Victor Climescu, i-ar fi strecurat în artere, picătură cu picătură, chiar viaţa lui...

Nu, nu mă mai îndoiesc cîtuşi de puţin că aici, în liniştea albă şi prietenoasă a sălilor împodobite cu hidoase unelte cucerite infirmităţii, durerii sau nefiinţei se poate vindeca inclusiv tristeţea. Simt, pulsînd la temelia tuturor lucrurilor sperate şi chiar nesperate, suflet de om şi de oameni demni de numele, de menirea lor...

— Ar trebui să ne descălţăm, îmi spunea cu vreun deceniu şi jumătate în urmă Dimitrie Stelaru, poetul cu suflet de magnolie înflorită într-o grădină de ţărm stîncos şi de ape învolburate aidoma Pontului prin furtunile lui Prier. Altminteri s-ar putea rupe liniştea Universului...

Era o amiază solemnă şi limpede ca o boltă de catedrală „gallegas", cu marea abia respirînd la picioarele stîncilor ninse de pescăruşi ale Capului Midia... Un timp al destăinuirii... Aici nu sîntem numai o rupere de pămînt şi de piatră în necuprinderea mării, sîntem infinit mai mult decît asta, sîntem un Univers.

Caut să-i pătrund îndreptăţirea definiţiei cu aripi de pasărea-dorului şi de cîntec fără de-nceput şi sfîrşit în care ne cuprinsese deopotrivă pămîntul, marea şi oamenii şi curgerea lor prin istorie. Şi mi se pare că ceea ce văd, ceea ce simt, ceea ce încerc să înţeleg pe întreg împlinindu-se sub fasciculele razelor „Röntgen", sub şuierul aparatelor de hidrobiodinamică, sub privirile care-şi as-

Scanned with OKEN Scanner

cund cu dibăcie îngrijorarea, ca să se citească în ele numai molipsitoare speranţă sînt mai mult decît un act de recuperare umană. Un univers de sensibilitate, înaintînd neînduplecat şi frumos într-un haos de nedrepte dureri...

Şi tot la fel mi se par descinderile în adîncul mării, neoprite nici măcar acum în posomorîtul februarie, ale specialiştilor Institutului de cercetări marine de la Agigea. Ceasuri lungi şi grele de umblet pe sub marea opacă, zile, săptămîni, ani întregi de aplecare pe lentilele microscoapelor, pe eprubetele în care se agită vieţuitoare captive ori răspund la curiozitatea incisivă a acizilor mostre de roci... Aici e punctul cel mai avansat al cunoaşterii românilor despre mare, aici totul, de la evidenţa cea mai clară pînă la cea mai îndrăzneaţă şi mai firavă ipoteză trebuie să devină adevăr pe deplin demonstrabil, cunoscut în întregul dimensiunilor sale, pătruns pînă în cea mai ascunsă intimitate a lui. Se simte nevoia unor prognoze precise pentru activitatea pescarilor avîntaţi în larg, pe drumurile veşnic migratoarelor bancuri de peşte, ori a celor rămaşi de veghe la ţărmuri, în preajma talianelor şi carmacelor. Debalastarea tot mai numeroaselor nave care cutreieră întinderea Pontului, schimbarea compoziţiei chimice a apelor deversate de fluvii, de rîuri, în urma tot mai pronunţatelor efecte secundare ale civilizaţiei ameninţă limpezimile, viaţa însăşi a mării. Trebuie găsite grabnic metode eficiente de combatere a fenomenului poluării. Şi căi de valorificare a vegetaţiei şi a faunei salvate astfel de la pieire prin readucerea apei la starea-i de puritate din alte vremi, mijloace de deschidere a drumului către comorile minerale ascunse sub mare şi stînci. Cercetătorii de la Agigea nu sînt singuri în investiţia aceasta. Continuînd în acest chip năzuinţa înaintaşilor, au de partea lor tot ce-au încercat şi au izbutit ei să smulgă acestui albastru imens de taine şi de tăceri. Biologul Paul Bujor a întreprins cu decenii în urmă cel dintîi studiu hidrobiologic al lacului Tekirghiol, stabilind complicatul proces biochimic prin care ia naştere nămolul cu cele mai înalte însuşiri terapeutice din lume, utilizat la o scară atît de largă acum. Elevul său, Ioan Borcea a inaugurat de aici primele cercetări de amploare asupra faunei Mării Negre, evidenţiindu-i, deopotrivă, trăsăturile intime, bogăţia şi

Scanned with OKEN Scanner

importanța. S-a stins, într-o zi, tot aici, pe plaja Agigea, înțepat de o veninoasă „pisică de mare" și cineva a sădit atunci, în curtea clădirii care-i fusese timp de ani mulți laborator și casă, un paltin montan. S-a constatat mai tîrziu că nu are pe spatele frunzelor culoarea verde specifică speciei lui, ci un neobișnuit ton purpuriu. Ca și cum cavalerul științei ucis de neșansa întîmplătoare și-ar fi trecut sîngele în pînza vie a unui steag de asalt... Însuși Institutul de cercetări marine de astăzi continuă la alte dimensiuni activitatea Institutului de biooceanografie înființat la stăruințele marelui savant naturalist Grigore Antipa. Așa cum multe din cunoștințele actuale despre sturioni și migrațiile lor, despre sardelele, heringii și chefalii Pontului, despre mecanismul formării Deltei, despre posibilitatea valorificării complexe a bogățiilor celui mai tînăr pămînt al țării tot lui i le datorăm.

Descinderile scafandrilor — biologi în marea prin apele căreia ne învecinăm cu continentul al șaptelea, zilele prelungite pînă la mijloc de noapte deasupra microscoapelor și retortelor, tot ce se săvîrșește aici și acum pentru cuprinderea Pontului Euxin în rîndul lucrurilor perfect cunoscute de om și puse în slujba civilizației, pot apărea, văzute prin prisma adîncurilor lor, rădăcini prin timp, drept un ritual al continuității. Dar în egală măsură un act de amplificare a moștenirii.

Pe cerul posomorît nori cîlțoși de februarie, pe pămîntul îmbibat de ploile lor, verdele grîului cu frunzele neatinse de picătura nici unui ger. Și între ele, noi, discutînd despre oameni și grîu. Și despre primăvara care s-apropie, ca să-i treacă înfățișarea de pajiște într-una de lan înspicat...

— O să fie cel mai bun grîu al nostru, mă încredințează. De cînd sînt eu aici, în Dobrogea, n-am văzut un grîu ieșit mai frumos din iarnă.

Cel mai frumos, cel mai bun grîu din istoria Dobrogei... De două decenii spunem la fel. Convinși că peste încă un an, ne va obliga realitatea viitoarelor secerișuri să apelăm din nou la măsurile acestui superlativ absolut. Fără să ne limităm constatarea devenită măsură cotidiană a bucuriei, la grîu. Fiindcă definiția de cea mai bogată re-

Scanned with OKEN Scanner

coltă ne însoțește în fiecare an întreaga osteneală a culegătorului, de la intrarea combinelor în orzul precoce pînă la ultimul lan de porumb sau de sfeclă cu fibre de miere în rădăcini. Iar aici, în laboratoare, pe solele experimentale ale Stațiunii de cercetări pentru culturi irigate, inginerul doctor docent Petru Tomoroga și colegii săi edifică însăși știința chezașă acestei necontenite ascensiuni. Aici se verifică rezistența și puterea de rodnicie a soiurilor și hibrizilor, aici se experimentează cele mai potrivite tehnologii pentru cultivarea lor în regim irigat. Multe din soluțiile elucidate de ei depășesc, ca arie de aplicabilitate, hotarele Dobrogei, devin bunuri ale Bărăganului sau ale Cîmpiei Olteniei, cuprinse la rîndu-le de canale și aspersoare purtătoare de ploaie cotidiană.

Soarta pîinii și-a vinului a fost scoasă definitiv de sub amenințarea incertitudinii. Și totuși gospodarii din străvechiul Altinum își mai plimbă, primăvara, miresele, asemenea unei multiplicate zeițe Ceres la capătul lanurilor, „ca să-i fie grîului bine". Și un tărîm ai cărui oameni știu să se contopească atît de frumos, de definitiv cu taina adîncă a pîinii își iese din starea lui de simplu pămînt. Devine universul însuși. Aceasta mi se pare a fi fost, îmi pare a fi astăzi Dobrogea prin spiritul și prin faptele fiilor săi : un univers de sensibilitate.

„M-am născut în Dobrogea, satul Cobadin. Sub zodia Săgetătorului. Anul nu contează, timpul fiind etern"... mărturisește poetul Virgil Teodorescu.

Într-adevăr, timpul nu contează, nu poate ucide nimic din tot ce înseamnă stăruința și împlinirea omului întru adevăr și frumos. Ploile lui februarie lățesc cocleala verde a mușchiului pe olanele casei în care a văzut lumina zilei, acum aproape nouă decenii, visătorul Panait Cerna. În ciuda tuturor ostenelilor custozilor, casa memorială îmbătrînește, moare pe-ascuns și încet. Sus însă, deasupra satului cu nume de poet, la marginea prăpăstiilor verzi ca de malachit, la rădăcina stejarilor și a teilor, au înflorit, clopote de argint, ghioceii. La fel de surprinzător în gingașul lor curaj ca întotdeauna. Poate că ei, ghioceii pădurilor de la Cerna îi vor fi inspirat poetului frumusețea atît de puțin comună a versurilor din „Floare de genune" :

Scanned with OKEN Scanner

„Ce soartă te-a sădit, încrezătoare,
La margini de prăpastie dușmană ?“...

Nu, Dunărea nu e numai un fluviu larg și adînc, nu e numai un maiestuos drum albastru care unește șapte din țările continentului ; e o apă atinsă de aripa geniului, știe să-și facă din unde și din oamenii de pe țărmuri o uriașă orgă nemuritoare. Și cînd spun asta nu mă gîndesc neapărat doar la Viena și la faimoasa dinastie a Strauss-ilor...

Născut aici, la Sulina, pe locul ultimei tresăriri înainte de contopirea definitivă cu marea a Dunării, George Georgescu mi se pare a fi purtat în bagheta-i magică ceva din destinul fluviului liniștit și nemuritor. Pentru cel mai mare dirijor din istoria muzicii românești creațiile lui Mozart, Beethoven, Brahms, Wagner, Ceaikovschi, Richard Strauss, Ravel sau Enescu n-au avut niciodată secrete. La pupitrul „Filarmonicii românești“, la pupitrul celor mai renumite orchestre din lume, el era mai mult decît un dirijor reputat, era însăși contopirea cu muzica. O Dunăre cu pămîntul țării în brațe... Așa cum în compozițiile tulceanului Gheorghe Pantazi, ascuns mai apoi sub numele franțuzesc Boulanger, indiferent unde și cînd se vor fi născut ele, la Londra, Paris sau Berlin, indiferent cum se numesc ele, „Pourqoi Madame“, „Norinca“, „Die Lustige Puppe“ ori „Avant de mourir“, plînge o Dunăre care-și vede apele despărțindu-se la ceataluri...

Sus, de pe una din cele șapte coline ale Aegyssusului, străjuit de statura severă a dorobanțului reașezat printr-un act de înțeleaptă dreptate pe soclul monumentului de pe Colnicul Hora, o casă modestă își însorește cu demnitate ferestrele, mîndră de a fi dat patriei un geniu al matematicii ca Grigore Moisil.

Fiindcă în pofida potentaților vremii, orbi și surzi la nevoia firească de spiritualitate a Dobrogei, străvechea Geție pontică își făurea prin ea însăși tezaurul de înțelepciuni și de frumuseți. Zămislindu-l pe sculptorul Ion Jalea ca să-i ducă mai departe prin veacuri geniul creatorilor „Gînditorului“, ai Fortunei Marina, ai Șarpelui Glycon, ai Mozaicului tomitan, trecîndu-și feeria luminilor în pînzele fiului săi, pictorul Alexandru Ciucureanu... Vremuri

Scanned with OKEN Scanner

potrivnice îi risipiseră papirusurile pe care exilatul Publius Naso scrisese în chiar limba geţilor versuri pentru bucuria puţinelor lor sărbători. Dar într-o zi de 8 septembrie 1898 publicistul şi neobositul animator cultural care a fost Petru Vulcan, conducătorul cercului literar „Ovidiu", oficia în chiar piaţa purtînd numele creatorului „Ponticelor" inaugurarea fondului public al unei biblioteci însumînd 3 000 de volume. Arheologul Grigore Tocilescu, cel ce descifrase multe din tainele cetăţilor greceşti şi romane ale Dobrogei, dramaturgul I.L. Caragiale, Spiru Haret şi V.A. Urechea intrau în alcătuirea comitetului de conducere al celui dintîi lăcaş public al cărţii româneşti de la porţile Pontului Euxin. Astăzi, moştenitoarea „fondului public Ovidiu" înfiinţat de Petru Vulcan, biblioteca judeţeană din vecinătatea porţilor vechiului Tomis pune la dispoziţia cititorilor săi tineri sau vîrstnici, cercetători ştiinţifici sau muncitori navalişti nu mai puţin de un sfert de milion de volume.

Trei ani mai tîrziu, în oraşul care-şi rătăcise de mult, printre ruinele izbirilor de năvală, lăcaşele în care va fi rîs fericit cu Aristofan ori se va fi întristat cu Eschyles, cu Sophocles şi cu Euripides, primarul din 1901, dramaturgul M. Polizu-Micşuneşti, primea următoarea petiţie plină de inedit : „Domnule primar, subscrisul Gheorghe Cîrjă, artist societar al Teatrului Naţional din Iaşi, împreună cu cîţiva colegi ai mei din acelaşi teatru, voind a juca pe timpul sezonului băilor 15 iunie — 1 septembrie, spectacole de dramă şi comedie respectuos vă supun aceasta la cunoştinţa dvs"...

Şi la 15 iunie 1901, la teatrul improvizat pe terenul viran închiriat de primărie, constănţenii făceau cunoştinţă cu eroii comediei lui Caragiale, „O scrisoare pierdută".

Sînt numai 76 de ani de atunci... Constanţa are un teatru de dramă şi comedie al ei, are un teatru de operă şi operetă şi unul de revistă, are regizori şi actori îndrăgiţi. Teatre în care oamenii se întîlnesc cotidian cu Caragiale şi Brecht, cu Giusseppe Verdi şi cu Frantz Liszt, dar şi cu tînărul ei dramaturg—debutant, Eugen Lumezianu.

Îmi amintesc că regretatul Vasile Canarache, care mă onorase în ultima vreme cu prietenia lui, mai preţioasă

Scanned with OKEN Scanner

poate decît aurul cel mai pur, îmi spusese odată că arheologii nu privesc cum s-ar crede, doar în sens unic, înspre trecut, că ei au în egală măsură ochi pentru viitor. L-am crezut şi continui să-l cred. Ca unul care l-am văzut depunînd în muzeul pentru care se zbătuse cît o mie de oameni propriile sale „bijuterii de familie", ca într-un gest de sacrificiu adus muzei Clio. Ca unul care l-am văzut certîndu-se cu mai toţi edilii Constanţei ca să obţină mutarea amplasamentelor cîtorva dintre noile blocuri care-i ameninţau integritatea bazilicilor şi cuptoarelor pentru ars ceramică descoperite în zona fostei gări. Şi care l-am văzut înnodîndu-şi lacrimi de fericire în barbă, atunci cînd au apărut din pămîntul uitării Fortuna cu Ponthos şi enigmaticul şarpe Glycon... Visa la un muzeu unic în ţară şi-n lumea întreagă, la o şcoală arheologică tomitană şi soarta i-a hărăzit bucuria de a-şi trăi în parte bucuria visului împlinit. Nu cred însă că s-a gîndit vreodată că mărturiile vieţuirii noastre aici de milenii, scoase cu rîvnă şi grijă din straturi se vor odihni într-un muzeu într-adevăr unic şi sub aspectul construcţiei.

În primăvara lui 1977, fostul local al primăriei oraşului Constanţa, clădire masivă, impunătoare şi trainică a devenit sediul Muzeului de istorie şi arheologie al Constanţei...

Înţelepciunea timpului şi a oamenilor s-a dovedit infinit mai generoasă cu istoria decît şi-ar fi putut imagina chiar şi cei mai înflăcăraţi slujitori ai ei.

Peisajul inedit al litoralului Dobrogei, lumina nostalgică a dimineţilor şi-a amurgurilor de la hotarul celor două nesfîrşiri, una de grîu şi alta de ape, i-a atras dintotdeauna pe pictorii noştri. Aici, în preajma lacului enigmatic al Tekirghiolului, a alinat suferinţe umane şi şi-a lăsat sufletul îndrăgostit de frumos şi de oameni pe pînză, medicul — pictor Ion Ţuculescu. Între cele două războaie au stăruit aici, în vecinătatea mării care le sugera necuprinsul, asupra şevaletelor : Dărăscu, Iser, Szatmary, Ştefan Dimitrescu, Nicolae Tonitza, Francisc Şirato... Şi tot aici şi-a zugrăvit Alexandru Ciucurencu „tătăroaicele" lui cu ochi de migdală dată în pîrg... Multe din aceste tainice fuziuni între mare, soare şi suflet se odihnesc azi într-un reputat muzeu constănţean al artelor. După cum, Medgi-

Scanned with OKEN Scanner

dia, gazdă constantă a ceramiştilor din ţara întreagă şi-a adunat într-un amibiţios muzeu al său de pictură multe din pînzele inspirate de vechea sau noua realitate a pămîntului dobrogean. La Topalu, în satul vestit prin hărnicia gospodarilor săi şi prin rodnicia holdelor şi a viilor, oamenii îşi odihnesc ochii pe minunea culorilor prinse în rama tablourilor unui muzeu la care ar rîvni multe din oraşele mari. Fiindcă donaţia soţilor Vintilă, făcută în semn de preţuire a dobrogenilor şi a Dobrogei, cuprinde opere de mare valoare artistică care fac din muzeul sătesc din Topalu un trezorier unic în felul lui. Dar Dobrogea nu e aşa cum spune unul din propriile sale „glasuri" artistice, pictorul atît de gingaşelor, de duioaselor peisaje marine, Ion Mătăsăreanu, o simplă „floare a darurilor". A avut dintotdeauna şi-şi are, mai mult ca oricînd astăzi, pictorii, sculptorii săi. Are o splendidă „Colecţie Jalea", în apropierea Cazinoului din Constanţa, are un Rusu Ciobanu sau un Constantin Găvenea statornic atraşi de pămîntul mirific al Deltei, un veşnic tînăr în culori şi în linii Constantin Georgescu, un Villy Demether, o Ethel Băiaş, un Traian Marinescu legaţi de realitatea mereu tînărului Tomis şi mulţi alţii cu nimic mai prejos prin valoarea travaliului lor inspirat.

În Dobrogea s-au născut, se nasc şi stăruie spre desăvîrşirea măiestriei, poeţi, prozatori, dramaturgi... Aş putea cita, cu deplină îndreptăţire, suficiente nume de scriitori şi de cărţi alături de cel al veşnic tînărului Grigore Sălceanu, atît de credincios armoniilor clasice, în plină domnie a zecilor de inovaţii stilistice, netulburat în drumul lui ca marea însăşi.

Dar, vai, oamenii slovelor au fost şi vor rămîne nişte copii ciudaţi, indiferent de vîrstă. Şi mă tem că numind pe cîţiva dintre ei, m-ar putea învinui alţii că i-am uitat pe ceilalţi, pe nedrept. Bineînţeles, cei citaţi avînd motiv să se supere că nu i-am trecut în ordinea adevăratei valori...

Şi mai e acest pămînt de la porţile albastre ale nesfîrşitului, aşa cum îmi mărturisea cîndva că îl simte sculptorul Constantin Lucaci, autorul acelei splendori de metal mişcător, luminos, fremătător al „Fîntînii Cinetice" din Constanţa, un uriaş muzeu în aer liber.

Un muzeu în care vigurosul „Arcaş" al lui Jalea împarte marea şi orizontul cu „Pescarii"lui Corneliu Medrea, cu

Scanned with OKEN Scanner

trupul de bronz solar al fetei simbolizînd „Tinereţea“ lui Boris Caragea, cu chipul zeiesc al Luceafărului poeziei românilor, scrutînd visător vuietul mării care scandează parcă versuri din a sa „Dintre sute de catarge“, aplaudată frenetic de albatroşi...

Cînd se odihneşte după fierbinţile ceasuri prin care-şi făureşte chip demn de ea şi de trupul său, în etravele navelor uriaşe, în edificiile oraşelor tinere, în holde sau în statui Dobrogea îşi lasă capul pe umăr şi cîntă. Cîntă simfonii de Beethoven şi Bach, rapsodii de George Enescu, sonate de Chopin sau lieduri de Schubert prin glasurile ca nişte clopote de argint, ori prin mîinile delicate petrecute pe arcuşul violelor, ori pe clapele pianelor ale elevilor Liceului de muzică în care se nasc speranţele viitoarelor opere sau orchestre filarmonice româneşti. Cîntă prin vocile navaliştilor, oţelarilor sau podgorenilor care-şi sfîrşesc ziua de lucru pe scenele cluburilor sau ale căminelor culturale. Ansamblurile folclorice dobrogene ne-au purtat ritmurile repezi ca zborul sarselelor peste oglinzile Dunării, pînă departe, pe malurile Senei şi Padului, pînă în ţara celor 1 000 de lacuri, ori pînă pe pămîntul Cantabriei spaniole...

Dobrogea cîntă în fiecare an „Vivat, crescat, floreat“, cu flăcăii şi cu fetele care-i trec pragul Institutului Superior de Învăţămînt, viitorii profesori de matematică, de fizică, de ştiinţele naturii, de limba română, de rusă sau de engleză ; cu tinerii care îmbracă, în fiecare toamnă, uniforma albastră a studenţilor Institutului de marină, ca să devină corăbieri încercaţi.

Şi nu ştiu cum anume, dar molipsit adesea de zborul cutezător cu suişul albatroşilor către ceruri, din acest cîntec frumos şi robust mă trezesc visînd la cele ce vor veni... Visez o universitate a Tomisului în care se zămislesc urmaşii lui Anghel Saligny şi George Georgescu, ai lui Savu Timaru sau Laurian Şdic. O filarmonică vrednică să dea glas simfoniei dintotdeauna a mării care ne bate în porţile ţărmului, despletindu-şi albastrele ori fumuriile ape în tremur de harpe şi de viori...

Şi, de ce nu, la o editură care să poarte numele mării pe cărţile cu pagini desprinse din viaţa de legendă adevărată a oamenilor cu timona în braţe şi cu zările lumii în piept...

Scanned with OKEN Scanner

De ce neapărat toate astea ? m-ar putea întreba cineva. Fiindcă ne-am încredințat toate pînzele duhului viitorului, timpului sacru în care nu numai că ne este îngăduit, dar e neapărat necesar să visăm. Cu îndreptățirea statorniciei noastre de două milenii aici.

Cu dreptul netihnei de bunăvoie a brațelor și a minților așternute la temelia îndrăznelilor din visul înalt și frumos...

Scanned with OKEN Scanner

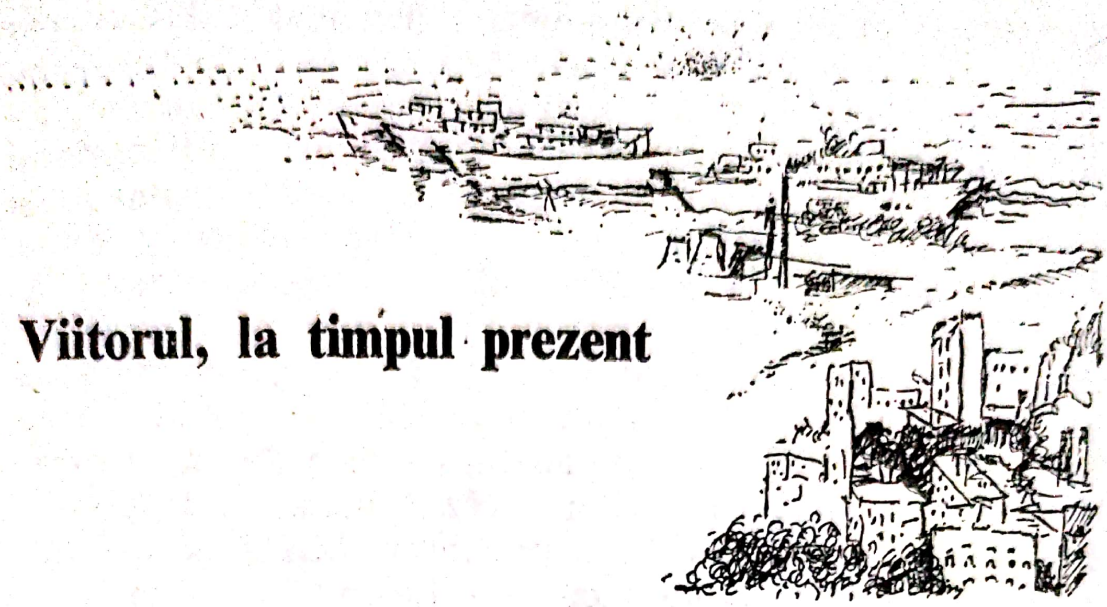

Viitorul, la timpul prezent

— Mola pupa !
— Mola pupa...

Practic se petrece o simplă și banală acostare de navă. Una din cele cîteva zeci de mii de operațiuni similare pe care se întemeiază respirația pantagruelică a portului constănțean, cu cele aproape 250 de milioane de tone-trafic pe an, care-l situează în acest iulie 1991, pe locul al treilea în lume, după Rotterdam și Osaka-Kobe. Doi ani încheiați am cutreierat mările de sub luminile aurorelor boreale, mările de sub crucea sudului. Am devenit un ciudat amestec condensat de imagini și de impresii în care își dă întîlnire planeta întreagă. Am dus mașini și ciment inginerilor și tehnicienilor care taie șosele curajoase în junglele și savanele Republicii Mozambicului, m-au sărutat, sub plină domnie a soarelui, ploile urcătoare ale cascadei Victoria, unde iarăși m-a adus existența unui mare șantier româno-zambian ce va pune hidroagregatele făurite la focul continuu al Reșiței să urce cea mai înaltă și mai vînjoasă cădere de apă din lume în exuberanțele unui foc celest. Vin cu vestea reușitei forajelor noastre sub crusta, adesea de piatră ultradură, a Americii de Sud, pînă la somnul negru și greu al țițeiului. Am văzut oameni de-același neam ca și mine, oameni vorbind în graiul tărăgănat al Tîrnavelor, modernizînd împreună cu peruanii adîncimile de sub piscurile amețitoare ale Anzilor Cordilieri...

M-am întîlnit la o margine de deșert fierbinte, cu participanții români la acțiunea de recuperare, pentru pîinea

Scanned with OKEN Scanner

omenirii, a marelui pustiu saharian. Am băut lapte de cocos împreună, într-o pădure împinsă de mașinile lor în coama unor dune pe care mai albeau oasele îndrăzneților de pînă la ei. Mi-au arătat lanurile semănate. Și am simțit foșnetul familiar al porumbului de acasă. Acolo unde nimeni nu-și poate imagina cum se strîng norii a ploaie mănoasă ; acolo, unde ei instauraseră bucuria cotidiană a ploii, punînd sapele sondelor să stăruie spre mirajele apelor din adîncuri. Am fost, la mii și mii de leghe de țară, pe cojocul de gheață al Antarcticei, invitat la un rom „Litoral" și la o aducere-aminte despre cele de-acasă, de membrii unei expediții polare românești. Și am văzut niște fii ai plăjilor noastre atît de dăruite în soare, insensibili la gerul acela cumplit care nu îngăduie nici-o vietate pe albul zăpezii.

Cobor pe pămîntul Dobrogei căreia-i simțeam atît de amarnic lipsa, cu convingerea că-l voi ului cu poveștile mele strînse din patru zări.

Îmi pipăi cele șase bloc-notesuri în care s-au stratificat imaginile călătoriei, așa cum pipăie un avar zimții talerilor. Mă socotesc cel mai bogat posesor de comori în stare să capteze, să bucure și să uluiască. Văd secretarii redacțiilor renunțînd, pentru prima oară în viață, la nelipsita lor foarfecă scurtătoare. Dar somnul de o singură noapte mă reașează într-o lume mult mai puțin înfometată de ceea ce am să-i spun. La cotidianul de dimineață „Briza", tînărul blond de la probleme externe, după ce mă ascultă fără să se lase cîtuși de puțin „ambalat" de exuberanțele mele, conchide că da, ceva-ceva l-ar interesa din toate notele astea, cu condiția să se refere exclusiv la acele locuri și fapte care s-ar putea insera la rubrica „prezențe românești pe mapamond". Nici chiar la mult mai romanticul „Tomis" n-am fost întîmpinat cu surlele și alaiul la care mă așteptam în orgoliul meu bine camuflat. Pot lăsa însemnările, mi se spune, unele prezintă un interes oarecare. Mă obișnuiesc cu gîndul că va trebui să-mi consider comoara din bloc-notesuri în rîndul lucrărilor medii, abia după ce săptămînalul „Marea Neagră" și cotidianul de seară „Litoral" mă tratează cam în același chip. Firește, cu plusul de interes dictat de specificul enunțat în chiar titlul primului dintre ele. Îmi repliez toată nădejdea de a stîrni vîlvă la sutele de metri de peliculă cu care mi-am însoțit netihna stiloului pe hîrtie. Un taximetru electric, o „Dacie" de tip

Scanned with OKEN Scanner

nou, lansat pe piață în urma plecării mele, mă lasă în cîteva minute la Studioul de televiziune al litoralului. Nimeresc la directorul său, un îndrăgostit de mare și călătorii. Simt de la primele replici în fața aparatului de proiecție care-mi derulează „zestrea", că-l interesează, că utilitatea acestor imagini strînse cu atîta bucurie a ineditului nu e pusă în nici un fel în discuție. Da, vom putea oferi telespectatorilor un serial interesant, conchide. Totul e să vedem cum facem cu spațiul... E o criză teribilă de spațiu. Nu e nevoie să-mi explice de ce și cum. Pe biroul lui stă deschisă „agenda cu probleme la zi". Azi, reporterii și operatorii televiziunii trebuie să fie prezenți la probele de mare ale celui de-al douăzecilea petrolier de 150 000 tdw. Mai e o consfătuire pe tema importanței delfinilor dresați în creșterea eficienței pescuitului din Marea Neagră. La mina de diatomită din Adamclisi are loc primul șut în întregime automatizat. IMU Medgidia experimentează primul lot de recoltare subacvatice destinate strîngerii algelor. Începe cel de-al doilea semănat al grîului. Și tot azi, recoltatul primelor cantități de struguri.

Își deschid porțile zece noi hoteluri în stațiunea Midia ; o comunicare de ultimă oră anunță descoperirea palatului-fortăreață din care veghiase asupra fruntariilor, comitele domnului Mircea, Baldovin... Vin apoi problemele în care trebuie să intervină, mai puțin dorit, ce-i drept, șfichiul de lumină al „reflectorului".

Nu mai ajung la vreme pe marele doc uscat al șantierului naval din Constanța, unde prietenul meu, maistrul Petre Dima a condus autoritar ridicarea în spinarea apelor a celui de-al douăzecilea petrolier de 150 000 tdw. În clipa în care mă apropii de doc, nava e departe, într-o geană de larg, un uriaș cetaceu alb-albastru, pe după conturul căruia ghicesc oameni suprapuși pe bătăile a 30 de mii de cai putere, într-o uvertură greu de imaginat în afara hotarelor faptului ca atare. Mă mîngîi să văd puternicele sorburi gonind din craterul betonat al docului apa pe care a plecat petrolierul spre zare. Trec printre numeroase alte prefigurări în oțel ale altor nave care ne vor umple timpul ce urmează și înțelesul ființei noastre prin el. Un taxi marin cu motor reactiv, un fel de săgeată lunecînd peste valuri pe o fîșie subțire de aer înhămat la travaliu, îmi înlesnește

Scanned with OKEN Scanner

reîntîlnirea cu portul. Lunecăm pe lîngă dane familiare mie, dar pînă la ele, într-un fel, altele, judecînd după puterea dispozitivelor de ambarcat și de debarcat containerele, în care și-au subtilizat volumul și înfățișările mărfurile : de la autocamioane și locomotive electrice pînă la garniturile de mobilă și la viori. Salutăm pasagerele sosite din nord și din sud, cu miile lor de turiști dornici să ne cunoască ineditul oamenilor și-al pămîntului. Sînt găzduite cu toate într-un spațiu rezervat în exclusivitate. Le fac legătură cu țărmul frînturi cochete de dane, prelingînd spre interiorul bazinului piatra severă a digului de apărare, transformată ea însăși într-o splendidă autostradă, cu marginile străjuite de pini și platani. Trecem pe lîngă brațele veșnic nemulțumite, parcă dorindu-și un plus de osteneală, ale podurilor descărcătoare de minereu, chiar dacă nave sosite din India și Algeria, din Egipt sau din îndepărtata Venezuelă fac să crească necontenit munții haldelor de un roșu aprins, chiar dacă trenurile și șlepurile care-l poartă spre flacăra veșnică a furnalelor Galațiului, Hunedoarei și Călărașilor ocupă aproape în permanență panglica vie a căii ferate și artera albastră a „fluviului“ care șerpuiesc împreună spre vest. Aș poposi printre instalațiile ca niște ventuze apocaliptice ale bazinului de petrol. Dar chiar și numai această rapidă scurgere în vinele de oțel ale țărmului nostru a țițeiului adus de petroliere din legendara Bahtrie, de pe valea Eufratului, ori a lui Orinoco s-ar cere urmărită pe tot parcursul și în tot înțelesul său. Ar trebui, în virtutea acestei legitime nevoi de imagine de ansamblu, să iau drumul pulsului negru pînă la marea și moderna rafinărie năvodăreană care-i desface alcătuirea în peste 50 de componente înnobilate, fără de care civilizația timpului ar fi de neconceput. Dar ineditul unuia dintre evenimentele zilei, descifrat din agenda directorului studioului local de televiziune, mă ține în preajma țărmului cu puterea unui magnet. Reușesc să prind submersibilul „Steaua de mare“ al cercetătorilor platformei continentale, cu cîteva clipe mai înainte de a se lansa sub bleu-verdele apelor fulgerat de iole și pescăruși. Străbăteam junglele de zoostere, plutim lin peste cîmpiile de nisip ale fundului pe care miliardele de midii, desfășurîndu-și ritmic valvulele cochiliilor sidefate, închipuie o grădină de lalele, cu hotarele balansînd

Scanned with OKEN Scanner

undeva în necunoscut. Sîntem pe unul din principalele drumuri de deplasare spre apele noastre ale peştilor migratori. Neştiute, nebănuite de la suprafaţa uşor adiată de briză, aceste drumuri condensează întreaga fantezie, nu lipsită cîteodată de tragic, a vietăţilor mării.

Pe aici îşi caută salvarea măruntele aterine fugărite de stavrizi şi zargani, ei înşişi măcelăriţi sîngeros de scrumbii, pentru ca fugărindu-şi prada, scrumbiile înseşi să încerce salvarea din dinţii temuţi ai lufarilor. E o veşnică goană de la care nu lipseşte nici una din specii. Nici măcar negrul şi morocănosul barbun.

Dar drumurile subacvatice nu sînt simple traiecte precise, pe care omul şi-ar putea plasa în siguranţă masivele capcane ale uneltelor de pescuit. Sînt doar simple încercări de a încadra în spaţiul preciziei un proces caracterizat prin abatere de la regulă.

Se va demonstra însă aici şi acum că omul poate aduce traseele peştelui, mînat în apele noastre de spaimă sau de nevoia întemeierii de noi generaţii, în spaţiul dinainte păzit de capcanele sale. Elementul de intervenţie — delfinii dresaţi. Aceşti noi prieteni cîştigaţi de om în spaţiul abia escaladat propriu-zis, al celui de-al şaptelea continent.

Iată-i, splendide torpile vii, răspunzînd la semnalele scafandrilor autonomi pe care alte submersibile i-au lansat la locul de pîndă. Dinspre sud se apropie fulgerător un mare banc de scrumbii. Chiar mai înainte de a-l zări, „mustăţile“ biolocatorului subacvatic i-au trădat toate secretele pe ecranul aparatului de supraveghere. În faţa noastră pungile traulerelor de aşteptare sînt gata parcă să înghită marea pînă la ultimul strop. Dar, iată, direcţia bancului de argint fremătînd ocoleşte gura capcanelor. Sînt puşi în acţiune delfinii. Se năpustesc, fulgere ameninţătoare în mijlocul cîrdului, lovind cu înotătoarele, şuierînd, semănînd o groază de nedescris. Năucit, electrizat de teama morţii din faţa căreia fugise poate mii de mile, cîrdul de scrumbii se lasă împins pe drumul hotărît. Umple în neştire pungile traulerelor, care se închid în urma ultimului peşte întrat în capcană, ca nişte ventuze. Urcă prin faţa vizorilor către flotila de pescadoare...

Spectacolul ia sfîrşit. Dar fără a epuiza toate ipostazele prezenţei omului şi a forţei inteligenţei sale în imensul

Scanned with OKEN Scanner

adînc submarin. Navigăm către sud. Cap de compas, crescătoria de perle de la Mangalia. Ne încrucişăm drumul cu nişte făpturi de metal, decupate parcă din cărţile de poveşti cu monştri marini. Dar nu sînt nimic altceva decît tot o ipostază a valorificării adîncurilor. Ele taie şi strîng în paralelipipede recolta cîmpurilor de alge brune şi verzi pe care le aşteaptă fabricile de medicamente şi uzinele de nutreţuri concentrate. Trecem pe deasupra grădinilor în care se cultivă alge comestibile, lăsăm în urmă perimetrele amenajate pentru creşterea intensivă a peştelui, supravegheate sever de delfini dresaţi şi ajungem la crescătoriile de midii perlifere. Nu mai e aici nimic comun cu ceea ce se semnala cu două decenii în urmă. Atunci se descoperise că midiile de Marea Neagră produc, în anumite condiţii, perle. Dar nu preţioasele perle ale Golfului Persic, ci nişte lacrimi de sidef mărunte, adesea diforme. Cercetări ulterioare au stabilit drept principală cauză a defectelor răcirea masivă pe timpul iernii a apelor. Acum apele fierbinţi a peste 30 de izvoare care ţîşnesc din stîncile unui canion submarin, situat în largul Mangaliei, asigură pe tot timpul anului, în bazinele special construite pentru creşterea dirijată a perlelor, temperatura optimă. Fără să-şi limiteze efectele la atît. Conducte energice poartă o parte din apa izvoarelor calde în piscinele mai multor clinici de tratament balnear, în care sînt vindecate cu succes peste 26 de afecţiuni dintre cele mai grave. Şi, mai departe, aceleaşi ape calde sînt duse în marile cîmpuri de sere, în care acum, în iulie, ţîşnesc către cerul fierbinte, eliberate de cristalul decapotabil al învelişurilor protectoare, lalelele olandeze, trandafirii violeţi şi negri, crizantemele de Canton şi cireşii ornamentali japonezi, plantaţiile de lămîi şi de portocali, de bananieri şi de rodii... Barierele paralelelor au rămas asemenea ruinelor unor fortăreţe învinse. Mă înapoiez seara tîrziu, la Constanţa, pe magistrala adumbrită de nuci regali, sub ploaia de lumini a unui litoral care acum, în plină fierbere estivală, găzduieşte de la Mangalia pînă la Midia, aproape două milione de oaspeţi din lumea întreagă. Dacă ar fi ziuă, aş vedea că toate edificiile sale, întemeiate cîndva pe nisipuri aride, sînt împresurate de verdele prietenos al unor parcuri fără sfîrşit. Aş vedea perechi odihnindu-se sub coroana stufoasă a teilor şi platanilor, aş vedea îndrăgostiţii

Scanned with OKEN Scanner

încercînd să apropie cu alune în podul palmei veveriţele căţărate în brazi maiestuoşi, aş vedea căpriorii păscînd liniştiţi pe pajiştile din preajma terenurilor de tenis şi a spaţiilor de parcare. Dar m-am reîntîlnit cu un pămînt imposibil de cuprins într-o singură zi, fie ea şi de iulie, în toată măreţia noutăţilor sale. Regret că n-am asistat la tăierea panglicilor inaugurale ale hotelurilor în formă de actinie ale Midiei ; că n-am fost de faţă la ieşirea de sub dealul Adamclisiului a vagoanelor cu diatomită albă şi umedă, fără nici un miner strecurat după ea în adîncime, fără nici un lămpaş şi fără nici o opintire de tîrnăcop în tăria sterilului, ci doar prin simpla aprindere a ochilor verzi şi roşii de pe un tablou centralizat de comandă. Regret că semănătorile au lăsat, fără să fiu de faţă, în pămîntul reavăn sămînţa celei de-a doua culturi de grîu din anul acesta şi că mîine va trebui să mă mulţumesc doar bănuindu-i tainicul încolţit pe sub ploaia telecomandată a aspersoarelor. Dar am să fiu, negreşit, martor la secerişul său, spre sfîrşit de septembrie. Mîine voi trece negreşit prin lanurile pe care se ară şi se seamănă în acelaşi timp. E timpul cînd florile florii-soarelui au miros de miere răscoaptă. Şi cînd „Perla“ din viile Murfatlarului, Hinogului sau Ostrovului are străluciri de ametist încălzit la o flacără blîndă...

Cîndva, începea pentru pămîntul şi oamenii Dobrogei anotimpul apăsător al secetei. Va trebui să mă dezvăţ de-al mai socoti aşa. Va trebui să mă deprind nu numai cu noua hidrografie în care Casimcea, firul subţire de apă secat altădată pe timpul verii aproape cu totul, e iarăşi un rîu navigabil cum mai fusese cîndva, cu milenii în urmă. Şi cu rîuri care n-au mai curs niciodată prin inima stepei, cu pădurile falnice sub care s-au înveşmîntat crestele golaşe ale Hercinicilor şi colinele roase pînă la piatră de ploi şi de vînt. Va trebui să mă deprind cu noile adrese urbane ale prietenilor mei din Cobadin şi din Negru Vodă, rămaşi totuşi crescători de grîu şi de animale în plin nou oraş. Să mă împac cu ideea că nu voi fi niciodată în stare să-nvăţ toate denumirile produselor în care se preschimbă ţiţeiul în cele peste 50 de „fabrici“ din componenţa Combinatului petrochimic năvodărean. Şi nici să ţin minte numele sutelor de vapoare de sub faldul tricolorului românesc. Şi nici pe

Scanned with OKEN Scanner

acelea ale porturilor de pe șase continente atinse de navele noastre, măcar pe parcursul unei singure lumi. Și să nu mă mire, să nu mă intrige nimic. Ca unul care-a fost martor cînd s-au hotărît temeliile tuturor acestor lucruri a căror temeritate nu poate fi întrecută decît de măreția lor. Și care a împărțit zilnic cu oamenii acestui însorit picior de plai românesc, osteneala și bucuria faptelor puse chezășie înfăptuirii viitorului, înțeles și trăit totdeauna la timpul prezent...

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

CUVÎNT ÎNAINTE 5

LA PORȚILE DE FIINȚĂ 7

CTITORII DE SUB SEMNUL FORTUNEI MARINA 23

REÎNTOARCEREA APELOR 35

MILENIILE ÎNTR-O SĂPTĂMÎNĂ DE AUR 47

CIREZARI DE LEGE NOUĂ 59

MIRACOLUL VIILOR 71

UN NUC CA UN STINDARD DE BIRUINȚĂ 87

PENTRU CA LALELELE ȚĂRMULUI... 101

CÎND ÎNFLORESC TEII LUNCAVIȚEI 113

PRIN VIFOR, UN OM CU O CIUTĂ ÎN BRAȚE 127

ADEVĂR ȘI LEGENDĂ DESPRE OAMENI, APE ȘI PEȘTI 141

ȚARA DE SUB SEMNUL ANCOREI 155

LA ȚĂRMUL ZBORULUI INVERS 173

UN UNIVERS DE SENSIBILITATE 185

VIITORUL, LA TIMPUL PREZENT 199

Scanned with OKEN Scanner

COLECȚIA CÎNTAREA ROMÂNIEI

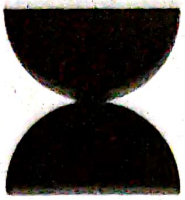

EDITURA SPORT-TURISM

Tuturor acestor bărbați și femei prin brațele cărora străvechiul pămînt românesc dinspre Marea cea Mare își trece prezentul de biruință în strălucirea viitorului hotărît, calda, sincera prețuire a părtașului cu întreaga-i ființă la temeritatea și măreția celor ce săvîrșesc prin vocație comunistă mîndrul lor destin...

Nicolae Fătu

Lei 8,50

Scanned with OKEN Scanner